

בנק הפועלים

דין וחשבון שנתי

20

20

תוכן העניינים

4	דבר יו"ר הדירקטוריון
7	א. דוח הדירקטוריון וההנהלה
13	1. סקירה כללית, יעדים ואסטרטגיה
19	2. הסבר וניתוח לתוצאות ולמצב העסקי
48	3. סקירת הסיכונים
88	4. מדיניות ואומדנים חשבונאיים קריטיים, בקורות ונהלים
93	5. דוח הדירקטוריון וההנהלה בדבר בקרה פנימית על דיווח כספי
94	ב. הצהרות בקרה פנימית על דיווח כספי
97	ג. דוחות כספיים לשנת 2020
101	דוח רואי החשבון המבקרים לבעלי המניות של בנק הפועלים בע"מ
110	ביאורים לדוחות הכספיים
275	ד. ממשל תאגידי, פרטים נוספים ונספחים לדוח השנתי
279	6. ממשל תאגידי
289	7. פרטים נוספים בנוגע לעסקי התאגיד הבנקאי ואופן ניהולם
317	8. נספחים
333	דוח תקופתי לשנת 2020
380	מילון מונחים
382	אינדקס

הבנק קיבל את אישור הפיקוח על הבנקים לפרסם את הדוחות הכספיים השנתיים על בסיס מאוחד בלבד. בביאור 34 לדוחות הכספיים נכללת תמצית הדוחות הכספיים של הבנק בלבד. חוברת הכוללת את נתוני הבנק תמסר לכל דורש, או באתר האינטרנט של הבנק, www.bankhapoalim.co.il

בכתיבת דיווח ופנייה לבעלי מניות, דרושה השראה. ואני מצאתי אותה בעודד ז"ל, את מקומו מילאתי ממחצית שנת 2020.

שנים מתחלפות בדיוקנות ובמתכונות קבועות. תוכנו, מהותן השונה והאתגר הייחודי להן מתהווה לאורך החודשים. מבחינה זו, לשנת 2020 היה מהלך מקורי, מגוון ולעיתים מוקצן, וודאי חריג מאוד בייחודיות מאפייניו משנים אחרות. לחוסר היציבות הפוליטית הנהוגת כאן לאורך השנתיים האחרונות, ולמגמות משקיות וכלכליות מוכרות, נוספה תופעה לא צפויה, מורכבת, מאתגרת ברמת הכלל והפרט, ומעט מסתורית - מגיפת הקורונה.

מערכי הבריאות, המשק, ובמובן רחב יותר הכלכלה הלאומית, החוסן החברתי, וחיינו האישיים, הועמדו תחת מבחנים מחודדים, כגון גמישות, איכות ומהירות תגובה, כושר חיזוי, וגיבוש והתאמה של מערך הערכה וניהול סיכונים המהווים מסלול ניווט לקבלת החלטות מהירות ואיכותיות. במציאות הזו, בנק הפועלים הפגין נוכחות ומחויבות ראויים לציון. משלביה המוקדמים של המגיפה נערכה הנהלת הבנק וגיבשה מתווים של תגובה לתרחישים אפשריים, ותוך זמן קצר מאוד נקטה בצעדים חיוניים שאפשרו את המשך העשייה העסקית של הבנק.

מבחינה תפעולית, השירות ללקוחותינו לא פסק לרגע והיה רציף ונרחב. שירות זה אף הושבח במערך עבודה מרחוק וכלים דיגיטליים מתקדמים שאף הורחבו והוגשו ללקוחות.

מרבית עובדי הבנק הרלוונטיים צוידו ביכולות ובכלים טכנולוגיים לעבודה מרחוק.

בכל מערך הסינוף, בו דרושה נוכחות מתמדת, בוצעו ההתאמות, וננקטו אמצעי ההגנה הדרושים ללקוחות ולעובדים, לרבות צוותים תחליפיים כתגובה מידיית לאירועים מקומיים, כך שרציפות השירות והמענה המותאם ללקוחות התבצע ביעילות.

ברמה העסקית, נבחנו ויושמו מודלים ופתרונות אשראי מותאמים לתקופה ולצרכי הלקוחות, וזאת בנוסף לקווי אשראי שוטפים שהועמדו במשבר, כולל בניית קרנות אשראי ייעודיות והעמדת הלוואות בערבות המדינה.

יושמו צעדים להקלה בנטל של לקוחות שנפגעו מהמצב, כגון דחיות בתשלום הלוואות ומשכנתאות, התחשבות עודפת במועדי גבייה, ייעוץ וליווי אוכלוסיות בנושאים היקפיים בעולם הפיננסי.

במישור הניהול הפיננסי של הבנק, במקביל למחקר וניתוח של ענפים משקיים, ננקטו צעדים של ריסון בהוצאות מחד, ומאיך יישום מדיניות הפרשות להפסדי אשראי (בעיקר בניית הפרשות קבוצתיות) מתחשבת ומחושבת על סמך תרחישים זהירים, אשר מעניקים לבנק יכולת וחוסן לקדם מגוון התפתחויות כלכליות, לרבות תרחישי קיצון. החלטות אלו התאפשרו הודות לחוסנו של הבנק, גיוון עסקי, ומדדי האיתנות והנזילות הגבוהים שלו, אך כמובן שהגידול בהפרשות השפיע על התוצאות השנתיות של הבנק ופגע ברווחיות ובתשואה השנתית להון.

הבנקאות היא בסופו של דבר תמונת הראי של המשק ובסיכום של 2020, אנו יכולים לומר עתה שהמצב טוב מזה שהערכנו בראשית המשבר, וכך גם מצב המשק.

עם זאת, למרות ההקלה במימדי השלכות המשבר, עלינו להישאר דרוכים וערניים. הקורונה עוד לא מאחורינו, והיא תותיר כנראה צלקת בכלכלה המקומית, שהריפוי ממנה יהיה מתמשך. עלינו להיערך לכך עם מפת סיכונים מעודכנת ועם המשך התאמת הפעילות לצרכי הלקוחות.

לצד צעדים משמעותיים בעניין המשבר וחיזוק יציבות הבנק ופעילותו, לא זנחנו לרגע את הפרויקטים בתחום הפיתוח ותוכניות הצמיחה העתידיות. דגש הושם על פיתוח מוצרים מבדלים וייחודיים, העמקת הטרנספורמציה הדיגיטלית בעלת ההישגים הרבים, וניהול וקידום פרויקט המודרניזציה של מערכות הליבה של הבנק.

הבנק עובר תהליך מואץ של חדשנות ושינוי עבור לקוחותינו, המותאם לסביבה העסקית המשתנה ובכלל זה השקנו פעילות חלוצית בנושא ארנק דיגיטלי והרחבנו את הפעילות של bit, פלטפורמת התשלומים הנפוצה בישראל. שוב הוכחנו את המחויבות לקדמה ולהישגיות עסקית של הנהלת הבנק.

תחום נוסף שבו יזמנו פעילות נרחבת הינו הפיתוח העסקי במגזר ההיטק והגברת נוכחותנו בו.

תודתי והערכתי העמוקה שלוחה כאן לעובדי הבנק, שבשנה כה מורכבת גייסו כישרון, מסירות, מחויבות ואופי יוצאים מגדר הרגיל. למנכ"ל דב קוטלר, שהשנה זו שנתו המלאה הראשונה בבנק, דוגמה למקצוען חרוץ ומסור, דבק בכל מטרה ומנהיג את הבנק לאופקים חדשים. וגם לחברי דירקטוריון הבנק, חבורה המגבשת בתוכה כישרון וניסיון רב בכל תחומי הכשירות הנדרשת על מנת לשרת בנק גדול ומורכב כשלנו. הבנה טכנולוגית, פיננסית, ניסיון בנקאי, ניסיון עסקי, ורקע מקצועי חברו ביחד לדירקטוריון מלוכד ותורם. כולנו נמשיך לעשות להתקדמות הבנק, תוך כדי תיקונים ושיפורים הנובעים מלקחים שתחקרנו וחיפוש אחר יעילות וחדשנות. נדבוק במחויבותנו לצמיחה באמצעות בנקאות מתחדשת והוגנת ללקוחותינו, כפי שאימצנו בחזון שלנו. משנת 2020 נשמור ונשנן לקחים חשובים ובהם הפנמת האפשרות שהבלתי צפוי קורה לעיתים קרובות, ולכן יכולת התגובה והתנהלות דינמית וגמישות הם יסודות בבנק שצריך לשמר ולטפח. נזכור גם כי על מגבלות וריחוק ניתן להתגבר וליצור קירבה מחדשת, ובעיקר נשנן לעצמנו את הזכות והחובה לשרת את לקוחותינו בכל עת וללא תנאי. ולבסוף, תודה לכם בעלי המניות שלנו. אנו כאן בזכותכם ועבורכם.

בהערכה רבה,

ראובן קרופיק
יו"ר הדירקטוריון

10 במרץ, 2021

הבנק יזם ומוציא לפועל יישום של מודל המשלב פיתוח והרחבה של אוכלוסיית לקוחות עסקיים באשראי ההייטק, ייזום פרויקטים של שיתופי פעולה עם חברות פינטק, השקעות הון במיזמים, השקעות בקרנות וביוזמות טכנולוגיות בארץ ועידוד יזמות פנימית של רעיונות פינטק. במרחב זה הבנק משתתף גם בפרויקט רשות החדשנות לעידוד התעשייה בארץ.

אחרי ההתמודדות המוצלחת עם התפרצות המשבר וייזום הצמיחה והפיתוח הטכנולוגי, עדיין יש בפנינו אתגרים גדולים ומשימות למכביר. נתוני הלימות ההון הגבוהים של הבנק, שנשמרו אף בתקופה מאתגרת זו, מעידים על איתנות הבנק ויכולתו לתמוך בלקוחותיו בשיאו של המשבר, וגם לחולל הרחבה של יתרות האשראי קדימה, מעבר לאלו איתן סיימנו את 2020. עם השיפור בסביבה הכלכלית וההתאוששות המשקית אנו נפעל לייעול מקורות ההון.

מבנה ההוצאות והתוצאות העסקיות מחייבים המשך מאמצי התייעלות דוגמת אלה שביצענו השנה.

העיסוק בעתיד הבנקאות וכיוונים נוספים שיצמיחו מקורות הכנסה חדשים ומבדלים הינו משמעותי עבורנו היום וצריך שיהיה משמעותי עוד יותר בעתיד.

לאורך שנים, בנק הפועלים, כבנק המוביל בישראל, התמיד להכיר באחריות חברתית והשליחות שבה. "פועלים בקהילה", העמותה שלנו, ניהלה השנה אף היא פעילות נרחבת של תמיכה בפרויקטים חברתיים, ובעיקר בתחום התעסוקה והסיוע לדורשי עבודה, שמספרם גדל השנה לאור המשבר באופן משמעותי.

סקירה זו לא תהא מלאה בלי להזכיר את המאמץ המתודי והמתמשך של ההנהלה והדירקטוריון בהשבת הממשל התאגידי והאחריות התאגידית של הבנק. פעילות זו זוכה להכרה גם בדירוגי ESG המקומיים והגלובליים: בנק הפועלים נמצא בראש דירוג 'מעלה' מבין כל החברות בישראל, מוביל בדירוגי ESG הבינלאומיים בהשוואה לבנקים המקומיים, ונמצא בשורה אחת בדירוגים עם בנקים מובילים בעולם. בנוסף, השנה אנו גאים להיות הבנק הישראלי הראשון שנכלל במדד בלומברג לשיוון מגדרי (Bloomberg GEI).

בנק הפועלים

דוח הדירקטוריון וההנהלה

20

20

תוכן העניינים

13	1. סקירה כללית, יעדים ואסטרטגיה
13	1.1. תיאור תמציתי של הבנק
13	1.2. מידע צופה פני עתיד
14	1.3. מידע כספי תמציתי
16	1.4. תיאור תמציתי של הסיכונים העיקריים שהבנק חשוף אליהם
17	1.5. יעדים ואסטרטגיה עסקית
19	2. הסבר וניתוח לתוצאות ולמצב העסקי
19	2.1. מגמות, תופעות, התפתחויות ושינויים מהותיים
23	2.2. התפתחויות מהותיות בהכנסות, בהוצאות וברוח כולל אחר
30	2.3. המבנה וההתפתחות של הנכסים, ההתחייבויות, ההון והלימות ההון
40	2.4. תיאור עסקי קבוצת הבנק לפי מגזרי פעילות פיקוחיים
45	2.5. תיאור עסקי קבוצת הבנק לפי מגזרי פעילות בהתאם לגישת ההנהלה
46	2.6. חברות עיקריות
48	3. סקירת הסיכונים
48	3.1. תיאור כללי של הסיכונים ואופן ניהולם
51	3.2. סיכון אשראי
73	3.3. סיכון שוק
77	3.4. סיכון נזילות ומימון
79	3.5. סיכון תפעולי
82	3.6. סיכון צינת
84	3.7. סיכון משפטי
84	3.8. סיכון מוניטין
84	3.9. סיכון רגולציה
85	3.10. סיכון כלכלי
85	3.11. סיכון אסטרטגי
86	3.12. סיכון סביבתי
86	3.13. חומרת גורמי הסיכון
87	3.14. השפעת הפסקת פרסום ריבית הליבור
88	4. מדיניות ואומדנים חשבונאיים קריטיים, בקרות ונהלים
88	4.1. מדיניות ואומדנים חשבונאיים קריטיים
92	4.2. בקרות ונהלים
93	5. דוח הדירקטוריון וההנהלה בדבר בקרה פנימית על דיווח כספי

רשימת הטבלאות

14	טבלה 1-1: מידע כספי תמציתי ומדדי ביצוע עיקריים לאורך זמן
23	טבלה 2-1: תמצית דוח רווח והפסד
24	טבלה 2-2: הרכב הרווח המימוני, נטו
25	טבלה 2-3: נתונים עיקריים בדבר הכנסות והוצאות ריבית
26	טבלה 2-4: ההוצאה המצטברת להפסדי אשראי בגין חובות ובגין מכשירי אשראי חוץ-מאזניים
26	טבלה 2-5: פירוט עמלות והכנסות אחרות
27	טבלה 2-6: פירוט של ההוצאות התפעוליות והאחרות
28	טבלה 2-7: רווח כולל
29	טבלה 2-8: מערך טכנולוגיית המידע
30	טבלה 2-9: ההתפתחות בסעיפי המאזן העיקריים
30	טבלה 2-10: התפתחות האשראי לציבור, נטו, לפי מגזרי פעילות גישת ההנהלה
31	טבלה 2-11: סיכון אשראי בעייתי
31	טבלה 2-12: ההתפתחות בסעיפים החוץ-מאזניים העיקריים
32	טבלה 2-13: יתרות ניירות-ערך
33	טבלה 2-14: פירוט אגרות-חוב קונצרניות לפי ענפי משק
33	טבלה 2-15: התפתחות ביתרות הפיקדונות
33	טבלה 2-16: ההתפתחות ביתרות הנכסים הכספיים החוץ-מאזניים של לקוחות קבוצת הבנק, לגביהם מספקת קבוצת הבנק שירותי משמורת, ניהול, תפעול וייעוץ
34	טבלה 2-17: פירוט אגרות-חוב וכתבי התחייבות נדחים
34	טבלה 2-18: מכשירים נגזרים
35	טבלה 2-19: פרטים בדבר דיבידנד ששולם
38	טבלה 2-20: חישוב יחס הלימות ההון
39	טבלה 2-21: יחס מינוף
40	טבלה 2-22: תוצאות הפעילות ונתונים עיקריים של מגזרי פעילות פיקוחיים
45	טבלה 2-23: תוצאות הפעילות ונתונים עיקריים של מגזרי פעילות לפי גישת ההנהלה
54	טבלה 3-1: פרטים בדבר יתרת החובות, לגביהם בוצעו שינויים בתנאים, במסגרת ההתמודדות עם משבר התפשטות נגיף הקורונה, שלא סווגו כארגון מחדש של חוב בעייתי
55	טבלה 3-2: פרטים בדבר יתרת החוב הרשומה של אשראי בערבות מדינה במסגרת ההתמודדות עם נגיף הקורונה
55	טבלה 3-3: ניתוח איכות אשראי, סיכון אשראי בעייתי ונכסים שאינם מבצעים של הציבור
56	טבלה 3-4: מידע נוסף על תנועה בחובות בעייתיים בגין אשראי לציבור ובהפרשה הפרטנית
58	טבלה 3-5: מדדי סיכון אשראי
59	טבלה 3-6: הרכב יתרת ההפרשה להפסדי אשראי
60	טבלה 3-7: סיכון אשראי לפי ענפי משק
62	טבלה 3-8: פילוח סיכון האשראי של קבוצת הבנק בענפי הבינוי והנדל"ן, בהתאם לתחומי הפעילות העיקריים
63	טבלה 3-9: חשיפות עיקריות למדינות זרות
64	טבלה 3-10: חשיפת קבוצת הבנק למוסדות פיננסיים זרים
65	טבלה 3-11: סיכונים בתיק הלוואות לדיור
65	טבלה 3-12: התפתחות סכומי הפיגור בהלוואות לדיור והפרשה להפסדי אשראי
66	טבלה 3-13: מעקב אחר התפתחות יתרת תיק האשראי לדיור על-פי בסיסי הצמדה וכשיעור מיתרת תיק האשראי של הבנק
66	טבלה 3-14: התפתחות יתרות האשראי לדיור ב-5 השנים האחרונות
67	טבלה 3-15: פירוט מאפיינים שונים של אשראי לדיור שהעמיד הבנק
68	טבלה 3-16: יתרת האשראי לאנשים פרטיים בישראל
69	טבלה 3-17: התפלגות סיכון האשראי המאזני לאנשים פרטיים בישראל בהתאם להכנסה הממוצעת ולגודל הלווה
69	טבלה 3-18: התפלגות סיכון האשראי המאזני לאנשים פרטיים בישראל בהתאם ליתרת תיק הנכסים הפיננסיים של הלווים
70	טבלה 3-19: התפלגות סיכון האשראי המאזני לאנשים פרטיים בישראל בהתאם לסוג הריבית ולתקופה הנותרת לפירעון
70	טבלה 3-20: מידע על חובות בעייתיים בגין אנשים פרטיים בישראל
71	טבלה 3-21: חשיפות הבנק בגין מימון ממונף לפי ענף המשק של הלווה
72	טבלה 3-22: יתרות סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ-מאזני ללווים שיתרת חבותם מעל 1,200 מיליון ש"ח לפי ענפי משק

דוח הדירקטוריון וההנהלה

ליום 31 בדצמבר 2020

74	טבלה 3-23: שווי הוגן נטו מותאם של המכשירים הפיננסיים של הבנק וחברות מאוחדות שלו
75	טבלה 3-24: השפעת תרחישים של שינויים בשיעורי הריבית על השווי ההוגן נטו מותאם של הבנק וחברות מאוחדות שלו
75	טבלה 3-25: השפעת תרחישים של שינויים בריבית על הכנסות ריבית
76	טבלה 3-26: נכסים והתחייבויות לפי בסיסי הצמדה
76	טבלה 3-27: גישות לשינויים בשערי חליפין של מטבעות חוץ בעלי נפח פעילות משמעותי ולשינויים במדד המחירים לצרכן
77	טבלה 3-28: פרטים על השקעת קבוצת הבנק במניות בתיק הבנקאי בהתאם לסיווג המאזני
78	טבלה 3-29: יחס כיסוי הנזילות
79	טבלה 3-30: יתרת סך הפיקדונות של שלוש קבוצות המפקידים הגדולות
87	טבלה 3-31: חומרת גורמי הסיכון

1. סקירה כללית, יעדים ואסטרטגיה

1.1 תיאור תמציתי של הבנק

כללי

- הבנק נוסד בשנת 1921 ומהווה "תאגיד בנקאי" בעל רישיון "בנק", לפי הוראות חוק הבנקאות. בשנת 1983, במסגרת הסדר שגובש בין ממשלת ישראל לבין הבנקים, הועברו מניות הבנק לשליטת המדינה. בשנת 1997 הופרט הבנק, והשליטה בו עברה לאריסון החזקות (1998) בע"מ ואחרים. בחודש נובמבר 2018 הפך הבנק לתאגיד בנקאי בלא גרעין שליטה.
- קבוצת הבנק פועלת בישראל במכלול תחומי הבנקאות השונים ובפעילות המשיקה בשוק ההון, באמצעות שלוש חטיבות מרכזיות: החטיבה העסקית, החטיבה הקמעונאית וחטיבת שווקים פיננסיים ובנקאות בינלאומית.
- החטיבה העסקית משרתת את מרבית הלקוחות העסקיים, כאשר בתחום החברות הגדולות (Corporate) פועלת החטיבה באמצעות סקטורים בעלי התמחות ענפית, בתחום החברות הבינוניות (Middle Market) פועלת החטיבה באמצעות מרכזי עסקים, הפרוסים ברחבי המדינה ובאמצעות סניפי הבנק המעניקים ללקוחות החטיבה שירותים תפעוליים.
- החטיבה הקמעונאית (Retail) משרתת, בין השאר, לקוחות משקי בית, בנקאות פרטית, תושבי חוץ ועסקים קטנים, באמצעות 189 סניפים לרבות, סניף נייד ובאמצעות ערוצים ישירים: מכשירים לשירות עצמי בסניפים וב"חצרות לקוח", "פועלים באינטרנט", "פועלים בסלולר", מוקד "פועלים בטלפון", "מערכת קולית לקבלת מידע וביצוע פעולות (IVR) ופניות ברשתות החברתיות.
- חטיבת שווקים פיננסיים ובנקאות בינלאומית מרכזת את פעילות קבוצת הבנק במרבית תחומי שוק ההון בארץ ובחו"ל. פעילות זו כוללת, בין היתר, מתן שירותי ביצוע פעולות מסחר בניירות-ערך ובגזרים סחירים (ברוקראז'), שמירת ניירות-ערך, שירותי מסחר במטבעות ובגזרים לא סחירים, שירותים למנהלי נכסים פיננסיים, ניהול הנוסטרו של הבנק, ניהול ההשקעות הריאליות של הבנק ובנקאות להשקעות (בעיקר באמצעות קבוצת פועלים שוקי הון בע"מ (פש"ה)) ועסקי חיתום וניהול הנפקות. כמו-כן, אחראית החטיבה על ניהול סיכוני הנזילות והריבית של הבנק, קביעת מחירי ההעברה וניהול הנפקות החוב של הבנק.
- הפעילות הבינלאומית של קבוצת הבנק כוללת את סניף ניו-יורק ונציגויות וכן קיום קשרים עם בנקים ברחבי העולם. עיקר הפעילות העסקית הבינלאומית מבוצעת באמצעות סניף ניו-יורק, המתמקד במתן שירותים בנקאיים לחברות. הבנק חדל מפעילות בתחום הבנקאות הפרטית הבינלאומית מחוץ לישראל. על רקע המצב הכלכלי והפוליטי בתורכיה ובמסגרת התוכנית האסטרטגית של הבנק, בתחילת חודש פברואר 2021 נחתם הסכם למכירת ההשקעה בבנק פוזיטיף. לפרטים נוספים ראה [פרק חברות עיקריות](#) להלן.

1.2 מידע צופה פני עתיד

חלק מהמידע המפורט בדוחות אלו, שאינו מתייחס לעובדות היסטוריות (אף אם הוא מבוסס על עיבוד של נתונים היסטוריים), מהווה מידע צופה פני עתיד כהגדרתו בחוק ניירות-ערך התשכ"ח-1968. תוצאות הבנק בפועל, עשויות להיות שונות מהותית מאלו שנכללו במסגרת המידע צופה פני עתיד, לרבות, בין היתר, כתוצאה משינויים בשוקי ההון בארץ ובעולם, שינויים מאקרו כלכליים, שינויים במצב הגיאופוליטי, שינויים רגולטוריים, שינויים חשבונאיים ושינויים בכללי המיסוי, וכן שינויים אחרים שאינם בשליטת הבנק, ואשר עשויים להביא לאי התממשות הערכות ו/או לשינויים בתוכניות העסקיות של הבנק. מידע צופה פני עתיד מאופיין במילים או בביטויים כגון: "תחזית", "תוכנית", "יעד", "אומדן סיכון", "תרחיש", "תרחיש קיצוני", "הערכת סיכון", "קורלציה", "התפלגות", "אנו מאמינים", "צפוי", "חזוי", "מעריכים", "מתכוונים", "מתכננים", "מתעתד", "עשוי להשתנות", "צריך", "יכול", "יהיה" וביטויים דומים להם. ביטויים צופי פני עתיד אלו, כרוכים בסיכונים ובחוסר ודאות, משום שהם מבוססים על הערכות ההנהלה לגבי אירועים עתידיים, אשר כוללים, בין היתר, שינויים בפרמטרים הבאים: מצב המשק, טעמי הציבור, שיעורי ריבית בארץ ובחו"ל, שיעורי אינפלציה, הוראות חקיקה ורגולציה חדשות בתחום הבנקאות ושוק ההון, החשיפה לסיכונים פיננסיים, איתנות פיננסית של לווים, התנהגות המתחרים, היבטים הקשורים בתדמית הבנק, התפתחויות טכנולוגיות ונושאי כוח אדם, ובתחומים אחרים אשר יש להם השפעה על פעילות הבנק ועל הסביבה בה הוא פועל, ואשר מטבע הדברים התממשותם אינה ודאית.

מידע זה משקף את נקודת המבט הנוכחית של הבנק בנוגע לאירועים עתידיים. נקודת מבט זו מבוססת על הערכות, ולכן נתונה לסיכונים, לחוסר ודאות, ואף לאפשרות שאירועים או התפתחויות, שנחזו כצפויים, לא יתמשו בכלל, או יתמשו במקצת בלבד, ואף שההתפתחויות בפועל תהיינה הפוכות מאלו שנצפו.

המידע המוצג להלן נסמך, בין היתר, על מידע המצוי בידיעת הבנק והמבוסס, בין היתר, על פרסומים של גורמים שונים, כגון: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, משרד האוצר, נתוני בנק ישראל, משרד הבינוי והשיכון וגורמים אחרים המפרסמים נתונים והערכות לגבי שוקי ההון בארץ ובעולם.

1.3 מידע כספי תמציתי

כפי שיפורט להלן, התוצאות הכספיות של הבנק, בשנת 2020, הושפעו בעיקר מהתפשטות נגיף הקורונה, שגרמה בין היתר, להתכווצות חדה בפעילות הכלכלית העולמית, הרעה במצב המשק והלווים והגברת התנודתיות בשווקים.

טבלה 1-1: מידע כספי תמציתי ומדדי ביצוע עיקריים לאורך זמן

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר					
2016	2017	2018	2019	2020	
מדדי ביצוע עיקריים					
7.72%	7.50%	7.06%	4.62%	5.35%	תשואת הרווח הנקי המיוחס לבעלי מניות הבנק להון
10.04%	9.44%	9.74%	7.13%	5.74%	תשואת הרווח הנקי המיוחס לבעלי מניות הבנק להון מנוטרל חריגים ⁽¹⁾
6.92%	6.61%	6.07%	3.86%	5.63%	תשואת הרווח הנקי מפעילות נמשכת המיוחס לבעלי מניות הבנק להון
9.23%	8.55%	8.75%	6.72%	5.74%	תשואת הרווח הנקי מפעילות נמשכת המיוחס לבעלי מניות הבנק להון מנוטרל חריגים ⁽²⁾
0.60%	0.58%	0.57%	0.39%	0.41%	תשואה לנכסים ממוצעים
2.07%	1.99%	2.29%	2.17%	1.99%	יחס הכנסות לנכסים ממוצעים
63.2%	64.6%	65.1%	66.4%	56.9%	יחס יעילות - הוצאות תפעוליות לסך ההכנסות מפעילות נמשכת
59.2%	59.1%	57.8%	58.1%	56.7%	יחס יעילות - הוצאות תפעוליות לסך ההכנסות מנוטרל חריגים מפעילות נמשכת ⁽²⁾
2.05%	2.13%	2.31%	2.26%	1.98%	מרווח מימוני מפעילות שוטפת ⁽³⁾
124%	122%	120%	121%	140%	יחס כיסוי נזילות ⁽⁴⁾

ליום 31 בדצמבר					
2016	2017	2018	2019	2020	
11.01%	11.26%	11.16%	11.53%	11.52%	יחס הון עצמי רובד 1 לרכיבי סיכון ⁽⁵⁾
15.11%	14.64%	14.39%	14.64%	14.60%	יחס הון כולל לרכיבי סיכון ⁽⁵⁾
7.25%	7.37%	7.51%	7.61%	6.78%	יחס מינוף ⁽⁵⁾

- (1) אינו כולל הוצאות בגין עדכון ההפרשה בקשר עם חקירת עסקי קבוצת הבנק עם לקוחות אמריקאיים ו-FIFA, השפעת סגירת הפעילות הפרטית בחו"ל, רווח או הפסד נטו מהיפרדות מישאכרט והפסד מירידת-ערך בגין השקעת הבנק בבנק פוזיטיף.
- (2) אינו כולל הוצאות בגין עדכון ההפרשה בקשר עם חקירת עסקי קבוצת הבנק עם לקוחות אמריקאיים ו-FIFA, השפעת סגירת הפעילות הפרטית בחו"ל והפסד מירידת-ערך בגין השקעת הבנק בבנק פוזיטיף.
- (3) רווח מימוני מפעילות שוטפת (ראה [דוח דירקטוריון פרק התפתחויות מהותיות בהכנסות, בהוצאות וברוח כולל אחר](#)) מחולק בסך-הכל נכסים פיננסיים לאחר הפרשה להפסדי אשראי ובניכוי יתרות בגין כרטיסי אשראי שאינם נושאות ריבית.
- (4) למידע נוסף, ראה [פרק "סיכון נזילות ומימון"](#) להלן.
- (5) למידע נוסף, ראה [פרק "הון, הלימות הון ומינוף"](#) להלן.

טבלה 1-1: מידע כספי תמציתי ומדדי ביצוע עיקריים לאורך זמן (המשך)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר					
2016	2017	2018	2019	2020	
מדדי איכות אשראי עיקריים					
1.50%	1.36%	1.31%	1.58%	2.00%	שיעור הפרשה להפסדי אשראי מתוך האשראי לציבור
1.83%	1.31%	1.23%	1.80%	1.52%	שיעור חובות פגומים או חובות בפיגור של 90 ימים או יותר מתוך האשראי לציבור
0.18%	0.21%	0.20%	0.12%	0.09%	שיעור מחיקות חשבונאיות נטו מתוך אשראי ממוצע לציבור
0.07%	0.08%	0.22%	0.44%	0.64%	שיעור הוצאות בגין הפסדי אשראי מתוך אשראי ממוצע לציבור
במיליוני ש"ח					
נתונים עיקריים מדוח רווח והפסד					
2,628	2,660	2,595	1,799	2,056	רווח נקי המיוחס לבעלי מניות הבנק
3,417	3,348	3,579	2,778	2,205	רווח נקי המיוחס לבעלי מניות הבנק מנוטרל חריגים ⁽¹⁾
2,354	2,346	2,231	1,503	2,165	רווח נקי מפעילות נמשכת המיוחס לבעלי מניות הבנק
3,143	3,034	3,215	2,619	2,205	רווח נקי מפעילות נמשכת המיוחס לבעלי מניות הבנק מנוטרל חריגים ⁽²⁾
7,958	8,424	8,906	9,319	8,797	הכנסות ריבית, נטו
179	202	613	1,276	1,943	הוצאות בגין הפסדי אשראי
9,121	9,076	10,351	9,878	9,885	רווח מימוני, נטו*
4,917	4,153	4,868	3,889	4,379	הכנסות שאינן מריבית
3,617	3,338	3,318	3,240	3,155	מזה - עמלות
8,142	8,121	8,960	8,776	7,501	הוצאות תפעוליות ואחרות
**4,328	**4,300	**4,188	**4,108	3,836	מזה - משכורות והוצאות נילוות
12,875	12,577	13,774	13,208	13,176	סך הכנסות
רווח נקי למניה רגילה (בש"ח)					
1.77	1.76	1.68	1.13	1.62	רווח נקי למניה בש"ח המיוחס לבעלי מניות הבנק מפעילות נמשכת - בסיסי

* רווח מימוני, נטו כולל הכנסות ריבית, נטו והכנסות (הוצאות) מימון שאינן מריבית.
 ** סווג מחדש.
 (1) אינו כולל הוצאות בגין עדכון הפרשה בקשר עם חקירת עסקי קבוצת הבנק עם לקוחות אמריקאיים ו-FIFA, השפעת סגירת הפעילות הפרטית בחו"ל, רווח או הפסד נטו מהיפרדות מישראל ופסד מירידת-ערך בגין השקעת הבנק בבנק פוזיטיף.
 (2) אינו כולל הוצאות בגין עדכון הפרשה בקשר עם חקירת עסקי קבוצת הבנק עם לקוחות אמריקאיים ו-FIFA, השפעת סגירת הפעילות הפרטית בחו"ל והפסד מירידת-ערך בגין השקעת הבנק בבנק פוזיטיף.

טבלה 1-1: מידע כספי תמציתי ומדדי ביצוע עיקריים לאורך זמן (המשך)

ליום 31 בדצמבר					
2016	2017	2018	2019	2020	
במיליוני ש"ח					
נתונים עיקריים מהמאזן					
448,105	454,424	460,926	463,688	539,602	סך-כל הנכסים
80,367	86,093	84,459	88,122	138,711	מזה - מזומנים ופיקדונות בבנקים
71,429	65,416	56,116	59,486	71,885	ניירות-ערך
259,878	265,853	282,507	292,940	301,828	אשראי לציבור, נטו
7,358	6,822	6,944	8,787	9,754	סיכון אשראי בעייתי, נטו
3,094	2,121	2,158	3,034	2,517	חובות פגומים מאזניים, נטו
413,880	418,420	423,270	425,467	499,703	סך-כל ההתחייבויות
338,494	347,344	352,260	361,645	435,217	מזה - פיקדונות הציבור
4,077	3,649	4,528	3,520	6,591	פיקדונות מבנקים
33,560	29,058	30,024	26,853	23,490	אגרות-חוב וכתבי התחייבות נדחים
34,047	35,863	37,544	38,181	39,873	הון המיוחס לבעלי המניות של הבנק
3,480	2,073	2,178	3,867	3,208	אשראי לציבור שאינו צובר הכנסות ריבית (NPL)
נתונים נוספים					
22.9	25.6	23.7	28.7	22.0	מחיר מניה לטווח שנה (בש"ח)
לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר					
2016	2017	2018	2019	2020	
51.44	64.53	37.17	74.90	53.94	סך-הכל דיבידנד למניה (באגורות)* ⁽¹⁾
**10,676	**10,351	**9,846	**9,392	9,027	מספר משרות ממוצע
1.80%	1.87%	1.97%	2.05%	1.77%	יחס הכנסות ריבית, נטו לנכסים ממוצעים
0.82%	0.74%	0.73%	0.71%	0.63%	יחס עמלות לנכסים ממוצעים

* על-פי מועד ההכרזה.

** הוצג מחדש.

(1) שולם כדיבידנד בעין במניות, חושב בהתבסס על שווי מניות ישראלכרט ביום 8 במרץ 2020 (10.91 ש"ח).

1.4 תיאור תמציתי של הסיכונים העיקריים שהבנק חשוף אליהם

הבנק מבצע בחינה מקיפה להערכת הסיכונים אליהם הוא חשוף ואמידת המהותיות שלהם. במסגרת תהליך ה-ICAAP (תהליך פנימי להערכת הלימות ההון) הבנק הגדיר את הסיכונים הבאים כסיכונים מהותיים: סיכון אשראי, סיכון ריכוזיות, סיכון שוק, סיכון השקעה, סיכון תפעולי (לרבות סיכון IT וסיכון סייבר), סיכון צד נגדי, סיכון ריבית בתיק הבנקאי, סיכון נזילות, סיכון מוניטין, סיכון אסטרטגי-תחרותי, סיכון רגולטורי וסיכון ציות. סיכונים נוספים אליהם חשוף הבנק מטופלים באופן ישיר כחלק מהניהול העסקי והם: סיכון משפטי, סיכון כלכלי וסיכון סביבתי. התפשטות נגיף הקורונה הינו אירוע בעל השלכות מקרו כלכליות מהותיות המשפיע הן על אופן עבודת הבנק והן על הפוטנציאל להתממשות סיכונים שונים ובכללם סיכון אשראי, סיכונים שוק וסיכון תפעולי. בשלב זה קיימת אי ודאות בנוגע למשך האירוע והשלכותיו העתידיות על פעילות המשק העולמי, המשק המקומי, לקוחות הבנק והבנק עצמו. למידע נוסף ראה [סעיף השפעת משבר התפשטות נגיף הקורונה ופרק סקירת הסיכונים](#) להלן [וה"דוח על הסיכונים - גילוי בהתאם לנדבך 3 ומידע נוסף על הסיכונים ליום 31 בדצמבר 2020](#).

1.5. יעדים ואסטרטגיה עסקית

בסוף שנת 2020 אישרו הנהלת הבנק והדירקטוריון את התוכנית האסטרטגית ובמסגרת זו נקבעו היעדים והאסטרטגיה העסקית לשנים 2021-2023. הליך קביעת היעדים והאסטרטגיה העסקית, בוצעו תוך בחינת השלכות התפשטות נגיף הקורונה, השינויים בכלכלה הגלובלית, השינויים בסביבה העסקית בישראל, מהלכי הרגולציה וההתעצמות בסביבה התחרותית בה פועל הבנק, בכלל תחומי פעילותו. התוכנית האסטרטגית גובשה תוך התייחסות למגמות המרכזיות המשפיעות על תעשיית הבנקאות ובהן, התגברות עוצמת התחרות מצד בנקים בינוניים ושחקנים פיננסיים חוץ בנקאיים, האצת מגמת המעבר לצריכת שירותים פיננסיים בערוצים הישירים (ערוצי דיגיטל, המוקדים הטלפוניים והמכונות לשירות עצמי), המשך הצעדים הרגולטוריים להגברת התחרות במערכת הבנקאית, המשך השקעות משמעותיות בחברות פינטק וכניסתם של שחקנים טכנולוגיים משמעותיים לפעילות מול לקוחות קמעונאיים בזירה הפיננסית. למידע נוסף אודות השלכות התפרצות נגיף קורונה ראה פרק 2.1.3.

בנוסף לשינויים אלו, התוכנית האסטרטגית נבנתה תוך התייחסות גם לתרחישים עתידיים אפשריים לענף הבנקאות כפי שאלו פורסמו על-ידי ועדת באזל לענייני בנקאות בפברואר 2018. להערכת הבנק, במגזר הבנקאות הקמעונאית (לקוחות פרטיים ועסקים קטנים) קיימת סבירות גבוהה להתממשות, מדורגת על פני שנים, של תרחיש "הבנק המבוזר" בו יבוצרו השירותים הפיננסיים בין בנקים ושחקנים טכנולוגיים. ייתכן כי בתרחיש זה יירקמו שיתופי פעולה בין השחקנים באמצעות מודלים שונים לפעילות.

להערכת הבנק, בבנקאות העסקית והמסחרית, הערך המוסף שחברות הטכנולוגיה הגדולות יכולות לספק ללקוח העסקי הינו מוגבל יחסית ומכאן שהאיום הנשקף מצד ענקיות הטכנולוגיה בפלחי לקוחות אלו עדיין רחוק. על כן, להערכת הבנק במגזר הבנקאות העסקית קיימת סבירות גבוהה להתממשות תרחיש "הבנק המשופר". בתרחיש זה, יעברו הבנקים הקיימים תהליך מקיף של מודרניזציה ודיגיטציה ויעשו שימוש בטכנולוגיות חדישות כדי לשפר את מערכתיהם, לחדש את הממשק עם הלקוחות, ליצור ערך מוסף, ולהציע שירותים מתקדמים. חלק מהמודלים העסקיים ישתנו, אך הקשר עם הלקוחות ופעילות הליבה יישמרו. הבנק מיישם את הוראות בנק ישראל לעמידה ביעדי ההון, והן נלקחו בחשבון במסגרת התכנון האסטרטגי של הבנק.

חזון הבנק - "מחויבים לצמיחה באמצעות בנקאות מתחדשת והוגנת ללקוחותינו"

כחלק מתהליך התכנון האסטרטגי, החליטה הנהלת הבנק והדירקטוריון לגבש חזון חדש אשר ינחה את פעילות הבנק.

אסטרטגיה עסקית

בנק הפועלים יפעל ליצירת צמיחה משמעותית בהיקף פעילותו עם לקוחות הבנקאות הקמעונאית, המסחרית והעסקית. תוכנית הצמיחה מתבססת על שלושה צירים מרכזיים:

1. צמיחה בפעילות הבנקאית

הבנק יפעל לצמיחה בהיקף פעילותו עם לקוחות הבנקאות הקמעונאית, המסחרית והעסקית. **לקוחות קמעונאיים:** במהלך השנה החולפת נרשמה האצה במגמת הסטת פעילות הלקוחות הקמעונאיים ממערך הסניפים אל הערוצים הישירים. בהתאם למגמה זו, יפעל הבנק לפיתוח כלים מתקדמים לזיהוי צורכי הלקוחות במרחב הדיגיטלי ולבצע קפיצת מדרגה ביכולת הלקוחות לרכוש מוצרים מורכבים יותר בדיגיטל. שיפור יכולות אלו יתבצע, בין היתר, באמצעות אנליטיקה מתקדמת ושיפור יכולות החיתום האוטומטי - מהלכים אשר יתמכו גם בהרחבת בסיס הלקוחות בעלי זכאות לאשראי. בנוסף, הבנק יפעל להאצת האופטימיזציה בפריסת הרשת הקמעונאית והתאמת יעודה למתן שירותי בנקאות מורכבים יותר כך שמערך הסינוף יתמקד בפעילויות בעלות ערך מוסף.

כמו-כן, יפעל הבנק לשיפור השירות באמצעות מהלכים לחיזוק תודעת השירות, שיפור זמינות הבנקאי, הגדלת היצע הפעולות והמוצרים בדיגיטל, הרחבת סמכויות הבנקאים במוקדים הטלפוניים וכן הרחבת מגוון ערוצי התקשורת בין הבנק ללקוחותיו. בפעילות המשכנתאות, ימשיך הבנק לפעול לצמיחה תוך הגדלת נתח השוק בביצועים החדשים.

לקוחות מסחריים ועסקיים: בזירת הלקוחות המסחריים והעסקיים, ימשיך הבנק לפעול לשימור מעמדו המוביל במטרה להיות הבחירה הראשונה של הלקוחות העסקיים. הבנק יפעל לחיזוק הקשר והעמקת הפעילות עם לקוחות האגף המסחרי והעסקי, תוך מתן דגש לצמיחה בענפים ומוצרים שהוגדרו כבעלי הפוטנציאל הגבוה ביותר. כמו-כן, ימשיך הבנק לשפר תהליכי עבודה וקיצור זמני המענה לצרכי הלקוחות. בנוסף, יפעל הבנק להרחבת פעילות חדרי העסקות והברוקראז' על-ידי שיפור הצעת הערך הדיגיטלית לצד שדרוג התשתיות הטכנולוגיות. על רקע מהלכי הנורמליזציה של מדינת ישראל עם איחוד האמירויות ועם בחריין, החל הבנק ליצור תשתית למערכת יחסים פיננסית, במסגרתה חתם על מסמכי הבנות מול הבנקים הגדולים במדינות אלו, ופעילות עסקית ראשונה החלה בין הבנקים.

2. פיתוח הבנקאות החדשה

לצד שיפור כושר התחרות בבנקאות המסורתית המתחדשת, הבנק יקדם פיתוח של ערוצי הפצה חדשים עבור השירותים והמוצרים הבנקאיים, בדגש על ערוצי הפצה דיגיטליים חדשים הנשענים על יכולות ניתוח דאטה מתקדמות והצטיינות בחוויית המשתמש. יישומון ביט, בו פעילים כיום מיליוני לקוחות מקרב כלל הבנקים, יהווה פלטפורמה משמעותית של הבנק להרחבת היקף הפעילות של הבנק עם לקוחות חדשים בזירה הדיגיטלית. בחודש פברואר השיק הבנק שירות ארנק דיגיטלי במסגרת יישומון ביט (עבור מכשירי טלפון חכם מבוססי מערכת הפעלה אנדרואיד). ארנק ביט משמש כפלטפורמה טכנולוגית למשתמשי ביט, מבוססת טכנולוגיית תשלומים מבוססי קירבה - Contactless EMV, לצורך ביצוע עסקות בכרטיסי חיוב בבתי עסק באמצעות הצמדת הטלפון החכם שלהם (Tap) לנקודת המכירה.

ארנק ביט הינו ארנק "פתוח", וככזה משתמשי ביט יוכלו לעשות בו שימוש באמצעות כרטיסי חיוב של הבנק וכן באמצעות כרטיסים שהונפקו להם על-ידי מנפיקים אחרים, שנתנו הסכמתם לכך. בנוסף, השימוש בארנק ביט יתאפשר למשתמשים גם באמצעות כרטיס מועדון ייעודי, חוץ-בנקאי, בשם "bitcard", שיונפק על-ידי כרטיסי אשראי לישראל בע"מ (כאל). באמצעות כרטיס ה-bitcard יתאפשר השימוש בארנק ביט גם למשתמשי ביט, שמנפיקי כרטיס החיוב באמצעותו נרשמו לביט לא נתנו הסכמתם לשימוש בארנק ביט. פעילויות ארנק ביט מבוצעות בהתאם למתווה שנקבע על-ידי בנק ישראל למיזמים מסוג זה.

הבנק ימשיך לבסס את פעילות bit בשוק התשלומים על-ידי הרחבת מגוון פתרונות התשלום באפליקציה, לרבות תשלום בנקודות מכירה פיזיות מבוסס קרבה, הרחבת שיתופי הפעולה עם עסקים לביצוע תשלום באתרי סחר אלקטרוני, וכן פתרונות בנקאיים חדשניים נוספים. בנוסף, הבנק ימנף את תשתית הבנקאות הפתוחה ליצירת מקורות הכנסה חדשים והצעות ערך אלטרנטיביות על-ידי חיבור עם פתרונות של צדדים שלישיים.

3. בניית תשתית ארגונית תומכת צמיחה

על-מנת לממש את התוכנית העסקית לצמיחה בפעילות הקיימת ופיתוח בנקאות "חדשה", הבנק יבצע קפיצת מדרגה ביכולות הארגוניות והטכנולוגיות במספר מובנים.

הבנק יפעל להנעת תהליכים שיעודדו תרבות ארגונית ממוקדת לקוח, תומכת צמיחה ומאפשרת שיפור ה-delivery וה-Time to market. השימוש בדאטה ואנליטיקה ימשיך בתהליך ההרחבה וההעמקה שהחל לפני מספר שנים, לרבות מסעות לקוח הנתמכים בניתוח דאטה מתקדם. קצב השינויים המהיר במודלים העסקיים ובמוצרים הדיגיטליים מחייב את הבנק לשפר את מערכות הליבה הקיימות. הבנק החל ביישום פרויקט לביצוע מודרניזציה של מערכות הליבה, ליצירת תשתית בנקאית גמישה ופשוטה יותר, שתשפר את קצב היישום של תהליכים עסקיים חדשים ופיתוח מוצרים חדשים (Time to Market), תשתית לבנקאות פתוחה (Open API) וצמצום עתידי של עלויות IT. הנהלת הבנק והדירקטוריון החליטו להקצות משאבים משמעותיים, הן במונחי תקציב השקעות והן במונחי היקף כוח האדם, לטובת קידום הפרויקט. בנוסף, בכוונת הבנק לבצע קפיצת מדרגה בשאר היכולות הטכנולוגיות על מנת לשפר את הגמישות ואת קצב היישום הטכנולוגי.

תוכניות העבודה של הבנק כפי שאושרו והנחות העבודה עליהן התבססו, מתייחסות לפעילות עתידית של הבנק. לפיכך, המידע שפורט בפרק זה בכל הקשור בתוכניות פעולה וכוונות הבנק הינו "מידע צופה פני עתיד".

התוכנית האסטרטגית שנקבעה מציבה יעדים שאפתניים לפעילויות השונות. עקב כך, יש להביא בחשבון כי בכל תכנון ובמיוחד בתכנון לטווח של מספר שנים, וביתר שאת בתקופה של שינויים וטלטלות בכלכלה הגלובלית והמערכת הפיננסית בעולם, קיימת מידה לא מבוטלת של אי ודאות. גורמים שונים ומגוונים עלולים להביא לידי כך שההנחות השונות העומדות בבסיס וברקע של התוכנית האסטרטגית לא יתקיימו, או לא יתקיימו במלואן, ושהתוכניות לעתיד לא יתממשו, או לא יתממשו במלואן. בין גורמים אלו יש לציין את הסביבה העסקית בישראל ובעולם ותנאי המאקרו. חשיבות מיוחדת יש לייחס להשלכות התפשטות נגיף הקורונה בעולם ובישראל, למצב הכלכלה העולמית, למצב הכלכלי, המדיני והביטחוני של ישראל ושל האזור ולשינויים הרגולטוריים.

2. הסבר וניתוח לתוצאות ולמצב העסקי

2.1 מגמות, תופעות, התפתחויות ושינויים מהותיים

2.1.1 סקירה כלכלית ופיננסית

התפתחויות בכלכלה העולמית

מגפת הקורונה שהחלה להתפשט בעולם ברבעון הראשון של 2020, הביאה לתפנית שלילית חדה בפעילות הכלכלית. מרבית המדינות בעולם נקטו בצעדים חריגים על מנת לצמצם את התפשטות הנגיף כמו הגבלות התנועה של התושבים, והשבתה של ענפי משק רבים, בעיקר בתחום השירותים, ואלו הזניקו את שיעור דורשי העבודה בעולם. לאורך כל שנת 2020, בהתאם לממדי ההדבקה, נרשמו ברחבי העולם לסירוגין סגרים בעוצמות ולתקופות זמן שונות. בסיכום שנת 2020, ההתכווצות של התוצר העולמי מוערכת על-ידי קרן המטבע הבינלאומית בכ-3.5%. בארצות-הברית התוצר התכווץ בכ-3.5% ובאירופה ההתכווצות היא חדה יותר והגיעה לרמה של כ-6.8%, הן בשל מדיניות סגרים הדוקה יותר, והן בשל משקל גבוה של ענפי שירותים ובעיקר תיירות. גורם חשוב שריכך את עוצמת הפגיעה הכלכלית בשנה החולפת הינו המדיניות המרחיבה של משרדי האוצר והבנקים המרכזיים. ההוצאה הציבורית בעולם, גדלה באופן ניכר, ומדינות רבות השיקו מספר תוכניות סיוע לאורך השנה. בהתאם, הגירעונות התקציביים והחובות הממשלתיים עלו בקצב מהיר. המדיניות המוניטרית בעולם הייתה מאוד מרחיבה, ולאחר שהפחיתו ברבעון הראשון של 2020 את הריביות לרמה אפסית, הבנקים המרכזיים הגבירו בהמשך השנה את הרכישות של נכסים פיננסיים ובכלל זה של אגרות-חוב תאגידיות.

הפעילות הכלכלית במשק הישראלי

המשק הישראלי פתח את שנת 2020 כשהוא במומנטום של צמיחה מהירה, אבטלה נמוכה ואיתנות פיננסית גבוהה, שבאה לידי ביטוי ברמת חוב ציבורי נמוך ויתרות גדולות של מטבע-חוץ. נתוני פתיחה אלו עמדו לזכות המשק מפרוץ מגפת הקורונה ועד ימים אלו. המשק עבר במהלך השנה שלוש תקופות של סג, במהלכן הושבתו חלקים נרחבים מהפעילויות הכלכליות, ובעיקר כאלו שאינם מאפשרים ריחוק חברתי כמו אירוח ונופש, טיולים, ספורט, תרבות ובידור. הלמ"ס אומדת את הירידה בתוצר בשנת 2020 ב-2.4%, שיעור זה אף כי הוא חסר תקדים בישראל, הוא מתון ביחס לעוצמת המשבר וביחס להערכות המוקדמות. מספר גורמים ריככו את עוצמת הפגיעה במשק, ובראשם המדיניות הכלכלית המאוד מרחיבה הן הפיסקלית והן המוניטרית. הממשלה החליטה כבר בראשית הדרך לפצות את המובטלים החדשים, זאת ללא תקופת הכשרה וכמעט ללא תנאים. העסקים קיבלו סיוע שמבוסס על מידת הפגיעה במחזור העסקים, וכן סיוע במימון ההוצאות הקבועות. הוצאות הממשלה לטיפול במשבר הגיעו בשנה החולפת לסכום של 68.6 מיליארד שקל, שהם 4.9% מהתוצר. סיוע זה צמצם מאוד את הפגיעה בצריכה של משקי הבית, ובתקופות שבין הסגרים נצפתה עלייה ניכרת בפעילות הכלכלית. גורם נוסף שריכך את עוצמת הפגיעה במשק הינו עליית עודף היצוא: סגירת השמיים הגדילה את ההוצאות המקומיות והקטינה את היבוא, בה בעת שיצוא הסחורות והשירותים של ישראל המשיך לגדול בקצב מרשים. שוק העבודה התגלה כעקב אכילס של המשק בתקופה זו, בסגר הראשון מאות אלפי מועסקים נפלטו משוק העבודה, והפכו לעובדים בחל"ת. כשליש מכוח העבודה בישראל הפך בן חודש לעובדים מובטלים או בחל"ת. מספר זה ירד בהדרגה ככל שהמשק הסתגל באופן חלקי לעבודה תחת המגבלות. נכון לסוף חודש דצמבר עמד שיעור האבטלה על רמה של כ-14%. לקראת סוף 2020 החל מבצע חיסונים נרחב, ונכון לאמצע פברואר 2021 כארבעה מיליון איש התחסנו, עם זאת רמת התחלואה נותרה עדיין גבוהה. למשבר הכלכלי עשויות להיות השפעות שליליות ארוכות טווח שישיעו על פוטנציאל הצמיחה של המשק בשנים הקרובות. תהליך החזרת אלפי המובטלים למעגל העבודה עשוי להיות ארוך, וגם ייקח זמן עד שעסקים שנסגרו יפתחו מחדש.

המדיניות הפיסקלית והמוניטרית

הגירעון התקציבי זינק בשנת 2020 לשיעור של 11.7% מהתוצר, זאת לעומת 3.7% בשנה הקודמת. עיקר העלייה בגירעון נבע מהגדלה של קרוב ל-5% מהתוצר בהוצאות להתמודדות המשק עם משבר הקורונה. הממשלה התנהלה לאורך השנה ללא תקציב מדינה מאושר, אלא בתקציב המשכי ומסגרת נוספת שאושרה אד הוק למשבר הקורונה. חרף המיתון ההכנסות ממסים ירדו בשיעור מתון יחסית של 2%. יחס החוב הציבורי לתוצר עלה לשיעור של כ-73%, לעומת 60% בסוף 2019. היקפי גיוס ההון של הממשלה גדלו ובשנה החולפת הממשלה גייסה בשוק המקומי סכום של כ-191 מיליארד שקל. גיוסי ההון בחו"ל הגיעו לכ-74.4 מיליארד שקל.

בדומה לבנקים מרכזיים אחרים בעולם, הפעיל בנק ישראל בשנה היוצאת כלי מדיניות לא שגרתיים, ומידת ההרחבה המוניטרית היא חסרת תקדים. ביום 6 באפריל 2020 הופחתה הריבית לרמה של 0.1%, ובד בבד אימץ הבנק המרכזי כלים מוניטריים נוספים, בכדי להגביר את הנזילות בשווקים הפיננסיים ואת היצע האשראי. בנק ישראל רכש במהלך 2020 אגרות-חוב ממשלתיות בהיקף של 46.24 מיליארד ש"ח, אגרות-חוב קונצרניות בהיקף של 3.5 מיליארד ש"ח והעניק הלוואות לבנקים המסחריים לטובת הענקת אשראי לעסקים קטנים בסך 19.6 מיליארד ש"ח. חלק מהאשראי זה ניתן גם בריבית שלילית של מינוס 0.1%. פעולות אלו של בנק ישראל הגדילו באופן ניכר את היקף המאזן שלו, ותמונת הראי התבטאה בעלייה במצרפי הכסף, ובעיקר ביתרות העו"ש במשק.

אינפלציה ושער חליפין

מדד המחירים לצרכן "הידוע" ירד בשנת 2020 בשיעור של 0.6%. המדד בגין שנת 2020 ירד ב-0.7%. המיתון והסגרים הביאו לירידה בביקוש למוצרים ושירותים שונים וזה בא לידי ביטוי כמעט בכל סעיפי המדד הראשיים. האינפלציה השלילית הושפעה גם מירידה במחירי האנרגיה ומייסוף בשער החליפין של השקל מול סל המטבעות. סעיף הדיור במדד (מחירי שכר-דירה) ירד אף הוא בשיעור של 0.2%. בעקבות המשבר חלק מסעיפי המדד אינם נמדדים, ויתכן שהייתה לכך השפעה על מדידת האינפלציה. השווקים הפיננסיים מגלמים צפי לעלייה הדרגתית באינפלציה בשנים הקרובות. השקל יוסף במהלך 2020 בשיעור של 7.0% מול הדולר האמריקאי, ומול סל המטבעות הוא יוסף ב-5.1%. המיתון במשק וסגירת השמיים לתעופה פעלו להגדלת העודף בחשבון השוטף של מאזן התשלומים, ויצרו לחצים לייסוף המטבע. עליות השערים החדות בשוקי המניות בעולם, מגדילים את פעולות הגידור של המשקיעים המוסדיים, והגבירו את לחצי הייסוף. בנק ישראל רכש במהלך השנה מטבע-חוץ בהיקף של כ-21 מיליארד דולר. במהלך חודש נואר 2021 הודיע בנק ישראל על תוכנית רכישת מטבע-חוץ בהיקף שנתי של 30 מיליארד דולר.

שוקי הכספים והון

הטלטלה בשווקים העולמיים בחודש מרץ 2020 הובילה לירידות חדות בשוקי המניות בעולם, אך מאז חלה התאוששות במרבית שוקי המניות בעולם. השווקים בארצות-הברית קיזזו באופן מלא את הירידה ומדד ה-S&P500 אף עלה בסיכום שנת 2020 ב-16.3% לעומת תחילת השנה. מדדי המניות באירופה ובתל-אביב אומנם עלו בחדות מאז השפל בחודש מרץ, אך רמות המדדים בסוף 2020 עדיין היו נמוכות מאלו שטרם המשבר. מדד המניות האירופי ה-EUROPE STOXX 600 ירד בסיכום 2020 ב-4.0% ומדד ת"א 125 ירד ב-3.0%. מרווחי הסיכון של אגרות-החוב התאגידיות שרשמו עלייה חדה ברבעון הראשון 2020, החלו לרדת ברבעון השני 2020 והוסיפו לרדת מאז. רמתם בסוף 2020 הייתה גבוהה רק במעט מהרמה טרם המשבר. מחזורי המסחר היומיים במניות והמירים בתל-אביב שעלו במידה ניכרת במחצית הראשונה של שנה 2020 התמתנו במחצית השנייה, אך רמתם עדיין גבוהה לעומת הרמה הממוצעת ב-2019. המדיניות המוניטרית בעולם הייתה מרחיבה מאוד לאורך השנה וכללה גם רכישת אגרות-חוב על-ידי הבנקים המרכזיים במדינות רבות בעולם. כפועל יוצא של התערבות זו, תשואות אגרות-החוב לטווחים הארוכים נותרו גם הם ברמות נמוכות מאוד, למרות העלייה שנרשמה בהן ברבעון האחרון של השנה. בארצות-הברית תשואת האיגרת הממשלתית לטווח של עשר שנים עמדה בסוף 2020 ברמה של כ-0.9%. גם בישראל נרשמה יציבות יחסית בתשואת האיגרת הממשלתית לטווח של עשר שנים ובסוף 2020 היא עמדה על רמה של 0.84%.

2.1.2. סיכונים מובילים ומתפתחים

בהתבסס על המלצת ה-FSB (המוסד ליציבות פיננסית), סיכון מוביל מוגדר כהתפתחות המתרחשת כיום בסביבת העסקים של הבנק, אשר עלולה להשפיע לרעה על תוצאות הבנק במהלך השנה הקרובה. זאת לעומת סיכון מתפתח אשר ישנה אי ודאות גדולה יותר לגבי מועד גיבושו לכלל התרחשות בעלת השפעה מהותית על אסטרטגיית הבנק.

ניהול הסיכונים בקבוצת הבנק מתואר בהרחבה ב"דוח על הסיכונים"- גילוי בהתאם לנדבך 3 ומידע נוסף על הסיכונים ליום 31 בדצמבר 2020". הנהלת הבנק והדירקטוריון דנו בהשפעתם על הבנק של הסיכונים המובילים והמתפתחים המפורטים להלן ובוחנים מעת לעת את הצורך בהתאמת האסטרטגיה העסקית בהתאם להתפתחויות אלה:

- סביבת המקור:** פעילות הבנק תלויה בסביבה העסקית בישראל ובעולם. מצב הכלכלה העולמית, שינויים משמעותיים במדיניות המוניטרית ובעקומי הריבית, תנודתיות בשווקים ושינויים במחירי הנכסים הפיננסיים בארץ ובעולם ובמחירי הנדל"ן והמצב הכלכלי, המדיני והביטחוני של ישראל ושל האזור הינם בעלי פוטנציאל להשפעה על פעילות הבנק. התוכנית האסטרטגית הרב שנתית של הבנק כוללת הנחות מסוימות לגבי סביבת המקור תוך התייחסות לסיכונים הקיימים בכלכלה הגלובלית ובמשק הישראלי ומאזנת בין שיקולי תשואה לסיכון. הבנק מעריך ובוחן את התוכנית האסטרטגית לאור שינויים בסביבת המקור.

משבר התפשטות נגיף הקורונה הינו משבר בעל השלכות מקרו כלכליות מהותיות המשפיע הן על אופן עבודת הבנק והן על הפוטנציאל להתממשות סיכונים שונים ובכללם סיכון אשראי, סיכונים שוק וסיכון תפעולי. קיימת אי ודאות בנוגע למשך המשבר והשלכותיו העתידיות על פעילות המשק העולמי, המשק המקומי, לקוחות הבנק והבנק עצמו ובהתאם גם על הסיכונים השונים. לפרטים ראה [פרק סקירה כלכלית ופיננסית](#) לעיל ו**פרק השפעת משבר התפשטות נגיף הקורונה** להלן.

- הסביבה הרגולטורית בארץ ובחו"ל:** לרפורמות רגולטוריות בינלאומיות קיימת השלכה על פעילותו העסקית של הבנק בארץ ובעולם. בישראל גובשו בשנים האחרונות מספר יוזמות רגולטוריות שעניינן בעיקר הגברת התחרותיות במערכת הבנקאית בישראל ולצידן קיימות מספר יוזמות רגולטוריות נוספות הנמצאות בשלבי ייזום. היוזמות והמגמות הרגולטוריות, ובפרט הפרדות הבנק מחברות כרטיסי האשראי והשינויים המשמעותיים בתחום פעילות זה, כמו גם ניווד חשבונות בנק ובנקאות פתוחה עשויות להשפיע על המערכת הבנקאית בכלל ועל הבנק בפרט. בשלב זה מוקדם להעריך את כל ההשפעות של שינויים אלה על הבנק.

- סיכון אבטחת מידע ותקריות קיברנטיות:** איומי הסייבר המתגברים כלפי גופים פיננסיים מביאים להפנית משאבי התעשייה הבנקאית להתמודדות עם הסיכון. הבנק מבצע בקורות באופן תדיר בכלל הערוצים על מנת למנוע חדירת פוגענים, הפעלת תוכנות זדוניות ומניעת דלף מידע. מעגלי הבקרה מורכבים ממספר רב של מערכות אבטחת מידע מתקדמות אשר פרוסות פנימית ברשת הבנק וחיצונית בתור הגנה היקפית. עקב התפשטות נגיף הקורונה חל תהליך של מעבר משמעותי של עובדים לעבודה מרחוק ושינויים נוספים באופן פעילות הבנק, זאת במקביל לגידול באיומים ובניסיונות תקיפה. מערך הגנת הסייבר פיתח מענה לצמצום הסיכונים כמפורט בפרק סיכון תפעולי להלן.

- סיכון תחרותי-אסטרטגי:** תחרות חדשה מצד חברות ביג-טק (אפל, גוגל, פייסבוק, אמזון ועוד) וחברות פינטק, לצד חדירה של טכנולוגיות חדשות, שינויים בהתנהגות הלקוחות ומודלים עסקיים חדשים בעולם הפיננסי, עלולים להשפיע משמעותית על המערכת הבנקאית בארץ ובעולם בטווח הבינוני-ארוך. לצד זאת, שינויים רגולטוריים ותחרותיים בזירה המקומית, בדגש על מהלכים להגברת התחרות בשוק האשראי הקמעונאי, כדוגמת חוק נתוני אשראי שנכנס לתוקפו בחודש אפריל 2019, ניווד חשבונות בנק ובנקאות פתוחה העלולים להשפיע על התוצאות העסקיות של הבנק. הבנק גיבש תוכנית אסטרטגית לשנים 2021-2023 הכוללת ביצוע צעדים בתחומי החדשנות, הטכנולוגיה, מבנה הפעילות ועוד, כדי לתת מענה למכלול האיומים.

- סיכון הציות:** תחת סיכון הציות כלולים, בהתאם להוראת נוהל בנקאי תקין 308, גם סיכונים הנובעים מתחום הוגנות הבנק כלפי לקוחותיו, ניגוד עניינים, איסור הלבנת הון ומימון טרור, מתן ייעוץ ללקוח, הגנה על הפרטיות (למעט היבטים של טכנולוגיית המידע), היבטי מיסוי רלוונטיים למוצרים או שירותים ללקוחות, או הוראות בעלות אופי דומה. התממשות הסיכון בעולם באה לידי ביטוי בהמשך החקירות נגד בנקים בעולם והקנסות המוטלים עליהם בקשר להפרות חוק או רגולציה, כגון בדבר סיוע להעלמות מס ומניעת מימון טרור, הלבנת הון וחקירת מעשי שחיתות. עסקי קבוצת הבנק עם לקוחות אמריקאים ובנושא FIFA נחקרו על-ידי הרשויות האמריקאיות וברבעון הראשון של השנה, אושרו ופורסמו הסדרים מוסכמים בין קבוצת הבנק לבין ה-DOJ ורשויות אמריקאיות נוספות שהביאו לסיום החקירות. לפירוט ראה [ביאור 25](#) ו-[25ה](#) בדוחות הכספיים. לפרטים בדבר הליכים משפטיים ראה [ביאור 25](#) בדוחות הכספיים.

לפרטים בדבר יוזמות רגולטוריות מהותיות בעלות השפעה על פעילות הבנק בתקופת הדיווח ראה [ביאור 35](#) בדוחות הכספיים.

2.1.3. השפעת משבר התפשטות נגיף הקורונה

במהלך הרבעון הראשון של שנת 2020 החל נגיף הקורונה להתפשט בקצב מהיר ברחבי העולם, ובתגובה לכך ננקטו על-ידי ממשלות בעולם, לרבות בישראל, צעדי התגוננות כגון הגבלת מעבר בין מדינות, אמצעי בידוד וצמצום התקהלויות ותנועה, סגרים, הגבלות על הפעלת עסקים פרטיים ושירותים ממשלתיים ועוד. מאז התקיימו לסירוגין מספר סגרים והגבלות לצד צעדי פתיחה הדרגתית של המשק הישראלי, זאת בהתאם לקצב התפשטות הנגיף. פיתוח החיסונים מחד והתפשטות מוטציות וזמינות חיסונים מוגבלת בעולם מאידך יוצרים אי ודאות לגבי המשך המשבר הבריאותי והמצב הכלכלי. התפשטות הנגיף ואמצעי ההתגוננות נגדו גרמו לפגיעה מהותית בפעילות הכלכלית הסדירה, והביאו גם לתנודתיות גבוהה במחירי הנכסים הפיננסיים בארץ ובעולם. שיעור האבטלה הרחב (כולל חל"ת) עלה בשיא המשבר באפריל לכ-37% ובהמשך השנה, בהתאם לצעדי פתיחת המשק, שיעור האבטלה התמתן, ובחודש דצמבר הוא עמד על כ-14%. בסיכום שנת 2020 התוצר התכווץ בשיעור של 2.4%. הן הפעילות הריאלית והן המגמות בשווקים הפיננסיים הושפעו בעת הזו מהמדיניות הפיסקאלית והמוניטרית. האוצר מפצה משקי בית ועסקים בגין הפגיעה בהכנסות, ובנק ישראל הפחית את הריבית ל-0.1% והוא רוכש בשווקים אגרות-חוב ממשלתיות וקונצרניות. תמיכת המדיניות של האוצר ובנק ישראל בכלכלה ובשווקים מצמצמת את הפגיעות בטווח הקצר, אך השפעתה ארוכת הטווח פחות ברורה.

משבר התפשטות הנגיף מביא להרעה מהותית בפעילות המשק בישראל אליו חשופה פעילות הבנק וקיימות וצפויות לו השלכות על עסקי הבנק, לרבות בגין עלייה בסיכון האשראי וקשיי נזילות של לווים, הן במגזר העסקי והן במגזר הפרטי, ובגין ההאטה בפעילות הכלכלית. כמו-כן להורדת ריביות לזמן קצר על-ידי הבנקים המרכזיים, אלה שהתרחשו והורדות נוספות שעשויות להתבצע, השפעה על קיטון בהכנסות המימון והריבית של הבנק. זאת בנוסף לסיכון לירידות בשערי נכסים סחירים ושינוי במרווחי אגרות-חוב אשר עלולים ליצור השפעה לרעה על שווי הנכסים הסחירים של הבנק והשפעות נוספות. לא ניתן להעריך את היקף התפשטות הנגיף בעתיד, או את תגובת הממשלות והבנקים המרכזיים הן מבחינת ההגבלות שיוטלו על המשק והן מבחינת צעדים לתמיכה ועידוד הפעילות הכלכלית ואת תגובת הכלכלות והשווקים. לא ניתן גם לאמוד ולכמת את משך המשבר ועומקו ואת השפעתם העתידית של המשבר ושל המדיניות המרחיבה של הבנקים ושל הממשלות על הכלכלה העולמית, המשק הישראלי, לקוחות הבנק והבנק עצמו. בתחילת המשבר הבנק הקים צוות יעודי של ההנהלה לטיפול במשבר פיננסי לעניין משבר התפשטות נגיף הקורונה בראשות מנכ"ל הבנק. הצוות, בתחילת המשבר, וצוות ההנהלה לניהול סיכונים וציות בהמשכו של המשבר, בוחנים תרחישים שונים להתפתחות המשבר ולהשפעותיו הפיננסיות על הבנק, את השפעות המשבר על סיכונים האשראי וסיכון צד נגדי מול לקוחות, בנקים ואחרים, השפעותיו על הנזילות, תיק הנוסטרו, חדר עסקות ועוד. נושאים אלו נדונים באופן תדיר גם בדירקטוריון הבנק. תוכניות העבודה של הבנק עודכנו אף הן על רקע המשבר.

בהתאם, כחלק מהיערכות הבנק לתוצאות משבר הקורונה, ובמטרה להעריך את השפעותיו האפשריות, נבחנים תרחישים שונים להתפתחות שורה של פרמטרים כלכליים, ואלו משמשים את הבנק לאמידת ההשפעות על הבנק. בתרחיש הייחוס הבנק מניח כי מגבלות מסוימות על הפעילות הכלכלית יחולו לפחות עד מחצית שנת 2021 וריבית בנק ישראל נותרת ברמה של 0.1% לאורך כל שנת 2021. הערכות ותרחישים אלו מתעדכנים באופן שוטף בהתאם לתחזיות השונות, לתוכניות הכלכליות של הממשלה ולאירועים בארץ ובעולם.

בהיבט התפעולי ובהיבטי המשכיות עסקית נקט הבנק בשורה של תהליכים ואמצעים ובכללם עבודה מרוחק, דילול ו/או פיצול יחידות, שינויים באופן פעילות הסניפים והפעילות מול הלקוחות, דחיית תשלומי משכנתאות והלוואות ועוד. זאת בהתאם להנחיות הממשלה ומשרד הבריאות ושינוי רגולציה של בנק ישראל, ובפרט הוראת שעה ניהול בנקאי תקין 250 של הפיקוח על הבנקים המתעדכנת מעת לעת. ככלל, הסיכונים התפעוליים ובכללם סיכונים הסייבר שקשורים למשבר והשלכותיו נותחו ובהתאם נשקלים ומיושמים בקרות ואמצעים מתאימים למזעור הסיכון. עם זאת, אופן הפעילות המשתנה לאור משבר התפשטות נגיף הקורונה טומן בחובו גידול מסוים בסיכון התפעולי במובנו הרחב, כגון סיכונים טכנולוגיים וסיכונים סייבר, סיכונים מעילות והונאות, תקלות עקב עומסי פעולות בנקאיות או מחסור כח אדם, אי-זמינות ספקים חיצוניים ועוד. אופן הפעילות משתנה תדיר בהתאם לחומרת התפשטות הנגיף והנחיות הממשלה בנושא.

על רקע משבר התפשטות נגיף הקורונה ועל מנת להבטיח את יכולתם של הבנקים להמשיך להציע אשראי, הפחית הפיקוח על הבנקים את דרישות ההון מהבנקים במסגרת הוראת שעה, לפרטים נוספים, ראה [פרק הון הלימות הון ומינוף](#) להלן.

על רקע בקשת הפיקוח על הבנקים כי המקורות ההוניים שישחררו כתוצאה מהקטנת דרישות ההון ישמשו להגדלת אשראי החליט דירקטוריון הבנק ביום 31 במרץ 2020 להתאים את יעד יחס הון עצמי רובד 1 המזערי ל-9.5% וכן החליט כי בשים לב למדיניות החלוקה הקיימת בבנק, לאור אי הוודאות בתנאים המקרו כלכליים יחד עם הגשמת תכלית הוראת השעה ומדיניות הפיקוח על הבנקים, עד לתום תוקף הוראת השעה והתבהרות התנאים ימשיך הבנק שלא לבצע חלוקות מרווחים שוטפים. ביום 15 לנובמבר פרסם בנק ישראל חוזר לעדכון הוראת ניהול בנקאי תקין 250 בדבר הפחתת יחס המינוף. לפרטים נוספים בדבר הוראות הפיקוח על הבנקים, יעדי הלימות הון ודיבידנדים, ראה [פרק הון ומינוף](#) [בדוח על הסיכונים ופרק הון, הלימות הון ומינוף](#) להלן.

יחס הון עצמי רובד 1 ליום 31 בדצמבר 2020 הינו 11.52% ויחס המינוף ירד ל-6.78% לעומת יחס הון עצמי רובד 1 של 11.53% ויחס מינוף של 7.61% ב-31 בדצמבר 2019, הירידה ביחס המינוף נבעה מעלייה בנפח המאזן בעקבות גידול בפיקדונות הציבור ומנגד עלייה במזומנים ופיקדונות בבנקים כתוצאה מההרחבה המוניטרית שבוצעה על-ידי בנק ישראל והעלייה בנזילות שחלה בעקבותיה.

מתחילת שנת 2020 ועד ליום 31 בדצמבר 2020 רשם הבנק גידול בהוצאות להפסדי אשראי שהסתכמו לסך של כ-1,943 מיליון ש"ח. מרבית ההוצאה נרשמה עקב משבר התפשטות נגיף הקורונה, בעיקר בשל הגדלת היקף ההוצאה הקבוצתית בסך של כ-1,600 מיליון ש"ח, לרבות בגין ההלוואות לדיוור. הגידול האמור הינו בהמשך לגידול בהוצאות להפסדי אשראי בגין משבר התפרצות הנגיף בסך של כ-676 מיליון ש"ח שנרשמו במסגרת הדוחות הכספיים לשנת 2019 (שפורסמו במחצית השנייה של חודש מרץ 2020 לאחר התפשטות נגיף הקורונה) וכללו השפעות של התפשטות הנגיף אשר היו ידועות באותו מועד. לפרטים אודות תרחישים והשפעתם על סיכון האשראי ואודות החשיפה וסיכון האשראי לפי ענפי משק ראה [פרק סיכון האשראי](#) להלן. בהקשר זה נציין כי בעקבות משבר הקורונה, נכון ליום 31 בדצמבר 2020, נדחו תשלומי הלוואות (קרן ו/או ריבית) בהיקף של כ-1,415 מיליון ש"ח, מתוך סך החובות אשר נמצאים בדחיית תשלומים, כמפורט בפרק סיכון האשראי להלן.

התנודתיות בשווקים הפיננסיים ברבעון הראשון 2020 הביאה לגידול באומדני הסיכון של פעילות חדר העסקות של הבנק ושל לקוחותיו. הרגיעה בשווקים בהמשך השנה הביאה לירידה במרבית אומדני סיכון אלו. יחס הנזילות הממוצע של הבנק במאוחד עמד על 140% ברבעון שהסתיים ב-31 בדצמבר 2020. בעוד שברבעון הראשון ירידות בשערי נכסים סחירים, שינויים בעקומי הריבית בארץ ובעולם ובמרווחי אגרות-חוב יצרו השפעה לרעה על שווי הנכסים הסחירים של הבנק, חלה מאז התאוששות בשווקים ובשווי נכסים אלו. ברבעון הראשון נרשמה ירידה בשווי תיק המניות ותיק אגרות-החוב בסך של כ-705 מיליוני ש"ח אשר קוזזה על-ידי עלייה של כ-1,300 מיליוני ש"ח בהמשך השנה, כך שסך העלייה בשווי תיק המניות ותיק אגרות-החוב במהלך שנת 2020 הסתכמה בכ-595 מיליוני ש"ח. לפרטים בדבר השפעה על סיכוני השוק ראה [פרק סיכוני שוק להלן](#). לא ניתן להעריך את היקף התפשטות הנגיף בעתיד, או את תגובת הממשלות והבנקים המרכזיים הן מבחינת ההגבלות שיוטלו על המשקיים והן מבחינת צעדים לתמיכה ועידוד הפעילות הכלכלית ואת תגובת הכלכלות והשווקים. לא ניתן גם לאמוד ולכמת את משך המשבר ועומקו ואת השפעתו העתידית על הכלכלה העולמית, המשק הישראלי, לקוחות הבנק והבנק עצמו.

2.1.4. רואי החשבון המבקרים

רואי החשבון זיו האפט (BDO) וסומך חייקין (KPMG) משמשים כרואי החשבון המשותפים של הבנק. משרד האפט את האפט אשר התמזג למשרד זיו האפט בשנת 2000 החל לכהן כרואה החשבון המבקר של הבנק בשנת 1921. משרד סומך חייקין החל לכהן כרואה החשבון של הבנק בשנת 1998. לעיתים, מוצא לנכון רואה החשבון המבקר לכלול שינוי מהנוסח האחיד על-ידי הוספת פיסקת הפניית תשומת לב שנועדה להדגיש עניין מסוים המשפיע באופן משמעותי על הדוחות הכספיים וכלול בביאור לדוחות הכספיים. רואי החשבון המבקרים הפנו את תשומת הלב לאמור בביאור 25ג. (ב) בדבר חשיפה לתובענות ייצוגיות שהוגשו כנגד קבוצת הבנק ולביאורים 25ד. ו-25ה. בדבר סיום חקירת עסקי קבוצת הבנק עם לקוחות אמריקאים ובנושא FIFA.

2.2. התפתחויות מהותיות בהכנסות, בהוצאות וברוח כולל אחר

כפי שיפורט להלן, התוצאות הכספיות, בשנת 2020, הושפעו מהתפשטות נגיף הקורונה, שגרמה בין היתר, להתכווצות חדה בפעילות הכלכלית העולמית, הרעה במצב המשק והלוויים והגברת התנודתיות בשווקים.

הרווח הנקי של קבוצת הבנק המיוחס לבעלי מניות הבנק הסתכם בשנת 2020 ב-2,056 מיליון ש"ח, בהשוואה לרווח בסך של 1,799 מיליון ש"ח בשנת 2019. הגידול ברווח נבע בעיקר מרישום הוצאות חריגות בשנה קודמת בגין הפרשה בקשר עם חקירת עסקי קבוצת הבנק עם לקוחות אמריקאים והוצאות המשפטיות הכרוכות בה. מנגד, השנה חל גידול בהוצאה להפסדי אשראי לאור השפעות התפשטות נגיף הקורונה וחלה ירידה ברווח הנקי מפעילות מופסקת עקב חלוקת ההחזקה בישראל כדיבידנד בעין לבעלי המניות בחודש מרץ 2020 תוך הכרה בהפסד עקב ירידת שווי בשוק במועד החלוקה. שיעור תשואת הרווח הנקי להון המיוחס לבעלי מניות הבנק בשנת 2020 הסתכם ב-5.35%, בהשוואה ל-4.62% בשנת 2019.

טבלה 1-2: תמצית דוח רווח והפסד

השינוי	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	2019	2020	
	במיליוני ש"ח		
	11,920	10,260	הכנסות ריבית
(13.9%)	(2,601)	(1,463)	הוצאות ריבית
(43.8%)	9,319	8,797	הכנסות ריבית, נטו
(5.6%)	559	1,088	הכנסות מימון שאינן מריבית
94.6%	9,878	9,885	רווח מימוני, נטו*
0.1%	1,276	1,943	הוצאות בגין הפסדי אשראי
52.3%	8,602	7,942	רווח מימוני, נטו לאחר הוצאות בגין הפסדי אשראי
(7.7%)	3,330	3,291	עמלות והכנסות אחרות*
(1.2%)	8,776	7,501	הוצאות תפעוליות ואחרות
(14.5%)	3,156	3,732	רווח מפעילות נמשכת לפני מסים
18.3%	1,681	1,590	הפרשה למסים על הרווח מפעילות נמשכת
(5.4%)	1,475	2,142	רווח מפעילות נמשכת לאחר מסים
45.2%	11	10	חלקו של הבנק ברווחים של חברות כלולות לאחר מסים
(9.1%)	1,486	2,152	רווח נקי מפעילות נמשכת
44.8%	296	(109)	רווח נקי (הפסד) מפעילות מופסקת
(136.8%)			רווח נקי:
	1,782	2,043	לפני ייחוס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה
14.6%	17	13	הפסד המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה
(23.5%)	1,799	2,056	המיוחס לבעלי מניות הבנק
14.3%	4.6%	5.3%	תשואת הרווח הנקי
15.9%			

* סעיפי רווח והפסד לעיל הוצגו במתכונת שונה מתמצית דוח רווח והפסד באופן המאפשר ניתוח טוב יותר של התוצאות הפיננסיות. השינוי בא לידי ביטוי באמצעות מיון של הכנסות מימון שאינן מריבית מסעיף הכנסות (הוצאות) שאינן מריבית לרווח המימוני, נטו.

הרווח הנקי של קבוצת הבנק המיוחס לבעלי מניות הבנק הסתכם ברבעון הרביעי של שנת 2020 בסך של 915 מיליון ש"ח, בהשוואה להפסד נקי בסך של 629 מיליון ש"ח ברבעון המקביל אשתקד. תוצאות הרבעון המקביל אשתקד הושפעו מהוצאות חריגות בגין הפרשה בקשר עם חקירת עסקי קבוצת הבנק עם לקוחות אמריקאים (הוצאה של 1,000 מיליון ש"ח ברבעון המקביל אשתקד).

הרווח הנקי כאמור לעיל הסתכם ברבעון הרביעי של שנת 2020 בסך של 915 מיליון ש"ח, בהשוואה לרווח נקי מנוטרל השפעות חריגות בסך של 359 מיליון ש"ח ברבעון המקביל אשתקד.

התוצאות העסקיות של הקבוצה, מנוטרלות חריגים, ברבעון הרביעי של שנת 2020 בהשוואה לרבעון המקביל אשתקד הושפעו בעיקר מירידה בהוצאות להפסדי אשראי בסך של 1,063 מיליון ש"ח, בין היתר בשל רישום הפרשות להפסדי אשראי בסך של כ-676 מיליון ש"ח במסגרת הדוחות הכספיים לשנת 2019 בעקבות פרוץ משבר הקורונה.

לפרטים בדבר התפתחויות מהותיות בהכנסות והוצאות לפי רבעונים, ראה [נספחים לדוח ממשל תאגידי](#).

2.2.1. התפתחות הכנסות והוצאות

הרווח המימוני נטו

בכדי לנתח את הרווח מפעילות מימון יש לכלול ברווח בנוסף להכנסות והוצאות ריבית גם הכנסות והוצאות מימון שאינן מריבית. הכנסות אלה כוללות את הכנסות המימון בגין מכשירים נגזרים, בין היתר הפרשי שער ורווח ממימוש ניירות-ערך, המהווים חלק אינטגרלי בניהול החשיפות של הבנק. ההכנסות מנגזרים כוללות, בין השאר, את השפעות ערך הזמן בשווי ההוגן של נגזרים המקזזות את חשיפות הריבית המאזניות וכן את השפעות שיעור השינוי במדד הידוע בגין יתרות נגזרים המקזזות את חשיפות המדד בגין היתרות המאזניות.

טבלה 2-2: הרכב הרווח המימוני, נטו

השינוי	לשנה שהסתיימה ביום	
	31.12.19	31.12.20
	במיליוני ש"ח	
הכנסות ריבית	11,920	10,260
הוצאות ריבית	(2,601)	(1,463)
הכנסות ריבית, נטו	9,319	8,797
הכנסות מימון שאינן מריבית	559	1,088
סך הרווח המימוני המדווח	9,878	9,885
בנטרול השפעות שאינן מפעילות שוטפת:		
הכנסות ממימוש והתאמות לשווי הוגן של אגרות-חוב	225	169
רווח מהשקעות במניות	353	70
התאמה לשווי הוגן של השקעה בחברה מוחזקת*	(56)	3
רווחים בגין הלואאות שנמכרו	9	21
התאמות לשווי הוגן של מכשירים נגזרים ⁽¹⁾	(261)	85
הכנסות (הוצאות) מימון הנובעות מחיסוי המס בגין השקעות בחו"ל וגידור חשיפות מטבע של פריטים לא-כספיים ⁽²⁾	(148)	115
סך-הכל השפעות שאינן מפעילות שוטפת	122	463
סך-הכל הכנסות מימון מפעילות שוטפת ⁽³⁾	9,756	9,422

* כולל הפסד מירידת-ערך השקעה בבנק פוזיטיב בסך של 30 מיליון ש"ח (בשנת 2019: 56 מיליון ש"ח).
 (1) השפעת מדידת הרווח והפסד במכשירים נגזרים המהווים חלק מאסטרטגיית ניהול הנכסים וההתחייבויות של הבנק על בסיס שווי הוגן לעומת מדידה על בסיס צבירה.
 (2) בסעיף זה נכללו השפעות גידור חשיפות מטבע של פריטים לא-כספיים והשפעת חיסוי האסימטריה בחבות המס בגין הפרשי שער על ההשקעות בחברות בנות בחו"ל אשר אינם מובאים בחשבון בבסיס ההכנסה לצורך חישוב הפרשה למס, שלא כמו הפרשי השער בגין מקורות המימון. הבנק מבצע חיסוי כנגד חשיפת המס בגין ההשקעות בחו"ל באמצעות העמדת מקורות מימון עודפים כנגד השקעות אלו.
 (3) רווח מימוני בניטרול השפעות חריגות, ובניטרול השפעות הנובעות בעיקרן מעיתוי הרישום החשבונאי. מזה בגין השפעות שינויים במדד: הוצאה בסך 93 מיליון ש"ח בשנת 2020, בהשוואה להכנסה בסך של 21 מיליון ש"ח בשנת 2019.

הכנסות המימון מפעילות שוטפת בשנת 2020 הסתכמו בסך של 9,422 מיליון ש"ח בהשוואה לסך של 9,756 מיליון ש"ח בשנת 2019. הירידה נבעה מקיטון במרווחים הפיננסיים בפיקדונות בעיקר בשל ירידת שיעורי הריבית הדולרית והשקלית ומקיטון בהכנסות מהפרשי הצמדה, בשל השינויים בשיעור המדד הידוע בין התקופות. בנוסף, חלה ירידה בהיקף האשראי הקמעונאי הצרכני. מנגד, חל גידול בהכנסות מפעילות חדר עסקות, בשל עלייה בהיקף העסקות עקב התנודתיות שחלה בשוק בעקבות משבר התפשטות נגיף קורונה, וחלה עלייה בהיקפי האשראי לדיוור.
 סך הרווח המימוני המדווח הסתכם בשנת 2020 בסך של 9,885 מיליון ש"ח בדומה לרווח המימוני בשנת 2019. מחד, חל קיטון ברווח עקב ירידה בהכנסות מפעילות שוטפת כאמור לעיל וקיטון ברווחים מהשקעה במניות ואגרות-חוב. מנגד, חלה עלייה ברווח כתוצאה משינוי בפערים בין השווי ההוגן של נגזרים שהינם חלק מניהול הנכסים וההתחייבויות של הבנק לבין מדידת אותם נכסים על בסיס צבירה, עקב פער שווי הוגן צבירה שלילי בשנת 2019 בשל ירידת הריבית הארוכה. בנוסף, חל גידול בהכנסות מהפרשי שער בעיקר בשל גידור חשיפות מטבע של פריטים לא-כספיים. כמו-כן, בשנת 2019 נרשמה הפרשה לירידת-ערך בחברה מוחזקת.

טבלה 3-2: נתונים עיקריים בדבר הכנסות והוצאות ריבית

לשנה שהסתיימה ביום				
31.12.19		31.12.20		
שיעור הכנסה (הוצאה)	הכנסות (הוצאות) ריבית	שיעור הכנסה (הוצאה)	הכנסות (הוצאות) ריבית	
במיליוני ש"ח/באחוזים				
2.93%	11,920	2.28%	10,260	הכנסות ריבית
1.07%	(2,601)	0.58%	(1,463)	הוצאות ריבית
1.86%	9,319	1.70%	8,797	הכנסות ריבית, נטו
2.29%		1.95%		יחס בין הכנסות מריבית נטו לבין יתרת הנכסים נושאי הריבית

בשנת 2020 חלה ירידה בהכנסות ריבית, בהוצאות ריבית ובהכנסות ריבית, נטו לעומת שנת 2019. הירידה נבעה מקיטון בשיעורי הריביות בשל ירידת שיעורי הריבית הדולרית והשקלית ומקיטון בהכנסות מהפרשי הצמדה, בשל השינויים בשיעור המדד הידוע בין התקופות. בנוסף, הושפעו הכנסות הריבית משינוי בתמהיל האשראי שבא לידי ביטוי בקיטון בהיקפי האשראי הקמעונאי הצרכני וגידול בהיקפי האשראי לדיור.

בשנת 2020 חלה ירידה ביחס בין הכנסות ריבית, נטו לבין יתרת נכסים נושאי ריבית לעומת שנת 2019 בשיעור של 0.34%, מתוכו ירידה בסך 0.15% נובעת מקיטון בהכנסות ריבית, נטו כאמור לעיל וירידה בסך 0.19% נובעת מגידול ביתרה הממוצעת של הנכסים נושאי ריבית, שנבע בעיקר מעלייה חדה בנכסים הנזילים, עקב גידול במקורות מפיקדונות הציבור אשר הופקדו בבנק ישראל.

ההוצאות בגין הפסדי אשראי הסתכמו בשנת 2020 בסך של 1,943 מיליון ש"ח, בהשוואה לסך של 1,276 מיליון ש"ח בשנת 2019. עיקר הגידול בהוצאות להפסדי אשראי נבע מהשפעות השינויים בסביבת המקרו כתוצאה מהשלכות משבר הקורונה ואי הוודאות הקיימת בשל השפעתו על מצב המשק והלוויים. הגידול האמור מתווסף להוצאות בסך של כ-676 מיליון ש"ח שנרשמו במסגרת הדוחות הכספיים לשנת 2019 (שפורסמו במחצית השנייה של חודש מרץ 2020 לאחר התפרצות הקורונה) וכללו השפעות של התפשטות הנגיף אשר היו ידועות באותו מועד.

על רקע אי הוודאות הרבה, צופה הבנק כי הפסדי האשראי המזוהים יגדלו, אך בשלב זה קשה לקבוע באיזו מידה ומתי, בין היתר כתוצאה מתהליכים וצעדים שנוקטים הממשלה ובנק ישראל אשר עשויים לסייע למשק להיחלץ מהמשבר במהירות רבה יותר, אך במידה ולא יצלחו יביאו לדחייה בלבד בהתממשות סיכוני האשראי. כצעד מקדים להשפעת המשבר החליט הבנק להגדיל את ההפרשה הקבוצתית בשנת 2020 כדי לשקף את הגידול האפשרי בהפסדי האשראי הפרטניים ובמחיקות האוטומטיות שטרם באו לידי ביטוי.

ההוצאה הפרטנית, נטו הסתכמה בשנת 2020 בסך של 8 מיליון ש"ח, בהשוואה להוצאה בסך של 668 מיליון ש"ח בשנת 2019. הקיטון נובע בעיקר מירידה בהוצאה הפרטנית ברוטו בגין רישום הוצאות בסך של כ-0.6 מיליארד ש"ח שנרשמו במסגרת הדוחות הכספיים לשנת 2019 בעקבות פרוץ משבר הקורונה.

ההוצאה הקבוצתית, נטו, הסתכמה לסך של 1,935 מיליון ש"ח בשנת 2020, בהשוואה להוצאה בסך של 608 מיליון ש"ח בשנת 2019. הגידול בהוצאה הקבוצתית נבע בעיקרו מגידול בשיעורי ההפרשה בענפי המשק השונים לנוכח אי הוודאות הקיימת בשל השפעת נגיף הקורונה על מצב המשק והלוויים ועל היכולת לזהות ולאמוד הפסדי אשראי הגלומים בתיק בזמן של חוסר ודאות משמעותי כפי שקיים כיום. גידול זה התבטא בעיקר בענף המשק אנשים פרטיים, בענף פעילויות בנדל"ן, בענפי המסחר וכן בענף בתי מלון, שירותי הארחה ואוכל. כמו-כן, הגידול בהוצאה הקבוצתית, נטו, נבע גם מגידול בסך של כ-286 מיליון ש"ח בהוצאה להפסדי אשראי בגין הלוואות לדיור.

למידע נוסף בדבר התפתחות יתרות האשראי לציבור ראה [פרק המבנה וההתפתחויות של הנכסים, ההתחייבויות, ההון והלימות ההון להלן](#). למידע נוסף בדבר התנועה ביתרת ההפרשה להפסדי אשראי, ראה [ביאור 29](#) בדוחות הכספיים.

דוח הדירקטוריון וההנהלה

ליום 31 בדצמבר 2020

טבלה 4-2: הוצאה המצטברת להפסדי אשראי בגין חובות ובגין מכשירי אשראי חוץ-מאזניים**

לשנה שהסתיימה ביום		
31.12.19	31.12.20	
במיליוני ש"ח		
1,619	928	הוצאה פרטנית בגין הפסדי אשראי
(951)	(920)	קיטון בהפרשה פרטנית להפסדי אשראי וגביית חובות שנמחקו חשבונאית
668	8	הוצאה פרטנית, נטו, בגין הפסדי אשראי
608	1,935	הוצאה, נטו, בגין הפרשה קבוצתית להפסדי אשראי ומחיקות חשבונאיות, נטו
1,276	1,943	סך-הכל הוצאה (הכנסה) להפסדי אשראי*
* מזה:		
1,055	1,181	הוצאה, נטו, להפסדי אשראי בגין סיכון אשראי מסחרי
31	317	הוצאה, נטו, להפסדי אשראי בגין סיכון אשראי לדיור
191	448	הוצאה, נטו, להפסדי אשראי בגין סיכון אשראי פרטי אחר
(1)	(3)	הכנסה, נטו, להפסדי אשראי בגין סיכון אשראי לבנקים וממשלות
1,276	1,943	סך-הכל הוצאה להפסדי אשראי
ב-%		
שיעור הוצאה מסך האשראי לציבור:		
0.55%	0.31%	שיעור הוצאה (הכנסה) הפרטנית בגין הפסדי אשראי
0.76%	0.95%	שיעור הוצאה (הכנסה) להפסדי אשראי, ברוטו מהיתרה הרשומה הממוצעת של האשראי לציבור***
0.44%	0.64%	שיעור הוצאה (הכנסה) להפסדי אשראי מהיתרה הרשומה הממוצעת של האשראי לציבור
0.12%	0.09%	שיעור המחיקות נטו בגין אשראי לציבור מהיתרה הרשומה הממוצעת של האשראי לציבור
7.48%	4.28%	שיעור המחיקות נטו בגין אשראי לציבור מיתרת ההפרשה להפסדי אשראי בגין אשראי לציבור

** לרבות בגין אשראי לדיור שנבחן לפי עומק הפיגור.

*** הוצאה להפסדי אשראי, ברוטו הינה סך הוצאה להפסדי אשראי בניטרול הקיטון בהפרשה פרטנית להפסדי אשראי וגביית חובות שנמחקו חשבונאית.

עמלות והכנסות אחרות הסתכמו בשנת 2020 ב-3,291 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-3,330 מיליון ש"ח בשנת 2019. ההכנסות מעמלות הסתכמו ב-3,155 מיליון ש"ח בשנת 2020, בהשוואה ל-3,240 מיליון ש"ח בשנת 2019. ההכנסות מעמלות הושפעו, בין היתר, מהשלכות התפשטות נגיף הקורונה וגרמו לירידה בהכנסות מדמי ניהול חשבון ובהכנסות מכרטיסי אשראי. מנגד חלה עלייה בפעילות ניירות-ערך בעיקר ברבעון הראשון כתוצאה מהתנודתיות בשווקי ההון והעלייה במחזורי העסקות.

הכנסות האחרות הסתכמו בשנת 2020 ב-136 מיליון ש"ח בהשוואה ל-90 מיליון ש"ח בשנת 2019. העלייה נבעה מרווחי הון ממכירת נדל"ן.

טבלה 5-2: פירוט עמלות והכנסות אחרות

השינוי	לשנה שהסתיימה ביום		
	31.12.19	31.12.20	
במיליוני ש"ח			
			עמלות
(11.3%)	870	772	דמי ניהול חשבונות
15.0%	698	803	פעילות בניירות-ערך
(19.9%)	321	257	כרטיסי אשראי, נטו
(2.7%)	222	216	טיפול באשראי
6.1%	479	508	עמלות מעסקי מימון
(7.8%)	650	599	עמלות אחרות
(2.6%)	3,240	3,155	סך-הכל עמלות תפעוליות
51.1%	90	136	סך-הכל אחרות
(1.2%)	3,330	3,291	סך-הכל הכנסות תפעוליות והכנסות ואחרות

דוח הדירקטוריון וההנהלה

ליום 31 בדצמבר 2020

הוצאות התפעוליות והאחרות הסתכמו בשנת 2020 ב-7,501 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-8,776 מיליון ש"ח בשנת 2019, ירידה בסך של כ-1.3 מיליארד ש"ח. הירידה בהוצאות נבעה בעיקר עקב רישום הוצאות חריגות בשנת 2019 בגין עדכון ההפרשה בקשר עם חקירת עסקי קבוצת הבנק עם לקוחות אמריקאים ו-FIFA וההוצאות המשפטיות הכרוכות בה ובגין ירידה בהוצאות השכר.

טבלה 6-2: פירוט של ההוצאות התפעוליות והאחרות

השינוי	לשנה שהסתיימה ביום		
	31.12.19	31.12.20	
במיליוני ש"ח			
	*4,108	3,836	שכר
(6.6%)	1,334	1,377	אחזקה ופחת בניינים וציוד
3.2%	*3,334	2,288	הוצאות אחרות
(31.4%)	8,776	7,501	סך-הכל הוצאות תפעוליות ואחרות
(14.5%)			

* סווג מחדש.

הוצאות השכר הסתכמו בשנת 2020 ב-3,836 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-4,108 מיליון ש"ח בשנת 2019, ירידה בסך של כ-272 מיליון ש"ח. הירידה בהוצאות השכר נובעת מהמשך החיסכון בעלויות עקב תהליכי התייעלות, ומירידה בסכום המענק עקב תשלום מענק לעובדים הכפופים להסכם הקיבוצי בגין החתימה על הסכם שכר בשנה קודמת. וכן, בשל הוצאה גבוהה לתגמול הוני שנרשמה בשנת 2019 עקב עליית מחיר מניית הבנק. עד כה לא בוצעו שינויים מהותיים בתנאי ההעסקה וההטבות לעובדים אשר משפיעים על הוצאות השכר, אגב התפשטות נגיף הקורונה. במקביל, לנוכח השפעות התפשטות נגיף הקורונה, החליט הבנק על האצת קצב יישום תוכנית התייעלות עלייה דווח ביום 8 בינואר 2020. לפרטים נוספים ראה [ביאור 2.22](#) בדוחות הכספיים.

הוצאות האחזקה ופחת בניינים וציוד הסתכמו בשנת 2020 ב-1,377 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-1,334 מיליון ש"ח בשנת 2019, גידול בסך של כ-43 מיליון ש"ח, שנבע בעיקרו מביצוע ירידת-ערך פרויקטי תוכנה.

ההוצאות האחרות הסתכמו בשנת 2020 ב-2,288 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-3,334 מיליון ש"ח בשנת 2019, ירידה בסך של כ-1.0 מיליארד ש"ח. הירידה נבעה בעיקר מהוצאות חריגות בשנת 2019 בגין עדכון ההפרשה בקשר עם עסקי קבוצת הבנק עם לקוחות אמריקאים ומההוצאות המשפטיות הכרוכות בה וכן מירידה בהוצאות שיווק ופרסום.

ההפרשה למסים על הרווח מפעילות נמשכת הסתכמה בשנת 2020 בסך של 1,590 מיליון ש"ח, בהשוואה לסך של 1,681 מיליון ש"ח בשנת 2019. שיעור המס האפקטיבי של הבנק בשנת 2020 הגיע ל-42.6% בהשוואה לשיעור מס סטטוטורי של 34.2%. ההפרשה למסים של הבנק בשנת 2020 הושפעה בעיקר מהפסדים בחברות בנות שלא נכלל בגינם מס נדחה, מסים בגין שנים קודמות עקב גביית חובות שנמחקו בעבר ומהוצאות לא מוכרות אחרות. **הרווח (ההפסד) הנקי מפעילות מופסקת** הסתכם בשנת 2020 בהפסד בסך של 109 מיליון ש"ח, בהשוואה לרווח של 296 מיליון ש"ח בשנת 2019. ההפסד בשנת 2020 נובע מהכרה בהפסד מירידת-ערך ההשקעה בישראל בסך של כ-109 מיליון ש"ח (לאחר השפעת המס) עקב ירידת מחיר המניה מתחת ליתרת ההשקעה בספרי הבנק ליום 31 בדצמבר 2019, בהשוואה למחיר ערב חלוקתה כדיבדנד בעין לבעלי המניות בחודש מרץ 2020. בשנת 2019 נכלל חלק הבנק ברווחי קבוצת ישראל וכן מרווח נטו ממכירת כ-65% ממניות ישראל ברבעון השני של שנת 2019 בסך של 137 מיליון ש"ח. **חלקם של בעלי זכויות שאינן מקנות שליטה בתוצאות, נטו, של חברות מאוחדות** הסתכם בשנת 2020 בהפסד בסך של 13 מיליון ש"ח, בהשוואה להפסד בסך של 17 מיליון ש"ח בשנת 2019.

הרווח הנקי המיוחס לבעלי מניות הבנק הסתכם בשנת 2020 בסך של 2,056 מיליון ש"ח, בהשוואה לסך של 1,799 מיליון ש"ח בשנת 2019. **הרווח הנקי הבסיסי למניה, המיוחס לבעלי מניות הבנק מפעילות נמשכת, בת 1 ש"ח ערך נקוב** הסתכם בשנת 2020 ב-1.62 ש"ח, בהשוואה ל-1.13 ש"ח בשנת 2019.

2.2.2. התפתחות ברווח הכולל

טבלה 7-2: רווח כולל

לשנה שהסתיימה ביום		
31.12.19	31.12.20	
במיליוני ש"ח		
1,782	2,043	רווח נקי לפני ייחוס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה
17	13	הפסד נקי המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה
1,799	2,056	רווח נקי המיוחס לבעלי מניות הבנק
		רווח (הפסד) כולל אחר, לפני מסים:
581	369	התאמות בגין אגרות-חוב זמינות למכירה לפי שווי הוגן נטו
-	(16)	התאמות מתרגום דוחות כספיים* נטו, לאחר השפעת גידורים
(876)	85	התאמות של התחייבויות בגין הטבות לעובדים**
(295)	438	רווח (הפסד) כולל אחר, לפני מסים
119	(96)	השפעת המס המתייחס
(176)	342	רווח (הפסד) כולל אחר לפני ייחוס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה, לאחר מסים
-	1	בניכוי הפסד כולל אחר המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה
(176)	343	רווח (הפסד) כולל אחר המיוחס לבעלי מניות הבנק, לאחר מסים
1,606	2,385	הרווח הכולל לפני ייחוס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה
17	14	ההפסד הכולל המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה
1,623	2,399	הרווח הכולל המיוחס לבעלי מניות הבנק

* התאמות מתרגום דוחות כספיים של פעילות חוץ שמטבע הפעילות שלה, עד ליום 31 בדצמבר 2018, היה שונה ממטבע הפעילות של הבנק.
 ** בעיקר משקף התאמות בגין אומדנים אקטואריים לסוף השנה והפחתה של סכומים שנרשמו בעבר ברווח כולל אחר.

הרווח הכולל הסתכם בשנת 2020 בסך של 2,399 מיליון ש"ח, בהשוואה לסך של 1,623 מיליון ש"ח בשנת 2019. הרווח הכולל הושפע, מעבר לעלייה ברווח הנקי, מעלייה בהתאמות של התחייבויות בגין הטבות לעובדים בשל ירידה בריבית השקלית המשמשת להיוון ההתחייבויות האקטואריות בשנת 2019 ובשל הכרה בהפסדים אקטואריים עקב הכרזה על תוכנית התייעלות בשנה קודמת. מנגד, חלה ירידה בהתאמות אגרות-חוב זמינות למכירה בעיקר כתוצאה מעלייה מתונה יותר במחירי אגרות-החוב הממשלתיות בעיקר בשל המשך מגמת ירידת הריבית הדולרית הארוכה, בהשוואה לעלייה משמעותית יותר בשווי אגרות-החוב בשנת 2019 כתוצאה מירידה בריבית השקלית הארוכה.

2.2.3. מערך טכנולוגיית המידע

טבלה 2-8: מערך טכנולוגיית המידע

סך-הכל	אחר	חומרה ⁽³⁾	תוכנה
במיליוני ש"ח			
תוספות לנכסים ⁽¹⁾ בגין מערך טכנולוגיית המידע שלא נזקפו כהוצאה בשנת 2020:			
305	-	-	305
עלויות בגין שכר עבודה ונלוות			
117	-	-	117
עלויות בגין מיקור חוץ, לרבות שכר יועצים			
131	-	95	36
עלויות רכישה או רישיונות שימוש ⁽⁴⁾			
30	30	-	-
עלויות ציוד בניינים ומקרקים			
583	30	95	458
סך-הכל			
יתרות נכסים ⁽²⁾ בגין מערך טכנולוגיית המידע ליום 31 בדצמבר 2020:			
1,830	58	346	1,426
סך-הכל עלות מופחתת			
741	-	-	741
מזה: בגין שכר עבודה ונלוות			
הוצאות בגין מערך טכנולוגיות המידע כפי שנכללו בדוח רווח והפסד בשנת 2020:			
547	-	115	432
הוצאות בגין שכר עבודה ונלוות			
255	16	45	194
הוצאות בגין רכישות או רישיונות שימוש שלא הונו לנכסים			
86	-	18	68
הוצאות בגין מיקור חוץ, לרבות שכר יועצים			
420	18	82	320
הוצאות בגין פחת והפחתות			
150	⁽⁵⁾ 61	19	70
הוצאות אחרות			
1,458	95	279	1,084
סך-הכל הוצאות			
תוספות לנכסים ⁽¹⁾ בגין מערך טכנולוגיית המידע שלא נזקפו כהוצאה בשנת 2019:			
240	-	-	240
עלויות בגין שכר עבודה ונלוות			
121	-	-	121
עלויות בגין מיקור חוץ, לרבות שכר יועצים			
180	-	104	76
עלויות רכישה או רישיונות שימוש ⁽⁴⁾			
21	21	-	-
עלויות ציוד בניינים ומקרקים			
562	21	104	437
סך-הכל			
יתרות נכסים ⁽²⁾ בגין מערך טכנולוגיית המידע ליום 31 בדצמבר 2019:			
1,683	42	337	1,304
סך-הכל עלות מופחתת			
612	-	-	612
מזה: בגין שכר עבודה ונלוות			
הוצאות בגין מערך טכנולוגיות המידע כפי שנכללו בדוח רווח והפסד בשנת 2019:			
500	-	101	399
הוצאות בגין שכר עבודה ונלוות			
288	18	26	244
הוצאות בגין רכישות או רישיונות שימוש שלא הונו לנכסים			
90	2	20	68
הוצאות בגין מיקור חוץ, לרבות שכר יועצים			
329	17	92	220
הוצאות בגין פחת והפחתות			
140	⁽⁵⁾ 50	19	71
הוצאות אחרות			
1,347	87	258	1,002
סך-הכל הוצאות			

- (1) לרבות הוצאות מראש בגין מערך טכנולוגיית המידע בסך 3 מיליוני ש"ח (31.12.19: 12 מיליוני ש"ח).
- (2) לרבות הוצאות מראש בגין מערך טכנולוגיית המידע בסך 203 מיליוני ש"ח (31.12.19: 216 מיליוני ש"ח).
- (3) לרבות תשתיות תקשורת.
- (4) לרבות רכישות ורישיונות שימוש של תוכנה וחומרה לכלל החטיבות בתאגיד הבנקאי.
- (5) כוללות הוצאות שהוצאו על-ידי מערך טכנולוגיית המידע לרבות הוצאות שוטפות על שימוש בתקשורת וטלפוניה, דואר, שכר-דירה, מיסים, חשמל וכדומה.

2.3. המבנה והתפתחות של הנכסים, ההתחייבויות, ההון והלימות ההון

המאזן המאוחד ליום 31 בדצמבר 2020 הסתכם ב-539.6 מיליארד ש"ח, בהשוואה ל-463.7 מיליארד ש"ח בסוף שנת 2019. העלייה נבעה בעיקר מגידול בפיקדונות הציבור עקב השלכות התפשטות נגיף הקורונה ומעבר לקוחות לאפיקי השקעה סולידיים.

טבלה 2-9: ההתפתחות בסעיפי המאזן העיקריים

השינוי	יתרה ליום		
	31.12.19	31.12.20	
במיליוני ש"ח			
16.4%	463,688	539,602	סך-כל הנכסים
3.0%	292,940	301,828	אשראי לציבור, נטו
57.4%	88,122	138,711	מזומנים ופיקדונות בבנקים
20.8%	59,486	71,885	ניירות-ערך
(100.0%)	849	-	השקעה המהווה פעילות מופסקת*
20.3%	361,645	435,217	פיקדונות הציבור
(12.5%)	26,853	23,490	אגרות-חוב וכתבי התחייבות נדחים
4.4%	38,181	39,873	הון המיוחס לבעלי המניות של הבנק

* החל מהרבעון השני של שנת 2019 ועד ליום 9 במרץ 2020 בו חולקה יתרת ההחזקה במניות ישראל כדיבדנד בעין, יתרת השקעה בקבוצת ישראל, טופלה לפי שיטת השווי המאזני, והוצגה בשורה אחת במסגרת השקעה המהווה פעילות מופסקת. לפרטים נוספים ראה [ביאור 10](#) בדוחות הכספיים.

2.3.1. מבנה והתפתחות הנכסים וההתחייבויות

אשראי לציבור

טבלה 2-10: התפתחות האשראי לציבור, נטו, לפי מגזרי פעילות גישת ההנהלה

השינוי	יתרה ליום 31 בדצמבר		
	2019	2020	
במיליוני ש"ח			
(10.2%)	41,456	37,233	לקוחות פרטיים
1.1%	31,022	31,371	עסקים קטנים
10.5%	89,331	98,737	הלואות לדיור
5.4%	40,138	42,290	מסחרי
1.0%	77,310	78,103	עסקי
(3.5%)	12,978	12,521	פעילות בינלאומית
123.1%	705	1,573	ניהול פיננסי
3.0%	292,940	301,828	סך-הכל

למידע נוסף בנוגע להתפתחות האשראי וסיכוני האשראי לפי ענפי משק ראה [פרק "סיכון אשראי" בסעיף 3.2.3](#). "מיון וניתוח סיכון האשראי לפי ענפי משק" בסקירת הסיכונים, בדוח הדירקטוריון וההנהלה.

דוח הדירקטוריון וההנהלה

ליום 31 בדצמבר 2020

חבויית בעייתיות טבלה 11-2: סיכון אשראי בעייתי⁽¹⁾

31.12.19			31.12.20			
סך-הכל	חוץ-מאזני	מאזני	סך-הכל	חוץ-מאזני	מאזני	
במיליוני ש"ח						
5,303	861	4,442	4,640	669	3,971	סיכון אשראי פגום
1,746	270	1,476	2,412	158	2,254	סיכון אשראי נחות ⁽²⁾
3,837	597	3,240	5,186	781	4,405	סיכון אשראי בהשגחה מיוחדת
10,886	1,728	9,158	12,238	1,608	10,630	סך סיכון אשראי בעייתי*
8,787	1,643	7,144	9,754	1,460	8,294	סיכון אשראי בעייתי נטו
913	-	913	728	-	728	* מזה חובות שאינם פגומים בפיגור של 90 ימים או יותר ⁽²⁾

(1) סיכון אשראי פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת.
(2) לרבות בגין הלוואות לדיור שבגינן קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור ובגין הלוואות לדיור שבגינן לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר. לפרטים בדבר הנחיות הפיקוח על הבנקים במסגרת התמודדות עם נגיף הקורונה, ראה [ביאור 1ד'](#) בדוחות הכספיים.

הערה:

סיכון אשראי מאזני וחוץ-מאזני מוצג לפני השפעת ההפרשה להפסדי אשראי ולפני השפעת ביטחונות המותרים לניכוי לצורך חבות של לווה ושל קבוצת לווים.

למידע נוסף על ניתוח תיק האשראי וסיכון אשראי בעייתי, לרבות תרחישים וניתוחי רגישות שנבחנו, ראה [סעיף סיכון אשראי](#), בפרק סקירת הסיכונים להלן.

אשראי חוץ-מאזני

טבלה 12-2: ההתפתחות בסעיפים החוץ-מאזניים העיקריים

השינוי	יתרה ליום		במיליוני ש"ח	
	31.12.19	31.12.20		
				מכשירים פיננסיים חוץ-מאזניים למעט נגזרים
1.5%	816	828		אשראי תעודות
2.1%	51,134	52,213		ערבויית והתחייבויות אחרות**
0.7%	15,640	15,744		מסגרות אשראי של כרטיסי אשראי שלא נוצלו באחריות הבנק
7.4%	44,695	47,997		מסגרות חח"ד ומסגרות אשראי אחרות בחשבונות לפי דרישה, שלא נוצלו*
23.1%	58,323	71,776		התחייבויות בלתי חוזרות לתת אשראי שאושר ושעדיין לא ניתן והתחייבויות להוצאת ערבויות

* כולל סיכון אשראי חוץ-מאזני בסך של כ-11,819 מיליוני ש"ח בגינו נרכש ביטוח מחברות ביטוח זרות לתיק ערבויות חוק מכר (ליום 31.12.19: 13,797 מיליוני ש"ח).
** כולל התחייבויות הבנק בגין חלקו בקרן סיכונים של מסלקת המעו"ף בסך 91 מיליוני ש"ח (ליום 31.12.19: 94 מיליוני ש"ח).

ניירות-ערך

לבנק השקעות באגרות-חוב ממשלתיות וקונצרניות וכן השקעה במניות סחירות (בעיקר זרות) ושאין סחירות בפיזור נרחב. היקף ההשקעות בניירות הערך הסתכם ביום 31 בדצמבר 2020 בכ-71.9 מיליארד ש"ח, בהשוואה לכ-59.5 מיליארד ש"ח בסוף שנת 2019, עלייה בשיעור של כ-20.8% שנבעה בעיקר מרכישה, נטו, של אגרות-חוב של ממשלות, בעיקר של ממשלת ישראל.

במהלך שנת 2020, חלה עלייה בהיקף תיק המניות של הבנק בסך של כ-612 מיליוני ש"ח, בעיקר בשל גידול בהשקעות הלא הסחירות. בשנת 2020 נרשם בגין תיק המניות של הבנק רווח בסך של כ-70 מיליוני ש"ח. ברבעון הראשון נרשם הפסד בסך של כ-122 מיליוני ש"ח, עקב ירידה בשווי השוק של המניות בשוק ההון בשל משבר התפשטות נגיף קורונה. ההפסד קוזז כתוצאה מרווח בסך של כ-192 מיליוני ש"ח ברבעונים שלאחר מכן בעקבות ההתאוששות בשווקים.

תיק אגרות-החוב הזמין למכירה של הבנק רשם בשנת 2020 עלייה בשווי בסך של כ-525 מיליוני ש"ח. ברבעון הראשון של שנת 2020 נרשמה ירידה בשווי של כ-583 מיליוני ש"ח (מתוכה ירידה בשווי של כ-434 מיליוני ש"ח באגרות-חוב קונצרניות ופיננסיות זרות), בהמשך השנה, בעקבות ההתאוששות בשווקים, נרשמה עלייה בשווי תיק אגרות-החוב הזמין בסך של כ-1,108 מיליוני ש"ח (מתוכה עלייה בשווי של כ-601 מיליוני ש"ח באגרות-חוב קונצרניות ופיננסיות זרות ועלייה של כ-507 מיליוני ש"ח באגרות-חוב ממשלתיות). השינויים בשווי תיק אגרות-החוב הזמין למכירה נזקפו לקרן הון וממוינים לרווח והפסד בעת מכירה.

להלן פירוט אודות הפעילות בניירות הערך של קבוצת הבנק:

טבלה 2-13: יתרות ניירות-ערך

סך-הכל	מוחזק לפדיון		זמין למכירה		תיק למסחר			
	הערך במאזן % מסך ניירות-ערך	הערך במאזן % מסך ניירות-ערך	הערך במאזן % מסך ניירות-ערך	הערך במאזן % מסך ניירות-ערך	הערך במאזן % מסך ניירות-ערך	הערך במאזן % מסך ניירות-ערך		
במיליוני ש"ח/באחוזים								
ליום 31 בדצמבר 2020								
68.9%	49,549	0.0%	1	60.3%	43,335	8.6%	6,213	אגרות-חוב ממשלת ישראל
12.8%	9,168	-	-	12.8%	9,168	-	-	אגרות-חוב ממשלת ארצות-הברית
1.9%	1,396	-	-	1.9%	1,394	0.0%	2	אגרות-חוב ממשלות - מדינות זרות אחרות
84.0%	60,113	0.0%	1	75.0%	53,897	8.6%	6,215	סך-הכל אגרות-חוב ממשלות
0.6%	425	0.6%	425	-	-	-	-	אגרות-חוב קונצרניות - בישראל
12.5%	8,962	-	-	12.5%	8,962	-	-	אגרות-חוב קונצרניות - מדינות זרות
13.1%	9,387	0.6%	425	12.5%	8,962	-	-	סך-הכל אגרות-חוב קונצרניות
3.3%	2,385	-	-	3.3%	2,385	-	-	מניות
100.0%	71,885	0.6%	426	90.8%	65,244	8.6%	6,215	סך-הכל ניירות-ערך
ליום 31 בדצמבר 2019								
67.3%	40,019	-	-	56.2%	33,417	11.1%	6,602	אגרות-חוב ממשלת ישראל
13.0%	7,730	-	-	13.0%	7,730	-	-	אגרות-חוב ממשלת ארצות-הברית
0.6%	381	-	-	0.6%	378	0.0%	3	אגרות-חוב ממשלות - מדינות זרות אחרות
80.9%	48,130	-	-	69.8%	41,525	11.1%	6,605	סך-הכל אגרות-חוב ממשלות
0.5%	299	0.5%	299	-	-	-	-	אגרות-חוב קונצרניות - בישראל
15.6%	9,284	-	-	15.6%	9,284	-	-	אגרות-חוב קונצרניות - מדינות זרות
16.1%	9,583	0.5%	299	15.6%	9,284	-	-	סך-הכל אגרות-חוב קונצרניות
3.0%	1,773	-	-	3.0%	1,771	0.0%	2	מניות
100.0%	59,486	0.5%	299	88.4%	52,580	11.1%	6,607	סך-הכל ניירות-ערך

טבלה 2-14: פירוט אגרות-חוב קונצרניות לפי ענפי משק

31.12.19		31.12.20		
אחוז מסך אגרות-חוב קונצרניות	הערך במאזן	אחוז מסך אגרות-חוב קונצרניות	הערך במאזן	
	במיליוני ש"ח		במיליוני ש"ח	
5.6%	540	7.2%	676	כרייה וחציבה
7.3%	700	12.8%	1,205	תעשייה
4.0%	387	4.3%	404	חשמל ומים
3.3%	313	5.3%	497	מידע ותקשורת
74.4%	7,129	58.5%	5,483	בנקים ומוסדות פיננסיים
2.7%	259	4.3%	406	מסחר
-	-	3.6%	340	תחבורה ואחסנה
2.7%	255	4.0%	376	אחרים
100.0%	9,583	100.0%	9,387	סך-הכל אגרות-חוב קונצרניות

לפרטים נוספים לגבי סכומים הנמדדים בשווי הוגן, ראה [ביאור 32](#). בדוחות הכספיים. לפרטים בדבר ההפסד שטרם מומש מהתאמות לשווי הוגן בגין אגרות-חוב זמינות למכירה, ראה [ביאור 12](#) בדוחות הכספיים.

פיקדונות

טבלה 2-15: התפתחות ביתרות הפיקדונות

השינוי	יתרה ליום		
	31.12.19	31.12.20	
	במיליוני ש"ח		
20.34%	361,645	435,217	פיקדונות הציבור
87.24%	3,520	6,591	פיקדונות מבנקים
11.09%	685	761	פיקדונות הממשלה
20.97%	365,850	442,569	סך-הכל

יתרת הפיקדונות ליום 31 בדצמבר 2020 הסתכמה בסך של כ-442.6 מיליארד ש"ח בהשוואה לסך של כ-365.9 מיליארד ש"ח בסוף שנת 2019. העלייה הניכרת נובעת בשל ההרחבה המוניטרית שביצע בנק ישראל אשר הגדילה את בסיס הכסף ובמקביל את פיקדונות הציבור וכן, מעלייה בחיסכון הציבור.

פעילות חוץ-מאזנית בניירות-ערך המוחזקים על-ידי הציבור

טבלה 2-16: ההתפתחות ביתרות החזקת הנכסים הכספיים החוץ-מאזניים של לקוחות קבוצת הבנק, לגביהם מספקת קבוצת הבנק שירותי משמורת, ניהול, תפעול וייעוץ

השינוי	יתרה ליום		
	31.12.19	31.12.20	
	במיליוני ש"ח		
(10.61%)	723,227	646,484	ניירות-ערך ⁽¹⁾
(17.72%)	92,980	76,500	נכסי קרנות נאמנות ⁽²⁾

- (1) לרבות יתרות ניירות-ערך של קופות-גמל וקרנות נאמנות לגביהן מעניקה קבוצת הבנק שירותי משמורת.
 (2) שווי הנכסים של קרנות הנאמנות המקבלות שירותים נלווים לניהול חשבונות בהיקפים שונים.

עיקר הקיטון בניירות-ערך נובע מירידות בשווקים ופדיונות של לקוחות בתחום קרנות הנאמנות, הגמל והפנסיה בעיקר עקב השלכות התפשטות נגיף הקורונה וכן מצמצום פעילות של חברה בת בבעלות מלאה של הבנק והעברת יתרת פעילותה לבנק. לפרטים נוספים ראה [פרק "מגזרי פעילות לפי גישת ההנהלה"](#) בדוח ממשל תאגידי.

דוח הדירקטוריון וההנהלה

ליום 31 בדצמבר 2020

אגרות-חוב וכתבי התחייבות נדחים ליום 31 בדצמבר 2020 הסתכמו בכ-23.5 מיליארד ש"ח, בהשוואה לכ-26.9 מיליארד ש"ח בסוף שנת 2019, קיטון בשיעור של כ-12.5% שנבע מפירעונות של אגרות-חוב וכתבי התחייבות נדחים בסך של כ-5.2 מיליארד ש"ח, שקוזז על-ידי הנפקת כתבי התחייבות נדחים בסך של כ-1.8 מיליארד ש"ח והנפקת אגרות-חוב בסך 0.6 מיליארד ש"ח.

טבלה 2-17: פירוט אגרות-חוב וכתבי התחייבות נדחים

ליום 31 בדצמבר 2019		ליום 31 בדצמבר 2020		
מזה: סחיר	הערך במאזן	מזה: סחיר	הערך במאזן	
במיליוני ש"ח				
11,066	12,818	10,029	11,651	כתבי התחייבות נדחים
13,861	14,035	11,826	11,839	אגרות-חוב
24,927	26,853	21,855	23,490	סך-הכל אגרות-חוב וכתבי התחייבות נדחים

בחודש מאי 2020 הבנק הנפיק, באמצעות הפועלים הנפקות (חברה בת בבעלות מלאה המשמשת זרוע הגיוסים של הבנק) סדרה של כתבי התחייבות נדחים, (סדרה כא) הכוללים מנגנון לספיגת הפסדי קרן, בסך של כ-1.06 מיליארד ש"ח. כתבי התחייבות הנדחים האמורים מהווים חלק מהון רובד 2 של הבנק, הם צמודים למדד ונושאים ריבית שנתית בשיעור 2.59%, לפירעון בשנת 2031 עם אפשרות לפדיון מוקדם ביוזמת הבנק (ובאישור הפיקוח על הבנקים) בשנת 2026.

בחודש יולי 2020 ביצע הבנק באמצעות הפועלים הנפקות פדיון מוקדם חלקי של שטרי הון נדחים סדרה 1 בתמורה לסך של 596 מיליוני ש"ח. בחודש אוגוסט 2020 הבנק הנפיק סדרה של כתבי התחייבות נדחים צמודי מדד (סדרה ה'), הנושאים ריבית שנתית בשיעור של 2.97% בסכום קרן כולל של כ-0.7 מיליארד ש"ח, לפירעון בשנת 2031 (עם אפשרות לפירעון מוקדם ביוזמת הבנק ואישור בנק ישראל בשנת 2026). כתבי התחייבות הנדחים כוללים מנגנון ספיגת הפסדי קרן בהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין 202, על-ידי המרה כפויה למניות רגילות של הבנק במקרה שיחס הון עצמי רובד 1 של הבנק ירד מתחת ל-5% או בהתאם להחלטה של הפיקוח על הבנקים, והם מהווים חלק מהון רובד 2 של הבנק. בחודש אוגוסט 2020 הנפיק הבנק לציבור, באמצעות הפועלים הנפקות, אגרות-חוב (סדרה 36) בדרך של הרחבת סדרה נסחרת, צמודות למדד המחירים לצרכן (קרן וריבית), בסכום קרן כולל של כ-574 מיליוני ש"ח בתמורה לכ-631 מיליוני ש"ח. קרן אגרות-החוב עומדת לפירעון באחד עשר תשלומים שנתיים, ביום 2 בדצמבר של כל אחת מהשנים 2020 עד 2030 (כולל). אגרות-החוב נושאות ריבית שנתית בשיעור קבוע של 1.75%.

טבלה 2-18: מכשירים נגזרים

31.12.19			31.12.20			
ערך נקוב	שווי הוגן שלילי	שווי הוגן חיובי	ערך נקוב	שווי הוגן שלילי	שווי הוגן חיובי	
במיליוני ש"ח						
532,142	7,105	6,375	351,385	7,180	6,025	חוזי ריבית
312,037	3,982	3,762	322,152	7,703	6,894	חוזי מטבע
51,920	991	991	91,017	1,914	1,925	חוזים בגין מניות
1,667	15	15	407	45	46	חוזי סחורות ושירותים (כולל נגזרי אשראי)
897,766	*12,093	11,143	764,961	*16,842	14,890	סך-הכל

* מזה: שווי הוגן נטו של התחייבויות בגין נגזרים משובצים בסך של 38 מיליוני ש"ח (31.12.2019: 43 מיליוני ש"ח) אשר נכללת במאזן בסעיף פיקדונות הציבור.

2.3.2. הון, הלימות הון ומינוף

1. הון

השקעות בהון הבנק ועסקות במניותיו

הון המניות המונפק והנפרע של הבנק ליום 31 בדצמבר 2020 הינו 1,335,898,103 ש"ח ע.נ. המורכב ממניות רגילות בנות 1 ש"ח ע.נ. כל אחת. ההון המונפק הינו בניכוי 1,479,008 מניות רגילות שנרכשו על-ידי הבנק ("מניות באוצר").

עד חודש נובמבר 2018 החזיקה גב' שרי אריסון בהיתר שליטה בבנק, באמצעות אריסון החזקות (1998) בע"מ ("אריסון החזקות"). ביום 22 בנובמבר 2018 הוחלף היתר השליטה של גב' אריסון בהיתר להחזקת אמצעי שליטה שקיבלה מבנק ישראל ("היתר החזקה"), אשר מאפשר את ביזור השליטה בבנק והבנק הפך תאגיד בנקאי בלא גרעין שליטה. לפי תנאי היתר ההחזקה נדרשת גב' אריסון, המחזיקה למועד פרסום הדוח כ-15.7% ממניות הבנק, למכור בתוך מספר שנים (עד חודש נובמבר 2022, עם אפשרות הארכה של שנתיים נוספות באישור המפקח על הבנקים) את החזקותיה בבנק העולות על 5%. לפרטים נוספים אודות היתר ההחזקה, השינוי במבנה השליטה בבנק והשלכותיו, ראה [דוח ממשל תאגידי בפרק "עניינים אחרים" בדוחות הכספיים לשנת 2018](#).

דיבידנדים

כפוף לאמור להלן בסעיף זה, מדיניות חלוקת הדיבידנד של הבנק החל מהרבעון הראשון של שנת 2017 היא לחלק עד 40% מהרווח הנקי הרבעוני הנובע מפעולות רגילות. כל חלוקה כפופה להחלטה ספציפית של דירקטוריון הבנק לפי שיקול דעתו במועד החלוקה ובהתחשב בשיקולים עסקיים, בהוראת כל דין ובמגבלות על חלוקה.

בנוסף למגבלות על-פי חוק החברות, חלוקת דיבידנד על-ידי תאגיד בנקאי כפופה לרגולציה החלה על תאגידים בנקאיים בישראל, לפיה לא יחולק דיבידנד: (א) אם יתרת העודפים המצטברת של הבנק (בניכוי הפרשים בחובה, שנכללו ברווח כולל אחר מצטבר) על-פי הדוחות הכספיים האחרונים שפורסמו אינה חיובית, או במידה שחלוקה כאמור תגרום ליתרה שלילית; (ב) כאשר אחת או יותר משלוש השנים הקלנדריות האחרונות הסתיימה בהפסד או בהפסד כולל; (ג) כאשר התוצאה המצטברת של שלושת הרבעונים המסתיימים בתום תקופת הביניים לגביה פורסם הדוח הכספי האחרון מראה על הפסד או על הפסד כולל; (ד) אם התחזית הינה שבשנה הסמוכה לאחר החלוקה, יחס הון הבנק לנכסי סיכון ירד מתחת ליחס הנדרש לגביו; (ה) מקרנות הון או מהפרשים בזכות, הנובעים מתרגום דוחות כספיים של פעילויות חוץ; (ו) במידה שלאחר חלוקתו, הנכסים הלא-כספיים של הבנק יעלו על הונו העצמי; או (ז) במידה שהבנק לא יעמוד בדרישות סעיף 23א' לחוק הבנקאות אשר קובע הגבלה לגבי השיעור מההון, אשר מותר לתאגיד בנקאי להשקיע בתאגידים ריאליים. על אף האמור לעיל, במקרים מסוימים יוכל הבנק לחלק דיבידנד אף בהתקיים הנסיבות לעיל, במידה שקיבל מראש ובכתב את אישורו של הפיקוח על הבנקים לחלוקה, ועד לגובה הסכום שאושר כאמור.

לפרטים בדבר יעד הלימות ההון של הבנק ראה [פרק הלימות הון להלן](#).

על-פי תנאי שטר הון נדחה היה ונדחו תשלומי הריבית בגין שטר הון זה, הבנק לא ישלם דיבידנד לבעלי מניותיו כל עוד לא שולמו במלואם כל תשלומי הריבית שסילוקם נדחה.

לאור אי הוודאות שהיתה קיימת ביחס לחקירת הרשויות האמריקאיות עבור לאישור ההסדרים (ראה [ביאור 2.25](#) בדוחות הכספיים), מטעמי שמרנות ובתיאום עם בנק ישראל החל מהרבעון השני של 2018 לא הכריז דירקטוריון הבנק על חלוקת דיבידנד מרווחים שוטפים, זאת מבלי לשנות ממדיניות חלוקת הדיבידנד של הבנק. ראה [גם ביאור 24 בדוחות הכספיים לשנת 2019](#).

כתוצאה ממכירת כ-65.2% ממניות ישראלכרט ברבעון השני של שנת 2019, נוצרו לבנק עודפי הון נוספים. בקשר עם עודפי הון אלה הכריז דירקטוריון הבנק בחודש ספטמבר 2019 על חלוקת דיבידנד בסך של 1 מיליארד ש"ח אשר שולם בחודש אוקטובר 2019. ביום 9 במרץ 2020 חולקה יתרת החזקה של הבנק במניות ישראלכרט (כ-33% מהון המניות המונפק והנפרע של ישראלכרט), כדיבידנד בעין לבעלי מניות הבנק.

על רקע הודעת המפקחת על הבנקים מיום 29 במרץ 2020 והוראת שעה שקבעה (ראה [סעיף 2 לעניין הלימות הון להלן](#)) בקשר עם התפשטות נגיף הקורונה החליט דירקטוריון הבנק ביום 31 במרץ 2020, כי לאור אי הוודאות בתנאים המקרו כלכליים יחד עם הגשמת תכלית הוראות ומדיניות הפיקוח על הבנקים, עד לתום תוקף הוראת השעה והתבהרות התנאים ימשיך הבנק שלא לבצע חלוקות מרווחים שוטפים.

טבלה 19-2: פרטים בדבר דיבידנד ששולם

מועד הכרזה	מועד תשלום	דיבידנד למניה	דיבידנד ששולם במזומן
02.02.2020	09.03.2020	באגורות	במיליוני ש"ח
		*53.937	**720
24.09.2019	23.10.2019	74.897	1,000

* חלוקת יתרת החזקה של הבנק בישראלכרט (כ-33%) כדיבידנד בעין. בגין כל מניה של הבנק חולקה כדיבידנד בעין כ-0.0494 מניה של ישראלכרט. הדיבידנד למניה חושב בהתבסס על שווי מניות ישראלכרט ביום 8 במרץ 2020 (10.91 ש"ח).

** שולם כאמור כדיבידנד בעין במניות. הסכום הנקוב הינו על-פי מחיר מניית ישראלכרט בבורסה ביום 8 במרץ 2020.

2. הלימות הון

גישה הבנק להערכת הלימות ההון

הבנק מיישם את הוראות מדידה והלימות הון המבוססות על הוראות באזל כפי שפורסמו על-ידי הפיקוח על הבנקים וכפי ששולבו בהוראות ניהול בנקאי תקין 201-211 וכן במסגרת קובץ שאלות ותשובות. הוראות אלה מתבססות על שלושה נדבכים:

- נדבך 1 - כולל את אופן חישוב דרישות ההון המזערי הפיקוחי בגין סיכונים האשראי, הסיכון התפעולי וסיכון השוק.
- נדבך 2 - מתווה את התהליכים הפנימיים בבנק (ICAAP - Internal Capital Adequacy Assessment Process) המשמשים להערכת ההון הנדרש בגין מכלול הסיכונים לרבות אלו שאינם נכללים בנדבך 1 (כגון ריכוזיות אשראי, סיכון ריבית בתיק הבנקאי, סיכונים נזילות, סיכונים סליקה וסיכונים אסטרטגיים) ובמקביל תהליך סקירה שמבוצע על-ידי הפיקוח על הבנקים.
- נדבך 3 - משמעת שוק. נדבך זה קובע את האופן וההיקף של המידע שיוצג במסגרת הדיווח לציבור בדבר הסיכונים שהבנק חשוף אליהם. במסגרת נדבך זה נדרש מתן מידע כמותי ומידע איכותי כדי לאפשר לגורמי השוק להעריך את מידת החשיפה של הבנק לגורמי סיכון.

הוראות באזל 3

הוראות באזל 3 נכנסו לתוקף ביום 1 בינואר 2014, כאשר היישום הינו באופן מדורג בהתאם להוראות המעבר שנקבעו בהוראת ניהול בנקאי תקין 299 בנושא "מדידה והלימות הון - ההון הפיקוחי - הוראות מעבר". בהתאם להוראות המעבר, מכשירי ההון שאינם כשירים עוד כהון פיקוחי הוכרו החל מיום 1 בינואר 2014 עד לתקרה של 80% מיתרתם בהון הפיקוחי ליום 31 בדצמבר 2013, ובכל שנה עוקבת מופחתת תקרה זו ב-10% נוספים עד ליום 1 בינואר 2022. בהתאם לאמור, בשנים 2019 ו-2020 תקרת המכשירים הכשירים כהון פיקוחי עמדה על 30% ו-20%, בהתאמה.

יעד הלימות ההון ואופן ניהול ותכנון ההון

ביום 31 במרץ 2020 פרסם הפיקוח על הבנקים חוזר בנושא "התאמות להוראות ניהול בנקאי תקין לצורך התמודדות עם משבר הקורונה (הוראת שעה)" ("הוראת השעה") וזאת, לפי הודעת הפיקוח על הבנקים, על רקע התפשטות נגיף הקורונה ועל מנת להבטיח את יכולתם של הבנקים להמשיך להציע אשראי. בהתאם לחוזר נדרש הבנק בהיותו תאגיד בנקאי משמעותי במיוחד (כזה, שסך נכסיו המאזניים על בסיס מאוחד מהווה לפחות 24% מסך הנכסים המאזניים במערכת הבנקאית בישראל), לעמוד ביחס הון עצמי רובד 1 מזערי בשיעור של 9% (לעומת 10% לפני השינוי), וביחס הון כולל מזערי של 12.5% (לעומת 13.5% לפני השינוי). תוקפה הראשוני של הוראת השעה היה למשך שישה חודשים והיא הוארכה בחודש ספטמבר 2020 בשישה חודשים נוספים, עד 31 במרץ 2021. ההקלה בדרישות ההון תחול עד תום 24 חודשים מתום תוקף הוראת השעה ובלבד שיחסי ההון של התאגיד הבנקאי לא יפחתו מיחסי ההון במועד תום תוקף הוראת השעה או יחסי ההון שחלו על הבנק טרם הוראת השעה, הנמוך מביניהם. ביום 7 במרץ 2021 פרסם הפיקוח על הבנקים טיוטת חוזר המאריכה את תוקפה של הוראת השעה עד 30 בספטמבר 2021 וכן קובעת כי בתקופה של ששת החודשים מתום תוקף הוראת השעה, הפחתה ביחסי ההון של עד 0.3 נקודות אחוז מיחס ההון המזערי לא תחשב כחריגה מהוראת השעה. ליחסי ההון המזעריים התווספה דרישת הון בשיעור המבטא 1% מיתרת ההלוואות לדיור לתאריכי הדוחות הכספיים, למעט הלוואות לדיור שניתנו בתקופת הוראת השעה.

בהתאם לכך, יחס הון עצמי רובד 1 המזערי יחס ההון הכולל המזערי הנדרשים מהבנק (שהינו תאגיד בנקאי משמעותי במיוחד) על-ידי הפיקוח על הבנקים על בסיס מאוחד, ליום 31 בדצמבר 2020 ולמשך תקופת הוראת השעה, הינם 9.24% ו-12.74%, בהתאמה (במקום 10.29% ו-13.79% ללא הוראת השעה).

בהודעה שפרסם הפיקוח על הבנקים בקשר עם הוראת השעה, הוא ביקש מהדירקטוריונים של הבנקים, בין היתר, לבחון מחדש את מדיניות הדיבידנדים מתוך כוונה שהמקורות ההוניים שישחררו כתוצאה מהקטנת דרישות ההון ישמשו להגדלת אשראי ולא לצורך חלוקה. על רקע הודעת הפיקוח וכדי לאפשר יישום תכלית ההוראה החליט דירקטוריון הבנק ביום 31 במרץ 2020 להתאים את יעד יחס הון עצמי רובד 1 המזערי ל-9.5%. עוד החליט הדירקטוריון כי בשים לב למדיניות החלוקה הקיימת בבנק (של חלוקת עד 40% מהרווח הנקי הרבעוני הנובע מפעולות רגילות), לאור אי הוודאות בתנאים המקרו כלכליים יחד עם הגשמת תכלית הוראת השעה ומדיניות הפיקוח על הבנקים, עד לתום תוקף הוראת השעה והתבהרות התנאים ימשיך הבנק שלא לבצע חלוקות מרווחים שוטפים.

יעד הון עצמי רובד 1 שנקבע על-ידי הבנק מביא בחשבון, בין היתר, את תוצאות תהליכי קביעת יעדי ההון הפנימיים של הבנק, לרבות תוצאות מבחני הקיצון הפנימיים שערך הבנק, ואת תוצאות הדיונים שהתקיימו עם הפיקוח על הבנקים לגבי מאפייני הסיכון הפרטניים של הבנק במסגרת תהליך הסקירה הפיקוחי האחרון שבוצע ומבחני הקיצון האחרונים שבוצעו.

לצורך עמידה ביעד הלימות ההון וניהול אפקטיבי של ההון מבוצע תכנון הון בבנק בהתבסס על תוכנית העבודה של הבנק והוראות הרגולציה, תוך תרגומן לנכסי הסיכון, ושינויים בהון על רבדי השונים תוך שמירה על שולי ביטחון. במסגרת תכנון ההון יחסי ההון, מתבצעים מבחני רגישות שונים. כמו-כן, הבנק עוקב באופן שוטף אחר התוצאות בפועל אל מול התכנון והפערים ביניהם, ובהתאם לצורך בוחן נקיטת פעולות נדרשות לצורך שמירה על יעדי הון שנקבעו. מדיניות הבנק הינה להחזיק רמת הלימות הון הגבוהה מהיחס המזערי הנדרש על-ידי הפיקוח על הבנקים ואשר אינה נמוכה מרמת הלימות ההון הנדרשת לכיסוי הסיכונים כפי שהם מוערכים בתהליך הפנימי להערכת הלימות ההון (ה-ICAAP). במסגרת ה-ICAAP, הבנק בוחן את השפעתם של תרחישי קיצון על יחסי הלימות ההון ובהתאם קיימת תוכנית לחזרה להלימות ההון הרגולטורית בקרות אירוע קיצון כאמור.

לפרטים נוספים בדבר יעד הלימות ההון, ניהול ההון ותרחישי קיצון ראה [דוח על הסיכונים](#).

התייעלות תפעולית

במסגרת חוזרי הפיקוח על הבנקים ניתנו הקלות לבנקים שיבצעו התייעלות בכח אדם והתייעלות בתחום הנדל"ן. ממועד מתן ההקלות הכריז הבנק על תוכניות התייעלות בכח אדם בהיקף כולל של 1,114 מיליוני ש"ח, נטו מהשפעת מס. השפעת התוכניות האמורות נזקפה להון, ולצרכי חישוב יחס הון ויחס מינוף מופחתת מההון הפיקוחי על פני 5 שנים, ממועד תחילת היישום של כל תוכנית.

השפעת ההקלות בגין תוכניות התייעלות על יחס הון עצמי רובד 1 מוערכת בכ-0.14% ליום 31 בדצמבר 2020. לעניין התייעלות בתחום הנדל"ן - הבנק בוחן חלופות למעבר של יחידות הנהלה הראשית וריכוזן בבניין אחד בעל תשתיות וסביבת עבודה מתקדמות. במסגרת זו, מנהל מגעים לרכישת נכס מתאים ונמצא במשא ומתן עם יזם המקיים את אחת החלופות. מעבר זה, ככל שיתבצע, יאפשר לבנק לפנות נכסים המשמשים כיום ליחידות האמורות. לפרטים ראה [פרק רכוש קבוע בדוח ממשל תאגידי](#).

הנפקה של כתבי התחייבות נדחים עם מנגנון לספיגת הפסדים

בחודש מאי 2020 הבנק הנפיק, באמצעות הפועלים הנפקות, סדרה של כתבי התחייבות נדחים עם מנגנון לספיגת הפסדי קרן בדרך של מחיקת קרן בסך של כ-1.06 מיליארד ש"ח המהווים חלק מהון רובד 2 של הבנק. בחודש אוגוסט 2020 הבנק הנפיק סדרה של כתבי התחייבות נדחים עם מנגנון לספיגת הפסדי קרן בדרך של המרה למניות בסך של כ-0.7 מיליארד ש"ח המהווים חלק מהון רובד 2 של הבנק. לפרטים אודות ההנפקות ראה [ביאור 24.יא](#). בדוחות הכספיים.

פדיון מוקדם של שטרי הון בהון רובד 2

בחודש יולי 2020 ביצע הבנק באמצעות הפועלים הנפקות פדיון מוקדם חלקי של שטרי הון הנדחים סדרה 1 בתמורה לסך של 596 מיליוני ש"ח.

שלוחת הבנק בתורכיה

על רקע המצב הכלכלי והפוליטי בתורכיה ובמסגרת התוכנית האסטרטגית של הבנק, הוחלט לפעול למכירת ההשקעה בבנק פוזיטיף. בהתאם לכך, הבנק פועל להקטנה הדרגתית של תיק האשראי של בנק פוזיטיף.

בחודש ינואר 2019 התקבל מכתב מבנק ישראל בנושא שלוחת הבנק בתורכיה, בנק פוזיטיף, בו ציין בנק ישראל כי פעילות הבנק בתורכיה חושפת אותו לסיכונים משמעותיים ולפיכך, עד למימוש מלוא החזקות הבנק בשלוחה, נדרש הבנק להגדיל את שיעורי השקלול של נכסי הסיכון בגין פעילות השלוחה בחישוב יחס ההון המאוחד בלבד, באופן הבא:

- החל מיום 1 בינואר 2020 ישוקללו נכסי הסיכון בגין פעילות השלוחה בשיעור של 300% לכל הפחות.
- החל מיום 1 בינואר 2021 ישוקללו נכסי הסיכון בגין פעילות השלוחה בשיעור של 600% לכל הפחות.

בהתאם לכך, החל מיום 1 בינואר 2020 הבנק שיקלל את נכסי הסיכון בגין בנק פוזיטיף ב-300% וההשפעה על הדוחות לרבעון הראשון של שנת 2020 הינה קיטון ביחס הון עצמי רובד 1 של כ-0.04%. השפעת הנחיה זו בהנחת שקלול נכסי הסיכון ב-600% על יחס הון עצמי רובד 1 על בסיס הנתונים ליום 31 בדצמבר 2020 הינה קיטון נוסף של כ-0.04%.

בחודש יוני 2020 (ופעם נוספת בחודש נובמבר 2020) הבנק חידש קו אשראי לבנק פוזיטיף (המוחזק בשיעור של כ-70%) בסך של כ-50 מיליון דולר בשיעור ריבית נמוך מתנאי השוק וזאת בהתחשב בין היתר בנסיבות המיוחדות של בנק פוזיטיף, של קו האשראי שניתן לו על-ידי הבנק ושל מערכת היחסים עם בעל מניות המיעוט ומאמצי הבנק למכירת ההשקעה בבנק פוזיטיף (ראה [פרק חברות עיקריות](#) להלן), בשל המצב המתגבר של הכלכלה התורכית ובנק פוזיטיף. לדרישת הפיקוח על הבנקים, בשל התמחור האמור נוכחה יתרת קו האשראי בסך של כ-161 מיליוני ש"ח מההון הפיקוחי. ההשפעה של הנחיה זו על יחס הון עצמי רובד 1 הינה קיטון של כ-0.05%.

בחודש פברואר 2021 התקשר הבנק, יחד עם בעל מניות המיעוט, בהסכם למכירת מלוא החזקות הצדדים (100%) בבנק פוזיטיף לרוכש. העסקה כפופה לקבלת אישורים גולטוריים בתורכיה ובישראל וזאת עד ליום 30 ביוני 2021. לפרטים נוספים ראה [פרק חברות עיקריות](#) להלן.

ערבויות עם מקדמי המרה מופחתים

בחודש ספטמבר 2020 פרסם הפיקוח על הבנקים חוזר לעדכון הוראת ניהול בנקאי 203. בהתאם לחוזר קבע הפיקוח על הבנקים מקדמי המרה מופחתים לערבויות מסוימות שניתנו במסגרת ליווי פיננסי לפרויקטים מסוג פינוי בינוי, תמ"א 38 (סוג 2) או עסקות קומבינציה.

מקדמי המרה יהיו זהים למקדמי המרה של ערבויות חוק המכר, כלומר 10% אם הדירה נמסרה למשתכן ו-30% אם הדירה טרם נמסרה למשתכן. הבנק יישם את החוזר בדוח 31 בדצמבר 2020. השפעת היישום הינה גידול של כ-0.01% ביחס הון עצמי רובד 1 וגידול של כ-0.02% ביחס ההון הכולל.

השפעת היישום הצפוי של כללי חשבונאות בנושא הפסדי אשראי צפויים על ההון הפיקוחי

תאגידים בנקאיים נדרשים לזקוף לעודפים ביום 1 בינואר 2022 את השפעת היישום לראשונה של כללי חשבונאות בנושא הפסדי אשראי צפויים. בחודש דצמבר 2020 הפיקוח על הבנקים פרסם חוזר לפיו, במידה והיישום לראשונה יגרום לקיטון בהון עצמי רובד 1 של התאגיד הבנקאי, נטו מהשפעת המס, רשאי התאגיד הבנקאי לכלול קיטון זה בהדרגה על פני 3 שנים.

הבנק נערך ליישום ההוראה ובשלב זה לא ניתן לאמוד את השפעתה. לפרטים נוספים ראה [ביאור 1.1](#). בדוחות הכספיים.

דוח הדירקטוריון והנהלה

ליום 31 בדצמבר 2020

יישום דירוגי אשראי חיצוניים

במהלך חודש פברואר 2021, אישרו דירקטוריון והנהלת הבנק, החל מהרבעון הראשון לשנת 2021, מעבר לשימוש במדרג אחד בלבד לצרכי מדידת הלימות ההון (כמתאפשר בהוראות) במקום שימוש בדירוג הנמוך מבין שני מדרגים כפי שנהג הבנק עד כה. החברה המדרגת שתישאר בשימוש היא חברת S&P (Standard & Poor's). עד למועד האמור השתמש הבנק גם בשירותיה של Moody's. השפעת המעבר למדרג אחד על בסיס נתוני 31 בדצמבר 2020, הינה עלייה של כ-0.12% ביחס הון עצמי רובד 1 ועלייה של כ-0.16% ביחס ההון הכולל.

טבלה 2-20: חישוב יחס הלימות ההון

31 בדצמבר 2019	31 בדצמבר 2020	
במיליוני ש"ח		
1. הון לצורך חישוב יחס ההון לאחר התאמות פיקוחיות וניכויים		
38,795	40,070	הון עצמי רובד 1 ⁽¹⁾
733	488	הון רובד 1 נוסף
39,528	40,558	סך-הכל הון רובד 1 ⁽¹⁾
9,707	10,221	הון רובד 2
49,235	50,779	סך-הכל הון כולל ⁽¹⁾
2. יתרות משוקללות של נכסי סיכון		
309,303	321,149	סיכון אשראי ⁽²⁾
3,528	3,447	סיכונים שוק
23,556	23,166	סיכון תפעולי
336,387	347,762	סך-הכל יתרות משוקללות של נכסי סיכון ⁽²⁾
באחוזים		
3. יחס ההון לרכיבי סיכון		
11.53%	11.52%	יחס הון עצמי רובד 1 לרכיבי סיכון
11.75%	11.66%	יחס הון רובד 1 לרכיבי סיכון
14.64%	14.60%	יחס ההון הכולל לרכיבי סיכון
10.27%	9.24%	יחס הון עצמי רובד 1 המזערי הנדרש על-ידי הפיקוח על הבנקים ⁽³⁾
13.77%	12.74%	יחס ההון הכולל המזערי הנדרש על-ידי הפיקוח על הבנקים ⁽³⁾

(1) הנתונים מוצגים בהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין 202 בדבר "מדידה והלימות הון - ההון הפיקוחי" ובהתאם להוראות המעבר שנקבעו בהוראת ניהול בנקאי תקין 299. בנוסף, נתונים אלה כוללים התאמות בגין תוכניות ההתייעלות אשר נזקפות בשיעורים שווים על פני 5 שנים ממועד תחילתן. לפרטים נוספים על השפעת ההתאמות בגין תוכניות ההתייעלות ראה **ביאור 24**: בדוחות הכספיים.

(2) מסך-הכל היתרות המשוקללות של נכסי סיכון הופחתו סך של 578 מיליוני ש"ח ליום 31 בדצמבר 2020 ו-883 מיליוני ש"ח ליום 31 בדצמבר 2019 בשל התאמות בגין תוכניות ההתייעלות, אשר בהתאם לאישור הפיקוח על הבנקים נזקפות בהדרגה על פני 5 שנים ממועד תחילתן.

(3) יחס הון עצמי רובד 1 המזערי ויחס ההון הכולל המזערי שנדרשו עובר ליום 31 במרץ 2020 הינם 10% ו-13.5% בהתאמה, והחל ממועד זה ולמשך תקופת הוראת השעה (ראה בסעיף זה לעיל) הינם 9% ו-12.5% בהתאמה. ליחסים אלה התנוספה דרישת הון בשיעור המבטא 1% מיתרת ההלוואות לדיור לתאריכי הדוחות הכספיים, למעט הלוואות לדיור שניתנו בתקופת הוראת השעה.

דוח הדירקטוריון וההנהלה

ליום 31 בדצמבר 2020

3. יחס מינוף

הבנק מיישם את הוראת ניהול בנקאי תקין 218 בנושא "יחס מינוף" (להלן: "ההוראה"). ההוראה קובעת יחס מינוף פשוט ושקוף שאינו מבוסס סיכון, אשר יפעל כמדידה משלימה לדרישות ההון מבוססות הסיכון, ואשר נועד להגביל את צבירת המינוף בתאגיד הבנקאי.

יחס המינוף מבוטא באחוזים ומוגדר כיחס בין מדידת ההון למדידת החשיפה. ההון לצורך מדידת יחס המינוף הוא הון רובד 1 כהגדרתו בהוראת ניהול בנקאי תקין 202, תוך התחשבות בהסדרי המעבר שנקבעו. סך מדידת החשיפה היא סכום החשיפות המאזניות, חשיפות לנגזרים ולעסקות מימון ניירות-ערך ופריטים חוץ-מאזניים.

ביום 15 בנובמבר 2020 הפיקוח על הבנקים פרסם חוזר לעדכון הוראת ניהול בנקאי תקין 250 בדבר יחס המינוף. תאגיד בנקאי יעמוד ביחס מינוף שלא יפחת מ-4.5% על בסיס מאוחד. תאגיד בנקאי שסך נכסיו המאזניים על בסיס מאוחד הוא 24% או יותר מסך הנכסים המאזניים במערכת הבנקאית (הבנק הינו תאגיד בנקאי כזה), יעמוד ביחס מינוף שלא יפחת מ-5.5% (במקום 6%). תחילת יישום ההוראה מיום פרסומה. עם תום תוקף הוראת השעה, תמשיך ההקלה לחול עוד 24 חודשים, ובלבד שיחס המינוף לא יפחת מיחס המינוף במועד תום תוקף ההוראה או יחס המינוף המינימלי שחל על התאגיד הבנקאי טרם הוראת השעה, הנמוך מביניהם. ביום 7 במרץ 2021 פרסם הפיקוח על הבנקים טיוטת חוזר המאריכה את תוקפה של הוראת השעה עד 30 בספטמבר 2021.

טבלה 2-21: יחס מינוף

	31 בדצמבר 2019	31 בדצמבר 2020	
במיליוני ש"ח			
בנתוני המאוחד			
הון רובד 1*	39,528	40,558	
סך החשיפות*	519,648	597,837	
באחוזים			
יחס מינוף	7.61%	6.78%	
יחס מינוף מזערי הנדרש על-ידי הפיקוח על הבנקים**	6.00%	5.50%	

* נתונים אלה כוללים התאמות בגין תוכניות ההתייעלות לפי הוראות הפיקוח על הבנקים (ראה [סעיף "התייעלות תפעולית" לעיל](#)). השפעת ההקלות בגין תוכניות ההתייעלות על יחס המינוף ליום 31 בדצמבר 2020, המוערכת בכ-0.08% נזקפת בשיעורים שווים על פני 5 שנים ממועד תחילתן.

** לפי חוזר הפיקוח על הבנקים יחס המינוף המזערי הינו 5.5% בתקופת הוראת השעה. לפרטים נוספים ראה [סעיף "יחס מינוף" לעיל](#).

הקטיון ביחס המינוף ליום 31 בדצמבר 2020 נובע בעיקר מגידול בנפח המאזן אשר בא לידי ביטוי בעלייה בפיקדונות הציבור ומנגד עלייה בסעיף מזומנים ופיקדונות בבנקים. כך שעיקר הקטיון מקורו בעלייה בנזילות שאינה משקפת מינוף לחשיפות אשראי.

2.4. תיאור עסקי קבוצת הבנק לפי מגזרי פעילות פיקוחיים

הדיווח על מגזרי פעילות הינו בהתאם למתכונת ולסיווגים שנקבעו בהוראות הדיווח לציבור של הפיקוח על הבנקים. דיווח זה שונה במהותו ממגזרי הפעילות המשמשים את הבנק לפי גישת ההנהלה, אשר מפורטים בסעיף 2.5 ובביאור 28 בדוחות הכספיים. מגזרי הפעילות הפיקוחיים מדווחים במתכונת האחידה שקבע הפיקוח על הבנקים לכלל המערכת הבנקאית, והם מבוססים על מאפייני הלקוחות, כגון: היקף תיק הנכסים - בהתייחס ללקוחות פרטיים, או המחזור העסקי - בהתייחס ללקוחות העסקיים. להגדרות המגזרים הפיקוחיים ולפרטים בדבר עיקרי ההנחיות, האומדנים ועקרונות הדיווח, ראה [ביאור 28](#) בדוחות הכספיים.

טבלה 2-22: תוצאות הפעילות ונתונים עיקריים של מגזרי פעילות פיקוחיים

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2020											
סך-הכל	פעילות חו"ל	פעילות ישראל									
		סך-הכל פעילות חו"ל	סך-הכל פעילות ישראל	אחר	ניהול פיננסי	גופים מוסדיים	עסקים גדולים	עסקים בינוניים	עסקים קטנים וזעירים	בנקאות פרטית	משקי בית ⁽¹⁾
במיליוני ש"ח											
9,885	452	9,433	1	2,239	117	1,186	769	2,028	76	3,017	רווח מימוני, נטו
3,291	35	3,256	183	121	91	416	271	818	146	1,210	עמלות והכנסות אחרות
13,176	487	12,689	184	2,360	208	1,602	1,040	2,846	222	4,227	סך הכנסות
1,943	129	1,814	-	(3)	4	338	108	602	2	763	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי
7,501	615	6,886	187	352	165	503	365	1,686	171	3,457	הוצאות תפעוליות ואחרות
3,732	(257)	3,989	(3)	2,011	39	761	567	558	49	7	רווח (הפסד) מפעילות נמשכת לפני מסים
1,590	(25)	1,615	13	799	20	315	234	213	18	3	הפרשה למסים (הטבת מס) על הרווח (הפסד) מפעילות נמשכת
2,152	(232)	2,384	(16)	1,222	19	446	333	345	31	4	רווח (הפסד) נקי מפעילות נמשכת
(109)	-	(109)	(109)	-	-	-	-	-	-	-	הפסד מפעילות מופסקת
2,056	(228)	2,284	(125)	1,231	19	446	333	345	31	4	רווח (הפסד) נקי המיוחס לבעלי מניות הבנק
307,973	14,061	293,912	-	-	3,935	71,118	30,866	54,614	626	132,753	יתרת האשראי לציבור, ברוטו, לסוף תקופת הדיווח
435,217	18,197	417,020	-	-	64,109	56,036	27,540	79,370	33,941	156,024	יתרת פיקדונות הציבור לסוף תקופת הדיווח

(1) כולל הלוואות לדיור בסך של 17.6 מיליארד ש"ח ליחידים, אשר פעילותם העסקית מסווגת למגזר עסקים קטנים וזעירים.

טבלה 2-2: תוצאות הפעילות ונתונים עיקריים של מגזרי פעילות פיקוחיים (המשך)

לשנה השתיימה ביום 31 בדצמבר 2019*											
סך-הכל	פעילות חו"ל	פעילות ישראל									
		סך-הכל פעילות חו"ל	סך-הכל פעילות ישראל	אחר	ניהול פיננסי	גופים מוסדיים	עסקים גדולים	עסקים בינוניים	עסקים קטנים וזעירים	בנקאות פרטית	משקי בית ⁽¹⁾
במיליוני ש"ח											
9,878	503	9,375	3	1,559	100	1,129	783	2,268	172	3,361	רווח מימוני, נטו
3,330	57	3,273	133	108	92	387	275	824	138	1,316	עמלות והכנסות אחרות
13,208	560	12,648	136	1,667	192	1,516	1,058	3,092	310	4,677	סך הכנסות
הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי											
1,276	173	1,103	-	(1)	(2)	630	(48)	300	-	224	
8,776	1,119	7,657	849	344	174	481	382	1,689	176	3,562	הוצאות תפעוליות ואחרות
רווח (הפסד) מפעילות נמשכת לפני מסים											
3,156	(732)	3,888	(713)	1,324	20	405	724	1,103	134	891	
הפרשה למסים (הטבת מס) על הרווח (הפסד) מפעילות נמשכת											
1,681	(23)	1,704	(7)	476	14	153	276	411	49	332	
רווח (הפסד) נקי מפעילות נמשכת											
1,486	(709)	2,195	(706)	859	6	252	448	692	85	559	
רווח נקי מפעילות מופסקת											
296	-	296	296	-	-	-	-	-	-	-	
רווח (הפסד) נקי המיוחס לבעלי מניות הבנק											
1,799	(699)	2,498	(410)	866	6	252	448	692	85	559	
יתרת האשראי לציבור, ברוטו, לסוף תקופת הדיווח											
297,647	15,629	282,018	-	-	1,199	67,919	29,615	54,834	618	127,833	
יתרת פיקדונות הציבור לסוף תקופת הדיווח											
361,645	16,210	345,435	-	-	48,817	44,976	24,549	61,478	31,249	134,366	

* סווג מחדש - למידע נוסף ראה [הסבר לביאור 28 בדוחות הכספיים](#).
 (1) כולל הלוואות לדיוור בסך של 13.3 מיליארד ש"ח ליחידים, אשר פעילותם העסקית מסווגת למגזר עסקים קטנים וזעירים.

שינויים עיקריים ברווח הנקי וביתרות המאזניות

מגזר משקי בית

הרווח הנקי המיוחס לבעלי מניות הבנק של מגזר משקי בית בשנת 2020 הסתכם ב-4 מיליון ש"ח, בהשוואה לרווח נקי בסך של 559 מיליון ש"ח בשנה הקודמת. הקיטון נבע בעיקר מעלייה בהוצאות בגין הפסדי האשראי וירידה ברווח המימוני, נטו.

הרווח המימוני, נטו בשנת 2020 הסתכם ב-3,017 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-3,361 מיליון ש"ח בשנה הקודמת. הקיטון נבע מירידה ביתרות ומרווחי האשראי הצרכני, לצד ירידה במרווחי הפיקדונות בשל ירידת שיעורי הריבית הדולרית והשקלית. מנגד, חלה עלייה כתוצאה מגידול בהיקפי האשראי לדיור ומהמשך העלייה במרווח הממוצע.

העמלות וההכנסות האחרות בשנת 2020 הסתכמו ב-1,210 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-1,316 מיליון ש"ח בשנה הקודמת. הקיטון נבע בעיקרו מירידה בדמי ניהול חשבון ועמלות כרטיסי אשראי, שקוזזה בחלקה על-ידי עלייה בעמלות משוק ההון.

ההוצאות בגין הפסדי אשראי בשנת 2020 הסתכמו ב-763 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-224 מיליון ש"ח בשנה הקודמת. הגידול נבע ברובו מעלייה בהפרשה הקבוצתית לרבות בגין הלוואות לדיור, כתוצאה מגידול בשיעורי הפרשה לנוכח אי הוודאות הקיימת בשל השפעת נגיף הקורונה על מצב המשק והלוויים וכן על היכולת לזהות ולאמוד הפסדי אשראי הגלומים בתיק בזמן של חוסר ודאות משמעותי כפי שקיים כיום. עלייה זו קוזזה בחלקה על-ידי ירידה במחיקות האוטומטיות.

ההוצאות התפעוליות והאחרות של המגזר בשנת 2020 הסתכמו ב-3,457 מיליון ש"ח בהשוואה ל-3,562 מיליון ש"ח בשנה הקודמת. הקיטון נבע בעיקר מירידה בהוצאות השכר אשר נובעת מהמשך החיסכון בעלויות עקב תהליכי התייעלות, ומירידה בסכום המענק עקב תשלום מענק בגין החתימה על הסכם שכר בשנה קודמת וכן בשל הוצאה גבוהה לתגמול הוני שנרשמה בשנת 2019 עליית מחיר מניית הבנק.

האשראי לציבור ליום 31 בדצמבר 2020 הסתכם בכ-133 מיליארד ש"ח, בהשוואה לכ-128 מיליארד ש"ח ליום 31 בדצמבר 2019. הגידול ביתרות האשראי נובע מעלייה בסך של כ-10 מיליארד ש"ח ביתרות האשראי לדיור. גידול זה קוזז על-ידי קיטון בסך של כ-4 מיליארד ש"ח ביתרות האשראי הצרכני. פיקדונות הציבור ליום 31 בדצמבר 2020 הסתכמו בכ-156.0 מיליארד ש"ח, בהשוואה לכ-134.4 מיליארד ש"ח ליום 31 בדצמבר 2019. העלייה הניכרת נובעת בעיקר ממעבר לקוחות לאפיקי השקעה סולידיים עקב השלכות התפשטות נגיף הקורונה וכן, מעלייה בחיסכון הציבור.

מגזר בנקאות פרטית

הרווח הנקי המיוחס לבעלי מניות הבנק של מגזר הבנקאות הפרטית בשנת 2020 הסתכם ב-31 מיליון ש"ח, בהשוואה לרווח נקי בסך של 85 מיליון ש"ח בשנה הקודמת. הקיטון נבע בעיקר מירידה ברווח המימוני, נטו.

הרווח המימוני, נטו בשנת 2020 הסתכם ב-76 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-172 מיליון ש"ח בשנה הקודמת. הקיטון נבע בעיקר מירידה במרווחי הפיקדונות בשל ירידת שיעורי הריבית הדולרית והשקלית.

העמלות וההכנסות האחרות בשנת 2020 הסתכמו ב-146 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-138 מיליון ש"ח בשנה הקודמת. הגידול נבע בעיקרו מעלייה בעמלות משוק ההון.

האשראי לציבור ליום 31 בדצמבר 2020 הסתכם בכ-0.6 מיליארד ש"ח, בדומה ליום 31 בדצמבר 2019.

פיקדונות הציבור ליום 31 בדצמבר 2020 הסתכמו בכ-33.9 מיליארד ש"ח, בהשוואה לכ-31.2 מיליארד ש"ח ליום 31 בדצמבר 2019.

מגזר עסקים קטנים וזעירים

הרווח הנקי המיוחס לבעלי מניות הבנק של מגזר עסקים קטנים וזעירים בשנת 2020 הסתכם ב-345 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-692 מיליון ש"ח בשנה הקודמת. עיקר הקיטון נבע מעלייה בהוצאות בגין הפסדי אשראי ומירידה ברווח המימוני, נטו.

הרווח המימוני, נטו בשנת 2020 הסתכם ב-2,028 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-2,268 מיליון ש"ח בשנה הקודמת. הקיטון נבע בעיקר מירידה ביתרות ומרווחי האשראי וכן מירידה במרווחי הפיקדונות בשל ירידת שיעורי הריבית הדולרית והשקלית.

העמלות וההכנסות האחרות בשנת 2020 הסתכמו ב-818 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-824 מיליון ש"ח בשנה הקודמת. הקיטון נבע בעיקרו מירידה בדמי ניהול חשבון, שקוזזה בחלקה על-ידי עלייה בעמלות משוק ההון.

ההוצאות בגין הפסדי אשראי בשנת 2020 הסתכמו ב-602 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-300 מיליון ש"ח בשנה הקודמת. הגידול נבע ברובו מעלייה בהפרשה הקבוצתית כתוצאה מגידול בשיעורי הפרשה לנוכח אי הוודאות הקיימת בשל השפעת נגיף הקורונה על מצב המשק והלוויים וכן על היכולת לזהות ולאמוד הפסדי אשראי הגלומים בתיק בזמן של חוסר ודאות משמעותי כפי שקיים כיום. עלייה זו קוזזה בחלקה על-ידי ירידה במחיקות האוטומטיות.

האשראי לציבור ליום 31 בדצמבר 2020 הסתכם בכ-54.6 מיליארד ש"ח, בהשוואה לכ-54.8 מיליארד ש"ח ליום 31 בדצמבר 2019.

פיקדונות הציבור ליום 31 בדצמבר 2020 הסתכמו בכ-79.4 מיליארד ש"ח, בהשוואה לכ-61.5 מיליארד ש"ח ליום 31 בדצמבר 2019. העלייה הניכרת נובעת בשל ההרחבה המוניטרית שביצע בנק ישראל אשר הגדילה את בסיס הכסף ובמקביל את פיקדונות הציבור וכן, מעלייה בחיסכון הציבור.

מגזר עסקים בינוניים

הרווח הנקי המיוחס לבעלי מניות הבנק של מגזר עסקים בינוניים בשנת 2020 הסתכם ב-333 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-448 מיליון ש"ח בשנה הקודמת. הקיטון נבע בעיקר מעלייה בהוצאות בגין הפסדי אשראי. הרווח המימוני, נטו בשנת 2020 הסתכם ב-769 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-783 מיליון ש"ח בשנה הקודמת. הקיטון נבע בעיקר מירידה במרווחי הפיקדונות בשל ירידת שיעורי הריבית הדולרית והשקלית. ההוצאות בגין הפסדי אשראי בשנת 2020 הסתכמו ב-108 מיליון ש"ח, בהשוואה להכנסות בסך 48 מיליון ש"ח בשנה הקודמת. הגידול נבע ברובו מעלייה בהפרשה הקבוצתית כתוצאה מגידול בשיעורי ההפרשה לנוכח אי הוודאות הקיימת בשל השפעת נגיף הקורונה על מצב המשק והלווים וכן על היכולת לזהות ולאמוד הפסדי אשראי הגלומים בתיק בזמן של חוסר ודאות משמעותי כפי שקיים כיום. ההוצאות התפעוליות והאחרות של המגזר בשנת 2020 הסתכמו ב-365 מיליון ש"ח בהשוואה ל-382 מיליון ש"ח בשנה הקודמת. הקיטון נבע בעיקר מירידה בהוצאות השכר אשר נובעת מהמשך החיסכון בעלויות עקב תהליכי התייעלות, ומירידה בסכום המענק עקב תשלום מענק בגין החתימה על הסכם שכר בשנה קודמת וכן בשל הוצאה גבוהה לתגמול הוני שנרשמה בשנת 2019 עליית מחיר מניית הבנק. האשראי לציבור ליום 31 בדצמבר 2020 הסתכם בכ-30.9 מיליארד ש"ח, בהשוואה לכ-29.6 מיליארד ש"ח ליום 31 בדצמבר 2019. פיקדונות הציבור ליום 31 בדצמבר 2020 הסתכמו בכ-27.5 מיליארד ש"ח, בהשוואה לכ-24.5 מיליארד ש"ח ליום 31 בדצמבר 2019.

מגזר עסקים גדולים

הרווח הנקי המיוחס לבעלי מניות הבנק של מגזר עסקים גדולים בשנת 2020 הסתכם ב-446 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-252 מיליון ש"ח בשנה הקודמת. הגידול נבע בעיקר מירידה בהוצאות בגין הפסדי אשראי, בעקבות הפרשות פרטניות שנרשמו בשנת 2019 בשל התפרצות משבר הקורונה, לצד עלייה ברווח המימוני, נטו ובהכנסות מעמלות. הרווח המימוני, נטו בשנת 2020 הסתכם ב-1,186 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-1,129 מיליון ש"ח בשנה הקודמת. הגידול נבע מעלייה בהיקף האשראי וכן מעלייה בהכנסות מפעילות חדר עסקות בשל עלייה בהיקף העסקות עקב התנודתיות שחלה בשווקים. העמלות וההכנסות האחרות בשנת 2020 הסתכמו ב-416 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-387 מיליון ש"ח בשנה הקודמת. הגידול נבע בעיקרו מעלייה בעמלות מעסקי מימון ומעמלות משוק ההון. ההוצאות בגין הפסדי אשראי בשנת 2020 הסתכמו ב-338 מיליון ש"ח, בהשוואה להוצאות בסך של 630 מיליון ש"ח בשנה הקודמת. השינוי נבע מעלייה בהפרשה הקבוצתית אשר קוזזה על-ידי ירידה בהוצאות שנרשמו על בסיס פרטני. האשראי לציבור ליום 31 בדצמבר 2020 הסתכם בכ-71.1 מיליארד ש"ח, בהשוואה לכ-67.9 מיליארד ש"ח ליום 31 בדצמבר 2019. פיקדונות הציבור ליום 31 בדצמבר 2020 הסתכמו בכ-56.0 מיליארד ש"ח, בהשוואה לכ-45.0 מיליארד ש"ח ליום 31 בדצמבר 2019. העלייה הניכרת נובעת בשל ההרחבה המונית שביצע בנק ישראל אשר הגדילה את בסיס הכסף ובמקביל את פיקדונות הציבור וכן, מעלייה בחיסכון הציבור.

מגזר מוסדיים

הרווח הנקי המיוחס לבעלי מניות הבנק של מגזר גופים מוסדיים בשנת 2020 הסתכם ב-19 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-6 מיליון ש"ח בשנה הקודמת. הגידול נבע בעיקר מעלייה ברווח המימוני, נטו. הרווח המימוני, נטו בשנת 2020 הסתכם ב-117 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-100 מיליון ש"ח בשנה הקודמת. הגידול נבע מעלייה בהכנסות מפעילות חדר עסקות בשל עלייה בהיקף העסקות עקב התנודתיות שחלה בשווקים, שקוזזה בחלקה על-ידי ירידה במרווחים הפיננסיים על הפיקדונות בשל ירידת שיעורי הריבית הדולרית והשקלית. האשראי לציבור ליום 31 בדצמבר 2020 הסתכם בכ-3.9 מיליארד ש"ח, בהשוואה לכ-1.2 מיליארד ש"ח ליום 31 בדצמבר 2019. פיקדונות הציבור ליום 31 בדצמבר 2020 הסתכמו בכ-64.1 מיליארד ש"ח, בהשוואה לכ-48.8 מיליארד ש"ח ליום 31 בדצמבר 2019. העלייה הניכרת נובעת בשל ההרחבה המונית שביצע בנק ישראל אשר הגדילה את בסיס הכסף ובמקביל את פיקדונות הציבור וכן מעלייה בחיסכון הציבור.

מגזר ניהול פיננסי

הרווח הנקי המיוחס לבעלי מניות הבנק של מגזר ניהול פיננסי בשנת 2020 הסתכם ב-1,231 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-866 מיליון ש"ח בשנה הקודמת. הגידול נבע בעיקר מעלייה ברווח המימוני, נטו. הרווח המימוני, נטו בשנת 2020 הסתכם ב-2,239 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-1,559 מיליון ש"ח בשנה הקודמת. הגידול נבע כתוצאה משינוי בפערים בין השווי ההוגן של נגזרים שהינם חלק מניהול הנכסים וההתחייבויות של הבנק לבין מדידת אותם נכסים על בסיס צבירה, עקב פער שווי הוגן צבירה שלילי בשנת 2019 בשל ירידת הריבית הארוכה. בנוסף, חל גידול בהכנסות מהפרשי שער בעיקר בשל גידור חשיפות מטבע של פריטים לא-כספיים. כמו-כן, חל גידול בהכנסות מפעילות חדר עסקות בשל עלייה בהיקף העסקות עקב התנודתיות שחלה בשוק בעקבות משבר התפשטות נגיף קורונה. מנגד, חל קיטון ברווחים מהשקעה במניות ואגרות-חוב. בנוסף, חל קיטון בהכנסות מהפרשי הצמדה, בשל השינויים בשיעור המדד הידוע בין התקופות. העמלות וההכנסות האחרות בשנת 2020 הסתכמו ב-121 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-108 מיליון ש"ח בשנה הקודמת. הגידול נבע בעיקרו מעלייה בעמלות סינדיקציה. לפרטים בדבר השפעת התפשטות נגיף הקורונה על מוסדות פיננסיים זרים, ראה [פרק סיכון אשראי](#) בסקירת הסיכונים להלן.

מגזר אחר (פעילות ישראל)

ההפסד המיוחס לבעלי מניות הבנק של מגזר אחר בשנת 2020 הסתכם ב-125 מיליון ש"ח בהשוואה להפסד בסך של 410 מיליון ש"ח בשנה הקודמת. ההפסד מפעילות נמשכת המיוחס לבעלי מניות הבנק של המגזר בשנת 2020 הסתכם בסך של 16 מיליון ש"ח בהשוואה להפסד בסך של 706 מיליון ש"ח בשנה הקודמת. הירידה בהפסד נבעה בעיקר מהוצאות חריגות בשנת 2019 בגין עדכון ההפרשה בקשר עם חקירת עסקי קבוצת הבנק עם לקוחות אמריקאים ומההוצאות המשפטיות הכרוכות בה, וכן מגידול ברווחי הון ממכירת נדל"ן.

כמו-כן, מגזר אחר כולל הפסד המיוחס לפעילות מופסקת אשר הסתכם בסך של 109 מיליון ש"ח בשנת 2020, בהשוואה לרווח בסך של כ-296 מיליון ש"ח בשנה הקודמת. ההפסד מפעילות מופסקת בשנת 2020 נובע מהכרה בהפסד מירידת-ערך ההשקעה בישראל בסך של כ-109 מיליון ש"ח (לאחר השפעת המס) עקב ירידת מחיר המניה מתחת ליתרת ההשקעה בספרי הבנק ליום 31 בדצמבר 2019, בהשוואה למחיר ערב חלוקתה כדיבדנד בעין לבעלי המניות בחודש מרץ 2020. בשנת 2019 נכלל חלק הבנק ברווחי קבוצת ישראל וכן מרווח נטו ממכירת כ-65% ממניות ישראל ברבעון השני של שנת 2019 בסך של 137 מיליון ש"ח.

מגזר הפעילות הבינלאומית

ההפסד המיוחס לבעלי מניות הבנק של מגזר הפעילות הבינלאומית בשנת 2020 הסתכם ב-228 מיליון ש"ח, בהשוואה להפסד בסך של 699 מיליון ש"ח בשנה הקודמת. הקיטון בהפסד נבע בעיקר מהוצאות חריגות בשנת 2019 בגין עדכון ההפרשה בקשר עם חקירת עסקי קבוצת הבנק עם לקוחות אמריקאים ומההוצאות המשפטיות הכרוכות בה. להלן השינויים העיקריים בתוצאות הפעילות הבינלאומית:

- ההפסד של סניף ניו-יורק הסתכם בכ-27 מיליון ש"ח בשנת 2020 בהשוואה להפסד של כ-3 מיליון ש"ח בשנה הקודמת. הגידול בהפסד נבע ברובו מקיטון ברווח המימוני, נטו וזאת בעקבות הפחתת ריבית הפד. מנגד, ההפסד קוזז על-ידי ירידה בהוצאות המימון לחקירת עסקי קבוצת הבנק עם לקוחות אמריקאים ומירידה בהוצאות המשפטיות הכרוכות בה.
- ההפסד של הפועלים שוויץ הסתכם בכ-210 מיליון ש"ח בשנת 2020 בהשוואה להפסד בסך של כ-622 מיליון ש"ח בשנה הקודמת. הקיטון בהפסד נבע מירידה בהוצאות המימון לחקירת עסקי קבוצת הבנק עם לקוחות אמריקאים ומירידה בהוצאות המשפטיות הכרוכות בה. כמו-כן, בשנת 2019 נרשם הפסד בגין עסקה למכירת תיק נכסי הלקוחות של הפועלים שוויץ.
- בשנת 2020 הוכר הפסד מירידת ערך בסך של 30 מיליון ש"ח והבנק העמיד את סכום ההשקעה בבנק פוזיטיף על סך של 3 מיליון ש"ח. בשנת 2019 הוכר הפסד מירידת-ערך בסך של כ-56 מיליון ש"ח.

סך האשראי לציבור של הפעילות הבינלאומית ליום 31 בדצמבר 2020 הסתכם בכ-14.1 מיליארד ש"ח, בהשוואה לכ-15.6 מיליארד ש"ח ליום 31 בדצמבר 2019. הקיטון נבע בעיקר מהעברת מרבית תיק האשראי הקיים בבנק הפועלים לוקסמבורג לישראל.

- האשראי לציבור ליום 31 בדצמבר 2020 בסניף ניו-יורק הסתכם בכ-13.6 מיליארד ש"ח בהשוואה ל-13.7 מיליארד ש"ח ליום 31 בדצמבר 2019. בפעילות ה-Middle-Market הסתכם האשראי בכ-11.4 מיליארד ש"ח, מתוכו סך של כ-5.0 מיליארד ש"ח בגין עסקות סינדיקציה. זאת, בהשוואה לכ-11.2 מיליארד ש"ח ליום 31 בדצמבר 2019, מתוכו סך של כ-4.8 מיליארד ש"ח בגין עסקות סינדיקציה.
- ליום 31 בדצמבר 2020 נותרו בבנק הפועלים לוקסמבורג יתרות אשראי לציבור בסך של כ-0.1 מיליארד ש"ח, בהשוואה לכ-1.4 מיליארד ש"ח ליום 31 בדצמבר 2019. זאת עקב העברת מרבית תיק האשראי הקיים לישראל.
- האשראי לציבור ליום 31 בדצמבר 2020 בבנק פוזיטיף בתורכיה הסתכם בכ-0.4 מיליארד ש"ח, בדומה ליום 31 בדצמבר 2019.

סך פיקדונות הציבור ליום 31 בדצמבר 2020 של הפעילות הבינלאומית הסתכמו בכ-18.2 מיליארד ש"ח, בהשוואה לכ-16.2 מיליארד ש"ח ליום 31 בדצמבר 2019.

מרבית פיקדונות הציבור של הפעילות הבינלאומית ליום 31 בדצמבר 2020 מקורם בסניף ניו-יורק והסתכמו בכ-18.2 מיליארד ש"ח בהשוואה לכ-16.1 מיליארד ש"ח ליום 31 בדצמבר 2019. בפעילות ה-Middle-Market הסתכמו הפיקדונות בכ-7.3 מיליארד ש"ח בהשוואה לכ-7.8 מיליארד ש"ח ליום 31 בדצמבר 2019. יתרת פיקדונות הציבור מסוג Brokered CD's הסתכמה בכ-10.9 מיליארד ש"ח בהשוואה לכ-8.3 מיליארד ש"ח ליום 31 בדצמבר 2019.

2.5. תיאור עסקי קבוצת הבנק לפי מגזרי פעילות בהתאם לגישת ההנהלה

קבוצת הבנק פועלת בישראל ומחוצה לה, ומספקת מגוון שירותים בנקאיים ופיננסיים ללקוחותיה. החלוקה למגזרי הפעילות לפי גישת ההנהלה מבוססת על סוגי המוצרים והשירותים או על סוגי הלקוחות ושיוכם ליחידה הארגונית המטפלת, שמבוצע בהתאם לקריטריונים שונים שנקבעו על-ידי הנהלת הבנק. חלוקה זו משמשת את הנהלת הבנק לקבלת החלטות ולניתוח התוצאות העסקיות של הקבוצה. לפרטים בדבר הקריטריונים השונים לסיווג ולכללים לחלוקת תוצאות הפעילות בין המגזרים השונים, ראה [ביאור 28א](#) בדוחות הכספיים.

טבלה 2-23: תוצאות הפעילות ונתונים עיקריים של מגזרי פעילות לפי גישת ההנהלה

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2020									
סך-הכל	התאמות ⁽²⁾	ניהול פיננסי ⁽¹⁾	פעילות בינלאומית	פעילות עסקית		פעילות קמעונאית			
				עסקי	מסחרי	הלואות לדיור	עסקים קטנים	לקוחות פרטיים	
במיליוני ש"ח									
9,885	10	2,202	408	1,539	1,110	993	1,368	2,255	רווח מימוני, נטו
3,291	169	120	52	519	392	57	550	1,432	עמלות והכנסות אחרות
13,176	179	2,322	460	2,058	1,502	1,050	1,918	3,687	סך ההכנסות
1,943	-	3	129	295	297	317	397	505	הוצאות בגין הפסדי אשראי
7,501	186	436	622	620	495	303	1,232	3,607	הוצאות תפעוליות ואחרות
3,732	(7)	1,883	(291)	1,143	710	430	289	(425)	רווח (הפסד) מפעילות נמשכת לפני מסים
1,590	21	752	(37)	451	281	160	107	(145)	הפרשה למסים (הטבת מס) על הרווח (הפסד) מפעילות נמשכת
2,152	(28)	1,141	(254)	692	429	270	182	(280)	רווח (הפסד) נקי מפעילות נמשכת
(109)	(109)	-	-	-	-	-	-	-	הפסד מפעילות מופסקת
2,056	(137)	1,150	(250)	692	429	270	182	(280)	רווח (הפסד) נקי המיוחס לבעלי מניות הבנק
301,828	-	1,573	12,521	78,103	42,290	98,737	31,371	37,233	אשראי לציבור, נטו, לסוף תקופת הדיווח
435,217	-	47,243	17,701	59,981	35,499	-	56,303	218,490	פיקדונות הציבור לסוף תקופת הדיווח

(1) מגזר ניהול פיננסי כולל, בין היתר, פעילות מול גופים מוסדיים אשר מרביתם מוצגים במסגרת המידע על מגזרי פעילות פיקוחיים כמגזר נפרד.
 (2) במסגרת זו נכללות גם תוצאות של פעילויות בהיקפים זניחים של קבוצת הבנק, אשר כל אחת מהן אינה מגיעה לכדי מגזר בר דיווח, וכן הוצאות שנזקפו בישראל הנוגעות לחקירת עסקי קבוצת הבנק עם לקוחות אמריקאיים.

טבלה 2-23: תוצאות הפעילות ונתונים עיקריים של מגזרי פעילות לפי גישת ההנהלה (המשך)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2019*									
סך-הכל	התאמות ⁽²⁾	ניהול פיננסי ⁽¹⁾	פעילות בינלאומית	פעילות עסקית		פעילות קמעונאית			לקוחות פרטיים
				עסקי	מסחרי	הלוואות לדיוור	עסקים קטנים	לוקוחות פרטיים	
במיליוני ש"ח									
9,878	15	1,557	451	1,471	1,101	838	1,612	2,833	רווח מימוני, נטו
3,330	115	137	72	496	370	60	580	1,500	עמלות והכנסות אחרות
13,208	130	1,694	523	1,967	1,471	898	2,192	4,333	סך ההכנסות
1,276	-	(1)	68	588	89	13	299	220	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי
8,776	843	466	1,124	611	512	293	1,239	3,688	הוצאות תפעוליות ואחרות
3,156	(713)	1,229	(669)	768	870	592	654	425	רווח (הפסד) מפעילות נמשכת לפני מסים
1,681	(7)	428	(2)	298	331	223	249	161	הפרשה למסים (הטבת מס) על הרווח (הפסד) מפעילות נמשכת
1,486	(706)	812	(667)	470	539	369	405	264	רווח (הפסד) נקי מפעילות נמשכת
296	296	-	-	-	-	-	-	-	רווח נקי מפעילות מופסקת
1,799	(410)	819	(657)	470	539	369	405	264	רווח (הפסד) נקי המיוחס לבעלי מניות הבנק
292,940	-	705	12,978	77,310	40,138	89,331	31,022	41,456	אשראי לציבור, נטו, לסוף תקופת הדיווח
361,645	-	32,595	16,147	53,035	25,143	-	45,959	188,766	פיקדונות הציבור לסוף תקופת הדיווח

* סווג מחדש.

(1) מגזר ניהול פיננסי כולל, בין היתר, פעילות מול גופים מוסדיים אשר מרביתם מוצגים במסגרת המידע על מגזרי פעילות פיקוחיים כמגזר נפרד.
 (2) במסגרת זו נכללות גם תוצאות של פעילויות בהיקפים זניחים של קבוצת הבנק, אשר כל אחת מהן אינה מגיעה לכדי מגזר בר דיווח, וכן הוצאות שנזקפו בישראל הנוגעות לחקירת עסקי קבוצת הבנק עם לקוחות אמריקאיים.

למידע נוסף אודות מגזרי הפעילות וניתוח תוצאות המגזרים, ראה פרק "מגזרי פעילות לפי גישת ההנהלה" בדוח ממשל תאגידי.

2.6. חברות עיקריות

2.6.1. חברות בישראל

קבוצת פועלים שוקי הון

קבוצת פועלים שוקי הון בע"מ (להלן: "פועלים שוקי הון") מהווה את זרוע ההשקעות הראליות של הבנק ופועלת בשני תחומים עיקריים:

- השקעות ישירות בחברות בהון ומעין הון (מזנין) וכן השקעה וייזום קרנות השקעה פרטיות. מדיניות ההשקעות בפועלים שוקי הון מותאמת למגבלות חוק הבנקאות (רישוי) ולפיכך כוללת, בין היתר, החזקות מיעוט בלבד (עד 20% מכל אחד מאמצעי השליטה). פועלים שוקי הון מבצעת את ההשקעות במגוון סקטורים הכוללים, בין היתר: תשתיות, אנרגיה מתחדשת, תעשייה, נדל"ן, טכנולוגיה ופינטק.
- פעילות בנקאות להשקעות בארץ ובחו"ל, אשר במסגרת פעילות זו, פועלים שוקי הון מעמידה מגוון שירותים הכוללים: ייעוץ פיננסי ואסטרטגי למיזוגים ורכישות וליווי חברות בהשקעות שונות בארץ ובחו"ל וייעוץ לגיוסי הון ציבוריים ופרטיים בחו"ל. בנוסף, פועלים שוקי הון מחזיקה בפועלים אי.בי.אי (שיעור החזקה של כ-28.4%), העוסקת במתן שירותי ייעוץ, חיתום וניהול הנפקות ציבוריות בישראל ובגיוסי הון בדרך של הנפקות פרטיות. במהלך השנה הגדיל הבנק את היקף ההשקעות המבוצעות בפועלים שוקי הון, במסגרת מתווה השקעות רב שנתי עד לשנת 2023 שאושר בדירקטוריון הבנק.

תרומת פועלים שוקי הון לתוצאות הפעילות של הבנק בשנת 2020 הסתכמה ברווח בסך של 45 מיליון ש"ח, בדומה לרווח בשנת 2019. השקעת הבנק בפועלים שוקי הון הסתכמה ביום 31 בדצמבר 2020 ב-1,498 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-997 מיליון ש"ח בסוף שנת 2019. תשואת הרווח הנקי להשקעה של קבוצת פועלים שוקי הון הסתכמה ב-2020 ב-3.61% בחישוב שנתי, בהשוואה ל-4.62% בשנת 2019.

קבוצת ישראלכרט

ביום 9 במרץ 2020 ביצע הבנק חלוקה של יתרת ההחזקה במניות ישראלכרט (33%) כדיבידנד בעין לבעלי מניות הבנק. חלוקת המניות בוצעה בהתאם לשווי המניות בבורסה במועד חלוקתן. עקב ירידת מחיר המניה מתחת ליתרת ההשקעה בספרי הבנק ליום 31 בדצמבר 2019, הבנק הכיר בהפסד מירידת-ערך ההשקעה בסך של כ-109 מיליון ש"ח (לאחר השפעת המס) במסגרת הרווח מפעילות מופסקת בדוחות הכספיים לרבעון הראשון של שנת 2020. החל ממועד חלוקת המניות הבנק אינו מחזיק במניות ישראלכרט ובכך השלים הבנק את הפירודת מקבוצת ישראלכרט, כנדרש בחוק להגברת התחרותיות.

לפרטים נוספים בדבר הצגת קבוצת ישראלכרט כפעילות מופסקת ראה [ביאור 1.1](#). בדוחות הכספיים. לפרטים בדבר התקשרויות בהסכמי הנפקה ותפעול עם חברות כרטיסי אשראי, ראה [ביאור 1.25](#). בדוחות הכספיים. לפרטים בדבר טענת פקידי השומה, לפיה במכירת חברה בת המסווגת כעוסק לצורכי מס ערך מוסף ("מע"מ") יש לחייב במס רווח רוחים ראויים לחלוקה הפטורים ממס חברות, בכל הקשור למכירת קבוצת ישראלכרט, ראה [ביאור 3.8](#). בדוחות הכספיים. לפרטים בדבר שומות מע"מ לישראלכרט אשר התייחסו, בין היתר, לתשלום מע"מ על עמלות מטבע-חוץ שנגבו מלקוחות הבנק ולמחויבות הבנק לשאת בתשלום המע"מ על עמלות שנגבו בעבורו. ראה [ביאור 2.8](#). בדוחות הכספיים.

2.6.2 Hapoalim (Switzerland) Ltd. (להלן: "הפועלים שוויץ")

חברה בת (בבעלות מלאה של הבנק) המאוגדת בשוויץ, שעסקה בעיקר במתן שירותי בנקאות פרטית באמצעות סניפים בציריך ובלוקסמבורג. בחודש ספטמבר 2017 החליט הבנק להביא להפסקת פעילותה של הפועלים שוויץ. למועד הנוכחי לא נותרו חשבונות לקוחות בשלוחה. הבנק פועל להחזרת הרישיון הבנקאי.

ההפסד בשנת 2020 של הפועלים שוויץ הסתכם בסך של 51 מיליון פרנק שוויצרי בהשוואה להפסד בסך של 191 מיליון פרנק שוויצרי בשנת 2019. לפרטים בדבר סיום חקירת עסקי קבוצת הבנק עם לקוחות אמריקאים ראה [ביאור 2.25](#). בדוחות הכספיים. לפרטים בדבר סיום חקירה בנושא ארגון הכדורגל הבינלאומי (FIFA) ראה [ביאור 2.25](#). בדוחות הכספיים.

2.6.3 Bank Pozitif Kredi Ve Kalkinma Bankasi Anonim Sirketi (להלן: "בנק פוזיטיף")

קבוצת הבנק פועלת כיום בתורכיה באמצעות בנק פוזיטיף, המוחזק בשיעור של 69.83% על-ידי הבנק והפועל ומתמחה בתחום הבנקאות העסקית. קבלת פיקדונות כפופה לרגולציה המקומית והיא מותרת עד לגובה האשראי של כל לווה. במסגרת התוכנית האסטרטגית של הבנק, הוחלט לפעול למכירת ההשקעה בבנק פוזיטיף. בהתאם לכך, הבנק פועל להקטנה הדרגתית של תיק האשראי של בנק פוזיטיף.

בחודש פברואר 2021 התקשר הבנק, יחד עם בעל מניות המיעוט, בהסכם למכירת מלוא החזקות הצדדים (100%) בבנק פוזיטיף לרוכש. העסקה כפופה לקבלת אישורים רגולטוריים בתורכיה ובישראל וזאת עד ליום 30 ביוני 2021. הבנק, ללא בעל מניות המיעוט, יהיה אחראי למצגים העסקיים הניתנים לרוכש. בכפוף להשלמת העסקה הוסכם עם בעל מניות המיעוט על ויתור הדדי של שני הצדדים על טענות האחד כלפי האחר. בכפוף להשלמת העסקה, ובהתחשב בשווי ההשקעה המופחת בספרי הבנק ובשער החליפין של המטבע התורכי למועד זה, צפוי הבנק לרשום במועד ההשלמה רווח של כ-40 מיליון ש"ח (לא צפוי תשלום מס). למועד זה אין כל ודאות כי יתקבלו האישורים הדרושים למכירה ואין ודאות כי העסקה תושלם או בדבר הרווח שירשם, זאת גם בהתחשב במצב הכלכלי בתורכיה ובנסיבותיו של בנק פוזיטיף.

לפרטים בדבר הנחיות בנק ישראל להגדלת שיעורי השקלול של נכסי הסיכון וניכוי מסגרת קווי האשראי מההון הפיקוחי, ראה [פרק הון והלימות הון לעיל](#). יתרת האשראי לציבור ליום 31 בדצמבר 2020 הסתכמה ב-700 מיליון לירות תורכיות (כ-302 מיליון ש"ח), בהשוואה ליתרה בסך של 641 מיליון לירות תורכיות (כ-372 מיליון ש"ח) בסוף שנת 2019.

התוצאות העסקיות של קבוצת בנק פוזיטיף בשנת 2020 הסתכמו בהפסד של כ-36 מיליון לירות תורכיות לעומת הפסד בסך של כ-7 מיליון לירות תורכיות בשנת 2019.

סך השקעת הבנק בבנק פוזיטיף ליום 31 בדצמבר 2020, לאחר הכרה בהפסד מירידת-ערך של ההשקעה כאמור לעיל, הסתכמה ב-99 מיליון ש"ח (3 מיליון ש"ח בהון, ו-96 מיליון ש"ח בקווי אשראי שהועמדו לבנק פוזיטיף, אשר צפויים להיפרע במסגרת השלמת העסקה), בהשוואה לכ-154 מיליון ש"ח (33 מיליון ש"ח בהון ו-121 מיליון ש"ח בהלוואות כאמור) בסוף שנת 2019.

לפרטים אודות חברות נוספות ומידע נוסף הנוגע לפעילות הבינלאומית של הבנק, ראה [מגזר פעילות בינלאומית](#) בפרק "מגזרי פעילות לפי גישת הנהלה" בדוח ממשל תאגידי להלן.

3. סקירת הסיכונים

חלק מהמידע המפורט בפרק זה, אף אם הוא מבוסס על עיבוד של נתונים היסטוריים, מהווה מידע צופה פני עתיד כהגדרתו בחוק ניירות-ערך, וכמפורט בסעיף 1.1 לעיל. מידע נוסף על הסיכונים ניתן למצוא באתר האינטרנט של הבנק ב"דוח על הסיכונים - גילוי בהתאם לנדבך 3 ומידע נוסף על הסיכונים ליום 31 בדצמבר 2020" להלן "דוח על הסיכונים".

3.1. תיאור כללי של הסיכונים ואופן ניהולם

הבנק מבצע בדיקה מקיפה להערכת הסיכונים להם הוא חשוף ובחינת המהותיות שלהם. במסגרת תהליך ה-ICAAP (תהליך פנימי להערכת הלימות ההון) הבנק הגדיר את הסיכונים הבאים כסיכונים מהותיים: סיכון אשראי, סיכון ריכוזיות, סיכון שוק, סיכון השקעה, סיכון תפעולי (לרבות סיכון IT וסיכון סייבר), סיכון צד גנדי, סיכון ריבית בתיק הבנקאי, סיכון נזילות, סיכון מוניטין, סיכון אסטרטגי-תחרותי, סיכון רגולטורי וסיכון ציט. סיכונים נוספים אליהם חשוף הבנק מטופלים באופן ישיר כחלק מהניהול העסקי והם: סיכון משפטי, סיכון כלכלי וסיכון סביבתי. אסטרטגיית ניהול הסיכונים בקבוצת הבנק נועדה לתמוך בהשגת היעדים האסטרטגיים של הקבוצה כולה, תוך זיהוי וכימות הסיכונים, הגדרת אחריות על הסיכונים (Risk Ownership) ומקסום התועלת העסקית בהתייחס לעלות במונחי סיכון על-ידי כל גורם אחראי בכל הרמות של הארגון. ניהול הסיכונים בבנק מתבצע במתודולוגיה אחידה ובראיה כוללת תוך התאמה לדרישות הרגולטוריות, במטרה לתמוך בנטילת סיכונים באופן מושכל על מנת להשיא את רווחיות הקבוצה ברמת סיכון התואמת את תיאבון הסיכון. מבנה וארגון מערך הסיכונים המופיעים בפרק זה רלוונטיים לכל סוגי הסיכונים ולכל היחידות בבנק, בהמשך של פרק זה יופיעו התייחסויות נוספות, לפי העניין, לכל סוג סיכון בנפרד. מידע נוסף ניתן למצוא ב"דוח על הסיכונים".

3.1.1. ממשל הסיכונים ואופן ניהול הסיכונים

ניהול הסיכונים מתבצע בראיה גלובלית של פעילות הבנק בארץ ובסניפי הבנק בחו"ל, ובשים לב לפעילות החברות הבנות בעלות חשיפה משמעותית לקבוצה. החברות הבנות מונחות לנהל את הסיכונים על בסיס האסטרטגיה והמדיניות הקבוצתית, תוך ביצוע התאמות בהתאם לנסיבות, ודיווח עליהן לחברה האם. ניהול הסיכונים מתבצע בכל חברה בקבוצת הבנק בנפרד, על-פי המדיניות המוטות על-ידי הדירקטוריון של כל חברה. הבנק מנהל את הסיכונים השונים תוך גידור חלק מהם. הפיקוח על הבנקים קבע בהוראות ניהול בנקאי תקין הנחיות הקשורות לנושא ניהול הסיכונים. ההוראות מפרטות את דרישות הפיקוח בניהול הסיכונים השונים אליהם חשוף התאגיד הבנקאי וקובעות עקרונות יסוד לניהול הסיכונים ולבקרתם, ובכללם: מעורבות נאותה והבנה מעמיקה של דירקטוריון התאגיד הבנקאי בניהול הסיכונים, ניהול הסיכונים באמצעות מנהל סיכונים שהוא חבר הנהלה, העמדת כלים לזיהוי הסיכונים ולמדידתם והסדרת אמצעי פיקוח ובקרה, כולל קיום פונקציה עצמאית לבקרת הסיכונים. הבנק פועל בהתאם להנחיות הפיקוח על הבנקים. בקרה של הסיכונים ואמידת הסיכונים הפיננסיים והסיכונים התפעוליים מתבצעות על בסיס מתודולוגיה אחידה ברמת הקבוצה, בהנחיית החטיבה לניהול סיכונים, ובשים לב לאופי המיוחד של הפעילות בכל חברה. סיכונים, ככל שישנם, במוצרים או בתהליכים חדשים, מזוהים באמצעות הליך סדור, על-פי המדיניות להשקת מוצרים ותהליכים חדשים. מודלים המשמשים לאמידת הסיכונים נבחנים טרם יישומם וכן מדי תקופה על-פי מדיניות תיקוף המודלים בבנק.

תפיסת הבקרה ביחס לכל הסיכונים הפיננסיים והסיכונים התפעוליים בבנק היא של זיהוי ואמידה של הסיכונים ובקרת עמידה במגבלות תיאבון הסיכון ובמגבלות נוספות שנקבעו בנהלים השונים, בשלושה מעגלי בקרה:

1. מעגל בקרה ראשון הכולל את היחידות העסקיות בחטיבות, לרבות חטיבות תמיכה ותפעול, שהם יוצרי/נוטלי הסיכונים, ואת יחידות הבקרה הפנימיות בחטיבות המספקות בקרה פנימית על יוצרי/נוטלי הסיכונים. הנהלת הקווים העסקיים נושאת באחריות הראשונית לניהול הסיכונים על בסיס שוטף ומטרתה לנהל את הסיכונים תוך חתירה להשגת המטרות האסטרטגיות והיעדים העסקיים, במסגרת תיאבון הסיכון שנקבע ובהתאם לנהלי הסיכון ולהוראות הרגולטוריות. הבקרת במעגל הראשון מעוגנת בנהלי העבודה;
2. מעגל בקרה שני הכולל את יחידות הבקרה בחטיבה לניהול סיכונים שהינה בלתי תלויה בחטיבות העסקיות. מעגל זה אחראי גם על הצגת תמונה כוללת של הסיכונים, גיבוש המתודולוגיות לאמידת הסיכונים ולהקצאת ההון הכלכלית, אמידת סיכון בלתי תלויה, ניתוח מידת ההלימה של המוצרים והפעילויות למסגרת תיאבון הסיכון וקיבולת הסיכון שהוגדרה על-ידי הדירקטוריון ותיקוף מודלים. במעגל השני פונקציות בקרה עצמאיות נוספות, כגון: חשבות וייעוץ משפטי;
3. מעגל בקרה שלישי הכולל את מערך הביקורת הפנימית שפועלת באופן בלתי תלוי ואובייקטיבי. מטרתה, בין היתר, לסייע לארגון להשיג את מטרותיו באמצעות פיקוח וידוא יישום של הנחיות ההנהלה והדירקטוריון, והמלצות להפחתת סיכונים על-ידי שיפור בקרות.

דירקטוריון הבנק אחראי להתוויית אסטרטגיית ניהול הסיכונים הכוללת ולפיקוח על מסגרת ניהול הסיכונים בקבוצה, ישירות או באמצעות הוועדה לניהול ובקרת סיכונים. עיקר תפקידי הדירקטוריון בנושא ניהול הסיכונים:

- קביעת מסגרת תיאבון הסיכון וקיבולת הסיכון של הקבוצה;
- אישור מדיניות ניהול סיכונים עקבית עם מסגרת תיאבון הסיכון, לרבות קביעת מסגרות הסיכון בתחומי הפעילות השונים ובמוקדי הסיכון העיקריים;
- אישור מסגרת תפיסת הבקרה בקבוצה וידוא כי היא עונה על צרכי ניהול הסיכונים;
- הנחיית ההנהלה הבכירה בדבר ניהול הסיכונים באופן ברור, על בסיס המלצות צוות ההנהלה לניהול הסיכונים בראשות המנכ"ל, וידוא כי ההנהלה הבכירה נוקטת את הפעילויות הדרושות לזיהוי, מדידה, ניטור ובקרת הסיכונים;
- אישור המתודולוגיות לאמידת הסיכונים, לבקרתם ולהקצאת ההון הכלכלית בגינם;
- פיקוח ובקרה אחר יישום מדיניות ניהול הסיכונים כפי שנקבעה, בחינת פרופיל הסיכונים בפועל לרבות ברמת הקבוצה ובחינת התהליכים והפעולות שעל הבנק לקיים, על-מנת שימלא אחר כל ההוראות הרגולטוריות הנוגעות לניהול הסיכונים.

ועדת הדירקטוריון לניהול ובקרת סיכונים - ייעודה לסייע למליאת הדירקטוריון בהתוויות מדיניות ניהול הסיכונים של הבנק, לרבות קביעת מסגרות הסיכון בתחומי הפעילות השונים, בחינת פרופיל הסיכונים של הבנק, קיום בקרה אחר יישום מדיניות ניהול הסיכונים כפי שנקבעה ובחינת התהליכים והפעולות שעל הבנק לקיים, על-מנת שימלא אחר כל ההוראות הרגולטוריות הנוגעות לניהול הסיכונים. הוועדה לניהול ובקרת סיכונים של הדירקטוריון ומליאת הדירקטוריון מקבלות דיווח על הסיכונים וביצוע המדיניות שאושרה, לפחות אחת לרבעון.

תת הוועדה לניהול סיכוני ארצות-הברית - ייעודה פיקוח על מדיניות ניהול הסיכונים בפעילות הבנק בארצות-הברית. תת הוועדה בוחנת את מדיניות ניהול הסיכונים של פעילות הבנק בארצות-הברית ומוודאת שפעילות הבנק בארצות-הברית מתבצעת במסגרת מדיניות ניהול הסיכונים שנקבעה.

ועדות דירקטוריון נוספות עוסקות בנושאים הקשורים לניהול הסיכונים. יצינו בעיקר: ועדת הביקורת, ועדת המעקב אחר יישום ההסדרים עם הרשויות האמריקאיות והוועדה לממשל תאגידי ומחזיקי עניין.

הנהלת הבנק, לרבות הנהלת החטיבות, אחראית לגיבוש, הטמעה ויישום של מסגרת ניהול הסיכונים בקבוצה, ישירות או באמצעות הצוותים הפועלים מטעמה. עיקר תפקידי הנהלה בנושא ניהול הסיכונים:

- עיצוב מדיניות ניהול סיכונים עקבית עם מסגרת תיאבון הסיכון שקבע הדירקטוריון, לרבות מסגרות סיכון בתחומי הפעילות השונים ובמקדי הסיכון העיקריים, והגשתה לאישור הדירקטוריון;
- מיסוד של נהלים ומסגרות סיכון התואמים למדיניות, שיטות עבודה נאותות לאמידת הסיכון ותהליכי קבלת החלטות מבוססי ניתוח תשואה/תועלת עסקית למול סיכון וקבלת דיווחים מתאימים תוך וידוא ציות ליעדי המדיניות לניהול הסיכונים;
- וידוא קיומו של תהליך פנימי להערכת ההון ולקביעת יעדי הון העולים בקנה אחד עם פרופיל הסיכונים של התאגיד ועם סביבת הבקרה שלו;
- וידוא קיומם של משאבים נאותים לניהול הסיכונים בבנק לרבות מסגרת בקרת פנימיות וקיום מערכות בקרה ודיווח עצמאיות, יעילות ומקיפות בדבר הסיכונים.

צוות הנהלה לניהול סיכונים וצוות בראשות המנכ"ל - אחראי לעיצוב המדיניות לניהול הסיכון בבנק, מסגרות הסיכון ונהלי הדיווח והבקרה, וכן על בחינת פרופיל הסיכון הכולל של הבנק וההשפעה ההדדית בין סוגי וגורמי הסיכון השונים.

צוותי הנהלה נוספים פועלים בתחומי הסיכון הייעודיים במסגרת המדיניות ובמגבלות הסיכון שנקבעו על-ידי הדירקטוריון וועדותיו. כמו-כן הוגדרו צוותים המתכנסים בהתקיים תנאים מסוימים ובהם צוות משברים פיננסיים וצוות חירום בנקאי.

מנהל הסיכונים הראשי (CRO) וחבר הנהלה האחראי על החטיבה לניהול סיכונים הינו ד"ר א. בכר. הסיכונים הפיננסיים מנוהלים על-ידי חברי הנהלה ממונים, ובאחריותם.

חברי הנהלה העיקריים האחראים לניהול סיכוני האשראי הינם מנהל החטיבה העסקית מר צ. כהן, והממונה על החטיבה הקמעונאית הגב' ד. רביב. חבר הנהלה האחראי על ניהול סיכוני השוק, ההשקעה והנזילות הינו מנהל חטיבת שווקים פיננסיים ובנקאות בינלאומית מר י. ענתבי.

הסיכון המשפטי מנוהל על-ידי עורכת-דין י. אלמוג, היועצת המשפטית הראשית.

הסיכון הטכנולוגי, ובכללו סיכון הסייבר, מנוהל על-ידי הגב' א. בן זאב מנהלת חטיבת הטכנולוגיה והמחשוב.

הסיכון התפעולי, למעט הסיכון המשפטי והסיכון הטכנולוגי, מנוהל על-ידי כל חבר הנהלה בתחום הפעילות הנתון לאחריותו.

החטיבה לניהול סיכונים - פעילויות החטיבה ותחומי אחריותה תואמים את האמור בהוראת ניהול בנקאי תקין 310. יעדיה העיקריים של החטיבה הם: הטמעת תרבות ניהול וניטור סיכונים מתקדמת בקבוצת הבנק, שתתמוך בנטילת סיכונים באופן מושכל במטרה להשיא את רווחיות הקבוצה ברמת סיכון התואמת את תיאבון הסיכון, הגדרת מדיניות ניהול סיכונים וציות ברמת הקבוצה, התואמת את מטרות הקבוצה ואת דרישות ועדת באזל והרגולציה הרלוונטית וכן בחינה וניטור של פרופיל הסיכונים הכולל בבנק והתאמתו לתאבון הסיכון שקבע הדירקטוריון. לשם כך החטיבה מפתחת ומיישמת מתודולוגיות ומודלים כוללים וכמותיים להערכת סיכונים, המשמשים בין היתר לחישוב הון כלכלי.

החטיבה מוודאת את קיומם ואיכותם של התהליכים המרכזיים לניהול הסיכונים בקבוצה: זיהוי ואמידה של הסיכונים, קביעת מגבלות לקיבולת הסיכון ולתיאבון הסיכון, קביעת מנגנוני בקרה, ניטור הסיכונים ודיווח. החטיבה מובילה ומרכזת את תהליך ה ICAAP (תהליך פנימי שנתי להערכת כמות ההון הנדרשת בשים לב לסיכונים) ושותפה בניהול ההון. החטיבה מורכבת מארבע יחידות ובראשן מנהל החטיבה במעמד חבר הנהלה: (1) יחידת ניהול סיכוני אשראי (2) יחידת ניהול סיכונים תפעוליים וסיכוני שוק (3) יחידת קצין ציות ראשי ואכיפה בניירות-ערך ו-(4) יחידת אינטגרציית סיכונים.

ככלל, דוחי החטיבה לניהול סיכונים המוגשים לדיון בוועדת הדירקטוריון לניהול ובקרת סיכונים מוגשים גם למליאה כדיווח בכתב או לדיון, לפי העניין. בהתאם למדיניות הבנק, מערך הדיווח על הסיכונים נקבע באופן שיאפשר תקשורת אפקטיבית הן לרוחב הקבוצה והן במעלה שרשרת הניהול. מטרת הדיווחים הינה הצפת סוגיות טעונות או חולשות בעלות פוטנציאל לסיכון והם מתבצעים הן ברמה הפרטנית והן ברמה הצבורה כלפי מעלה של כלל הקבוצה. מערך הדיווחים כולל הצגה של חולשות או מגבלות באומדני הסיכון, וכן הנחות משמעותיות שהאומדנים מבוססים עליהן וכולל דיווחים שוטפים ודיווחי אד-הוק על-פי הצורך.

כמו-כן מפעילה החטיבה לניהול סיכונים מספר צוותים בראשות מנהל הסיכונים הראשי:

צוות הנהלה היגוי מדיניות אשראי - הצוות מגבש את מדיניות האשראי של הבנק.

צוות הנהלה בקרת אשראי - הצוות דן בדוחות בקרת אשראי שנערכו ללוויים הגדולים בבנק הפועלים ולמדגמים מבוססי סיכון על כלל תיק האשראי של הבנק ובוחן את מהימנות דירוג האשראי, נאותות הסיווג וההפרשות בקבוצה.

צוות הנהלה לטיפול בסיווג חובות וקביעת הפרשה להפסדי אשראי - הצוות עוסק בגיבוש המתודולוגיה להפרשה קבוצתית, גיבוש מדיניות ביצוע סיווגים והפרשות פרטניות, סיווג אשראי וקביעת הפרשות פרטניות להפסדי אשראי בכפוף למדרג הסמכויות.

צוות ניהול סיכון מודל - הצוות מגבש את המסגרת לממשל סיכון מודל, מנהל את סיכון המודל במסגרת תאבון הסיכון ומוודא הלימה עם מדיניות וממשל מודלים. הצוות מתקף מודלים המנוהלים הן בקו ראשון והן בקו שני.

צוותים נוספים כוללים צוות תיעודף השקעות רגולטוריות, צוות הנהלה לניהול הסיכון הציוני-משפטי, Risk Management Committee - New York.

להרחבה בנושא ניהול הסיכונים ראה פירוטים נוספים בפרק זה [וב"דוח על הסיכונים"](#).

3.1.2. תיאבון סיכון

תיאבון הסיכון הינו כלי מרכזי המאפשר לקשר בין אסטרטגיית הארגון, הקצאת ההון וניהול הסיכונים. הדירקטוריון קובע את מסגרת תיאבון הסיכון בשים לב להמלצת המנכ"ל, מנהל הסיכונים הראשי (CRO) והממונה על החטיבה הפיננסית (CFO). תיאבון הסיכון מתורגם למטרות ולמגבלות לקווי העסקים. מסגרת תיאבון הסיכון כוללת מדיניות, תהליכים, בקורות, ומערכות שבעזרתן התיאבון לסיכון מיושם, מתוקשר ומפוקח. מסגרת תיאבון הסיכון כוללת הצהרת תיאבון וקיבולת לסיכון, מגבלות סיכון וקווי מתאר של תחומי האחריות של אלה האחראים על היישום והבקרה של מסגרת תיאבון הסיכון. מסגרת תיאבון הסיכון מתייחסת לסיכונים המהותיים לבנק וקובעת את פרופיל הסיכון ביחס לאסטרטגיה העסקית של הבנק ולקיבולת הסיכון של הבנק. מסגרת תיאבון סיכון יעילה מספקת מסגרת משותפת ואמצעים להנהלה הבכירה ולדירקטוריון כדי לתקשר, להבין ולהעריך את רמת הסיכון שהם מוכנים לקבל. המסגרת מגדירה במפורש את הגבולות שבתחומם מצופה מהנהלה לפעול על מנת ליישם את האסטרטגיה העסקית של הבנק. המסגרת כוללת את המרכיבים העיקריים הבאים:

הצהרת תיאבון הסיכון: ניסוח בכתב של היקף וסוגי הסיכון המצרפי שהבנק מעוניין לשאת על מנת להשיג את היעדים העסקיים שלו ובכללם: קיום דוחות הולמים, כמו גם מדדים כמותיים ביחס לרווחים, הון, מדדי סיכון, נזילות ואמצעים רלוונטיים אחרים על-פי הצורך.

קיבולת הסיכון: רמת הסיכון המקסימלית שהבנק יכול לשאת, ללא הפרת מגבלות הון הרלוונטיות לתרחיש קיצון, לרבות מנקודת מבטם של בעלי מניות והלקוחות. עמידה בקיבולת הסיכון תיבחן בין היתר באמצעות ביצוע תרחישי קיצון שמטרתם לאמוד פגיעה ברווח הבנק ורמת הלימות הון של הבנק, וזאת כתוצאה מקורות תרחיש קיצון.

תיאבון סיכון: הסיכון המרבי המצרפי הכולל שהתאגיד הבנקאי יהיה מוכן לשאת, בתוך קיבולת הסיכון שהוגדרה, על מנת להשיג את היעדים העסקיים על-פי התוכנית האסטרטגית תחת אילוצים שונים (כגון מקורות הון ונזילות, דרישות רגולטוריות, מאפייני סיכון/תשואה וכדומה). מגבלות סיכון: מדדים כמותיים המבוססים על הנחות צופות פני עתיד אשר נותנים ביטוי מעשי להצהרת תיאבון הסיכון המצרפי של הבנק.

3.1.3. תרחישי קיצון

על מנת להבין את ההשלכות האפשריות של זעזועים שונים על האיתנות הפיננסית של הבנק, הן בהינתן מאזן קיים והן בהתממשות תוכניות העבודה וכוונות עסקיות אחרות, מתקיים תהליך של בחינת תרחישי קיצון. בבנק נבחנים לשם כך תרחישים משלושה סוגים: תרחישים מערכתיים כוללים המבוצעים על כלל קבוצת הבנק, תרחישים הפוכים ותרחישי גורם בודד (Single Factor) מבוצעים ברמת ענף/עסקה/לווה/תיק וזאת במקרים מסוימים ועל-פי ספים שהוגדרו מראש. הבנק מתאים את מגוון התרחישים והמאפיינים שלהם להתפתחויות פיננסיות, פוליטיות וסביבתיות בארץ ובעולם. מעבר לכך הבנק מיישם את ההנחיות של בנק ישראל ומפעיל מבחן קיצון אחיד המוגדר על-ידי הפיקוח על הבנקים, כאשר נדרש לכך. מטרות של ניתוח תרחישי הקיצון:

- זיהוי ריכוזי סיכון וחולשות אפשריות בתיק הבנק;
 - בחינת השפעת החלטות אסטרטגיות של הבנק;
 - שילוב בתהליך התכנון ובחינת השלכות התוכנית העסקית על החשיפות הפוטנציאליות;
 - בחינת האיתנות הפיננסית של הבנק והערכת הנזק הפוטנציאלי העלול להיגרם בהתרחש אירועי קיצון מסוגים שונים;
 - ניתוח של רגישות הבנק לזעזועים/אירועים חריגים אך אפשריים;
 - הערכת המהותיות של הסיכונים השונים;
 - בחינת עמידת הבנק בתאבון ובקיבולת הסיכון ופריטת תאבון הסיכון לרמת החסיבות;
 - תמיכה בחסיבות העסקיות בהבנת מפת הסיכונים של תחומי הפעילות והסקטורים השונים;
 - תמיכה בתהליך ה-ICAAP ובגיבוש תוכניות מגירה למזעור הפגיעה של אירועי קיצון.
- חלק מהתרחישים נבחנים בתדירות יומית וחלקם האחר בתדירות שבועית/חודשית/רבעונית/שנתית, לפי העניין. ההנחות, המתודולוגיה והתוצאות ידונות ומאושרות בצוות תרחישי קיצון וריכוזי סיכון וכן בישיבות הנהלה ועדות הדירקטוריון.

ניהול ההון מביא בחשבון את תוצאותיהם של תרחישי קיצון שונים, וזאת מכמה היבטים: ראשית, יעד ההון והתוכנית העסקית של הבנק נקבע בהתחשב בקיבולת הסיכון, אשר מגדירה את הלימות ההון המינימלית שהבנק מוכן להגיע אליה בהתרחש מצב קיצון. שנית, תכנון ההון כולל תוכניות מגירה אשר הבנק יכול להוציא לפועל בקרות תרחיש קיצון על מנת להביא לשיפור בהלימות ההון שלו. תרחישי הקיצון נבחנים עבור כל אחת משנות התכנון, בהינתן יעדי ההון ויחס ההון הצפוי, על מנת לוודא שתכנון ההון מבטיח עמידה בקיבולת הסיכון לאורך כל שנות התכנון. כמו-כן, בוחן הבנק את השפעת תרחיש לחץ מתון שעיקרו שינויים בשווקים הפיננסיים ובכללם: שינוי ריבית, מרווחים, שערי חליפין ועוד על יחס הלימות ההון, במטרה למדוד ולהגביל את פוטנציאל שחיקת יחס הלימות ההון. בניהול הנזילות הבנק בוחן תרחישי נזילות פנימיים ורגולטוריים.

3.2. סיכון אשראי

סיכון האשראי הינו סיכון הנובע מכך שהלווה או החייב לא יעמוד בהחייבויותיו לבנק על-פי הסכם האשראי. תיק האשראי הינו מרכיב עיקרי בתיק הנכסים של קבוצת הבנק, ולכן הרעה ביציבותם של הלוויים השונים עלולה להשפיע לרעה על שווי הנכסים ועל רוחיות הקבוצה.

פעילויות היוצרות סיכון אשראי כוללות:

- **אשראי מאזני** - התחייבויות נוכחיות כלפי הבנק כגון אשראי ומשכנתאות לציבור, אשראי לבנקים ופיקדונות בבנקים, אשראי לממשלות, השקעה באגרות-חוב (קונצרניות ואחרות) וכן החלק המאזני (שווי הוגן חיובי) של נגזרים ומכשירים פיננסיים.
 - **אשראי חוץ-מאזני** - התחייבויות פוטנציאליות (שטרם מומשו) כלפי הבנק כגון ערבויות, התחייבויות לא מנוצלות למתן אשראי, מסגרות לא מנוצלות וכן התחייבויות פוטנציאליות כתוצאה משינוי בשווי עסקות במכשירים פיננסיים נגזרים.
- סיכון האשראי הנובע מעסקות במכשירים פיננסיים נגזרים מוגדר כסיכון צד נגדי, שהינו הסיכון שהצד הנגדי לעסקה ייכנס לכשל לפני הסילוק הסופי של זרמי המזומנים בעסקה בנגזרים. למידע על סיכון אשראי צד נגדי ואופן ניהולו ראה **"דוח על הסיכונים"**.
- סיכון נוסף הנובע מתיק חשיפות אשראי הינו סיכון ריכוזיות. סיכון ריכוזיות נובע מפיזור לא אופטימאלי של סיכונים ספציפיים בתיק האשראי, דהיינו כאשר תיק האשראי אינו מפוזר דיו בין גורמי הסיכון השונים. לדוגמא: כאשר תיק האשראי מורכב מכמות קטנה של לוויים (ריכוזיות לווה) או חשוף במידה גבוהה לענף מסוים (ריכוזיות ענפית).

השפעת משבר התפשטות נגיף הקורונה

התפשטות הנגיף כמו גם צעדי הממשלות בישראל ובעולם להתמודדות עמו, יצרו פגיעה משמעותית בפעילות העסקית בארץ ובעולם המקיפה את מרבית ענפי המשק, אם כי קיימים תחומים בהם הפגיעה מובהקת וברורה כגון תעופה, תיירות, מסחר בקניונים, הסעדה, ארועים וביילוי ופנאי. היכולת להתמודד עם הפגיעה הכלכלית תלויה בגורמים רבים אשר אינם ברורים מספיק בשלב זה ואשר כוללים את מהירות החזרה לשגרה בענפים השונים, יכולת העסקים ומשקי הבית להתמודד עם המשבר באמצעות שינוי תהליכים ומציאת פתרונות חליפיים, תמיכת הממשלה, התאוששות המסחר העולמי ועוד גורמים נוספים. יוצאים מהכלל תחומים בהם הביקוש עלה והתנאים לא יצרו פגיעה מהותית עסקית. בעקבות המשבר, גדל באופן חד שיעור מבקשי התעסוקה והשלכות המשבר מייצרות גם בקרב משקי הבית אי ודאות כלכלית משמעותית.

הבנק פועל לתמוך בלקוחותיו בתקופת המשבר תוך התחשבות בהשפעות המשבר על סיכון האשראי ולצורך כך ביצע מספר צעדים המפורטים בפרק 2.1.3 לעיל.

במסגרת היערכות הבנק לתוצאות משבר הקורונה, ובמטרה להעריך את השפעותיו האפשריות, נבחנו תרחישים פנימיים שונים להתפתחות שורה של פרמטרים כלכליים, ואלו משמשים את הבנק לאמידת ההשפעות על הבנק ובפרט, הבנק בוחן את השלכות המשבר הפוטנציאליות על תיק האשראי וזאת גם ככלי תומך לבחינת נאותות הפסדי האשראי. יודגש כי תרחישים כאמור מבוצעים בגישות שונות הנהוגות בכל בנק והתלויות באופן ניהול הסיכונים של כל תאגיד בנקאי ובגישתו הפנימית ולפיכך יתכנו הערכות שונות, לעיתים אף באופן מהותי בין התאגידים הבנקאים השונים בהתאם לתרחישים השונים שערך כל תאגיד בנקאי לפי גישתו ואומדנים שונים בין התאגידים הבנקאיים גם בהינתן אותו מערך הנחות. בתרחיש הייחוס אשר שימש את הבנק לאתגור יתרת הפרשה הקבוצתית הניח הבנק כי הפעילות הכלכלית לא תשוב לסדרה לפחות עד רבעון 2021 2. לאחר שבשנת 2020 התוצר התכווץ ב-2.4%, בשנת 2021 נרשמת התאוששות הדרגתית בצמיחה וזו מסתכמת בשיעור שנתי של 3.5%.

שיעור האבטלה (הגדרה רחבה הכוללת חל"ת) יעמוד על 14% ברבעון הראשון של 2021, וירד לרמה של 10% במחצית השנייה של שנת 2021. מחירי הדיור יעלו באופן מתון בשנת 2021. ריבית בנק ישראל בתרחיש האמור נותרת ברמה של 0.1% בארבעת הרבעונים הבאים. יתרת הפרשה הקבוצתית, אשר מסתכמת לתאריך הדוחות הכספיים בכ-5.4 מיליארד ש"ח מהווה "כרית ביטחון" אל מול התממשות אפשרית בעתיד של הפסדי האשראי הפרטניים ובמחיקות האוטומטיות, קרי: הכרה בהפסדי אשראי גבוהים יותר על-ידי הגדלת יתרת הפרשה הקבוצתית אל מול התממשות עתידית אפשרית של הפסדים פרטניים ומחיקות אוטומטיות. בהתאם לתרחיש שערך הבנק ככל שיתממשו נתוני התרחיש וככל שהשפעת נתוני התרחיש על איכות התיק תהיה על-פי המודלים וההנחות שנקטו, רמת הפסדי האשראי האפשריים של הבנק בשנה הקרובה עשויה בהסתברות שאינה זניחה, לקטון ב-0.5 מיליארד ש"ח או לגדול ב-0.6 מיליארד ש"ח ביחס להוצאה להפסדי אשראי החזיה בשנה הקרובה בתרחיש הייחוס.

יודגש כי נוכח אי הוודאות הרבה השוררת שבאה לידי ביטוי בתנודתיות הפרמטרים הכלכליים המשמשים בחישוב ולאור הקושי הקיים בזיהוי מלא של הפסדי האשראי, בין היתר נוכח דחיית התשלומים ללוויים כפי שתואר לעיל, חיזוי הפסדי אשראי בעיצומו של המשבר הינו תוצאה של הנחות והערכות אשר בשלב זה קשה עד מאוד לקבוע את סבירותן. בכלל זה יש משמעות להיקף דחיות התשלומים בגין משבר הקורונה ובחינת מידת חזרת הלוויים ללוח התשלומים המקורי לאחר סיום דחיות התשלומים כאמור.

הפרמטרים העיקריים הנכללים בתרחיש ואשר להערכת הבנק ישפיעו על גובה הפסדי האשראי הצפויים ואשר לגביהם קיימת אי ודאות משמעותית הינם שיעור האבטלה ושיעור צמיחת התוצר.

צעדי הממשלה בהמשך הדרך משפיעים אף הם על הערכת הפסדי האשראי הצפויים וככל שיינתן סיוע ממשלתי לעסקים ולפרטיים צפוי קיטון נוסף בהפסדי האשראי. הערכות ותרחישים אלו מתעדכנים באופן שוטף בהתאם לתחזיות השונות, לתוכניות הכלכליות של הממשלה ולאירועים בארץ ובעולם. מאחר שהשינוי בהפרשה להפסדי אשראי נובע בעיקרו כתוצאה מהגדלת ההפרשה הקבוצתית כדי לבטא תחזית לגידול עתידי בהפסדי האשראי, השינוי אינו ניכר באופן משמעותי ביחס למדדים לאיכות תיק האשראי אשר מושפעים בעיקר ממצב התיק הנוכחי, פרט לגידול מסוים בשיעור החוב הבעייתי ויכול שהדבר נובע גם מדחיות תשלומים ללווים ותמיכה ממשלתית כפי שתואר לעיל.

כפי שתואר לעיל, בשל אי הוודאות הרבה השוררת בשלב זה לא ניתן להעריך את מלוא השפעות המשבר והיקפן על הבנק, יודגש כי הנחות שונות היו יכולות להביא לתוצאות שונות אף באופן מהותי מאילו המתוארות לעיל וכמו-כן עשויות להביא לתוצאות שונות בין התאגידים הבנקאים השונים. הערכות הבנק בדבר השלכות אפשריות של התפשטות נגיף הקורונה והשפעתו על השווקים הינן מידע צופה פני עתיד כהגדרתו בפרק 1.1 לעיל, הערכות אלה אינן ודאיות והן עשויות להתממש באופן שונה מהותית מהאמור לעיל.

3.2.1. ניהול סיכונים האשראי

מטרת ניהול סיכונים אשראי לאפשר ולוודא שהקבוצה פועלת על-פי המדיניות והיעדים האסטרטגיים שנקבעו, ובמסגרת תיאבון הסיכון שהוגדר בתחום האשראי, מרמת העסקה הבודדת ועד הסתכלות כוללת על תיק האשראי.

מדיניות הבנק בניהול סיכונים האשראי מתבססת על פיזור תיק האשראי וניהול סיכונים מבוזר. פיזור הסיכונים מתבטא בפיזור תיק האשראי בבנק בין ענפי המשק השונים, מספר רב של לוויים, מגזרי הצמדה שונים ואזורים גיאוגרפיים שונים בחו"ל. מדיניות פיזור הסיכונים בין ענפי המשק מושתתת על הערכת ההתפתחויות הצפויות במגזרי המשק השונים. לשם כך נערכים סקרים ענפיים וסקרי היתכנות כלכליים, אשר מטרתם להעריך את הסיכון ואת הפוטנציאל העסקי בפעילות במגזרי המשק השונים, ועל-פיהם נקבעים היעדים העסקיים של הבנק.

מערכת ניהול האשראי מנטרת את חשיפת האשראי של הלקוחות, ומערכות בקרת האשראי מזהות, מנטרות ומדווחות לגורם המטפל ולמנהלים על תסמינים שליליים אצל לוויים.

ניהול סיכונים האשראי מתבסס על עקרונות ובהם:

- **אי תלות** - עיקרון ה"אי תלות" מהווה נדבך מהותי בממשל תאגידי נכון למניעת ניגודי עניינים ויצירת מערך של בלמים ואיזונים. מטרתו להבטיח כי המידע הקשור לסיכונים המדווח לגורמים מנהלים, ובפרט להנהלה הבכירה ולדירקטוריון, אכן אובייקטיבי באופיו ואינו מושפע משיקולים אחרים ובפרט של הצלחה עסקית ותגמול בגינה.
- **מדרג סמכויות** - בבנק קיים מדרג של סמכויות המתווה היררכיה של אישורי אשראי על-פי רמת האובליגו ללווה/קבוצה, דירוג סיכון וסיווג בעייתי ומאפשר בקרה על תהליך אישור עסקאות אשראי חדשות. מדרג הסמכויות מגדיר את ספי אישור האשראי האישיים וכן את ספי המעבר לאישורי צוותים ואת הרכב הצוותים.
- **ראייה כוללת של הלקוח/קבוצה** - ניהול קבוצות סיכון המאגדות מספר לוויים הקשורים מבחינת הסיכון כדוגמת חברה וחברות הבנות שלה, זוג נשוי וכדומה. פעילות לקוחות וקבוצות מנוהלת על-ידי מנהל לקוחות אשר אחראי לכלל הפעילות של הלווה/קבוצה. מערכות המידע מספקות באופן שוטף למנהל הלקוחות וצוותו ראייה כוללת של פעילות הלקוח/קבוצה כולל רמת סיכון האשראי ובהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין 313.
- **מדיניות ונהלי אשראי** - דירקטוריון הבנק קובע מדיניות אשראי אשר נבדקת ומעודכנת באופן שוטף על-פי השינויים בשווקים הפיננסיים ובמשק. המדיניות כוללת מגבלות שונות על תיק האשראי בהתאם לתיאבון הסיכון של הבנק, ובכלל זה, מגבלות חשיפה לפי ענפי משק, מדינות/מוסדות פיננסיים, כפונקציה של רמת הסיכון שהבנק מעריך. כמו-כן, נקבעות מגבלות חשיפה מירבית ללווה בודד, על-פי דירוג האשראי שניתן ללקוח, המשקף את רמת הסיכון שלו ומגבלה מירבית לקבוצת לוויים.
- מדיניות האשראי כוללת את מדיניות ניהול סיכון האשראי של התאגיד והיא מסדירה ומגדירה את הכללים החלים על כל הגורמים בבנק העוסקים בסיכון אשראי ומכוונת לשרת את המטרות העסקיות של בנק הפועלים בהתאם למדיניות הסיכון, תיאבון הסיכון של הבנק ובהתאם להוראות הרגולטוריות.
- מסמכי מדיניות האשראי מתווים את המימדים הרלוונטיים לכל חטיבה (סוג לקוח, ענף משק, מטרות ההלוואה וכדומה) תוך התייחסות לרמת הסיכון.
- ביצוע הפעילות העסקית על-פי ההנחיות במדיניות האשראי, מאפשר ניהול מושכל של האשראי וחשיפות האשראי ומשמש ככלי לניהול סיכונים האשראי.
- המדיניות ונהלי האשראי מחייבים את כל העוסקים באשראי בבנק: המדיניות מפרטת את העקרונות והשיקולים בעת מתן אשראי, הסמכויות למתן אשראי, איסורים ומגבלות למתן אשראי ונהלים מגדירים את דרכי הפעולה ועקרונות הבנק בנושא אשראי וביטחונות. החטיבה לניהול סיכונים אחראית על המדיניות הכלל בנקאית וכן אחראית על גיבוש וריכוז המדיניות של החטיבות העסקיות.
- **בקורות זיהוי הסיכון** - תהליך הבקרה והזיהוי של סיכונים האשראי מבוצע על-ידי שלושת מעגלי הבקרה. בקורות מתבצעות מרמת האשראי הבודד ועד רמת התיק במעגל הבקרה הראשון ובמעגל הבקרה השני לפי ספי מהותיות. היחידה לניהול סיכונים אשראי מובילה ומרכזת דיווח להנהלת הבנק ולדירקטוריון על מגמות ושינויים בתיק האשראי לרבות רמת סיכון האשראי בתיק, עמידה במגבלות, אירועים מיוחדים, ניתוח ריכוזיות ותרחישי קיצון והצגת מדדי סיכון כלליים בארץ ובעולם.
- במעגל השלישי אחראית הביקורת הפנימית, בין היתר, על סקירת היישום והאפקטיביות של נהלים לניהול סיכונים ומתודולוגיות להערכת סיכונים, כולל יישום מדיניות ניהול ובקרת סיכונים בבנק.

זיהוי סיכון האשראי במוצרים קיימים מתבסס על תהליכי ניהול הסיכון, המדידה והבקרה ברמות השונות. עבור מוצרים חדשים זיהוי הסיכון נסמך על מדיניות מוצר חדש המפרטת את התהליכים אותם יש לבצע לגבי כל מוצר חדש בבנק כדי לזהות את מכלול הסיכונים הכרוכים במוצר, להעריך את גודל ומהותיות הסיכון ולתת מענה למדידה, בקרה וגידור הסיכון.

כדי לזהות ריכוזי סיכון ולבחון השלכות אפשריות של זעזועים שונים (פיננסיים, פוליטיים ועוד) על האיתנות הפיננסית של הבנק, מוגדר תהליך רבעוני ושנתי הכולל הגדרה, בחינה ודיווח תוצאות תרחישי קיצון, ומיפוי ההשלכות על הרווח ועל הלימות ההון.

- **כימות ומדידת סיכון האשראי מבוזעים במספר רמות** - רמת הלווה הבודד, קבוצות לווים בהתאם לתחומי פעילות, ענפי משק, מגזרי לווים, מוצרים וברמת התיק הכולל של הבנק והקבוצה. עבור כל תחום פעילות וסוג אשראי פותחו ויושמו תהליכי כימות ומדידת סיכון וקביעת דירוג הלווה והאשראי. התהליכים משלבים הערכות מומחים בתחום האשראי, תהליכי קבלת החלטות ומודלים סטטיסטיים מתקדמים.
- **זיהוי וטיפול בלווים בקשיים** - בבנק קיימים תהליכים לזיהוי ולטיפול בלווים, אשר להערכת הבנק קיים חשש שלא יעמדו בהתחייבויותיהם מול הבנק. מחלקות ניתוח אשראי ובקרת אשראי בחטיבה לניהול סיכונים בוחנות במסגרת חוות הדעת שהן מכינות האם נדרש להכליל את הלקוח הספציפי ברשימות הלקוחות בפיקוח של הבנק, האם דרוג הלקוח מחייב סיווג והאם נדרשת הפרשה להפסדי אשראי. לקוחות שהוצפו לפיקוח נידונים במסגרת תהליך נאותות הסיווג הרבעוני. לגבי לווים אלו מתקיימים מעקב ובקרה הדוקים יותר והבנק פועל לצמצום החשיפה מולם, וזאת, בדרך של פירעון האשראי ממקורותיהם של הלווים ו/או קבלת ביטחונות נוספים. במקרים מסוימים מועבר הטיפול בלקוחות לאגף המתמחה בליווי ושיקום לווים, או ליחידות גבייה. בנוסף על כך, הבנק בוחן באופן שוטף את רמת סיכון האשראי בתיקי הלווים, על בסיס הנחות שמרניות, מסווג את האשראי הבעייתי בהתאם להוראות בנק ישראל (פגום, נחות והשגחה מיוחדת) ורושם הפרשה נאותה להפסדי אשראי בגין כלל סיכון האשראי בבנק.
- **אחידות הדרכה והכשרה** - העוסקים בתחום האשראי עוברים הכשרות והדרכות בתחום האשראי, סחר חוץ ומשכנתאות. הדרכות אלו מקנות הכשרה אחידה לעוסקים בתחום תוך מתן כלים מקצועיים ולימוד מדיניות ועקרונות הבנק בתחום האשראי. הפקות לקחים מאירועים שונים באשראי מבוזעות ביחידות השונות ומתוקשרות לגורמים הרלוונטיים, בהתאם לנוהלי הבנק.
- **גידור והפחתת סיכון** - הבנק מנהל את הביטחונות לאשראי באמצעות מערכת ביטחונות הכוללת מקדמי ביטחון (מ.ב.) שמרניים יחסית למקדמי הביטחון הנדרשים לפי הוראות באזל, המפחיתים את שווי הביטחון בהתאם לסיכון לירידת-ערך ומימוש מהיר. יש לציין כי השימוש בביטחונות לצורך הפחתת דרישת ההון הרגולטורית בנדבך 1 הינו מועט ושמרני ביחס למותר על-פי הרגולטור. במובן זה, דרישת ההון לפי נדבך 1 כבר מגלמת הפחתה לאפס של חלק ניכר מן הביטחונות שעומדים כנגד חשיפות. במקביל, ניתוח הרכב תיק הביטחונות של הבנק מראה, כי קיים פיזור רב בין הביטחונות גם בתוך קבוצות כגון ביטחונות מסוג נדל"ן ומסוג ניירות-ערך. פיזור זה מפחית את הסיביות לירידת-ערך גורפת בשווי הביטחונות. בנוסף לפיזור הרב בביטחונות אלו מיישם הבנק מקדמי ביטחונות אשר מפחיתים את שווי הביטחונות באופן שמרני.

למידע נוסף על סיכון האשראי ואופן ניהולו ראה ["דוח על הסיכונים"](#).

3.2.2. ניתוח איכות האשראי וסיכון אשראי בעייתי

שינויים בתנאי חובות במסגרת ההתמודדות עם משבר התפשטות נגיף הקורונה

לנוכח התפשטות נגיף הקורונה והשלכותיו האפשריות על מצב המשק והלווים, ומתוך מטרה לעודד תאגידים בנקאיים לפעול לייצוב לווים שלא עומדים או עשויים לא לעמוד במחויבויות התשלום החוזיות שלהם עקב נגיף הקורונה, פרסם בנק ישראל דגשים לטיפול בחובות לגביהם בוצעו שינויים בתנאים. בהתאם לחוזר נקבע כי שינויים בתנאי הלוואות לא גורמים באופן אוטומטי לסיווג של הלוואות כחובות בעייתיים בארגון מחדש, כאשר בשל משבר התפשטות נגיף הקורונה מבוזעים שינויים לזמן קצר בתשלומים ללווים אשר לא היו בפיגור קודם לכן. עוד נקבע כי, לווה נחשב לווה שאינו בפיגור אם הוא נמצא בפיגור של פחות מ-30 ימים במועד יישום השינויים.

ייצוב לווים שאינם בפיגור בהלוואות הקיימות שלהם, אשר הם לווים תקינים הנתקלים בבעיות פיננסיות או תפעוליות בטווח הקצר כתוצאה ממשבר התפשטות נגיף הקורונה ככלל לא יחשב כארגון מחדש של חוב בעייתי, בפרט כאשר מתקיימים התנאים הבאים:

- השינוי בוצע בשל משבר התפשטות נגיף הקורונה
- הלווה לא היה בפיגור במועד שבו יושמו השינויים
- השינוי הוא לזמן קצר

לעניין קביעת מצב פיגור - חובות שלא היו לפני כן בפיגור וניתנה להם דחיה בשל משבר התפשטות נגיף הקורונה, לא יסווגו כחובות בפיגור בשל הדחייה. כאשר בוצעה דחיית תשלומים בחובות שהיו בפיגור לפני הדחייה, יש להקפיד את מצב הפיגור במשך תקופת דחיית התשלום למעט אם החוב סווג כפגום או אם הוא נמחק חשבונאית. ייתכן שאילולא הקפאת מניין ימי הפיגור ביחס לתשלומים שנדחו, כאמור לעיל, יתרת החובות בפיגור הייתה גבוהה יותר. דחיית התשלומים כאמור לעיל, לגבי הלוואות שלא היו בפיגור של 30 ימים או יותר במועד דחיית התשלומים, לא תחייב סיווג הלוואות כחוב בארגון מחדש של חוב בעייתי. לגבי הלוואות לדיור: ב-29 בספטמבר 2020 וב-11 באוקטובר 2020 ניתנו הנחיות נוספות בנוגע להלוואות לדיור שלא היו בפיגור, בשל אירוע נגיף הקורונה, ככלל הדחיה אינה מחייבת סיווג של הלוואות לדיור כחוב בארגון מחדש של חוב בעייתי, גם כאשר הדחייה המצטברת עולה על שישה חודשים.

לפרטים בדבר הנחיות הפיקוח על הבנקים במסגרת ההתמודדות עם נגיף הקורונה, ראה [ביאור ת1](#) בדוחות הכספיים.

הבנק העמיד לרשות לקוחותיו כלים, מוצרי אשראי ומוצרים נוספים להתמודדות עם המשבר. לפרטים נוספים ראה [פרק "מגזרי פעילות לפי גישת ההנהלה"](#) בדוח ממשל תאגידי.

להלן פרטים בדבר יתרת החובות, לגביהם בוצעו שינויים בתנאים החל מחודש מרץ 2020, במסגרת ההתמודדות עם נגיף הקורונה, שלא סווגו כארגון מחדש של חוב בעייתי, בהתאם להנחיית הפיקוח על הבנקים כאמור לעיל. הנתונים מייצגים את יתרת החובות נכון למועד הדיווח לאחר פירעונות שבוצעו בחובות שתקופת דחיית התשלומים בגינם הסתיימה.

טבלה 1-3: פרטים בדבר יתרת החובות, לגביהם בוצעו שינויים בתנאים⁽¹⁾, במסגרת ההתמודדות עם משבר התפשטות נגיף הקורונה, שלא סווגו כארגון מחדש של חוב בעייתי

חובות אשר נמצאים בדחיית תשלומים, נכון למועד הדיווח ⁽¹⁾	פירוט נוסף של יתרת החוב הרשומה של חובות אשר נמצאים בדחיית תשלומים			פירוט נוסף של חובות שנמצאים בדחיית תשלומים, לפי משך תקופת דחיית התשלומים ⁽²⁾			פירוט נוסף של חובות אשר נמצאים בדחיית תשלומים, לפי משך תקופת דחיית התשלומים, נכון למועד הדיווח	יתרת חוב רשומה	מספר הלוואות	סכום התשלומים שנדחו	חובות בעייתיים	
	חובות לא בעייתיים	חובות בעייתיים	חובות לא בעייתיים	חובות בעייתיים	חובות בעייתיים							
	סך-הכל	חובות לא בעייתיים	חובות בעייתיים	חובות לא בעייתיים	חובות בעייתיים	חובות לא בעייתיים	חובות בעייתיים					
	513	544	469	33	2,307	-						
	569	613	392	125	1,409	-						
	1,842	2,322	911	1,129	5,881	33						
	1,472	2,105	516	1,433	2,670	41						
	6,039	6,761	3,446	2,900	14,137	388						
	10,435	12,345	5,734	5,620	26,404	462						
	855	1,852	36	1,817	620	2						
	11,290	14,197	5,770	7,437	27,024	464						
	17,033	19,865	10,073	8,459	21,968	432						
	123	2,784	123	1,415	2,099	2						
	1,247⁽³⁾	15,444	15,444	77,672	1,415	1,415						
	1,506	103,193	21,371	103,193	21,371	30.9.20						

(1) נכון ליום 31 בינואר 2021 הסתכמה יתרת האשראי בגינו נדחו תשלומים לסך של כ-11,226 מיליון ש"ח ויתרת התשלומים שנדחו בפועל הסתכמה לסך של כ-1,196 מיליון ש"ח.
 (2) תקופת דחיית התשלומים הינה התקופה המצטברת של דחיות שניתנו לחוב מתחילת ההתמודדות עם נגיף הקורונה, ואינה כוללת דחיות שלהן הלווה זכאי לפי כל דין.
 (3) מזה: חובות פגומים שאינם צוברים הכנסות ריבית בסך 91 מיליון ש"ח.

אשראי בערבות מדינה

על רקע התפרצות נגיף הקורונה, החליטה המדינה על הקמת קרן הלוואות ייעודית שעיקרה סיוע לעסקים קטנים, בינוניים וגדולים שנקלעו לקשיי תזרים כתוצאה מהתפרצות הנגיף. תנאי הלוואות נקבעו על-ידי משרד האוצר והינם אחידים לכל סוגי הלוואות:

- ריבית: שנה ראשונה ריבית אפס (משולמת על-ידי המדינה לבנק), שנה שנייה ואילך, פריים+1.5%
- תקופה: עד 5 שנים, כולל תקופת גרייס עד 12 חודשים
- ביטחונות לקוח: עד 5% מגובה הלוואה המאושרת.
- סכום הלוואה:
- במסלול הכללי: 40% מהמחזור השנתי של הלקוח או 20 מיליון ש"ח, הנמוך מבניהם.
- במסלול המוגבר: 40% מהמחזור השנתי של הלקוח או 10 מיליון ש"ח, הנמוך מבניהם.

עד כה כ-77% מהאשראי בערבות מדינה ניתן לעסקים קטנים וזעירים וכ-23% נוספים לעסקים בינוניים וגדולים. הסיכון באשראי זה מגודר על-ידי המדינה על-פי השיעורים הבאים: עד 85% באשראי ספציפי, ולא יותר מ-15% לכלל התיק במסלול הכללי, ועד 95% באשראי ספציפי ולא יותר מ-60% לכלל התיק במסלול המוגבר שהושק ביום 21 ביוני 2020. המסלול המוגבר כולל עסקים שנפגעו באופן משמעותי מהתפשטות הקורונה ואשר הציגו ירידה משמעותית במחזור ההכנסות שלהם בשנת 2020 בהשוואה לשנה קודמת, ושהינם ללא יכולת תזרימית עצמאית להתמודד עם הנזקים התזרימיים.

טבלה 2-3: פרטים בדבר יתרת החוב הרשומה של אשראי בערבות מדינה במסגרת ההתמודדות עם נגיף הקורונה

לימים 30 בספטמבר 2020	לימים 31 בדצמבר 2020	
		במיליוני ש"ח
3,721	4,366	עסקים קטנים וזעירים
895	995	עסקים בינוניים
234	306	עסקים גדולים
4,850	5,667	סך-הכל

טבלה 3-3: ניתוח איכות אשראי, סיכון אשראי בעייתי ונכסים שאינם מבצעים של הציבור⁽¹⁾

יתרה ליום 31.12.19				יתרה ליום 31.12.20				
מסחרי	דיוור	פרטי	סך-הכל	מסחרי	דיוור	פרטי	סך-הכל	
במיליוני ש"ח								
סיכון אשראי בדירוג ביצוע אשראי⁽¹⁾								
290,053	35,659	87,802	166,592	295,391	29,709	96,376	169,306	סיכון אשראי מאזני
140,452	21,009	7,259	112,184	156,262	21,068	7,685	127,509	סיכון אשראי חוץ-מאזני
430,505	56,668	95,061	278,776	451,653	50,777	104,061	296,815	סך סיכון אשראי בדירוג ביצוע אשראי
סיכון אשראי שאינו בדירוג ביצוע אשראי								
6,674	2,133	1,198	3,343	13,416	3,374	2,415	7,627	א. לא בעייתי - מאזני
9,158	906	702	7,550	10,630	807	653	9,170	ב. סך-הכל בעייתי ⁽²⁾
3,240	48	-	3,192	4,405	22	-	4,383	(1) השגחה מיוחדת
1,476	96	700	680	2,254	47	652	1,555	(2) נחות
4,442	762	2	3,678	3,971	738	1	3,232	(3) פגום
15,832	3,039	1,900	10,893	24,046	4,181	3,068	16,797	סך-הכל סיכון אשראי מאזני שאינו בדירוג ביצוע אשראי
3,028	89	8	2,931	3,573	166	38	3,369	סיכון אשראי חוץ-מאזני שאינו בדירוג ביצוע אשראי
18,860	3,128	1,908	13,824	27,619	4,347	3,106	20,166	סך סיכון אשראי שאינו בדירוג ביצוע אשראי
913	93	699	121	728	45	652	31	מזה: חובות שאינם פגומים בפיגור של 90 ימים או יותר ⁽³⁾
449,365	59,796	96,969	292,600	479,272	55,124	107,167	316,981	סך-הכל סיכון אשראי כולל של הציבור
מידע נוסף על סך נכסים שאינם מבצעים								
3,867	378	2	3,487	3,208	313	1	2,894	א. חובות פגומים שאינם צוברים הכנסות ריבית
34	-	-	34	33	-	-	33	ב. נכסים שהתקבלו בגין אשראים שסולקו
3,901	378	2	3,521	3,241	313	1	2,927	סך-הכל נכסים שאינם מבצעים של הציבור

(1) סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לביצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.

(2) סיכון אשראי פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת.

(3) לרבות בגין הלוואות לדיוור שבגינן קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור ובגין הלוואות לדיוור שבגינן לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.

הערה:

סיכון אשראי מאזני וחוץ-מאזני מוצג לפני השפעת הפרשה להפסדי אשראי ולפני השפעת ביטחונות המותרים לניכוי לצורך חבות של לווה ושל קבוצת לווים.

כדי לשקף את השפעת המשבר ביצע הבנק תהליכי החמרת דירוגים פנימיים על בסיס הערכות למידת השפעת המשבר על סגמנטים שונים בשילוב עם פרמטרים נוספים. כתוצאה מכך ניכר גידול משמעותי ביתרות האשראי שאינו בדירוג ביצוע בנתוני 31 בדצמבר 2020 לעומת נתוני 31 בדצמבר 2019. תהליכי החמרת הדירוגים הפנימיים עודכנו, וצפויים להמשיך להתעדכן, בהתאם להערכות הבנק לגבי השלכות המשבר.

טבלה 4-3: מידע נוסף על תנועה בחובות בעייתיים בגין אשראי לציבור ובהפרשה הפרטנית

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2020		
מסחרי	פרטי	סך-הכל
במיליוני ש"ח		
תנועה ביתרת החובות הפגומים בגין אשראי לציבור		
4,442	764	3,678
יתרת חובות פגומים לתחילת השנה		
997	354	643
חובות שסווגו כפגומים במהלך התקופה		
(16)	(4)	(12)
חובות שחזרו לסיווג שאינו פגום		
(585)	(196)	(389)
חובות פגומים שנמחקו		
(878)	(179)	(699)
חובות פגומים שנפרעו		
3,960	739	3,221
יתרת חובות פגומים לסוף התקופה		
תנועה ביתרת החובות הבעייתיים בארגון מחדש		
1,374	707	667
יתרת חובות בעייתיים בארגון מחדש לתחילת השנה		
2,275	323	1,952
ארגונים מחדש שבוצעו במהלך התקופה		
(348)	(174)	(174)
חובות בארגון מחדש שנמחקו		
(591)	(158)	(433)
חובות בארגון מחדש שחזרו לסיווג שאינו פגום או שנפרעו*		
2,710	698	2,012
יתרת חובות בעייתיים בארגון מחדש לסוף התקופה		
תנועה ביתרת ההפרשה המאזנית להפסדי אשראי בגין החובות הפגומים		
1,408	136	1,272
יתרת הפרשה להפסדי אשראי בגין חובות פגומים לתחילת השנה		
893	223	670
הוצאות בגין הפסדי אשראי - הגדלת הפרשה		
(263)	(52)	(211)
הוצאות בגין הפסדי אשראי - הקטנת הפרשה		
(657)	(135)	(522)
גביית חובות שנמחקו חשבונית בשנים קודמות		
(27)	36	(63)
נזקף לרווח והפסד - הפרשה להפסדי אשראי		
(585)	(196)	(389)
מחיקה חשבונית שבוצעה בתקופה		
657	135	522
גביית חובות שנמחקו חשבונית		
-	-	-
אחר		
1,453	111	1,342
יתרת הפרשה להפסדי אשראי בגין חובות פגומים לסוף התקופה		
(6)	-	(6)
* מזה: חובות שחזרו לסיווג שאינו פגום בשל ארגון מחדש עוקב		

טבלה 4-3: מידע נוסף על תנועה בחובות בעייתיים בגין אשראי לציבור ובהפרשה הפרטנית (המשך)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2019			
מסחרי	פרטי	סך-הכל	במיליוני ש"ח
תנועה ביתרת החובות הפגומים בגין אשראי לציבור			
2,015	706	2,721	יתרת חובות פגומים לתחילת השנה
2,632	446	3,078	חובות שסווגו כפגומים במהלך התקופה
(53)	(9)	(62)	חובות שחזרו לסיווג שאינו פגום
(418)	(182)	(600)	חובות פגומים שנמחקו
(498)	(197)	(695)	חובות פגומים שנפרעו
3,678	764	4,442	יתרת חובות פגומים לסוף התקופה
תנועה ביתרת החובות הבעייתיים בארגון מחדש			
676	624	1,300	יתרת חובות בעייתיים בארגון מחדש לתחילת השנה
310	413	723	ארגונים מחדש שבוצעו במהלך התקופה
(111)	(152)	(263)	חובות בארגון מחדש שנמחקו
(208)	(178)	(386)	חובות בארגון מחדש שחזרו לסיווג שאינו פגום או שנפרעו*
667	707	1,374	יתרת חובות בעייתיים בארגון מחדש לסוף התקופה
תנועה ביתרת ההפרשה המאזנית להפסדי אשראי בגין החובות הפגומים			
408	163	571	יתרת הפרשה להפסדי אשראי בגין חובות פגומים לתחילת השנה
1,387	232	1,619	הוצאות בגין הפסדי אשראי - הגדלת הפרשה
(105)	(74)	(179)	הוצאות בגין הפסדי אשראי - הקטנת הפרשה
(602)	(154)	(756)	גביית חובות שנמחקו חשבונאית בשנים קודמות
680	4	684	נזקף לדוח רווח והפסד - הפרשה להפסדי אשראי
(418)	(182)	(600)	מחיקה חשבונאית שבוצעה בתקופה
602	154	756	גביית חובות שנמחקו חשבונאית
-	(3)	(3)	אחר
1,272	136	1,408	יתרת הפרשה להפסדי אשראי בגין חובות פגומים לסוף התקופה
(36)	-	(36)	* מזה: חובות שחזרו לסיווג שאינו פגום בשל ארגון מחדש עוקב

טבלה 5-3: מדדי סיכון אשראי

ליום		
31.12.19	31.12.20	
1.49%	1.29%	שיעור יתרת אשראי לציבור פגום מיתרת אשראי לציבור*
0.31%	0.24%	שיעור יתרת אשראי לציבור שאינו פגום בפיגור של 90 יום או יותר מיתרת אשראי לציבור*
1.58%	2.00%	שיעור יתרת ההפרשה להפסדי אשראי בגין אשראי לציבור מיתרת אשראי לציבור*
1.27%	1.75%	שיעור יתרת ההפרשה הקבוצתית להפסדי אשראי מיתרת אשראי לציבור**
105.97%	155.18%	שיעור יתרת ההפרשה להפסדי אשראי בגין אשראי לציבור מיתרת אשראי לציבור פגום*
87.90%	131.08%	שיעור יתרת ההפרשה להפסדי אשראי בגין אשראי לציבור, מיתרת אשראי לציבור פגום בתוספת יתרת אשראי לציבור אשר נמצא בפיגור של 90 ימים או יותר*
2.42%	2.55%	שיעור סיכון אשראי בעייתי בגין הציבור מסיכון אשראי כולל בגין הציבור*
0.44%	0.64%	שיעור ההוצאה להפסדי אשראי מהיתרה הרשומה הממוצעת של האשראי לציבור
0.12%	0.09%	שיעור המחיקות נטו בגין אשראי לציבור מהיתרה הרשומה הממוצעת של האשראי לציבור
7.48%	4.28%	שיעור המחיקות נטו בגין אשראי לציבור מיתרת ההפרשה להפסדי אשראי בגין אשראי לציבור

* לפני ניכוי הפרשות להפסדי אשראי.
 ** כולל הפרשה להפסדי אשראי בגין מכשירי אשראי חוץ-מאזניים.

ניתוח איכות התיק

- בשנת 2020 נרשמה עלייה (החמרה) במדדים הבאים לעומת סוף 2019:
- שיעור יתרת ההפרשה להפסדי אשראי בגין אשראי לציבור מיתרת אשראי לציבור.
 - שיעור יתרת ההפרשה הקבוצתית להפסדי אשראי מיתרת אשראי לציבור.
 - שיעור סיכון אשראי בעייתי בגין הציבור מסיכון אשראי כולל בגין הציבור.
 - שיעור ההוצאה (הכנסה) בגין הפסדי אשראי מהיתרה הרשומה הממוצעת של האשראי לציבור. בתקופה זו נרשמה ירידה (שיפור) במדדים הבאים:
 - שיעור יתרת אשראי לציבור פגום מיתרת אשראי לציבור.
 - שיעור יתרת אשראי לציבור שאינו פגום בפיגור של 90 יום או יותר מיתרת אשראי לציבור.
 - שיעור המחיקות נטו בגין אשראי לציבור מהיתרה הרשומה הממוצעת של האשראי לציבור.

המדד העיקרי המעיד על החמרה באיכות התיק שאינו כתוצאה מהגידול בהפרשה הקבוצתית הינו גידול מסוים בשיעור החוב הבעייתי. פרט למדד זה השפעת התפשטות נגיף הקורונה אינה ניכרת עדיין באופן מהותי באיכות התיק, אך השפעות המשבר עשויות להביא לגידול משמעותי בהפסדי האשראי בעתיד, אותן הביא הבנק לידי ביטוי באמצעות ההפרשה הקבוצתית. יצוין כי קיימת אי ודאות רבה לגבי השלכות המשבר וזאת בהתחשב בהמשך התמששותו בארץ ובחו"ל, הצלחת ואפקטיביות מבצע החיסונים והצלחת צעדי תמיכה ממשלתיים. לגבי מדדים נוספים המתייחסים לסיכון תיק האשראי של אנשים פרטיים בלבד ראה [טבלה 3-18 להלן](#).

טבלה 6-3: הרכב יתרת ההפרשה להפסדי אשראי

הפרשה להפסדי אשראי			
סך-הכל	על בסיס קבוצתי	על בסיס פרטני	
	לפי עומק פיגור אחר*		במיליוני ש"ח
הרכב יתרת ההפרשה ליום 31 בדצמבר 2020:			
6,145	3,934	758	1,453
5	5	-	-
781	681	-	100
6,931	4,620	758	1,553
הרכב יתרת ההפרשה ליום 31 בדצמבר 2019:			
4,707	2,853	446	1,408
7	7	-	-
537	472	-	65
5,251	3,332	446	1,473

* לרבות הפרשה על בסיס קבוצתי בגין חובות שנבדקו פרטנית ונמצא שאינם פגומים.

מדי רבעון מבוצע תהליך איתור של לקוחות בעלי פוטנציאל לבעייתיות לפי קריטריונים מוגדרים ונסקרים כל הלווים הכלולים ברשימת הפיקוח ו/או עם סיווג בעייתי. לגבי לקוחות אלו נבחנים נאותות הסיווג וההפרשה בגינם. במקרים בהם חל שינוי במצב הלקוח, חלו שינויים בביטחונות ו/או בוצעה גביה, מעודכן הסיווג בהתאם וללקוחות פגומים מעודכנת יתרת הסכום הניתן לגביה וההפרשה. יתרת ההפרשה להפסדי אשראי עלתה במהלך שנת 2020 ב-1,680 מיליון ש"ח, בעיקר בגין הפרשה על בסיס קבוצתי. שיעור יתרת ההפרשה להפסדי אשראי בגין אשראי לציבור מיתרת אשראי לציבור עלה ב-0.41% מסוף שנת 2019.

אופן קביעת שיעורי הפרשה קבוצתית

לגבי אשראי תקין או בעייתי שאינו פגום (נחות או השגחה מיוחדת), מחושבת "הפרשה קבוצתית" בהתאם לענף המשק אליו משויך הלקוח. לצורך חישוב ההפרשה הקבוצתית, הבנק קובע אחת לרבעון, לכל ענף משק שני שיעורי הפרשה (לסיכון אשראי בעייתי ולסיכון אשראי תקין), על-פי ניתוח של היסטוריית הפסדי האשראי, מחיקות חשבונאיות נטו, איכות תיק האשראי בענף וניתוח מגמות השוק, בהתאם להנחיות בנק ישראל. תהליך קביעת שיעורי ההפרשה הינו תלת שלבי, בהתאם להנחיות בנק ישראל, כדלקמן:

- חישוב ממוצע רב שנתי של שיעורי המחיקות - בטווח של שנים לאורך התקופה המתחילה ביום 1 בינואר 2011 ומסתיימת ברבעון שקדם למועד הדיווח.
- ביצוע התאמה במידה והיו שינויים משמעותיים במהלך הרבעון האחרון.
- קביעת מקדמי ההתאמה. תפקידם של מקדמי ההתאמה - לתת ביטוי (בשיעורי ההפרשה הקבוצתית) לשינויים באיכות תיק האשראי בענף, למגמות מאקרו כלכליות, לשינויים בנהלי הבנק ומדיניות מתן אשראי. הבנק פיתח מודל מתקדם לקביעת מקדמי ההתאמה, בהתאם להנחיות בנק ישראל. המודל נותן ביטוי למגוון רחב של גורמי הסיכון הסביבתיים להם עשויה להיות השפעה על שיעור הפסדי האשראי של הבנק, ובין היתר הוא מתחשב, בזמן משבר הקורונה, בהיקף דחיות התשלומים שבוצעו בגין המשבר ובגורמים נוספים רלוונטיים למשבר. בהתאם להנחיות בנק ישראל, מקדם ההתאמה של החוב התקין המאזני בענף אשראי לפרטיים לא יפחת מ-0.75% ושיעור ההפרשה הקבוצתית בגין הלוואות לדויר לא יפחת מ-0.35% מיתרת הלוואות. בשנת 2020 בוצעו התאמות למקדמי ההתאמה האיכותיים בעיקר בגין השלכות משבר התפשטות נגיף הקורונה. לפרטים ראה [פרק 4 מדיניות ואומדנים חשבונאיים קריטיים](#) להלן.

3.2.3. מיון וניתוח סיכון האשראי לפי ענפי משק

טבלה 7-3: סיכון אשראי לפי ענפי משק

ליום 31 בדצמבר 2020						
סיכון אשראי כולל ⁽¹⁾	מזה: דירוג ביצוע אשראי ⁽⁵⁾	מזה: סיכון אשראי בעייתית ⁽⁶⁾	מזה: סיכון אשראי פגום (למעט נגזרים)	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי	מחיקות חשבונאיות נטו	יתרת ההפרשה להפסדי אשראי
במיליוני ש"ח						
תעשייה	32,186	30,904	826	331	43	358
בינוי ונדל"ן - בינוי	75,580	73,583	744	480	(46)	568
בינוי ונדל"ן - פעילויות בנדל"ן	29,529	27,119	1,009	178	65	569
מסחר	38,483	35,866	1,305	456	282	966
שירותים פיננסיים	41,714	41,398	186	6	49	239
שירותים עסקיים אחרים	15,257	13,941	199	105	134	223
שירותים ציבוריים וקהילתיים	8,500	8,049	79	40	38	84
ענפים אחרים	42,545	37,249	3,986	1,726	410	1,663
סך-הכל מסחרי	283,794	268,109	8,334	3,322	975	4,670
אנשים פרטיים - הלוואות לדיור	106,659	103,585	627	1	314	752
אנשים פרטיים - אחר	54,909	50,568	808	740	447	1,023
סך-הכל ציבור - פעילות בישראל	445,362	422,262	9,769	4,063	1,736	6,445
סך-הכל בנקים בישראל	2,833	2,833	-	-	-	-
ממשלת ישראל	51,398	51,398	-	-	-	-
סך-הכל פעילות בישראל	499,593	476,493	9,769	4,063	1,736	6,445
סך-הכל ציבור - פעילות בחו"ל	33,910	29,391	2,469	562	210	481
בנקים וממשלות בחו"ל	38,156	37,504	-	-	(3)	5
סך-הכל פעילות בחו"ל	72,066	66,895	2,469	562	207	486
סך-הכל פעילות בישראל ובחו"ל	571,659	543,388	12,238	4,625	1,943	6,931

(1) סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ-מאזני⁽³⁾, לרבות בגין מכשירים נגזרים. כולל: חובות⁽²⁾, אגרות-חוב, נירות-ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, נכסים בגין מכשירים נגזרים וסיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ-מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה בסך של 14,890, 368, 69,500, 321,591 ו-165,310 מיליוני ש"ח בהתאמה.

(2) אשראי לציבור, אשראי לממשלות ופיקדונות בבנקים (למעט פיקדונות בבנק ישראל), למעט אגרות-חוב, נירות-ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר ונכסים בגין פעילות בשוק המעו"ף (המוצגים בסעיף "נכסים אחרים").

(3) סיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ-מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה.

(4) כולל בגין מכשירי אשראי חוץ-מאזניים (מוצגים במאזן בסעיף "התחייבויות אחרות").

(5) סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לביצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.

(6) סיכון אשראי מאזני וחוץ-מאזני פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת, לרבות בגין הלוואות לדיור שבגינן קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור, והלוואות לדיור שבגינן לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור, הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.

טבלה 7-3: סיכון אשראי לפי ענפי משק (המשך)

ליום 31 בדצמבר 2019						
סיכון אשראי כולל ⁽¹⁾	מזה: דירוג ביצוע אשראי ⁽⁵⁾	מזה: סיכון אשראי בעייתי ⁽⁶⁾	מזה: סיכון אשראי פגום (למעט נגזרים)	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי	מחיקות חשבונאיות נטו	יתרת ההפרשה להפסדי אשראי
במיליוני ש"ח						
תעשייה	31,029	29,736	915	405	33	333
בינוי ונדל"ן - בינוי	67,577	65,812	951	603	(100)	523
בינוי ונדל"ן - פעילויות בנדל"ן	24,702	23,390	1,214	305	(112)	402
מסחר	35,380	33,746	953	539	120	806
שירותים פיננסיים	38,346	38,001	138	30	(38)	200
שירותים עסקיים אחרים	13,297	12,775	130	112	50	148
שירותים ציבוריים וקהילתיים	7,582	7,403	70	22	15	57
ענפים אחרים	42,600	38,004	3,621	1,858	42	1,243
סך-הכל מסחרי	260,513	248,867	7,992	3,874	10	3,712
אנשים פרטיים - הלוואות לדיור	96,480	94,590	696	2	9	443
אנשים פרטיים - אחר	59,540	56,420	904	760	297	785
סך-הכל ציבור - פעילות בישראל	416,533	399,877	9,592	4,636	316	4,940
בנקים בישראל	2,905	2,905	-	-	-	-
ממשלת ישראל	41,585	41,585	-	-	-	-
סך-הכל פעילות בישראל	461,023	444,367	9,592	4,636	316	4,940
סך-הכל ציבור - פעילות בחו"ל	32,832	30,628	1,294	661	36	303
בנקים וממשלות בחו"ל	41,733	41,733	-	-	(1)	8
סך-הכל פעילות בחו"ל	74,565	72,361	1,294	661	36	311
סך-הכל פעילות בישראל ובחו"ל	535,588	516,728	10,886	5,297	352	5,251

- (1) סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ-מאזני⁽³⁾, לרבות בגין מכשירים נגזרים. כולל: חובות⁽²⁾, אגרות-חוב, ניירות-ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, נכסים בגין מכשירים נגזרים וסיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ-מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה בסך של 148,572 ו-11,143, 471, 57,713, 317,689 מיליוני ש"ח בהתאמה.
- (2) אשראי לציבור, אשראי לממשלות ופיקדונות בבנקים (למעט פיקדונות בבנק ישראל), למעט אגרות-חוב, ניירות-ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר ונכסים בגין פעילות בשוק המעו"ף (המוצגים בסעיף "נכסים אחרים").
- (3) סיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ-מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה, למעט בגין מכשירים נגזרים.
- (4) כולל בגין מכשירי אשראי חוץ-מאזניים (מוצגים במאזן בסעיף "התחייבויות אחרות").
- (5) סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לביצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.
- (6) סיכון אשראי מאזני וחוץ-מאזני פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת, לרבות בגין הלוואות לדיור שבגין קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור, והלוואות לדיור שבגין לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור, הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.

3.2.4. בינוי ונדל"ן

ליום 31 בדצמבר 2020 סיכון האשראי הכולל בענפי הבינוי והנדל"ן הסתכם בכ-113 מיליארד ש"ח.

טבלה 3-8: פילוח סיכון האשראי של קבוצת הבנק בענפי הבינוי והנדל"ן, בהתאם לתחומי הפעילות העיקריים

יתרה ליום 31 בדצמבר 2019			יתרה ליום 31 בדצמבר 2020			
סיכון אשראי כולל	סיכון אשראי חוץ-מאזני	סיכון אשראי מאזני	סיכון אשראי כולל	סיכון אשראי חוץ-מאזני	סיכון אשראי מאזני	
במיליוני ש"ח						
6,050	2,484	3,566	6,435	2,637	3,798	בנייה למסחר ושירותים
520	99	421	449	95	354	בנייה לתעשייה
46,168	*28,208	17,960	50,213	*31,595	18,618	בנייה לדיור
27,811	4,945	22,866	32,159	6,486	25,673	נכסים מניבים
20,444	10,498	9,946	23,438	12,590	10,848	אחר
100,993	46,234	54,759	112,694	53,403	59,291	סך-הכל ענפי הבינוי והנדל"ן

* כולל סיכון אשראי חוץ-מאזני בסך של כ-3,098 מיליוני ש"ח בגינו נרכש ביטוח מחברות ביטוח זרות לתיק ערבויות חוק מכר (ליום 31.12.19: 3,589 מיליוני ש"ח).

ביום 7 בינואר 2021 פרסם בנק ישראל התאמות נוספות לנוהל בנקאי תקין 250 (הוראת שעה לצורך התמודדות עם משבר הקורונה) - במסגרתו ניתנה התייחסות גם לנוהל בנקאי תקין 315 - מגבלת חבות ענפית. במסגרת העדכון, הוגדר כי מגבלת האשראי לענף בינוי ונדל"ן בניכוי חבויות לתשתיות לאומיות תעלה משיעור של 20% ל-22% מסך-כל חבויות הציבור ומגבלת האשראי לענף בינוי ונדל"ן תעלה משיעור של 24% ל-26% מסך-כל חבויות הציבור. תוקף ההקלה הוארך עד תום 24 חודשים מיום 31 בדצמבר 2020, ובלבד שהשיעור לא יעלה על השיעור ביום 31 בדצמבר 2025 או שיעור המגבלה הענפית כקבוע בנוהל בנקאי תקין 315, הגבוה מבניהם.

3.2.5. חשיפת אשראי למדינות זרות

חשיפת אשראי למדינות זרות מבטאת את הסיכון שאירוע כלכלי, פוליטי או אירוע אחר במדינה זרה ישפיע באופן שלילי על יכולת החייבים לסוגיהם (ממשלה, בנקים ואחרים), לעמוד בהתחייבויותיהם כלפי קבוצת הבנק או יפגע בשווי נכסי הקבוצה, ובכלל זה, שפעולות שיינקטו על-ידי ממשלות זרות ימנעו את היכולת להמיר מטבע ו/או להעביר כספים אל מחוץ למדינה (Transfer Risk). ניהול סיכון החשיפה למדינות זרות בבנק מתבצע על-ידי בחינה פרטנית של הסיכונים הנובעים מהמדינות השונות, תוך הסתייעות בדירוגי המדינות של המדרגים הבינ"ל - S&P, Fitch, Moody's.

סך החשיפה למדינות זרות כולל את החשיפות המאזניות בגין יתרות חוב מאזניות בניכוי התחייבויות מקומיות, ניירות-ערך והשקעות אחרות המיוחסות למדינות שאינן ישראל. החשיפה המאזנית הותאמה על בסיס הסיכון הסופי, תוך התחשבות בחיזוקי אשראי הכוללים ערבויות, ביטחונות מוחשיים ונזילים, חוזי ביטוח, השתתפויות בסיכון ונגזרי אשראי.

הבנק מבצע בקרה ומעקב שוטפים אחרי המצב המקרו כלכלי של המדינות מולן קיימת פעילות.

דוח הדירקטוריון וההנהלה

ליום 31 בדצמבר 2020

להלן מידע בדבר סך-כל החשיפות למדינות זרות ובדבר חשיפות למדינות שסך סכום החשיפה לכל אחת מהן הוא מעל 1% מסך נכסי המאזן המאוחד או מעל 20% מההון, לפי הנמוך:

טבלה 9-3: חשיפות עיקריות למדינות זרות⁽¹⁾

ליום 31 בדצמבר 2019		ליום 31 בדצמבר 2020			
חשיפה					
סך-הכל	חוץ-מאזנית ⁽²⁾⁽³⁾	מאזנית	סך-הכל	חוץ-מאזנית ⁽²⁾⁽³⁾	מאזנית
במיליוני ש"ח					
המדינה					
29,457	6,557	22,900	26,594	6,496	20,098
ארצות-הברית					
4,723	1,097	3,626	2,241	1,022	1,219
שוויץ					
10,936	2,985	7,951	13,229	4,051	9,178
אנגליה					
2,628	1,463	1,165	2,096	1,249	847
גרמניה					
3,507	1,512	1,995	3,062	1,099	1,963
צרפת					
12,893	1,689	11,204	12,316	2,411	9,905
אחרות					
64,144	15,303	48,841	59,538	16,328	43,210
סך-כל החשיפות למדינות זרות					
מזה: סך החשיפות למדינות ה-PIGS:					
529	385	144	200	67	133
פורטוגל, איטליה, יוון וספרד					
1,551	187	1,364	1,479	208	1,271
מזה: סך החשיפות למדינות LDC					
8	-	8	9	-	9
מזה: סך החשיפות למדינות עם בעיות נזילות*					

שורת "סך-הכל מדינות LDC" כוללת את סך החשיפה למדינות המוגדרות כמדינות פחות מפותחות (LDC) בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 315 בדבר "הפרשה נוספת לחובות מסופקים".

חשיפה מאזנית למדינה זרה כוללת חשיפה מאזנית מעבר לגבול וחשיפה מאזנית של שלוחות של התאגיד הבנקאי במדינה זרה לתושבים מקומיים. חשיפה מאזנית מעבר לגבול כוללת חשיפה מאזנית של משרדי התאגיד הבנקאי בישראל לתושבי המדינה הזרה וחשיפה מאזנית של שלוחות בחו"ל של התאגיד הבנקאי לתושבים שאינם תושבי המדינה שבה ממוקמת השלוחה.

חשיפה מאזנית של שלוחות של התאגיד הבנקאי במדינה זרה לתושבים מקומיים כוללת חשיפה מאזנית של שלוחות של התאגיד הבנקאי באותה מדינה זרה לתושביה, בניכוי התחייבויות אותן שלוחות (הניכוי מבוצע עד לגובה החשיפה).

* רשימת המדינות עם בעיות נזילות מבוססת על מספר קריטריונים שנקבעו על-ידי הבנק. התפשטות נגיף הקורונה העלתה את פרמיות הסיכון בשווקים הפיננסיים, וזו בלטה בשווקים המתעוררים. בהתאם ובשל התפתחות בשוקי ההון ואחרים, נכללו בתקופת הדוח מדינות נוספות ברשימת המדינות עם בעיות נזילות ובכללן תורכיה, שהינה מדינת הפעילות של בנק פוזיטיף המוחזק על-ידי הבנק. יודגש כי הוספה של מדינות לרשימה לא בהכרח מייצגת הרעה שייחודית למדינה זו, וכמו-כן שיפור באותם אינדיקטורים יוביל בהתאם לעדכון הרשימה.

(1) על בסיס סיכון סופי, לאחר השפעת ערבויות, ביטחונות נזילים ונגזרי אשראי.

(2) סיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ-מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה, בהתאם להוראות ניהול בנקאי תקין 313.

(3) ממשלות, מוסדות רשמיים ובנקים מרכזיים.

3.2.6. חשיפת אשראי למוסדות פיננסיים זרים

במסגרת הפעילות העסקית השוטפת, חשופה קבוצת הבנק לסיכון הנובע מחשיפות אשראי למוסדות פיננסיים זרים.

סיכון זה מקורו במגוון הפעילויות המתקיימות עם המוסדות הפיננסיים, כגון: עסקות המתבצעות בחדרי העסקות של הבנק - הפקדת יתרות מטבע-חוץ ונגזרים, רכישת אגרות-חוב אשר הונפקו על-ידי אותם מוסדות, עסקות סחר חוץ, פעילות בשוק ההון וניהול חשבונות. החשיפה כלפי המוסדות הפיננסיים הזרים מושפעת הן מחוסנו הפיננסי של כל מוסד והן מהסיכון בסביבה הפוליטית והכלכלית שבה הוא פועל. יודגש, כי מרבית חשיפות האשראי של קבוצת הבנק היא כלפי מוסדות פיננסיים המצויים בשווקים מפותחים במערב אירופה ובצפון אמריקה בעלי דרוג השקעה ומעלה.

במהלך העסקים השוטף הבנק מקיים מעקב ובקרה שוטפים אחר התפתחויות שעשויות להשליך על יכולתם של המוסדות הפיננסיים איתם הוא מקיים פעילות לעמוד בהתחייבויותיהם, ובמקביל ננקטים אמצעים לשם מזעור סיכון האשראי.

טבלה 10-3: חשיפת קבוצת הבנק למוסדות פיננסיים זרים⁽¹⁾

ליום 31 בדצמבר 2019		ליום 31 בדצמבר 2020				
סיכון אשראי	סיכון אשראי חוץ-מאזני ⁽³⁾	סיכון אשראי מאזני ⁽²⁾	סיכון אשראי נוכחי כולל	סיכון אשראי חוץ-מאזני ⁽³⁾	סיכון אשראי מאזני ⁽²⁾	
במיליוני ש"ח						
דירוג אשראי חיצוני⁽⁵⁾						
6,981	2,949	4,032	4,209	2,026	2,183	AAA עד AA
15,620	1,709	13,911	17,065	1,924	15,141	A+ עד A
1,006	139	867	849	84	765	BBB+ עד BBB
34	22	12	23	19	4	BB+ עד B
-	-	-	-	-	-	פחות מ-B
386	74	312	202	43	159	ללא דירוג
24,027	4,893	19,134	22,348	4,096	18,252	סך-הכל חשיפות האשראי הנוכחיות למוסדות פיננסיים זרים*
-	-	-	-	-	-	מזה: סיכון אשראי בעייתי ⁽⁴⁾
-	-	-	-	-	-	מזה: יתרת חובות פגומים
-	-	-	-	-	-	יתרת ההפרשה להפסדי אשראי על בסיס פרטני
24,027	4,893	19,134	22,348	4,096	18,252	סך-הכל חשיפת אשראי למוסדות פיננסיים זרים לאחר ניכוי יתרת הפרשה להפסדי אשראי על בסיס פרטני
5	1	4	5	-	5	יתרת ההפרשה להפסדי אשראי על בסיס קבוצתי

* היתרות כוללות חשיפה של קבוצת הבנק למוסדות פיננסיים במדינות הבאות:
 ספרד - סך חשיפה של כ-73 מיליון ש"ח, מזה סך של 42 מיליון ש"ח בדירוג A-, סך של 12 מיליון ש"ח בדירוג BBB+ וסך של 19 מיליון ש"ח בדירוג BBB- (סך חשיפה בסוף שנת 2019 הייתה כ-163 מיליון ש"ח בדירוג A-).
 איטליה - סך חשיפה של כ-16 מיליון ש"ח, מזה סך של 15 מיליון ש"ח בדירוג BBB- והיתרה בסך של 1 מיליון ש"ח בדירוג BB (סך החשיפה בסוף שנת 2019 הייתה כ-83 מיליון ש"ח, מזה סך של 76 מיליון ש"ח בדירוג BBB והיתרה בסך של 7 מיליון ש"ח בדירוג BBB-).
 אירלנד - סך חשיפה של 1 מיליון ש"ח ללא דירוג (בסוף שנת 2019 לא הייתה חשיפה למוסדות פיננסיים באירלנד).
 ביוון ובפורטוגל אין חשיפה למוסדות פיננסיים.
 (1) מוסדות פיננסיים זרים כוללים: בנקים, בנקים להשקעות, ברוקרים/דילרים, חברות ביטוח, גופים מוסדיים וגופים שבשליטת הגופים הללו. אך איננה כוללת חשיפת אשראי למוסדות פיננסיים זרים שיש להם ערבות ממשלתית.
 (2) פיקדונות בבנקים, אשראי לציבור, השקעות באגרות-חוב, ניירות-ערך שנשאלו או שנרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, ונכסים אחרים בגין מכשירים נגזרים.
 (3) בעיקר ערבויות והתחייבויות למתן אשראי. אינו כולל סיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ-מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חוב של לווה.
 (4) סיכון אשראי שהינו פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת.
 (5) לפי הדירוג הנמוך מבין דירוגי האשראי במטבע-חוץ לטווח ארוך שניתן על-ידי אחת מחברות הדירוג העיקריות S&P-Fitch, Moody's.

החשיפה של קבוצת הבנק למוסדות פיננסיים זרים הסתכמה ביום 31 בדצמבר 2020 בכ-22.3 מיליארד ש"ח, ירידה של כ-1.7 מיליארד ש"ח בהשוואה לכ-24.0 מיליארד ש"ח בסוף שנת 2019. ירידה זו נבעה מקיטון בחשיפה המאזנית בסך כ-0.9 מיליארד ש"ח ומירידה בחשיפה החוץ-מאזנית בסך כ-0.8 מיליארד ש"ח. כ-95.2% מהחשיפה למוסדות פיננסיים זרים היא מול מוסדות פיננסיים בעלי דירוג A ומעלה. החשיפה למוסדות פיננסיים זרים של קבוצת הבנק נחלקת ל-82.3% בבנקים וחברות אחזקה בנקאיות, 16.6% בחברות ביטוח ו-1.1% מוסד פיננסי אחר. עיקר החשיפה של קבוצת הבנק הינה למוסדות פיננסיים זרים הפועלים במדינות מערב אירופה (65.2%), ובארצות-הברית (19.5%). הבנק מוסיף לקיים ניטור תכופ ושוטף אחר ההשלכות השליליות של מגפת הקורונה על הכלכלה העולמית ועל התוצאות הכספיות של המוסדות הפיננסיים בעולם, ובמידת הצורך פועל לצמצום מכלול הסיכונים הרלוונטיים ובכללם סיכון האשראי וסיכון הסליקה. נתוני "בנקים וממשלות בחו"ל" בגילוי על סיכון אשראי לפי ענפי משק, בפרק סקירת הסיכונים וב"דוח על הסיכונים" - (להלן: הגילוי לפי ענפי משק), כולל את החשיפות בגין בנקים בחו"ל ולא כולל מוסדות פיננסיים אחרים אשר מוצגים בעיקר בענף שירותים פיננסיים. בנוסף, בענף זה נכללים בנקים מרכזיים בעוד שהטבלה לעיל אינה כוללת חשיפה בגין בנקים מרכזיים. בגילוי לפי ענפי משק "סיכון האשראי הכולל" מכיל יתרות מאזניות וחוץ-מאזניות בגין נגזרים בעוד שהטבלה לעיל כוללת רק יתרות מאזניות בגין נגזרים. כמו-כן, סך "חובות וסיכון אשראי חוץ-מאזני" בגילוי לפי ענפי משק כולל אשראי לציבור ופיקדונות בבנקים אך אינו כולל אגרות-חוב וניירות-ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר הכלולים בטבלה לעיל. אשראי מאזני וחוץ-מאזני בגין נגזרים אינו נכלל בסך "חובות וסיכון אשראי חוץ-מאזני". לעומת זאת, הטבלה לעיל כוללת יתרות מאזניות בגין נגזרים.

3.2.7. סיכונים בתיק הלוואות לדיור

טבלה 3-11: סיכונים בתיק הלוואות לדיור

יתרה ליום		
31.12.19	31.12.20	
במיליוני ש"ח		
יתרות אשראי		
89,777	99,495	הלוואות מכספי הבנק
1,173	1,055	הלוואות מכספי האוצר*
123	175	מענקים מכספי האוצר*
91,073	100,725	סך-הכל
לשנה שהסתיימה ביום		
31.12.19	31.12.20	
במיליוני ש"ח		
ביצוע		
18,159	20,558	סך-הכל הלוואות מכספי הבנק
הלוואות מכספי האוצר		
124	106	הלוואות
42	61	מענקים
166	167	סך-הכל מכספי האוצר
18,325	20,725	סך-הכל הלוואות חדשות
1,235	2,031	הלוואות ישנות שמוחזרו, מכספי הבנק
19,560	22,756	סך-הכל הלוואות שניתנו

* סכום זה אינו נכלל במסגרת היתרות המאזניות לציבור.

טבלה 3-12: התפתחות סכומי הפיגור בהלוואות לדיור והפרשה להפסדי אשראי

שנת	יתרת חוב רשומה	הסכום בפיגור מעל 90 יום מתוך סך החובות הבעייתיים	שיעור הפיגור	הפרשה להפסדי אשראי בגין הלוואות לדיור (כולל הפרשה לפי עומק הפיגור)	שיעור ההפרשה להפסדי אשראי בגין הלוואות לדיור	חוב בעייתי	שיעור חוב בעייתי
במיליוני ש"ח/באחוזים							
31.12.20	99,495	122	0.12%	758	0.76%	676	0.68%
31.12.19	89,777	109	0.12%	446	0.50%	702	0.78%
31.12.18	81,454	115	0.14%	424	0.52%	639	0.78%

בשנת 2020 שיעור הסכומים בפיגור נותר יציב ושיעור החוב הבעייתי ירד לעומת סוף 2019. מנגד נרשמה עלייה חדה בשיעור ההפרשה להפסדי אשראי בגין הלוואות לדיור. עלייה זו הושפעה מגידול יזום של ההפרשה הקבוצתית אשר נועדה לשקף את ההשפעות האפשריות של התפשטות משבר הקורונה על הפסדי האשראי העתידיים. בהתאם להנחיית בנק ישראל ביצוע דחייה בשל משבר הקורונה לא מביא לכך שהלוואה תוגדר כהלוואה בפיגור, ובמידה והלוואה כבר נמצא בפיגור, רמת הפיגור מוקפאת עד לסיום הדחיה.

התפתחות יתרות אשראי לדיור

טבלה 3-13: מעקב אחר התפתחות יתרת תיק האשראי לדיור על-פי בסיסי הצמדה וכשיעור מיתרת תיק האשראי של הבנק

סך-הכל	מגזר מטבע-חוץ		מגזר צמוד מדד				מגזר לא-צמוד				סך-הכל	
	ריבית משתנה		ריבית משתנה		ריבית קבועה		ריבית משתנה		ריבית קבועה			
	שיעור ב-%	יתרה במיליוני ש"ח	שיעור ב-%	יתרה במיליוני ש"ח	שיעור ב-%	יתרה במיליוני ש"ח	שיעור ב-%	יתרה במיליוני ש"ח	שיעור ב-%	יתרה במיליוני ש"ח		
10.8%	99,495	0.2%	200	25.7%	25,573	13.7%	13,619	38.8%	38,623	21.6%	21,480	31.12.20
10.2%	89,777	0.3%	266	26.5%	23,834	15.4%	13,811	38.5%	34,565	19.3%	17,301	31.12.19
9.3%	81,454	0.5%	368	27.0%	21,984	16.6%	13,539	38.1%	31,060	17.8%	14,503	31.12.18

לפרטים בדבר הוראת הפיקוח על הבנקים על עדכון מגבלת הלוואות לדיור בריבית הפריים ראה [ביאור 35](#) בדוחות הכספיים.

כימות ומדידת הסיכון - תיק אשראי לדיור

הבנק מבצע באופן שוטף מעקב אחר התפתחות תיק האשראי לדיור ונוקט באמצעים שונים לניהול הסיכון. סיכוני אשראי לדיור נבחנים באופן פרטני על-פי המדיניות והיעדים שנקבעו במסגרת תיאבון הסיכון שהוגדר באשראי לדיור, מרמת העסקה הבודדת ועד הסתכלות כוללת על תיק האשראי לדיור בבנק.

הבנק מנהל ומגדר את הסיכון בין השאר על-ידי מגבלות בסגמנטים שונים כפי שנקבעו במסגרת דיוני המדיניות בהנהלה ובדירקטוריון בריכוז והובלת החטיבה לניהול סיכונים. במסגרת המגבלות ישנה התייחסות לשיעורי LTV, כושר החזר, התפלגות מוצרי אשראי בתיק, היקף החוב הבעייתי, תקופת הלוואה, פריסה גיאוגרפית, שיעור הפיגורים וכדומה. ניטור המדדים מתבצע גם בהשוואה לנתונים בכלל המערכת הבנקאית.

הבנק עוקב אחר התנאים והשינויים המקרו-כלכליים בכלל ובסביבה העסקית בענף בפרט. הוגדרו אירועים בגינם נדרשת בחינה מחודשת של המדיניות כגון עלייה חדה בריבית המשתנה, בשיעור האינפלציה, עלייה ברמת האבטלה במשק ושינוי מהותי במחירי הדיור.

דיווח הנתונים נעשה ברמה חודשית במסגרת פורום סיכון חטיבתי בראשות מנהלת החטיבה הקמעונאית וברמה רבעונית במסגרת הדיווח על התפתחות תיק האשראי וסיכון האשראי בהנהלה ובדירקטוריון.

הבנק עושה שימוש במודל סטטיסטי המודד את ההסתברות לכשל ואת ההפסד החזוי בתיק המשכנתאות. בנוסף, במסגרת בחינת תרחישי קיצון נבחנת ההשפעה גם על תיק המשכנתאות. כמו-כן, קיימים הסדרי ביטוח - ביטוח חיים וביטוח מבנה.

טבלה 3-14: התפתחות יתרות האשראי לדיור ב-5 השנים האחרונות

2016	2017	2018	2019	2020	
במיליוני ש"ח					
69,254	74,521	81,454	89,777	99,495	יתרות לסוף תקופה
3.0%	7.6%	9.3%	10.2%	10.8%	שינוי ביתרות שנתי
11,937	13,437	15,568	18,325	20,725	ביצוע הלוואות חדשות

נתוני הלוואות לדיור - שיעור מסך הביצועים החדשים
טבלה 15-3: פירוט מאפיינים שונים של אשראי לדיור שהעמיד הבנק

לשנה שהסתיימה ביום			
31.12.18	31.12.19	31.12.20	
מאפיינים			
32.5%	38.5%	41.2%	שיעור מימון מעל 60%
0.1%	0.0%	0.1%	שיעור החזר מהכנסה מעל 40% (לרכישה ובהחזר חודשי)
31.7%	31.7%	32.7%	שיעור בריבית המשתנה בתדירות קצרה מ-5 שנים
58.8%	59.1%	58.7%	שיעור בריבית משתנה
6.1%	5.7%	5.1%	שיעור הלוואות לכל מטרה
9.8%	9.5%	8.3%	שיעור הלוואות למטרת השקעה מסך רכישת דירות
7.2%	7.2%	8.0%	קרן המתוכננת להיפרע מעל גיל 67 (ללא השקעה)
24.4	24.4	24.5	תקופת פירעון מקורית ממוצעת לרכישה בשנים (ללא גישור)

נמשכת מגמת העלייה ביתרות הלוואות לדיור בשנת 2020. שיעור הגידול בשנת 2020 אינו מציג האטה בפעילות והוא אף עולה על שיעור הגידול בתקופה שקדמה למשבר. עלייה (החמרה) נרשמה במדדים הבאים:

- מנתוני ביצועי הלוואות לדיור בשנת 2020 ניכרת עלייה (החמרה) במדד שיעור ביצועי האשראי בשיעור מימון מעל 60%.
- שיעור בריבית משתנה בתדירות קצרה מ-5 שנים
- שיעור הקרן המתוכננת להיפרע מעל גיל 67
- יציבות נרשמה במדדים הבאים:
- שיעור הביצועים בשיעור החזר מהכנסה מעל 40% (עלייה קלה)
- תקופת הפירעון הממוצעת לרכישה (ללא גישור).
- ירידות נרשמו במדדים הבאים:
- שיעור הלוואות למטרת השקעה מסך רכישת דירות
- שיעור ביצועי הלוואות לכל מטרה

יצוין כי הגידול בשיעור המימון מעל 60% מושפע מהיקף המשכנתאות בפרייקטי מחיר למשתכן וכן ממגמת ירידה במשקל הלוואות למטרת השקעה (מוגבלות לשיעור מימון עד 50%).

3.2.8. אשראי ללקוחות פרטיים (ללא דיור)

מתן אשראי ללקוחות פרטיים נעשה בהלימה למדיניות ולנוהלי האשראי והביטחונות, לרבות: מטרת האשראי והתאמתה לצרכי הלקוח, סכום האשראי המבוקש והתאמתו ליכולת החזר של הלקוח. בקשות האשראי ללקוחות הפרטיים בחטיבה הקמעונאית המאושרות בסניפים מבוצעות באמצעות מערכות ממוכנות, מודלים וכלים התומכים בקבלת החלטות של בעל הסמכות. בקשות האשראי ללקוחות הפרטיים מוגשות ונבחנות ברמת קבוצת סיכון, כנדרש על-פי הוראות בנק ישראל. בקשות האשראי נבחנות תוך מתן דגש לנושאים המצוינים לעיל.

ללקוחות הפרטיים בחטיבה הקמעונאית מוצע בין היתר, אשראי מקוון מסוג "אשראי ברגע". סכום הלוואה המרבי אותה יכול הלקוח לקבל ותנאי הלוואה נקבעים על-פי קריטריונים שונים בהתאם לנתוני הלקוח וחשבוניתו.

פניה יזומה למתן אשראי ללקוחות פרטיים מתבצעת לאוכלוסיה מוגדרת לאחר הפעלת סננים רגולטורים וסנני סיכון. מתן האשראי נעשה בהתאמה לצרכי הלקוח ויכולת החזר שלו. בפניה יזומה מופנית תשומת לב הלקוח לנכסים פיננסיים הקיימים בחשבונו, ולבחינת כדאיות לקיחת האשראי בהתייחס לקיומם של נכסים והתחייבויות בחשבונו והתשואה בגינם, ככל שישנם כאלה. הפנייה יכולה להתבצע בכל אחד מהערוצים בהם הלקוח פעיל. בנוסף, בפנייה יזומה ללקוח קיימת הקפדה על הכללים הנדרשים על-פי הרגולציה.

תוכניות הבנק לצמיחה במוצרים הבנקאיים, ובין היתר בתחום האשראי, מתבססת על היבטי פוטנציאל צמיחה כמו גם היבטי סיכון, ביניהם, הצמיחה הצפויה במשק, יכולת החזר של הלקוחות, היקף הפירעונות הצפוי ועוד. הבנק מבצע מעקב שוטף אחר ביצועי האשראי והסיכון.

החטיבה הקמעונאית נוקטת פעולות לניהול סיכון האשראי בקרב אנשים פרטיים, המבוססות על עקרונות ניהול סיכונים האשראי בבנק, באמצעות כלי מדידה ובקרה לניטור תיק האשראי, איכותו, סיכנו ועמידה במגבלות המדיניות, ביניהם: מודל סטטיסטי לדרוג סיכון אשראי ללווים פרטיים, מדדי תאבון סיכון, מדיניות ונוהלי אשראי ומדרג סמכויות, ותהליכי בקרה בתחום סיכונים האשראי.

תאבון סיכון - תאבון בחטיבה הקמעונאית מוגדר ומאושר בדירקטוריון מדי שנה. המדדים מנוטרים ומדווחים באופן שוטף.

דוח הדירקטוריון וההנהלה

ליום 31 בדצמבר 2020

מדיניות ונוהלי אשראי - מדיניות האשראי מסדירה ומגדירה את הכללים החלים על כל הגורמים בחטיבה הקמעונאית העוסקים באשראי, ומכוונת לשרת את המטרות העסקיות של החטיבה, ביניהן: ניהול תיק האשראי תוך שמירה על פרופיל סיכון מוגדר, אחידות בטיפול ובניתוח האשראי, התאמת מוצרי האשראי לצרכי הלקוחות ומענה לדרישות הרגולציה. מדיניות החטיבה הקמעונאית בנושא אשראי צרכני ללקוחות פרטיים מוגדרת על-ידי כללים עסקיים ועל-ידי מודלים. המדיניות מגדירה את אופן הטיפול במתן אשראי, לרבות עקרונות ושיקולים בעת מתן אשראי, ניהול אשראי קיים, ומעקבים נדרשים, כולל טיפול בלקוחות בעלי סממנים היכולים להעיד על קושי ביכולת שירות החוב. זאת, בהתבסס על נוהלי האשראי והביטחונות, בהתאם למדיניות הבנק.

מדרג סמכויות - מדרג סמכויות אשראי בבנק הינו עקרון בסיסי בניהול האשראי וסיכוני האשראי בבנק. מדרג הסמכויות מגדיר את ספי אישור האשראי האישיים, וכן את ספי המעבר לאישורי צוותים בכירים יותר ואת הרכבם. סמכות האשראי לכלל בעלי התפקידים העוסקים באשראי נקבעת הן בהתאם להכשרה המקצועית הידע והניסיון בתחום האשראי, והן בהתאמה לצרכי היחידה בה הם עובדים.

בקורות - תהליכי הבקרה בתחום סיכוני האשראי, מבוצעים מרמת הלווה הבודד ועד לרמת תיק האשראי הכולל, בהלימה למדיניות הבנק. מבצע דיווח להנהלה ולדירקטוריון על מצב תיק האשראי של החטיבה הקמעונאית ועמידה במדדי הסיכון שנקבעו. הדיווח נסמך על תוצאות ניטור שוטף המבוצע באמצעות כלים תומכים לשיקוף מוקדי סיכון ומדדים חריגים. הבקורות בסניפים ובמנהלות האזור מעוגנות בנהלי הבנק. חלק מהבקורות ממוחשבות ומהוות בקרה מונעת, וחלקם באמצעות: זיהוי סיכונים במערכות הממוכנות ודוחות בקרה שוטפים. הבקורות מוגדרות על-פי מוקדי הסיכון. הבקורות מבוצעות בהיקפים המשתנים בהתאם לרמת הסיכון של היחידה. תוצרי הבקורות מתועדים ומנותחים לצורך הפקת לקחים ושיפור ניהול הסיכון. פועלים להבראה - תהליך טיפול בלקוחות פרטיים שנקלעו לקשיים, תוך שיתוף עימם ובכוונה לשמרם. תהליך פועלים להבראה נעשה תוך שימת לב להעצמת חירותו הפיננסית של הלקוח ומתן מענה מקצועי איכותי לצרכיו ולהעדפותיו. מעטפת השירות והטיפול בכל לקוח נקבעת באופן דיפרנציאלי, תוך התמקדות בהתאמת הטיפול למאפייני פעילותו ויכולותיו הכלכליות של הלקוח. לצורך ניהול התהליך הוקמה יחידה יעודית, בה הוכשרו עובדים מנוסים המתמחים בטיפול בלקוחות אלה.

טבלה 16-3: יתרת האשראי לאנשים פרטיים בישראל

השינוי	יתרה ליום		
	31.12.19	31.12.20	
	במיליוני ש"ח		
			מאזני
			עו"ש חובה
(25.31%)	(814)	3,216	2,402
(11.57%)	(3,123)	26,996	23,873
(20.51%)	(16)	78	62
(10.60%)	(372)	3,511	3,139
(9.84%)	(488)	4,958	4,470
(12.40%)	(4,797)	38,681	33,884
			חוץ-מאזני
0.65%	137	21,092	21,229
(7.80%)	(4,660)	59,773	55,113

(1) אינו כולל הלוואות לרכישת כלי רכב.

(2) כולל הלוואות שניתנו למטרת רכישת כלי רכב ובשעבוד כלי רכב.

דוח הדירקטוריון וההנהלה

ליום 31 בדצמבר 2020

טבלה 3-17: התפלגות סיכון האשראי המאזני לאנשים פרטיים בישראל בהתאם להכנסה הממוצעת⁽¹⁾ ולגודל הלווה

ליום 31 בדצמבר 2019				ליום 31 בדצמבר 2020				
סך-הכל	הכנסה לחשבון			סך-הכל	הכנסה לחשבון			
	מעל 20 אלפי ש"ח	מ-10 עד 20 אלפי ש"ח	עד 10 אלפי ש"ח		מעל 20 אלפי ש"ח	מ-10 עד 20 אלפי ש"ח	עד 10 אלפי ש"ח	
במיליוני ש"ח								
אשראי ללווה באלפי ש"ח								
3,587	982	960	1,645	3,477	1,037	965	1,475	עד 20
3,613	1,024	879	1,710	3,230	920	834	1,476	מ-20 עד 40
8,188	2,052	2,415	3,721	7,415	1,855	2,364	3,196	מ-40 עד 80
12,548	4,140	4,782	3,626	10,832	3,540	4,252	3,040	מ-80 עד 150
9,366	5,749	2,805	812	7,642	4,580	2,341	721	מ-150 עד 300
1,379	1,158	154	67	1,288	1,056	130	102	מעל 300
38,681	15,105	11,995	11,581	33,884	12,988	10,886	10,010	סך-הכל

(1) ההכנסה לחשבון חושבה בהתבסס על הכנסה ממוצעת לתקופה של 12 חודשים.

טבלה 3-18: התפלגות סיכון האשראי המאזני לאנשים פרטיים בישראל בהתאם ליתרת תיק הנכסים הפיננסיים של הלווים

ליום 31 בדצמבר 2019	ליום 31 בדצמבר 2020	
סיכון אשראי מאזני		
במיליוני ש"ח		
גודל תיק נכסים פיננסיים באלפי ש"ח		
22,491	18,127	עד 10
6,574	6,280	מ-10 עד 50
4,999	4,996	מ-50 עד 200
2,219	2,172	מ-200 עד 500
2,398	2,309	מעל 500
38,681	33,884	סך-הכל

דוח הדירקטוריון וההנהלה

ליום 31 בדצמבר 2020

טבלה 3-19: התפלגות סיכון האשראי המאזני לאנשים פרטיים בישראל בהתאם לסוג הריבית ולתקופה הנתרת לפירעון

ליום 31 בדצמבר 2019			ליום 31 בדצמבר 2020			תקופה לפירעון
סך-הכל	הלוואות ריבית קבועה	הלוואות ריבית משתנה	סך-הכל	הלוואות ריבית קבועה	הלוואות ריבית משתנה	
במיליוני ש"ח						
8,506	5,440	3,066	7,543	4,886	2,657	עד שנה
7,557	84	7,473	7,382	104	7,278	משנה עד 3 שנים
13,764	115	13,649	12,182	105	12,077	מ-3 עד 5 שנים
8,854	122	8,732	6,777	107	6,670	מעל 5 שנים
38,681	5,761	32,920	33,884	5,202	28,682	סך-הכל

טבלה 3-20: מידע על חובות בעייתיים בגין אנשים פרטיים בישראל

שיעור מסך-הכל סיכון אשראי מאזני ליום		השינוי	יתרה ליום		
31.12.19	31.12.20		31.12.19	31.12.20	
במיליוני ש"ח					
2.3%	2.4%	(10.7%)	905	808	סיכון אשראי בעייתי
2.0%	2.2%	(2.6%)	760	740	מזה: סיכון אשראי פגום
0.2%	0.1%	(51.6%)	93	45	חובות בפיגור מעל 90 יום
0.8%	0.6%	(29.6%)	297	209	מחיקות חשבונאיות נטו לתקופה
2.0%	3.0%	30.3%	785	1,023	יתרת הפרשה להפסדי אשראי

בשנת 2020 נמשך הקיטון ביתרת הלוואות לאנשים פרטיים בישראל כולל אשראי לרכישת כלי רכב בשיעור של כ-11.5%. סך סיכון האשראי המאזני ירד בכ-12.4%.

בשנת 2020 נרשמה ירידה חדה ביתרת החובות בפיגור מעל 90 יום של 51.6%. ירידה זו הושפעה, בין היתר, מהאפשרות לבצע דחיות תשלומים תוך הקפאת מצב הפיגור במשך תקופת דחיית התשלום. ביתרת סיכון האשראי הבעייתי נרשמה ירידה של 10.7%, אך נרשמה עלייה בשיעור מסך סיכון האשראי המאזני בעקבות ירידה בהיקף התיק. במחיקות החשבונאיות נטו לתקופה נרשמה ירידה של 29.6%, המושפעת בין היתר מהאפשרות לבצע דחיות תשלומים כאמור.

עלייה חדה נרשמה ביתרת הפרשה להפסדי אשראי של 0.3%. זאת בעיקר בהשפעת הגידול בהפרשה הקבוצתית. פרט לגידול מסוים בהפרשה הקבוצתית שהשפיע על יתרת הפרשה להפסדי אשראי, השפעות התפשטות נגיף הקורונה טרם באו לידי ביטוי וצפויות להשפיע באופן משמעותי יותר בהמשך על מדדי איכות התיק. היקף ההשפעה תלוי בהיקף הפגיעה בפועל במעסיקים, הצלחת אפקטיביות מבצע החיסונים ויכולת המשק להתאושש במהירות. ככל שהפגיעה בשכר הלווים, ובפרט גידול באבטלה יהיו משמעותיים, ייתכן גידול משמעותי בהפסדי האשראי. גורם ממתן עשוי להיות צעדי הממשלה לתמוך בציבור המובטלים ולהאצת התאוששות המשק. ככל שצעדים אלו יצליחו, יביא הדבר להשפעה מתונה יותר של המשבר על איכות תיק חשיפות זה.

3.2.9. מימון ממונף

מימון ממונף מנוהל ומוגדר בבנק בהתאם להוראות בנק ישראל, ובפרט הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 311 (ניהול סיכון אשראי), הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 323 (מגבלות על מימון עסקות הוניות) וכן הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 327 (ניהול הלוואות ממונפות). מימון ממונף כולל בתוכו בין היתר, עסקות הוניות (עסקה למטרת רכישת זכות הונית בתאגיד אחר, רכישה של כלל הנכסים או חלק משמעותי מהנכסים בתאגיד אחר, רכישה עצמית של הון עצמי מונפק, חלוקת הון - תשלום דיבידנד או עסקה אחרת שמטרתה להגדיל את הערך לבעלי המניות - כמוגדר בהוראת ניהול בנקאי תקין 323), מימון ללווים בסגמנטים השונים של ענפי המשק שהוגדרו, המאופיין בערכים חריגים של פרמטרים מסוימים ביחס לגורמות המקובלות בענפי המשק השונים כגון: שיעור מימון גבוה וחורג מהמדיניות הענפית ומימון חוב נחות (Mezzanine). הבנק מעמיד מעת לעת מימון ממונף ללקוחותיו. קיימת מגבלה פנימית למימון ממונף ביחס להון רוברד 1 של הבנק. התפתחות המימון הממונף והעמידה במגבלה שנקבעה מדווחים אחת לרבעון להנהלת הבנק ולדירקטוריון לצורך מעקב אחר הסיכונים הגלומים במימון מסוג זה. להלן נתונים אודות סיכוני האשראי בגין מימון ממונף. הגילוי מתמקד בחשיפות בגין לווים ממונפים/עסקות ממונפות בהם יתרת האשראי עולה על סך של 0.5% מהון רוברד 1.

טבלה 21-3: חשיפות הבנק בגין מימון ממונף לפי ענף המשק של הלווה

ליום 31 בדצמבר 2020			
סך-הכל	יתרת אשראי חוץ-מאזני	יתרת אשראי מאזני	מספר לווים
במיליוני ש"ח			
1,540	954	586	3
608	-	608	2
240	-	240	2
425	-	425	1
258	171	87	1
3,071	1,125	1,946	9

ענף המשק של הלווה

בינוי ונדל"ן - בינוי	3
בינוי ונדל"ן - פעילויות בנדל"ן	2
כרייה וחציבה*	2
תעשייה	1
שירותים עסקיים אחרים	1
סך-הכל	9

* בינוי מחיקה והפרשה פרטנית להפסדי אשראי בסך של כ-747 מיליון ש"ח.

ליום 31 בדצמבר 2019			
סך-הכל	יתרת אשראי חוץ-מאזני	יתרת אשראי מאזני	מספר לווים
במיליוני ש"ח			
213	110	103	1
498	-	498	2
266	266	-	1
244	9	235	1
421	83	338	1
633	-	633	2
2,275	468	1,807	8

ענף המשק של הלווה

בינוי ונדל"ן - פעילויות בנדל"ן	1
כרייה וחציבה*	2
חשמל ומים*	1
מידע ותקשורת	1
מסחר	1
תעשייה	2
סך-הכל	8

* בינוי מחיקה והפרשה פרטנית להפסדי אשראי בסך של כ-591 מיליון ש"ח.

3.2.10. סיכון אשראי בגין חשיפות ללווים גדולים

טבלה 22-3: יתרות סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ-מאזני ללווים שיתרת חבותם מעל 1,200 מיליון ש"ח לפי ענפי משק

31 בדצמבר 2020			
מספר לווים	סיכון אשראי מאזני	סיכון אשראי חוץ-מאזני	סך-הכל
במיליוני ש"ח			
	ענף משק		
תעשייה	1,078	3,496	4,574
אספקת חשמל ומים	748	1,029	1,777
שירותים פיננסיים	9,389	8,113	17,502
בינוי ונדל"ן - בינוי	902	2,058	2,960
מסחר בכלי רכב	729	489	1,218
מידע ותקשורת	919	470	1,389
בינוי ונדל"ן - הנדסה אזרחית	337	1,588	1,925
סך-הכל	14,102	17,243	31,345

31 בדצמבר 2019			
מספר לווים	סיכון אשראי מאזני	סיכון אשראי חוץ-מאזני	סך-הכל
במיליוני ש"ח			
	ענף משק		
תעשייה	26	4,012	4,038
אספקת חשמל ומים	1,419	1,261	2,680
בתי מלון שירותי הארחה ואוכל	941	261	1,202
שירותים פיננסיים	9,225	6,320	15,545
סך-הכל	11,611	11,854	23,465

3.2.11. סיכון אשראי בגין חשיפות לקבוצות לווים

נכון ליום 31 בדצמבר 2020 לא קיימת קבוצת לווים אשר חבותה נטו על בסיס מאוחד, בהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 313 בדבר "מגבלות על חבות של לווה ושל קבוצת לווים" (להלן: הוראה 313), עולה על 15% מהון התאגיד הבנקאי (כהגדרתו בהוראה 313). הבנק מקיים תהליכי מעקב ובקרה כדי לבדוק עמידה במגבלות הוראה 313 לעניין חשיפה לחבות קבוצות לווים. נכון למועד הדוח הבנק אינו חורג מהמגבלות.

3.3. סיכון שוק

סיכון שוק הינו סיכון להפסד או לירידת-ערך כתוצאה משינוי בשווי כלכלי של מכשיר פיננסי או של תיק נכסים/מכשירים עקב שינויים במחירים, שערים, מרווחים ופרמטרים אחרים בשווקים, ובכלל זה:

- **סיכון ריבית** - סיכון להפסד או לירידת-ערך כתוצאה משינויים בשערי ריבית במטבעות השונים;
- **סיכון מטבע** - סיכון להפסד כתוצאה משינויי שער חליפין;
- **סיכון אינפלציה** - סיכון להפסד כתוצאה משינויים בעקום הציפיות למדד המחירים לצרכן;
- **סיכון מחירי מניות** - סיכון להפסד כתוצאה משינויים בשערי המניות או מדדי המניות;
- **סיכון מרווחי אשראי** - סיכון להפסד כתוצאה משינוי במרווח בין התשואה לפדיון של אגרות-חוב קונצרניות הנסחרות בשווקים לבין הריבית חסרת הסיכון הרלוונטית;
- **סיכון תנודתיות** - סיכון להפסד כתוצאה משינויים בשערי התנודתיות המצוטטים בשוק;
- **סיכון מרווח (Basis spread)** - סיכון להפסד כתוצאה משינויים במרווחים בין עקומי ריבית שונים או בסיסי ריבית שונים.

במהלך הרבעון הראשון של שנת 2020 כתוצאה מהשפעות משבר התפרצות נגיף הקורונה חלה עלייה ברמת התנודתיות של גורמי הסיכון בשווקים הפיננסיים ובכללם שערי החליפין, מרווחי הבסיס (basis spread), שערי מניות ומחירי אגרות-חוב. בנוסף, נצפתה ירידה בריביות הבנקים המרכזיים. בהמשך השנה חלה רגיעה בתנודתיות והתאוששות במדדי המניות ואגרות-החוב הקונצרניות. כתוצאה מהרגיעה בשווקים ירדו חלק מאומדני סיכון השוק וההשקעה של פעילות המסחר, התיק הבנקאי ותיק הנוסטרו של הבנק. עם זאת עדיין נצפים שינויים בתנודתיות של גורמי הסיכון הרלוונטיים. להורדת ריביות לזמן קצר על-ידי הבנקים המרכזיים, אלה שהתרחשו והורדות נוספות שעשויות להתבצע, ולשינויים בעקומי התשואות בשוק, השפעה על קיטון בהכנסות המימון והריבית העתידית של הבנק והשפעה על השווי ההוגן והשווי הכלכלי כמפורט בטבלאות להלן. לפרטים נוספים ראה [פרק סקירה כלכלית ופיננסית ופרק השפעת התפשטות נגיף הקורונה לעיל](#).

3.3.1. ניהול סיכונים השוק

ניהול סיכונים השוק מתבצע בראיה גלובלית של הפעילות בבנק בארץ ובסניפי הבנק בחו"ל, ובשים לב לפעילות החברות הבנות בעלות חשיפה משמעותית לקבוצה. תחומי הפעילות ומסגרות הסיכון מאושרים על-ידי ההנהלה והדירקטוריון. מדיניות ניהול סיכונים השוק מכוונת להגדלת תוחלת הרווח, תוך שמירה על רמות סיכון מאושרות ומבוקרות.

בניהול סיכונים שוק, בבנק, מבחינים בין חשיפות הנוצרות כחלק מניהול שוטף של הנכסים וההתחייבויות של הבנק, להלן התיק הבנקאי (חשיפות שאינן למסחר), לבין החשיפות בתיק למסחר (שעיקרו מנוהל בחדרי העסקות). לנושא ניהול סיכונים השקעה (סיכון מניות ומרווחי אשראי) ראה [סעיף 3.3.4](#) להלן. הניהול הגלובלי נעשה באחריות מנהל חטיבת שווקים פיננסיים ובנקאות בינלאומית ובהנחייתו. הניהול השוטף והפיקוח על ניהול הנכסים וההתחייבויות בתיק הבנקאי והתיק למסחר הינם באחריות המנהלים באגף לניהול נכסים והתחייבויות ובאגף חדרי עסקות וברוקראז', בהתאמה, בחטיבת שווקים פיננסיים בתל-אביב, וביחידה לניהול נכסים והתחייבויות ובחדר העסקות בסניף הבנק בניו-יורק. הסניף כפוף מקצועית בנושאים אלה למנהל חטיבת שווקים פיננסיים ובנקאות בינלאומית.

המדיניות מותווית ומבוקרת על-ידי צוות הנהלה ניהול נכסים והתחייבויות, צוות הנהלה נוסטרו וצוות הנהלה השקעות. המדיניות, לרבות המגבלות והיעדים שנקבעו, מובאים לדיון ולאישור, לצוותי ההנהלה, לוועדות הדירקטוריון ו/או למליאת הדירקטוריון, לפי העניין. הפעילות השוטפת מתנהלת על-ידי צוותי משנה בהשתתפות בעלי תפקידים בכירים בבנק.

ניהול סיכונים השוק מתבצע בכל חברה בת בקבוצת הבנק בנפרד, על-פי מדיניות הנקבעת על-ידי הדירקטוריון של כל חברה ובהתאמה למדיניות הקבוצתית. אמידה ובקרה של סיכונים השוק מתבצעות על בסיס מתודולוגיה אחידה ברמת הקבוצה, בהנחיית החטיבה לניהול סיכונים, ובשים לב לגודל ההון ולאופי המיוחד של הפעילות בכל חברה בת. החשיפה לסיכונים שוק של החברות הבנות נבחנת על-ידי המחלקה לניהול סיכונים שוק ונזילות בחטיבה לניהול סיכונים ומדוחות להנהלה ולדירקטוריון הבנק בתדירות התואמת את רמת הסיכון. הבנק קבע מגבלות סיכון קבוצתיות החלות גם על השלוחות בהן רמת הסיכון הוגדרה כמשמעותית לקבוצה. למידע נוסף לגבי אופן ניהול הסיכונים, אמידתם ובקרתם ראה ["דוח על הסיכונים"](#).

3.3.2. סיכון ריבית

סיכון הריבית הינו סיכון להפסד או לירידת-ערך כתוצאה משינויים בשערי ריבית במטבעות השונים. הסיכון כהגדרתו לעיל, כולל גם את גורמי הסיכון הבאים:

- **סיכון תמחור מחדש (Repricing risk)** - סיכון הנובע מהבדלי עיתוי בתקופות לפירעון (בריבית הקבועה) ובמועדי התמחור מחדש (בריבית המשתנה);
- **סיכון עקום התשואה (Yield curve risk)** - סיכון הנובע משינויים שונים בשיעורי הריבית לתקופות פירעון שונות שיבואו לידי ביטוי בשינוי בשיפוע העקום (התללה או השטחה) או בצורתו (פיתול);
- **סיכון מרווח (Spread risk)** - סיכון להפסד כתוצאה משינויים במרווחים בין עקומי ריבית שונים;
- **סיכון אופציונליות** - נובע מזכויות מימוש שונות בגלומות בנכסים והתחייבויות (לדוגמה הזכות למשיכת כספים בכל עת, לעיתים ללא קנסות);
- **חשיפת הערך** - אומדן השינוי הצפוי בערך הכלכלי (ההון הפיננסי) כתוצאה משינויי הריבית;
- **חשיפת ההכנסה החשבונאית** - השינוי הצפוי בהכנסה החשבונאית בשנה הקרובה כתוצאה משינויי הריבית.

הבנק, בדומה לבנקים בעולם, חשוף לסיכון ריבית הן בתיק הבנקאי והן בתיק למסחר. סיכון ריבית הוא סיכון מובנה בפעילות הבנקאית, עיקר החשיפות לסיכון זה נובעות מניהול התיק הבנקאי. ניהול סיכון הריבית הינו חלק מניהול החשיפות לסיכונים השוק.

דוח הדירקטוריון וההנהלה

ליום 31 בדצמבר 2020

סיכון ריבית בתיק הבנקאי - מתייחס להשפעה הפוטנציאלית של שינויים בעקומי הריבית השונים על הערך הכלכלי של ההון, ו/או על ההכנסה החשבונית. הסיכון נוצר במהלך הפעילות הבנקאית השוטפת והיזומה של הבנק, ונובע ממתן שירות שוטף לקהל הרחב ולמגזר העסקי והפיננסי ומפעילויות אחרות, ובכללן חשיפת הריבית הנובעת מניהול תיקי ההשקעות. הסיכון נובע מהבדלים במבנה הנכסים וההתחייבויות - פערי מגזר, תקופה, בסיסי ריבית, מועדי חידוש ריבית ועוד.

החשיפה לסיכון נמדדת בשני המישורים: (א) חשיפת הערך - הערכה של שינוי הערך הכלכלי של התיק הבנקאי כתוצאה משינוי בעקום הריבית; (ב) רגישות ההכנסה החשבונית - השינויים הצפויים להכנסה החשבונית בתיק הבנקאי כתוצאה משינויים בעקום התשואות (בהנחת רמה קבועה של יתרות). חשיפת ההכנסה נמדדת אף היא בשני מישורים: רגישות ההכנסה של כלל התיק הבנקאי ב-12 החודשים הבאים, ורגישות ההכנסה (המיידי) של המכשירים הנמדדים חשבונית לפי שווי הוגן (למעט גידורים חשבוניים).

בבנק קיימות מגבלות הן על רגישות הערך הכלכלי והן על רגישות ההכנסה לתרחישי שינוי בעקומי הריבית השקלית, המדדית והדולרית (כולל חברות בנות פיננסיות המנוהלות על-ידו וחברות בנות בעלות חשיפה משמעותית מבחינת הקבוצה). לצורך חישוב רגישות הערך הכלכלי לשינוי בשערי הריבית מתייחס הבנק לכל הנכסים וההתחייבויות הפיננסיים, כאשר לחלק מיתרות פיקדונות העו"ש של הציבור הבנק מתייחס כהתחייבות ארוכה הנפרסת על פני מספר שנים, בהתאם למודל המאושר על-ידי ההנהלה והדירקטוריון מדי שנה. כמו-כן קיימות הנחות על פירעונות מוקדמים של משכנתאות בהתאם למודל המבוסס על ניתוחים סטטיסטיים ומאושר על-ידי ההנהלה והדירקטוריון. רגישות ההכנסה שונה מרגישות הערך, כיוון שאינה כוללת שינוי ערך מהוון של נכסים והתחייבויות לזמן ארוך אשר אינם נמדדים בדוח רווח והפסד על בסיס שווי הוגן. אך כוללת את שינוי ההכנסה הנובעים משינוי הריבית, שאינם חלק מרגישות הערך, בעיקר פיקדונות. מדיניות ניהול סיכון הריבית מכוונת, בהתאמה ליעדי הבנק, להשגת מבנה החשיפה הרצוי בכל אחד מהמגזרים (שקל לא-צמוד, שקל צמוד מדד ומטבע-חוץ וצמודיו), בהתאם להערכות לגבי משתני השוק ובכפוף למגבלות. הרגישות לריבית נמדדת באופן מבוקר לפחות אחת לחודש, עם מדידות תכופות יותר לצרכי ניהול החשיפות. ככלל, מטרת ניהול סיכונים הריבית בקבוצה הינה לאפשר שירות ללקוחות תוך לקיחת סיכון באופן מבוקר.

נגזרים שאינם משמשים לגידור חשבוני משפיעים על הון הבנק ישירות דרך חשבון רווח והפסד. הבנק מגדר בנגזרים, תוך שימוש בחשבונאות גידור, חלק מרגישות הריבית של אגרות-החוב הארוכות במטבע-חוץ. כמו-כן משתמש הבנק בנגזרים הן לגידור רגישויות בתיק הבנקאי והן לפעילות בתיק למסחר. רגישויות אלו נכללות בתוך רגישות הערך המוצגת להלן. בנוסף לבחינת רגישות הערך הכוללת, הבנק בוחן גם את רגישות הנגזרים שאינם משמשים לגידור חשבוני אל מול מגבלות רגישות ייעודיות ונפרדות מהמגבלות הכוללות.

מידע כמותי על סיכון ריבית - ניתוח רגישות

טבלה 23-3: שווי הוגן נטו מותאם* של המכשירים הפיננסיים של הבנק וחברות מאוחדות שלו

31 בדצמבר 2019			31 בדצמבר 2020		
סך-הכל	מטבע-חוץ	שקל	סך-הכל	מטבע-חוץ	שקל
במיליוני ש"ח					
32,569	386	32,183	33,143	275	32,868
32,016	(291)	32,307	32,465	2	32,463

שווי הוגן נטו מותאם*

מזה: תיק בנקאי

* שווי הוגן נטו של המכשירים הפיננסיים, למעט פריטים לא-כספיים ולאחר השפעת התחייבויות לזכויות עובדים ופריסה לתקופות של פיקדונות לפי דרישה.

לפירוט נוסף בדבר הנחות ששימשו לחישוב השווי הוגן של המכשירים הפיננסיים ראה [ביאור 32](#) בדוחות הכספיים.

טבלה 24-3: השפעת תרחישים של שינויים בשיעורי הריבית על השווי ההוגן נטו מותאם* של הבנק וחברות מאוחדות שלו

31 בדצמבר 2019			31 בדצמבר 2020			
סך-הכל	מטבע-חוץ	שקל	סך-הכל	מטבע-חוץ	שקל	
במיליוני ש"ח						
שינויים מקבילים						
145	89	56	(703)	(117)	(586)	עלייה במקביל של 1%
141	106	35	(719)	(86)	(633)	מזה: תיק בנקאי
(115)	(96)	(19)	737	108	629	ירידה במקביל של 1%
(103)	(105)	2	756	80	676	מזה: תיק בנקאי
שינויים לא מקבילים						
(477)	(138)	(339)	(586)	(132)	(454)	התללה ⁽¹⁾
498	129	369	543	150	393	השטחה ⁽²⁾
393	84	309	138	29	109	עליית ריבית בטווח הקצר
(429)	(89)	(340)	(176)	(18)	(158)	ירידת ריבית בטווח הקצר

* שווי הוגן נטו של המכשירים הפיננסיים, למעט פריטים לא-כספיים ולאחר השפעת התחייבויות לזכויות עובדים ופריסה לתקופות של פיקדונות לפי דרישה.
 (1) התללה - ירידה בריבית בטווח הקצר ועלייה בריבית בטווח הארוך.
 (2) השטחה - עלייה בריבית בטווח הקצר וירידה בריבית בטווח הארוך.

בטבלה זו מוצג השינוי בשווי ההוגן נטו המותאם של כל המכשירים הפיננסיים, בהנחה שחל השינוי שמצוין בכל שיעורי הריבית בכל מגזרי ההצמדה.

טבלה 25-3: השפעת תרחישים של שינויים בריבית על הכנסות ריבית

ליום 31 בדצמבר 2019			ליום 31 בדצמבר 2020			
סך-הכל	הכנסות מימון שאינן מריבית	הכנסות ריבית	סך-הכל	הכנסות מימון שאינן מריבית	הכנסות ריבית	
במיליוני ש"ח						
1,251	327	924	1,211	176	1,035	עלייה במקביל של 1%
1,247	323	924	1,193	158	1,035	מזה: תיק בנקאי
(1,152)	(406)	(746)	(780)	(368)	(412)	ירידה במקביל של 1%
(1,141)	(395)	(746)	(761)	(349)	(412)	מזה: תיק בנקאי

רגישות ההכנסה בטבלה לעיל חושבה על-ידי שינוי עקומי הריבית תוך שימוש בהנחות לגבי שינויים במרווחי פיקדונות, מעבר כספים מעו"ש לפיקדונות במקרה של עליית ריבית לעומת יציבות ביתרות במקרה של ירידת ריבית ובהנחה של רצפות ריבית כך שעקומי הריבית השונים יורדים לאפס. במגזר מטבע-החוץ עקום הריבית יורד לאפס או לריבית השלילית הקיימת הנמוך מביניהם. ההפסד התיאורטי במקרה של ריבית שלילית (מתחת לרצפה) עלול להיות גבוה יותר. רגישות התיק למסחר חושבה בגישת MTM. ירידת רגישות הריבית לירידת ריבית נובעת מירידת הריבית של הבנקים המרכזיים כך שהריביות קרובות יותר לרצפת הריבית, בשילוב שינויים מסוימים בפוזיציה ובהנחות לגבי עקומים.

למידע נוסף על סיכון הריבית ראה "דוח על הסיכונים".

3.3.3. סיכון שער חליפין

סיכון המטבע (או בשמם האחר - חשיפת בסיסי הצמדה) כוללים את החשיפה לשערי חליפין של המטבעות השונים מול השקל וכן את החשיפה למדד המחירים לצרכן בכלל הבנק. הבנק פעיל בשוקי המטבע הן באמצעות עסקות ספוט ופורוורד והן באמצעות אופציות, הן עבור עצמו והן עבור לקוחותיו. כתוצאה מכך, הבנק פעיל במטבעות סחירים, הן בשווקים המפותחים והן בשווקים המתפתחים. ניהול חשיפות המטבע, לרבות שימוש במכשירי גידור, הינו חלק מניהול החשיפות לסיכונים השוק כמתואר לעיל, ומתקיים הן בפעילות התיק הבנקאי והן במסגרת פעילות המסחר בחדרי העסקות. הניהול השוטף נעשה במסגרת מגבלות דירקטוריון על חשיפות למטבע-חוץ ולמדד ולחשיפות כוללות, שעיקרן מופיע בריכוז המגבלות ב"דוח על הסיכונים".

דוח הדירקטוריון וההנהלה

ליום 31 בדצמבר 2020

טבלה 26-3: נכסים והתחייבויות לפי בסיסי הצמדה*

ליום 31 בדצמבר 2020							
סך-הכל	פריטים לא-כספיים*	מטבע-חוץ ⁽¹⁾			מטבע ישראלי		
		אחר	אירו	דולר	צמוד למדד	לא-צמוד	
במיליוני ש"ח							
539,602	9,825	3,239	8,899	61,799	50,580	405,260	סך-כל הנכסים
499,703	2,775	4,342	12,546	99,901	38,477	341,662	סך-כל ההתחייבויות
39,899	7,050	(1,103)	(3,647)	(38,102)	12,103	63,598	עודף נכסים (התחייבויות)
-	-	968	3,609	37,377	(3,125)	(38,829)	מכשירים נגזרים
39,899	7,050	(135)	(38)	(725)	8,978	24,769	סך-הכל כללי

* לרבות מכשירים נגזרים שהבסיס שלהם מתייחס לפריט לא כספי.
(1) כולל צמודי מטבע-חוץ.

ליום 31 בדצמבר 2019							
סך-הכל	פריטים לא-כספיים*	מטבע-חוץ ⁽¹⁾			מטבע ישראלי		
		אחר	אירו	דולר	צמוד למדד	לא-צמוד	
במיליוני ש"ח							
463,688	7,825	4,808	6,893	59,916	50,197	334,049	סך-כל הנכסים
425,467	1,602	4,094	11,550	85,532	**42,380	**280,309	סך-כל ההתחייבויות
38,221	6,223	714	(4,657)	(25,616)	**7,817	**53,740	עודף נכסים (התחייבויות)
-	-	(1,056)	4,795	24,713	(523)	(27,929)	מכשירים נגזרים
38,221	6,223	(342)	138	(903)	**7,294	**25,811	סך-הכל כללי

* לרבות מכשירים נגזרים שהבסיס שלהם מתייחס לפריט לא כספי.
** סיווג מחדש של יתרות התחייבויות בגין זכויות עובדים מהמגזר הלא-צמוד למגזר צמוד מדד.
(1) כולל צמודי מטבע-חוץ.

לפרטים נוספים ראה [ביאורים 30 ו-31 בדוחות הכספיים](#).

טבלה 27-3: רגישות לשינויים בשערי חליפין של מטבעות חוץ בעלי נפח פעילות משמעותי ושינויים במדד המחירים לצרכן

2019 בדצמבר 31		31 בדצמבר 2020		
ירידה 10%	עלייה 10%	ירידה 10%	עלייה 10%	
במיליוני ש"ח				
68	189	45	(38)	דולר ארצות-הברית
26	45	(8)	37	אירו
2019 בדצמבר 31		31 בדצמבר 2020		
ירידה 3%	עלייה 3%	ירידה 3%	עלייה 3%	
(347)	220	(388)	273	מדד המחירים לצרכן*

* נתוני רגישות לשנת 2019 עודכנו עקב סווג מחדש של יתרת התחייבויות עובדים בגין זכויות עובדים מהמגזר הלא-צמוד למגזר צמוד מדד. עקב כך השתנתה הרגישות לשינוי של 3% במדד בסוף שנת 2019 בכ-135 מיליוני ש"ח.

בטבלה לעיל מוצג ניתוח רגישות השווי הכלכלי של הבנק לשינויים בשערי חליפין, המבוסס על שערוך כל המכשירים המאזניים והחוץ-מאזניים במערכת לניהול סיכונים, תוך שימוש במודלים מקובלים לשערוך כל מכשיר, ובשערים יציגים כשער הבסיס. לצורך החישוב משוערך התיק מחדש בשער חליפין המשקף עלייה/ירידה בשיעור המוצג, ללא הנחות נוספות. הרגישות למדד המחירים לצרכן מחושבת על-פי חשיפת הבנק למדד כמפורט בביאור 30 בדוח הכספי ובתוספת השפעת רצפת מדד על הרווח החשבונאי הצפוי.

3.3.4. סיכון מחיר מניות ומרווחי אשראי: סיכון השקעה

הגדרת סיכון השקעה בבנק, הינה חשיפה לשוק המניות, למרווחי אשראי ולסיכון האשראי בשווקי אגרות-החוב והמניות בתיק הבנקאי בקבוצה (כתוצאה מהחזקה במוצרים אלו עלול הבנק להיחשף גם לסיכונים ריבית ו/או מטבע ו/או נזילות ואלה מנוהלים בנפרד).
בניהול תיק ההשקעות חשוף הבנק לסיכונים אשראי ומרווחי אשראי אגב השקעתו באגרות-חוב של חברות ושל ממשלות זרות. על-פי הגדרת הבנק, אגרות-חוב ממשלת ישראל בש"ח ובמטבע-חוץ ואגרות-חוב ממשלה, המוחזקות על-ידי שלוחה, של המדינה בה היא פועלת, אינן נושאות סיכון השקעה ולכן אינן נכללות במדידת סיכון ההשקעה בבנק.

סיכון השקעה בקבוצת הבנק נוצר בעיקר בשלוש מסגרות:

- תיק השקעות המנוהל באחריות חטיבת שווקים פיננסיים ובנקאות בינלאומית, שמורכב, ככלל, ממוצרים הנסחרים בשווקים הפיננסיים ושיש אפשרות לקבל עבורם ציטוטי מחיר. מסגרת ההשקעות נקבעה בראייה גלובלית וכלל מערכתית באישורו של דירקטוריון הבנק וכוללת מגבלות על היקף ההשקעה ועל מדדי סיכון הכוללים: תיאבון הסיכון, קיבולת הסיכון ומגבלות פרטניות לאפיקי ההשקעה השונים לרבות מגבלות פיזור. הסיכון מנוהל באחריות-על של חטיבת שווקים פיננסיים לגבי יישום המדיניות בקבוצה, הקצאת המסגרות שאושרו בהנהלה ובדירקטוריון, המעקב, ההנחיה והדיווח. הפעילות מנוהלת על-ידי יחידה יעודית שהוקמה למטרה זו והמעקב אחריה הינו באחריות צוות הנהלה השקעות שהוקם למטרה זו, כמתואר ב"דוח על הסיכונים". פעילות ההשקעות מותרת במספר מצומצם של חברות בנות, האחריות הניהולית על פעילות כל חברה הינה של חבר הנהלה הממונה עלייה.
 - השקעות לא סחירות המבוצעות על-פי רוב באמצעות החברה הבת פועלים שוקי הון (פש"ה) על-פי מדיניות שנקבעת מדי תקופה על-ידי דירקטוריון פש"ה בהתאמה למדיניות הקבוצתית. מסגרת תיאבון הסיכון בפעילות זה מאושרת על-ידי דירקטוריון הבנק והוגדלה השנה, ליישום מדורג עד סוף שנת 2023 ובכפוף לדיון שנתי בתוכניות העבודה. לפרטים ראה [פרק חברות עיקריות](#) לעיל.
 - חברות מוחזקות: אחזקות אסטרטגיות במניות של חברות בנות. לפירוט ראה [ביאור 15](#) בדוחות הכספיים.
- הקבוצה מחזיקה מניות ואגרות-חוב, בעיקר לצורכי השקעה, שירידה בערכן עשויה לפגוע ברווח והפסד של הבנק ו/או בהון הבנק.

טבלה 3-28: פרטים על השקעת קבוצת הבנק במניות בתיק הבנקאי בהתאם לסיווג המאזני

31 בדצמבר 2019			31 בדצמבר 2020			
מזה: מוחזק באופן פרטי	מזה: נסחר בבורסה	הערך במאזן ושוי הוגן	מזה: מוחזק באופן פרטי	מזה: נסחר בבורסה	הערך במאזן ושוי הוגן	
במיליוני ש"ח						
-	2	2	-	-	-	השקעות המסווגות בתיק למסחר
1,021	750	1,771	1,368	1,017	2,385	השקעות המסווגות כאינן למסחר
1,021	752	1,773	1,368	1,017	2,385	סך-הכל השקעות במניות

למידע נוסף על השקעות ראה [ביאור 12](#) בדוחות הכספיים.

לפרטים אודות השפעת התפשטות וירוס הקורונה ראה [פרק עניינים נוספים](#) לעיל [וביאור 36](#) בדוחות הכספיים.

לפירוט והרחבה בנושא סיכונים השוק ובכלל זה סיכון הריבית, סיכון שערי חליפין וסיכון השקעה (סיכון מניות ומרווחי אשראי) ראה ["הדוח על הסיכונים"](#).

3.4. סיכון נזילות ומימון

סיכון נזילות - סיכון הנזילות מוגדר כסיכון קיים, או עתיד, ליציבות הבנק ולרווחיו הנובע מאי יכולתו לעמוד בתזרים המזומנים הנדרש לצרכיו. סיכון הנזילות בבנק נבחן בראיה רחבה יותר של יכולת עמידה בפירעון ההתחייבויות במועד פירעון גם בעתות לחץ, בלי לפגוע בהתנהלות השוטפת במסגרת תוכניות העבודה של הבנק ובלי להיקלע להפסדים חריגים.

סיכון מימון - הינו הסיכון לאי יכולת לגייס מקורות חדשים במקום אלו שהגיעו לפירעון, או שהגיוס מחדש יבוצע בתקופות ובתנאים אשר יפגעו בהכנסות הבנק נטו מריבית. הסיכון מנוהל כחלק מסיכון הנזילות.

ניהול הסיכון

ניהול סיכון הנזילות והמימון מתבצע בראיה גלובלית של הפעילות בבנק בארץ בסניפי הבנק בחו"ל ובחברות בנות להן סיכון נזילות משמעותי לקבוצה. הבנק מנהל את הנזילות השוטפת ואת סיכון הנזילות במספר רבדים. הרובד הראשון: ניהול הנזילות השוטפת נעשה באגף ניהול נכסים והתחייבויות (להלן: "נ"ה") באמצעות יחידות הנזילות בשקלים ובמטבע-חוץ בהתאם לצרכים השוטפים של הבנק והלקוחות, כאשר פעילות דומה נעשית בסניפי חו"ל ובחברות הבנות הבנקאיות. הרובד השני הוא ניהול סיכון הנזילות של הבנק. סיכון הנזילות בבנק, במטבע-חוץ ובשקלים, מנוהל ומבווקר באופן שוטף, בהתאם למדיניות קבוצתית, במטרה להבטיח את היכולת להתמודד באופן תחרותי גם במצבי ביקוש והיצע חריגים בשווקים הפיננסיים.

בהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 342 בנושא "ניהול סיכון הנזילות" הבנק מפעיל מודל פנימי לאמידת סיכון הנזילות. בנוסף על המודל הרגולטורי. המודל הפנימי משקף את תפיסת ההנהלה בכל הנוגע למאפיינים ההתנהגותיים של נכסים והתחייבויות פיננסיים. המודל מבוסס על היציבות המוכחת של הפיקדונות בבנק לאורך תקופות ארוכות, וכולל תרחישים שונים לגבי שיעורי המיחזור והפירעון של הנכסים וההתחייבויות. ככלל, בעוד שבמהלך עסקים רגיל מניח הבנק מיחזור גבוה מאד של פיקדונות ואשראי, בתרחישי לחץ מניח הבנק יציאת פיקדונות בהתאם לסוג הלקוח והפיקדון, ניצול מסגרות מעבר לרגיל, ירידות ערך בשווי הנכסים ומקדמים נוספים. מקדמים אלו נבחנים מדי שנה על-ידי הנהלת הבנק והדירקטוריון. בכל תרחיש נבחן פער הנזילות לתקופה של עד חודש למול הנכסים הנזילים ומחושב יחס נזילות, אשר לא יפחת מרמת מינימום המוגדרת בהוראה. התרחישים המופיעים במודל הפנימי מתייחסים למצבי שוק שונים ובפרט תרחיש בנק, תרחיש מערכת ותרחיש משולב. התרחישים נבדלים בעיקר בהנחות לגבי מיחזור פיקדונות ומקדמי הנכסים הנזילים. כן מפעיל הבנק מודלים לתקופות ארוכות וקצרות יותר, מודל מבוסס NSFR לתקופה של שנה, מדדי ריכוזיות מפקידים, מערכת התרעה הכוללת מערכת ניטור של מדדים העשויים להצביע על סיכון למצב של משבר בצירוף תוכנית פעולה ועוד, כאשר חלקם של מדדים אלו כפוף למגבלות פנימיות ו/או רגולטוריות.

בהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 221, הבנק מחשב את יחס הנזילות "סולו" מדי יום בחלוקה לשקלים ומטבע-חוץ, ועוקב אחר היחס בחברות הבנות (אשר נדרשות לעמוד במגבלות נזילות פנימיות המותאמות לאופי פעילותן) ומחשב את היחס במאחד מדי יום כאשר בחישוב היחס במאחד מובאות בחשבון מגבלות העלולות לחול על העברת נזילות מחלק מהחברות הבנות בזמן משבר, ובפרט מחברות בנות בנקאיות בחו"ל. היחס בתאגיד הבנקאי סולו והיחס במאחד מדווח כממוצע התצפיות היומיות. דירקטוריון הבנק אימץ מגבלה פנימית המחמירה מהדרישה הרגולטורית ליחס כיסוי הנזילות, הן לתאגיד הבנקאי "סולו" והן במאחד.

במהלך 2020 פרסם בנק ישראל טיוטת הוראת ניהול בנקאי תקין 222, יחס מימון יציב (NSFR). ההוראה צפויה להיכנס לתוקף במהלך שנת 2021. הבנקים התבקשו להגיש לבנק ישראל סקר השפעה כמותי המבוסס על טיוטת ההוראה.

סיכון המימון בבנק מנוהל כחלק מסיכון הנזילות. לבנק מקורות מימון מגוונים, שעיקרם פיקדונות מהציבור. כשחלקם הארי מלקוחות פרטיים. אלו יוצרים, כאמור מטה, סיכויי נזילות ומימון נמוכים ביחס למקורות אחרים.

טבלה 29-3: יחס כיסוי הנזילות*

לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 31 בדצמבר 2019	לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 31 בדצמבר 2020	באחוזים
א. בנתוני המאחד		
	140%	יחס כיסוי נזילות
121%		
	100%	יחס כיסוי נזילות המזערי הנדרש על-ידי הפיקוח על הבנקים
100%		
ב. בנתוני הבנק		
	139%	יחס כיסוי נזילות
120%		
	100%	יחס כיסוי נזילות המזערי הנדרש על-ידי הפיקוח על הבנקים
100%		

* היחס במאחד ובתאגיד הבנקאי "סולו" מחושב על בסיס יומי, ומדווח בדוח כממוצע התצפיות היומיות.

לבנק מקורות מימון מגוונים, שעיקרם פיקדונות מהציבור. הפיקדונות מגויסים ממספר רב מאוד של מפקידים וללא תלות במפקיד בודד או בקבוצת מפקידים. עיקר גיוס המקורות של הבנק מתבצע מהציבור בארץ כשחלקו הארי מלקוחות פרטיים. מקורות שקליים לא-צמודים מגיעים ברובם מלקוחות אלה, ובמידה מסוימת גם מלקוחות מוסדיים ועסקיים גדולים (שחלקם פועלים ישירות מול מגזר ניהול פיננסי). מקורות שקליים צמודים מגויסים הן מהציבור הרחב והן מלקוחות מוסדיים המשקיעים בפיקדונות בבנק, באגרות-חוב והון משני שמנפיקה קבוצת הבנק. הבנק מייחס חשיבות רבה לגיוס מקורות יציבים בעלי פיזור גבוה. המקורות במטבע-חוץ כוללים פיקדונות ללקוחות פרטיים ולקוחות עסקיים בארץ, תושבי חוץ, חברות ישראליות בחו"ל, הנפקת CDs ומכשירים אחרים המבטחים על-ידי ה-FDIC בארצות-הברית ומקורות נוספים.

הבנק עומד בכל מגבלות סיכון הנזילות, הרגולטוריות והפנימיות, הכוללות, בין השאר, מודלי טווח קצר כדוגמת LCR ומודל פנימי ל-30 יום, מודלי טווח בינוני כדוגמת מודל פנימי מבוסס NSFR (מקורות מימון יציבים למעל שנה חלקי צרכי מימון יציבים למעל שנה כהגדרתם בבנק ברוח המלצות ועדת באזל) ומגבלות המתייחסות לטווח הארוך. בהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין 221, נכון ליום 31 בדצמבר 2020 הבנק מחזיק במאחד נכסים נזילים (בעיקר רזרבות בבנקים מרכזיים, ניירות-ערך סחירים של ריבונות ובנקים מרכזיים, וכן מטבעות ושטרי כסף) לזמן משבר (לאחר מקדמי ביטחון) בסך של 176,673 מיליון ש"ח, בנוסף לאגרות-חוב נזילות שאינן מוכרות לצרכי חישוב הנכסים הנזילים. הנכסים הנזילים מוחזקים בחלקם בבנק ובחלקם בחברות הבנות, כאשר הבנק מתחשב במגבלות אפשריות להעברת נזילות בין חלק מהחברות הבנות לבנק עצמו, בדגש על חברות בנות בנקאיות בחו"ל. בהתאם, חלק מהחברות הבנות מחזיק נכסים נזילים לזמן משבר (או קו אשראי מהחברה האם- הבנק) בהתאם לצורך, והבנק אינו מסתמך על נכסים אלו. לאור ההנחות לגבי מיחזור פיקדונות במהלך עסקים רגיל והנחות אחרות, הבנק אינו צופה בעיות נזילות שיחייבו שימוש בנכסים הנזילים, אך ערוך לתרחישים הנדרשים. במהלך שנת 2020 יחס כיסוי הנזילות (LCR) עלה בצורה ניכרת ביחס לרבעון הרביעי של שנת 2019. העלייה ביחס נובעת מגידול חד בפיקדונות הציבור (עיקר הגידול בפיקדונות של הלקוחות הפרטיים) לעומת עלייה מתונה באשראי לציבור.

טבלה 30-3: יתרת סך הפיקדונות של שלוש קבוצות * המפקידים הגדולות **

יתרה ליום		
31.12.19	31.12.20	
במיליוני ש"ח		
5,924	7,745	קבוצה א
5,414	6,236	קבוצה ב
4,717	4,502	קבוצה ג

* "קבוצה" - מפקיד, לרבות צד השולט בו (לרבות אחרים הנשלטים על-ידי) וצד הנשלט על-ידי.
 ** שלוש קבוצות המפקידים הגדולות באותו מועד דיווח.

לפירוט והרחבה בנושא סיכון הנזילות ראה "[דוח על הסיכונים](#)" וביאור 31 נכסים והתחייבויות לפי מטבע ולפי תקופה בדוחות הכספיים.

3.5. סיכון תפעולי

סיכון תפעולי מוגדר כסיכון להפסד העלול להיגרם מתהליכים פנימיים כושלים או לקויים, מפעולות אנוש, מכשלים במערכות וכן מאירועים חיצוניים. ההגדרה כוללת סיכון משפטי, אך אינה כוללת סיכון אסטרטגי וסיכון מוניטין. כשל הקשור לאחד הגורמים האמורים עלול להביא לפגיעה אפשרית ברווחיות. הבנק מפעיל יחידות בקרה, לרבות יחידות אבטחת מערכות מידע והגנת הסייבר, המשכיות עסקית, ביטחון, קצין צוות ראשי, נהלים ומערכות מקיפים בנושאים הקשורים לפעילות בנקאית, ניהול משאבי אנוש, בקרות תהליכים, פעילות בחירום ועוד.

לאור התפשטות נגיף קורונה הבנק נקט בשורה של תהליכים ואמצעים כמו גם כמצוין להלן בסעיפים סיכונים אבטחת מידע וסייבר והיערכות לחירום. ככלל, הסיכונים התפעוליים שקשורים למשבר והשלכותיו נותחו והוערך כי אופן העבודה עלול להגביר את החשיפה לסיכונים התפעוליים. נשקלים ומיושמים בקרות ואמצעים מתאימים למזעור הסיכון. עם זאת, בשל אי הוודאות הרבה השוררת בשלב זה, לא ניתן להעריך את מלוא ההשפעות העתידיות של משבר התפשטות הנגיף על התפתחות הסיכון התפעולי בבנק.

3.5.1. ניהול הסיכונים התפעוליים

אסטרטגיית ניהול הסיכונים התפעוליים נועדה לתמוך בהשגת היעדים האסטרטגיים של הקבוצה ומיקסום התועלת העסקית, בהתייחס לעלות במונחי סיכון, על-ידי כל גורם אחראי בכל הרמות של הארגון. התהליך הניהולי מוכוון להתבצע על בסיס הגדרת האחריות על הסיכונים (Risk Ownership). המטרה היא, שהתקשור והטיפול המושכל בסיכונים התפעוליים יתרמו לקבלת החלטות ניהוליות, תוך שיקולי תועלת עסקית מול עלות במונחי סיכון, הן ברמת הנהלת הארגון והן ברמת היחידות השונות.

מטרות ניהול הסיכונים התפעוליים הן:

- הבטחת פיקוח וניהול אפקטיביים של הסיכונים התפעוליים בכל יחידות הקבוצה לרבות הבעלות על הסיכונים וקבלת החלטות בשיקולי עלות - תועלת;
- הבטחת זיהוי ותקשורת אפקטיביים של הסיכונים התפעוליים בכל העסקים העיקריים בקבוצה וביחידות התמיכה, במגמה להגדיר תיאבון סיכון תפעולי בהתאם ליעדים האסטרטגיים המאושרים עבור כל יחידה בקבוצה;
- הגדרת מסגרת בקרה פנימית, שתקדם בקבוצה ערכי תרבות נאותים של מודעות, שקיפות ויעילות בטיפול בסיכונים התפעוליים;
- ניהול והקצאה אופטימלית של ההון הרגולטורי וההון הכלכלי ביחס לסיכונים התפעוליים.

האחריות על ניהול השוטף של הסיכון התפעולי וביצוע הפעילויות למזעור הסיכון חלה על מנהלי החטיבות ועל מנהלי חברות הבת בקבוצת הבנק. עבודת המטה בתחום זה מוטלת על המחלקה לניהול הסיכונים התפעוליים ביחידה לניהול הסיכונים התפעוליים וסיכונים השוק, בחטיבה לניהול הסיכונים. ביחידות הבנק והקבוצה מתנהלת פעילות שוטפת של רשת בקרי סיכונים תפעוליים, לפי העיקרון של ניהול מטריציוני, שמבוסס על כפיפות ארגונית למנהלי החטיבות או למנכ"ל חברות הבת והכוונה מתודולוגית מצד המחלקה לניהול הסיכונים התפעוליים.

הפעילות לניהול הסיכון התפעולי מפותחת ומכוונת על-ידי שלושה פורומים: ועדת הדירקטוריון לניהול ובקרת סיכונים, צוות הנהלה לניהול הסיכונים וצוות וצוות המשנה לניהול הסיכונים התפעוליים

מדיניות ניהול הסיכונים התפעוליים אושרה על-ידי הנהלה ודירקטוריון הבנק. מסמך המדיניות מהווה מסגרת לניהול הסיכונים התפעוליים בקבוצה, בהתאם לעקרונות וחובות דיווח אחידים שיעדם ניהול תקין על-פי אמות המידה של באזל 2 (Sound Practices). פעילות הבנק בנושא מתבצעת על-פי כללי הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 206 בנושא מדידה והלימות הון - סיכון תפעולי, המתייחסת בין היתר להקצאת ההון הרגולטורי בגין הסיכונים התפעוליים, וכן על-פי כללי הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 350 בנושא ניהול הסיכון התפעולי, התואמת את הנחיות במסמך של באזל מיוני 2011 בנושא Sound Practice בניהול הסיכון התפעולי.

הבנק פועל על-פי הגישה הסטנדרטית של באזל 2 והדרישות התואמות לניהול בנקאי תקין. במסגרת זו מתנהלים בין היתר פרויקטים ופעילויות, כמפורט להלן:

- איסוף מידע על אירועים תפעוליים בקבוצת הבנק. בסיס המידע לעניין זה הוקם בסוף שנת 2002 ומשמש בין היתר לניתוח האירועים, המגמות והדפוסים ותומך במיפוי ובהערכת הסיכונים התפעוליים שהקבוצה חשופה אליהם.
- ניתוח תרחישי סיכון בפעילויות ותהליכים בראיה צופה פני עתיד.
- כחלק מפיתוח תשתית מעקב ובקרה, מאופיינים KRIs, אינדיקטורים עיקריים לסיכונים תפעוליים, ביחס למוצרים, תהליכים או סיכונים מוסדיים. ה-KRI (Key Risk Indicator) הנו מדד הניתן למדידה כמותית ועשוי לכלול גם מידע איכותי, המצביע על הימצאות גורם מסוים או מגמה. נקבעו סיפים למעקב, אסקלציה וטיפול, לפי העניין.
- ביצוע הפקות לקחים מאירועים תפעוליים, שיתופי מידע רלוונטי בין יחידות ולמידה ארגונית.
- הדיווחים הרבעוניים מוגשים לצוות המשנה לניהול הסיכונים התפעוליים, צוות ההנהלה לניהול סיכונים וצוות, ועדת הדירקטוריון לניהול ובקרת סיכונים ומליאת הדירקטוריון. הדיווחים כוללים עדכונים בדבר תוכנית העבודה, סטטוס הפרויקטים בביצוע, מידע אודות אירועים תפעוליים, הערכות סיכונים פוטנציאלים, מגמות, שינויים בפרופיל הסיכונים ומידע חיצוני השוואתי.
- פעולות נוספות בזיקה כוללות:
 - מערכת מיכונית לניהול הסיכון התפעולי, פמל"ה, הוטמעה ביחידות הקבוצה. המערכת פועלת בתחומים של איסוף מידע אודות אירועים תפעוליים, מיפוי והערכת הסיכונים והבקרות, איסוף KRI (אינדיקטורים עיקריים לסיכון), נושאים לטיפול, הפקת לקחים ודיווחים.
 - גיבוש ויישום מסגרת כוללת של עקרונות וסטנדרטים בנושא תפישת בקרה אחידה בקבוצת הבנק. במסגרת זו מתכנסים צוותי בקרה ומתבצע תהליך תקופתי להערכת אפקטיביות הבקרות.
 - השקת מוצר חדש/פעילות חדשה, על-פי הגדרות מדיניות השקת מוצר חדש בקבוצת הבנק, מלווה בבחינה וניתוח של הסיכונים התפעוליים הרלוונטיים הטמונים במוצר/פעילות.
 - הגדרת תשתית מתודולוגית לניהול סיכונים תפעוליים בתהליכי IT מהותיים.
 - הוצאת פעילות למיקור חוץ בשים לב לסיכונים הייחודיים למיקור חוץ, בהתאם להנחיות המדיניות הייעודית לנושא.
 - תשומת לב מיוחדת, לרבות גיבוש מדיניות ייעודית, ניתנה לניהול סיכונים בנקאות בתקשורת, בהתאם להנחיות הוראת ניהול בנקאי תקין 367 בנקאות בתקשורת.
- מתבצעים מהלכים שוטפים לזיהוי, מיפוי והערכת סיכונים תפעוליים ובקרות ביחידות הבנק והקבוצה, לרבות מיפוי סיכונים מעילות והונאות. הפעילות מתבצעת על בסיס מתודולוגיה אחידה התואמת את דרישות ועדת באזל והוראות בנק ישראל בנושא, לרבות מעקב אחר יישום המלצות. אחת לשלוש שנים מתבצע מהלך של מיפוי מקיף של הסיכונים התפעוליים בכל יחידות הקבוצה. בהמשך, מתבצעים תחזוקה, עדכון והרחבה של הממצאים באמצעות ניתוחים נוספים, ניתוח סיכונים במוצרים/פעילויות חדשים והתקשרויות מהותיות למיקורי חוץ של פעילויות/תהליכים.
- מטרת הפעילות לזהות מוקדי סיכון מהותיים, להגדיר אחריות על הסיכונים (Risk Ownership), להעריך את הסיכונים (הממוצעים והקיצוניים) והבקרות הקיימות ולהבחין בין סיכונים נמוכים לבין סיכונים מהותיים הדורשים בחינה נוספת ונקיטת פעילויות בהתאם לשיקולי עלות - תועלת, על-פי דרכים עיקריות להתמודדות עם סיכונים, כדלקמן: למזער את הסיכון באמצעות יישום בקרות נוספות, להעביר את הסיכון לצד ג' (כגון: ביטוח, מיקור חוץ), לספוג את הסיכון תוך כימות שלו ולהפחית את הפעילות יוצרת הסיכון.
- פרופיל הסיכון התפעולי מנוטר תקופתית ביחס לתיאבון הסיכון התפעולי אשר מוגדר במדיניות באמצעות פרמטרים שונים ברמה כלל קבוצתית וברמה של יחידות ותהליכים ספציפיים. הבנק מקצה הון בגין נכסי סיכון תפעולי, על-פי מודל סטנדרטי שהוגדר על-ידי בנק ישראל. הדיווחים לעניין העמידה במגבלות תיאבון הסיכון מוגשים בתדירות רבעונית במסגרת מסמך הסיכונים הכולל.
- הבנק משתמש במדדים כמותיים של תיאבון הסיכון התפעולי אשר מתייחסים לפרמטרים הבאים: היקפי הנזקים התפעוליים ביחס להכנסות הגולמיות לפי הגישה הסטנדרטית של באזל, שיעור הגידול בנזקים משנה לשנה, תרחישי סיכון אשר דורגו ברמת סיכון גבוהה מאד ברמת קבוצת הבנק והערכת תרחישי קיצון.

3.5.2. סיכונים טכנולוגיים ומחשוב

הבנק תלוי במערכות ותשתיות IT לפעילותו השונות. סיכון הטכנולוגיה והמחשוב הינו הסיכון לפגיעה בפעילותו התקינה של הבנק ובשירות ללקוחות, להפסד או לפגיעה במוניטין עקב אי נאותות או כשל במערכות ותשתיות ה-IT של הבנק. ככלל, הבנק מתחזק את מערכות ותשתיות המידע, מאמץ טכנולוגיות חדשות ופועל תמידית למתן תשתית טכנולוגית המאפשרת את התנהלות העסקית וקידום יוזמות אסטרטגיות בחטיבות השונות, בהתאם למדיניות ניהול טכנולוגיית המידע של הבנק. בבנק קיימים מסמכי מדיניות ייעודיים הכוללים התייחסות להיבטי אבטחת מידע וסייבר, עקרונות גיבוי והתאוששות במצבים של תקלות ואסונות, ומסמכי מדיניות בנושאים של מיקור חוץ, מחשוב ענן, כללים למימוש טכנולוגיות חדשות במסגרת בנקאות בתקשורת וניהול סיכונים IT. כמו-כן, על מנת להתמודד עם אתגרי העתיד, לפשט ולייעל את הפלטפורמות הטכנולוגיות, לשפר את יכולת התגובה ולבנות יכולות חדשות, הבנק מבצע תוכנית מודרניזציה רב שנתית של מערכות המחשוב המרכזיות.

בחינת סיכונים ה-IT מתבצעת באופן שוטף, על-פי מתודולוגיה מקובלת, הן ברמת תהליכי ה-IT המהותיים המנוהלים בבנק והן ברמת מערכות המידע והתשתיות המשמשות את הבנק. הטיפול בסיכונים הנובעים מתהליכי IT מהותיים מבוצע כחלק מתפישת הבקרה המיושמת בחטיבת טכנולוגיה ומחשוב, על-ידי מספר יחידות מקצועיות ייעודיות הכפופות להנהלת החטיבה. יחידות אלו פועלות על-פי ההנחיות הרגולטוריות השונות, כגון הוראות ניהול בנקאי תקין 357, 361 ו-363 ביניהן: מחלקת אבטחת מערכות מידע והגנת הסייבר, יחידת תכנון ובקרה, בקרת פיתוח ויחידת ניהול סיכונים IT.

לאור התפשטות נגיף הקורונה וכדי לשמור על רציפות השירות, ננקטו צעדים שונים במערכת ה-IT של הבנק למתן מענה להמשכיות העסקית של הבנק וכן המשך ניהול הפורטפוליו הטכנולוגי, תוך כדי שמירה על אבטחת נכסיו והבטחת התפעול השוטף.

3.5.3. סיכוני אבטחת מידע וסייבר

סיכון הסייבר הינו הסיכון לנזק ובכללו שיבוש, הפרעה, השבתה של פעילות, גניבת נכס, איסוף מודיעין או פגיעה במוניטין או באמון הציבור כתוצאה מהתרחשות אירוע סייבר. בתחום הסייבר מתנהלת פעילות כנדרש בהוראות בנק ישראל ובכללן הוראת ניהול בנקאי תקין 361 בנושא ניהול הגנת הסייבר, הוראת ניהול בנקאי תקין 363 בנושא שרשרת אספקה, חוק הגנת הפרטיות, התשמ"א-1981 וחוקים אחרים בהתאם לעניין, במטרה להגן על מערך טכנולוגית המידע ולמזער את הסיכונים. סיכוני אבטחת מידע וסייבר בבנק מנוהלים על-ידי מערך אבטחת מערכות מידע וסייבר בחטיבת הטכנולוגיה והמחשוב.

בשנים האחרונות חל גידול בתחכום ובחומרת תקיפות הסייבר על המגזר הפיננסי העולמי, כאשר מגמות ההתפתחויות הטכנולוגיות כגון מחשוב ענן, פתיחות לממשקים חיצוניים והרחבת השירותים הדיגיטליים מחד ורמת התחכום והכלים העומדים לרשות התוקפים מאידך מגדילים את החשיפה לסיכוני סייבר. המגזר הבנקאי בישראל, ובכלל זה הבנק, חווים באופן שוטף התקפות סייבר, כגון DDOS (התקפת מניעת שירות מבזרת Distributed Denial Of Service attack - תקיפות שנועדו להשבית מערכת מחשב על-ידי יצירת עומס חריג על משאביה), דייג (דייג - Phishing - הוא ניסיון לגניבת מידע רגיש על-ידי התחזות ברשת האינטרנט) וכדומה. לאחרונה גם תקיפות על גורמי ממשל וביטוח בניסיון לפגיעה במוניטין וכן תקיפות שרשרת האספקה (תקיפת ארגון באמצעות ספק/מוצר בשימוש). הבנק פעל להפקת לקחים ועדכון ההערכות בהתאמה. בשנת 2020 לא נתגלו בבנק אירועי סייבר מהותיים בעלי השפעה על הדוח הכספי. נציין כי בחודשים האחרונים ארע גידול בכמות ניסיונות הפישינג ובעוצמת התקפות DDOS איתם הבנק מתמודד, תוך עלייה מסויימת בעוצמת הסיכון אך כאמור ללא נזקים משמעותיים.

הבנק משקיע אמצעים רבים (אנושיים וטכנולוגיים) בכדי לחזק את מערך אבטחת המידע והגנת הסייבר על מנת להתמודד עם התפתחות האיומים. מערך ההגנה של הבנק מורכב משכבות הגנה המשלבות טכנולוגיות מתקדמות. הבנק מפעיל תהליכי הגנת סייבר על מנת למזער את הסיכון לחדירה וגישה לא מורשית למערכות המידע ולהתממשות תקיפות, ולהבטיח את נכונות, זמינות וחשאיות מאגרי המידע. במקביל מפעיל הבנק תהליכי גילוי וזיהוי אירועי סייבר בכל שעות היממה, ובכללם הפעלת מרכז אירועי אבטחת מידע. כמו-כן הבנק נערך להכלת אירועי סייבר תוך מזעור הנזק על נכסי הבנק ולקוחותיו. הבנק פועל באופן מתמיד לזיהוי יעדי ההגנה, האיומים, הסיכונים ואפקטיביות ההגנה ובונה את תוכניות העבודה לשיפור מערך ההגנה בהתאם.

הבנק מעדכן באופן שוטף את הערכת הסיכונים ביחס לתובנות מאירועי סייבר בארץ ובעולם הרלוונטיים למערכות הבנק ופעילותו העסקית. בנוסף, הבנק רואה חשיבות רבה בקיום תרבות ארגונית לניהול סיכון ולכן פועל בדרכים מגוונות (כגון: הרצאות, תקשורים, ותרגילים בדרגים שונים) להגברת מודעות העובדים לסיכוני הסייבר. לאחרונה הבנק עדכן את הערכת סיכוני הסייבר בהתאמה להתפתחות האיומים בתקופת התפשטות נגיף הקורונה, ומבצע פעילות מקיפה לצמצום הסיכון, בפרט לאור השינוי במתכונת העבודה בבנק למעבר משמעותי של עובדים לעבודה מרחוק כולל פיתח מענה לצמצום סיכון העבודה מרחוק והנחיית עובדי וספקי בדרכים לצמצום הסיכון, בין היתר על-ידי הגברת מודעות לסיכוני הסייבר החדשים והמתפתחים. כמו-כן, הועלתה המוכנות לפעולות דייג והונאת לקוחות שעלולות להתרחש תוך ניצול המשבר וחששות הציבור.

היחידה לניהול סיכוני סייבר בחטיבה לניהול סיכונים עוסקת בקביעת מדדים ומתודולוגיות להערכת בשלות ההגנה, ניתוח משמעותיות עסקיות לתרחישי סייבר, אתגור מערך ההגנה, ובחינת התפתחויות בתחום סיכון הסייבר הרלוונטיים למערך הטכנולוגי והעסקי של הבנק.

3.5.4. סיכוני מחשוב ענן

הבנק פועל בהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין שמספרה 362. הבנק ממשיך ליישם מחשוב ענן בתחומים מסוימים ובוחן שימושים נוספים תוך טיפול נאות בסיכונים התפעוליים הנגזרים מכך ובהתאמה להנחיות הרגולציה. זאת מתוך כוונה לאפשר יישום היתרונות העסקיים של שימוש בשירותי מחשוב ענן תוך ניהול מושכל של הסיכונים ועמידה בדרישות הרגולציה.

3.5.5. היערכות לחירום

בבנק מנוהלת ומיושמת תוכנית רציפה להיערכות לחירום ולהמשכיות העסקית (BCMP - Business Continuity Management Plan) בהתאם להוראות בנק ישראל מספר 355 ("ניהול המשכיות עסקית") ומספר 357 ("ניהול טכנולוגיית המידע") והרחבות נוספות. היערכות הבנק מבוססת על תוכניות פעולה מפורטות, נוהלי עבודה, ניסויים ותרגולים תקופתיים המוגדרים במערכת נהלים לשעת חירום. כחלק מהיערכותו לחירום ביצע הבנק מהלך רחבי של קביעת מדיניות, הגדרת תרחישי יחוס, מיפוי וניתוח תהליכים קריטיים והמשאבים הנדרשים לאישושם בחירום (BIA) ועדכון תוכניות הפעולה על בסיס מתודולוגיות מקובלות בעולם. מהלך זה מתעדכן באופן שוטף ומובא לאישור בתדירות שנתית. תוכנית הפעילות מערבת את כל חטיבות הבנק, באמצעות ממוני המשכיות עסקית חטיבתיים וצוותים ייעודיים. תוכנית ה-BCP מובלת על-ידי מחלקת ניהול המשכיות עסקית ייעודית (BCM), כפופה למנהל המשכיות העסקית בבנק ולמנהל צוות החירום הבנקאי (מנהל החטיבה הפיננסית).

מדיניות המשכיות העסקית אומצה גם בחברות הבנות בארץ ובעולם וכן בסניפי חו"ל של הבנק, בהתאמה למדיניות ממשל תאגידי והנחיות בנק ישראל. בנוסף, מבצע הבנק תרגילי חירום תקופתיים, הכוללים הן תרחישים תפעוליים והן תרחישים עסקיים מורכבים, בהשתתפות היחידות השונות, מרמת הסניפים, מנהלות, יחידות, חטיבות ועד רמת הנהלת הבנק. בבנק פועל אתר מחשוב מרכזי מרוחק להבטחת זמינות ומיגון מערכות המידע והמידע עצמו. מערך ניהול המשכיות העסקית בבנק אושר על-ידי מכון התקנים הישראלי כתואם את דרישות התקן הבינלאומי ISO22301.

במסגרת היערכות להמשכיות העסקית הבנק נערך לטיפול במגוון של תרחישים אפשריים וביניהם לתרחיש פנדמיה. הבנק פעל מסוף הרבעון הראשון במתכונת חירום בשל התפשטות נגיף הקורונה, כאשר מתכונת העבודה בבנק צומצמה ביחס לרגיל, תוך המשך הפעלת השירותים העסקיים הקריטיים וללא ביצוע שינויים מהותיים בתנאי העסקה וההטבות לעובדים. בחודש מאי הבנק חזר למתכונת עבודה מלאה תוך התאמת אופן העבודה לנסיבות המשתנות ופעולה בשגרת חירום. במשך כל התקופה, הבנק פועל בכל המישורים ובהתאם לתקנות שעת חירום לצמצום התפשטות נגיף הקורונה, הנחיות משרד הבריאות, הקלות רגולטוריות והנחיות בנק ישראל ויתר התקנות המחייבות על מנת להבטיח המשך מתן שירות ללקוחות בערוצים השונים. לאורך התקופה תוכניות החירום של הבנק הופעלו על מנת להקטין את ההסתברות להדבקה רחבה ובכלל זה יחידות רבות פוצלו בין מקומות שונים ו/או עברו לעבודה במשמרות ו/או עברו לעבודה מרחוק, כאשר יכולות וזמינות העבודה מרחוק (עבודה מהבית) שופרו לאורך השנה. סופקו חומרי חינוך, הגיינה ומיגון לכל מבני הבנק, נשמר המרחק הנדרש בין העובדים בכל המרחבים והצהרות בריאות למגיעים פיזית למשרדים. המנהלים הוגדרו כ'ממוני קורונה' ובמסגרת זו תפקידים לאכוף את יישום כלל הנחיות התקפות. ההנחיות מופצות למנהלים ולעובדים באופן רציף. מתנהל מעקב וקשר שוטף עם העובדים בבידוד והחולים והוקם מערך סיוע והסברה לעובדים. בסניפים ניתן שירות באמצעות 'זימון תור מראש', ונשמרת ההנחיות בכל הנוגע לקבלת קהל, בהתאם להוראות שעת חירום המחייבות והנחיות לשמירת הגיינה. תקשור נרחב מתבצע באופן שוטף בערוצים השונים ללקוחות הבנק על מנת לעדכן על הפעילות השוטפת של מערך הסניפים, מימוש ההקלות בחיבור/זיהוי הלקוחות ל/בערוצים הישירים על מנת לסייע במתן השירות, בכלל זה כרטיסי אשראי ופנקסי שיקים נשלחים ללקוחות, ומומשו ההקלות שאפשר הרגולטור. הבנק עומד בקשר עם ספקי החיוניים על מנת לוודא המשך שירות רציף וכך גם עם חברות הבנות בארץ ובחו"ל וסניפי חו"ל ועם שותפיו השונים במערכת הבנקאית והשירותים הפיננסיים. בנק ישראל מדווח בתדירות שהוגדרה על ידו או בעת אירוע חריג על-פי ההנחיות. מתכונת העבודה מתעדכנת מעת לעת בהתאם להנחיות ולהתפתחויות השונות. במסגרת היערכות להמשכיות העסקית הבנק נערך לטיפול במגוון של תרחישים אפשריים. ביחס לתרחיש חירום שבגינם עלול להיגרם לונדק משמעותי מנוטרות מערכות התרעה של "אורות אדומים" וקיימות תוכניות מגירה מפורטות. תרחישי הקיצון נבחנים ונידונים תקופתית בצוות טיפול בתרחישי קיצון וריכוזי סיכון. הפעלת תוכניות המגירה היא באחריות ההנהלה או צוות הנהלה ייעודי לטיפול בהיבטים הפיננסיים של מצבי משבר. יצוין כי צ'ארטר להקמתו של צוות כזה כלול אף הוא בין תוכניות המגירה.

בשנת 2020 לא ארע שינוי מהותי בבקרה הפנימית על הדיווח הכספי אשר השפיע באופן מהותי, או סביר שצפוי להשפיע באופן מהותי, על הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי וזאת לרבות ההשפעות הפוטנציאליות של אירוע נגיף הקורונה על מערכות הדיווח הכספי ועל מערך בקורות הגילוי.

3.5.6. ביטוח

לבנק פוליסת ביטוח בנקאי המגדרת סיכונים תפעוליים וכוללת: (1) ביטוח בנקאי לכיסוי נזקים העלולים להיגרם כתוצאה ממעילות עובדים, אובדן מסמכים, זיוף מסמכים ועוד; פוליסה זו כוללת כיסוי לנזקי פשעי מחשב שנגרמו לבנק ו/או ללקוחותיו עקב חדירה של צד שלישי בלתי מורשה למערכות המחשב של הבנק; (2) ביטוח אחריות מקצועית להגנה בפני תביעת לקוח שנגרם לו נזק כתוצאה מפעולה בנקאית רשלנית. פוליסות אלו כפופות לחריגים המקובלים בפוליסות ביטוח של תאגידים בנקאיים בישראל (לרבות החרגת נזק הנגרם כתוצאה מעבירה על הוראות הקשורות בהלבנת הון ובמימון טרוור).

בנוסף, המערך הביטוחי של הבנק כולל גם ביטוח רכוש, צד ג', חבות מעבידים, ביטוח אחריות דירקטורים ונושאי משרה וביטוחים נוספים. גבולות האחריות בפוליסות נקבעו על-ידי הבנק בהתאם להערכת הסיכון הכרוך בפעילות הקבוצה וכחלק ממדיניות ניהול הסיכונים הכוללת. במסגרת מיילי הדרישות לניהול תקין על-פי הנחיות באזל (Sound Practice), קיים שיתוף פעולה תוך חילופי מידע בין המחלקה לניהול הסיכונים התפעוליים ובין היחידה המטפלת בביטוח הבנקאי.

3.6. סיכון ציות

סיכון הציות הוא הסיכון להטלת סנקציה משפטית או רגולטורית, להפסד פיננסי מהותי, או לנזק תדמיתי, אשר התאגיד הבנקאי עלול לספוג כתוצאה מכך שהוא אינו מקיים את הוראות הציות כהגדרתן בהוראת ניהול בנקאי תקין 308.

תחת סיכון הציות כלולים בהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין 308, גם סיכונים הנובעים מתחום הוגנות הבנק כלפי לקוחותיו, ניגוד עניינים, איסור הלבנת הון ומימון טרוור (לרבות אלה העוסקות בדיני המס), מתן ייעוץ ללקוח, אכיפה בניירות-ערך, הגנה על הפרטיות (למעט היבטים של טכנולוגיית המידע), הוראות ה-FATCA האמריקאי וה-CRS הבינלאומי והיבטי מיסוי רלוונטיים למוצרים או לשירותים ללקוחות או הוראות בעלות אופי דומה. סיכון הציות כולל גם את סיכון המוניטין הנלווה לאי-הציות להוראות האמורות.

הבנק נוקט מדיניות של ציות לכל הוראות החוק והרגולציה, ופועל להטמעתה ביחידותיו ובקרב עובדיו. לצרכי ניהול הסיכון, ניתן להגדיר את סיכוני הציות המרכזיים שמפניהם מבקש הבנק להתגונן כמפורט להלן:

- הסיכון לנזק מהותי בגין צו רגולטורי מצד רשות כלשהי, בשל אי-ציות של הבנק או מי מעובדיו, להוראות העוסקות באיסור הלבנת הון ומימון טרוור, וכן בגין ליקויים בתהליכים שנועדו להבטיח ציות כאמור או בגין חסרונם של תהליכים כאמור;
- הסיכון לנזק מהותי בגין צו רגולטורי מצד רשות רגולטורית, בשל פעילות לא נאותה או לא הוגנת או לא אחראית או לא אתית של הבנק או מי מעובדיו ביחס ללקוחות הבנק או ביחס לנושאי מס או בשל אי-ציות להוראות דין בהקשרים אלו;
- הסיכון לנזק מהותי בגין צו רגולטורי מצד רשות רגולטורית, בשל אי-ציות של הבנק או מי מעובדיו לדיני ניירות-ערך;
- הסיכון לנזק מהותי בגין תביעה ייצוגית, הנובעת מאי-ציות להוראות המסדירות את יחסי הבנק והלקוח;
- הסיכון לנזק מהותי בגין תביעות או צווים רגולטוריים הנובעים מהתנהגות לא הולמת או לא אחראית, לא אתית, או לא ראויה של מי מעובדי הבנק;
- הסיכון לתביעה פלילית נגד הבנק או עובדים בכירים בו, בשל אי-ציות לחוק.
- הסיכון לנזק מהותי בגין אי עמידה או הפרה של הסכמי הבנק עם הרשויות האמריקאיות בארצות-הברית מיום 30 באפריל 2020, הכוללים פעולות ייעודיות ומחויבויות נוספות בתחום זה, כמפורט בביאורים 25' ו-25' בעניין התחייבויות תלויות והתקשרויות מיוחדות ובאתר הבנק.

זיהוי מוקדי סיכון הציות המרכזיים ומעקב אחר התפתחותם נעשה, בין היתר, באמצעות מדדי סיכון. מוקדי הסיכון המרכזיים ועוצמת הסיכון הנובעת מהם עשויים להשתנות בהתאם לדינמיות הרגולציה, האכיפה, פעילות הבנק והלקוחות, התפתחות השוק וכיו"ב. לשם מדידת הסיכון, משתמש הבנק במדדים כמותיים ובמדדים איכותיים. המדדים כוללים, בין היתר, התפתחויות רגולטוריות ואכיפתיות, שינויים בלקוחות ובמוצרים מסוימים, ממצאי בקורות וביקורות, סקרי פערים ועוד.

קצין הציות הראשי של הבנק משמש בתפקידו לפי הוראת ניהול בנקאי 308, בין היתר, כאחראי על מילוי החובות לפי חוק איסור הלבנת הון ומניעת מימון טרוור, וכן כממונה על האכיפה בניירות-ערך לפי חוק לייעול הליכי אכיפה ברשות ניירות-ערך וכקצין אחראי על-פי ה-FATCA. יחידת קצין ציות ראשי והממונה על האכיפה בניירות-ערך, מורכבת מיחידת איסור הלבנת הון, יחידת אכיפה בניירות-ערך וציות ישראל, ציות בינ"ל, יחידת קשרי לקוחות הוראות צרכניות וחברות בנות, יחידת הציות למיסוי בינלאומי, יחידת מטה.

יחידת קצין ציות ראשי נועדה לתמוך בהשגת היעדים האסטרטגיים והעסקיים של הקבוצה תוך מזעור החשיפה לסיכונים ציות ומוניטין. יעדי יחידת קצין ציות ראשי הינם:

- להוביל מדיניות ליישום מלוא הוראות החוק בכל יחידות הבנק בארץ ובעולם, תוך הבנת הצרכים של היחידות העסקיות ותמיכה בפעילותן;
 - בראייה מבוססת סיכון לזהות, לתעד ולהעריך באופן פעיל את סיכונים הציות הגלומים בפעילויות העסקיות של הבנק;
 - לנטר ולבדוק את הציות בקבוצת הבנק על-ידי ביצוע דגימות ולדווח לאורגני הבנק אודות הממצאים.
- האחריות על הניהול השוטף של סיכון הבנק בהיבטי הציות, וביצוע הפעילויות למזעור הסיכון, חלה על מנהלי החטיבות ועל מנהלי חברות הבנות בקבוצת הבנק. האחריות המקצועית כמעגל בקרה שני בתחום זה מוטלת על יחידת קצין ציות ראשי בחטיבה לניהול סיכונים. ביחידות הבנק והקבוצה מתנהלת פעילות שוטפת של מערך קציני ציות, על בסיס ניהול מטריציוני, שמבוסס על כפיפות ארגונית למנהלי החטיבות/מנכ"ל חברים הבת וכפיפות מקצועית ליחידת קצין ציות ראשי.
- הפעילות של יחידת קצין ציות ראשי ואכיפה בניירות-ערך מפוקחת על-פי ממשל תאגידי באמצעות:
- ועדת הדירקטוריון לניהול ובקרת סיכונים;
 - הנהלת הבנק בראשות המנכ"ל;
 - דיווח לפחות פעם בשנה להנהלה הבכירה ולדירקטוריון על נושאי הציות.

מדיניות הציות הקבוצתית, קובעת כללים לגבי מכלול הנושאים המרכיבים את נושאי הציות כאמור לעיל. המדיניות כוללת כללי ממשל תאגידי ואינטראקציה עם חברות בנות וסניפים מחוץ לישראל, ומתבססת על החקיקה והרגולציה בישראל ובמקומות הפעילות הרלוונטיים. קבוצת הבנק הקימה תשתית לטיפול בחובות הגילוי הנדרשות מול יחידים ותאגידים בעניין ה-FATCA וממשיכה בתהליך מיכון הדרישות המתחייבות מחקיקה זו ומהרגולציה הישראלית בנושא. בדומה לקבוצת הבנק מקימה תשתית לטיפול בחובות הגילוי הנדרשות מול יחידים ותאגידים בעניין ה-CRS. החוק הישראלי מחייב את המוסדות הפיננסיים בישראל לדווח על חשבונות פיננסיים של לקוחות בעלי תושבות מס זרה. זאת, במסגרת אמנת ה-CRS לחילופי מידע עליה חתמה ישראל. תקנות מס הכנסה (יישום תקן אחיד לדיווח ולבדיקת נאותות של מידע על חשבונות פיננסיים), התשע"ט-2019 אושרו על-ידי ועדת הכספים של הכנסת ב-1 לינואר 2019. כמו-כן, הבנק קבע מדיניות כוללת של כסף מוצהר גם לעניין הלקוחות תושבי החוץ, שנועדה לצמצם את החשיפה להימצאותם של כספים לא מדווחים, בחשבונות תושבי החוץ בכל קבוצת הבנק.

במסגרת סיכון הציות נכלל גם הסיכון בקשר עם פעילות הבנק מול בנקים שמקום מושבם ברשות הפלסטינאית אשר טעונה עמידה בדרישות רגולטוריות שונות, בפרט בקשר עם הלבנת הון ומניעת מימון טרוור, וכרוכה במעקב אחר העברות כספים אל ומאת תושבי הרשות הפלסטינאית. בתחילת שנת 2009 הפסיק הבנק את פעילותו עם בנקים וסניפים שמקום מושבם ברצועת עזה, לאחר שהממשלה הכריזה על עזה כעל ישות עוינת. במרוצת השנים, חזר הבנק ופנה לבנק ישראל ולמשרד האוצר והודיע כי נוכח הבעייתיות הכרוכה במתן שירותים בנקאיים לבנקים הפלסטינאים ברצונו להפסיק מתן שירותים אלה.

בחודש ינואר 2018 קיבל הבנק כתבי חסינות ושיפוי תחומים מהיועץ המשפטי לממשלה ומשרד האוצר. כתב החסינות מגן על הבנק, נושאי משרה בו ועובדיו מפני הגשת כתב אישום בישראל בגין עבירות מסוימות בקשר עם הלבנת הון ומניעת מימון טרוור ביחס לשירותים שהבנק העניק או יעניק לבנקים פלסטיניים מיום 28 במרץ 2016 ועד ליום 31 במאי 2019 ("תקופת החסינות והשיפוי"). בהמשך לכתב החסינות, קיבל הבנק בינואר 2018 מכתב מהמפקחת על הבנקים ובו הודעתה כי לא יינקטו צעדי אכיפה בכל הנוגע לפעולות של הבנק בקשר למתן שירותי קורספונדנציה שעליהם חל כתב החסינות.

בכתב השיפוי התחייבה מדינת ישראל לשפות את הבנק בסכום של עד 1.5 מיליארד ש"ח בגין הוצאות (חבות לפי פסק דין והוצאות משפט) בהן יישא הבנק במסגרת הליכים אזרחיים או הליכים פליליים שלא הסתיימו בהרשעה אשר ננקטו כנגד הבנק, נושא משרה בו או עובד בקשר עם מתן השירותים הקורספונדנטיים בתקופת החסינות והשיפוי. התחייבויות החסינות והשיפוי הניתנות לבנק כאמור כפופות לסייגים שנקבעו בהן ולתנאים בהם על הבנק לעמוד.

לאור בקשת המדינה לדחות את מועד סיום מתן השירותים הקורספונדנטיים עד ליישום של פתרון ארוך טווח למתן השירותים הקורספונדנטיים, באמצעות הקמת חברה ממשלתית אשר תספק לבנקים פלסטיניים שירותים אלה - ניתן ביום 30 ביוני 2019 כתב שיפוי מעודכן. בהתאם לכתב השיפוי המעודכן, עודכן סכום השיפוי בו התחייבה המדינה כלפי הבנק כמפורט לעיל, לסכום של עד 1.5 מיליארד ש"ח בגין כל הליך (ולא באופן מצטבר). מכתב מעודכן מטעם היועץ המשפטי לממשלה האריך את תקופת החסינות עד ליום 31 במאי 2021 ומכתב מטעם החשב הכללי מיום 18 באוגוסט 2020 האריך את תקופת כתב השיפוי עד ליום 31 במאי 2021.

3.7. סיכון משפטי

הסיכון המשפטי כולל, בין היתר, תביעות משפטיות, פסקי דין, חוסר יכולת לאכוף חוזים, וכן חשיפה לקנסות (Penalties, Fines) או צעדי אכיפה (Enforcement measures) כתוצאה מפעילות פיקוחית והסדרים פרטניים (Private Settlements) שעלולים לשבש או להשפיע באופן שלילי על פעילות קבוצת הבנק. הקבוצה נעזרת ביעוץ משפטי פנימי וחיצוני, לצורך התמודדות עם הסיכון. הבנק נוקט התייחסות מרחיבה באשר לסיכונים המשפטיים וכולל בהם סיכונים הנובעים מהוראות חקיקה ראשית ומשנית והוראות רגולטוריות, לרבות סיכונים הנובעים מאי ידיעה של הוראות הדין המקומי או הזר החל על פעילות הבנק או הקבוצה, או פרשנות שגויה שלהם, פסיקה של בתי משפט, בתי דין וגופים אחרים שיש להם סמכות מעין-שיפוטית, פעילות שאינה מגובה ביעוץ משפטי, וכן ייעוץ משפטי לקוי וסיכונים הנובעים מהליכים משפטיים. ניהול הסיכון המשפטי מתבצע בהתאם למסמך מדיניות ניהול החשיפות לסיכונים משפטיים המתעדכן ומוחל באופן קבוצתי. אחת לרבעון, נמסר על-ידי היעוץ המשפטי להנהלה ולוועדת ניהול סיכונים של הדירקטוריון דיווחים עיתיים שונים הנוגעים לסיכונים משפטיים לרבות מידע סטטיסטי בדבר הליכים משפטיים לסוגיהם, שנפתחו או נסתיימו בתקופה הרלוונטית. למידע נוסף בנושא הסיכון המשפטי ראה [ביאור 25](#) בדוחות הכספיים.

3.8. סיכון מוניטין

סיכון המוניטין מוגדר כסיכון קיים או עתידי לפגיעה בהכנסות או בהון כתוצאה מתדמית שלילית על-ידי מחזיקי העניין הרלוונטיים כגון: לקוחות, צדדים לעסקאות, בעלי מניות, משקיעים, או גופים רגולטוריים. הסיכון, אשר בדרך כלל מתלווה לפעילויות אחרות וסיכונים אחרים, יכול להתממש במגוון דרכים כגון עזיבת לקוחות, רגולציות חדשות ועוד. מדיניות ניהול סיכון המוניטין בקבוצת הבנק אושרה על-ידי ההנהלה והדירקטוריון ומיושמת ביחידות הקבוצה. אסטרטגיית ניהול סיכון המוניטין בקבוצת בנק הפועלים קובעת כי יש למנוע, למזער ולבקר את סיכונים המוניטין. בהתאם לכך, נקבעו יעדים כלל קבוצתיים ביחס לסיכון המוניטין ובפרט, הבטחת פיקוח וניהול אפקטיבי של סיכון המוניטין והגדרת מסגרת לבקרה פנימית במטרה לקדם תרבות וערכים של מודעות, שקיפות ויעילות בטיפול בסיכונים מוניטין. מסגרת הטיפול בסיכון מוניטין כוללת, בין היתר, מעקב אחר KRI, מיפוי מוקדי סיכון, סקר ודיון ייעודי אחת לשנה. דירקטוריון הבנק וההנהלה אחראים לקידום סטנדרטים גבוהים של אתיקה ויושרה ולביסוס תרבות המדגישה את חשיבות הבקרה הפנימית.

3.9. סיכון רגולציה

סיכון רגולציה הינו סיכון לפגיעה ביכולת הבנק לממש ולמקדם את יעדיו העסקיים, כתוצאה מתהליכי חקיקה ו/או עדכוני הוראות של גופים רגולטורים שונים, שגורמים לשינויים בסביבה העסקית של הקבוצה. שינויים אלה יכולים להשפיע, לעיתים, על יכולת הקבוצה להציע ולספק שירותים בנקאיים מסוימים ו/או לחייבה להיערכות ליישום מורכב ולביצוע השקעות טכנולוגיות ואחרות הכרוכות בעלות ניכרת, ותוך פגיעה בלוח הזמנים ויכולת הבנק להקצות את משאביו לפיתוח שירותים מתוכננים אחרים.

3.9.1. מגבלות ופיקוח על פעילות התאגיד הבנקאי

הבנק פועל בסביבה רגולטורית מורכבת, המתאפיינת בשינויים תכופים ובחוסר ודאות. פקודת הבנקאות, חוקי הבנקאות השונים והוראות ניהול בנקאי תקין אשר מפרסם הפיקוח על הבנקים מעת לעת, מהווים את הבסיס החוקי והמרכזי לפעילותה של קבוצת הבנק. אלו מגדירים, בין היתר, את הדרישות הרגולטוריות אשר חלות על פעילות הבנק ועל חברות הבנות וחברות קשורות לקבוצת הבנק. פעילותו של הבנק כפופה גם לדרישות רגולטוריות של רגולטורים נוספים בתחומי פעילות ספציפיים, דוגמת רשות ניירות-ערך, רשות שוק ההון, הביטוח והחיסכון, רשות הגנת הפרטיות, רשות איסור הלבנת הון ורשות התחרות וכו'. הבנק וחברות הבת פועלים ומנהלים תהליכי עבודה ייעודיים וסדורים על מנת למפות ולאתר כל עדכון רגולטורי אשר צפוי לחול עליהם, ובהתאם לכל דין רלוונטי.

3.9.2. דרכי ניהול סיכון רגולטורי

יחידת הרגולציה מעריכה ומנהלת את הסיכונים הרגולטוריים, על-ידי ניטור, זיהוי, איסוף המידע, הערכה, דיווח ומעקב ובקרה אחר ההתפתחויות הרגולטוריות בעת התהוותן. היחידה מהווה את הקשר בין היחידות הפנימיות בבנק לרגולטור במהלך התגבשות החקיקה, כך שתושמע ותשוקף דעתם של הגורמים המקצועיים הרלוונטיים, טרם התגבשות ההוראה הרגולטורית. בנוסף מספקת היחידה חוות דעת לפי העניין בדבר השפעת הרגולציה בהתהוות על ההתנהלות העסקית הצפויה של יחידות הבנק השונות. היחידה פועלת בשיתוף פעולה מלא עם היחידות המקצועיות הרלוונטיות בבנק וכן עם חברות הבנות והשלוחות, בארץ ובחו"ל, על מנת להבטיח יישום כלל דרישות הרגולציה באופן מלא וביעילות מבחינה עסקית. לעניין הציות להוראות הרגולטוריות, מרגע כניסת העדכונים הרגולטוריים לתוקפם ראה [סיכון הציות לעיל](#). בנוסף, יחידת הרגולציה מבצעת הליך ניטור שוטף אחר עדכוני רגולציה בינלאומית משמעותיים, בתחומים אשר עשויים להשפיע על פעילות הבנק בישראל ובחינת הצורך בהיערכות הבנק, חברות הבת ו/או שלוחותיו בחו"ל ליישומם. לפרטים בדבר יוזמות רגולטוריות מהותיות בעלות השפעה על פעילות הבנק בתקופת הדיווח ראה [ביאור 35](#) בדוחות הכספיים.

3.10. סיכון כלכלי

זיהוי גורמי הסיכון בסביבה הכלכלית נעשה על-ידי המחלקה הכלכלית תוך מעקב אחר נתונים כלכליים ופיננסיים שוטפים בארץ ובעולם, והערכה מקצועית של המשמעותיות הנגזרות מנתונים אלו. המחלקה ממפה ומדווחת על הסיכונים הפוטנציאליים במשק ובשווקים הפיננסיים לצוותים ולוועדות הרלוונטיים. במקביל עורכת המחלקה סט תרחישי קיצון בעלי הסתברות להתממשות עתידית, אף אם נמוכה, שלהערכתה עשויות להיות להם השלכות כלכליות ופיננסיות משמעותיות על המשק ועל הבנק. תרחישי הקיצון מתעדכנים מדי שנה בהתאם למפת הסיכונים, התרחישים מאושרים על-פי הנהלים על-ידי הגורמים המוסמכים לכך. בד בבד, המחלקה הכלכלית בוחנת שורה של "נורות אזהרה" שעשויות לאותת על עלייה בהסתברות לאירוע של תרחיש קיצון. דיווח על נורות האזהרה מבוצע באופן שוטף לצוות הנהלה לניהול סיכונים.

הבנק מתרגם את תנאי השוק בתרחיש להשפעה על פעילותו העסקית בהתאם לתחומי הסיכון השונים, ובוחן את ההשפעה על הרווחיות, ההון והלימות ההון תוך ניטור הסיכונים והמגזרים אשר עשויים להיות מושפעים מהשינויים הכלכליים במשק ובעולם, והתאמת מדיניותו ופעילותו הבקרה לפי צורך. בין היתר, הבנק בוחן את נירות-ערך בתיק ההשקעות בישראל ובחו"ל, את החשיפה למוסדות פיננסיים זרים, וכן מוקדי סיכון בתיק האשראי העלולים להיות מושפעים מן ההתפתחויות ועומד באופן שוטף בדרישות הנזילות כנדרש מהוראות הפיקוח.

לפרטים בדבר מצב המשק בישראל ובעולם ראה [פרק סקירה כלכלית ופיננסית לעיל](#).

לפרטים בדבר התמודדות הבנק עם משבר התפשטות נגיף הקורונה ראה [פרק עניינים נוספים לעיל](#).

3.11. סיכון אסטרטגי

סיכון אסטרטגי הנו סיכון מהותי עכשווי או עתיד לרווחים, הון, מוניטין או מעמד שעשוי להיגרם בעקבות שינויים בסביבה העסקית, החלטות עסקיות שגויות, יישום בלתי נאות של אסטרטגיה או החלטות עסקיות או מהעדר תגובה לשינויים ענפיים (לדוגמה מהלכי מתחרים), כלכליים או טכנולוגיים. בנוסף, הסיכון האסטרטגי הנו פונקציה של התאמת היעדים האסטרטגיים של הארגון לסביבת פעילותו, התאמת התוכניות העסקיות שפותחו על מנת להשיג יעדים אלו, הקצאת המשאבים, ואיכות היישום. ככזה, הסיכון הוא מידע צופה פני עתיד.

בנק הפועלים ממשיך לעקוב אחרי השפעות התפשטות נגיף הקורונה על הכלכלה העולמית והמשק המקומי וכן על התוכניות האסטרטגיות של הבנק. התוכנית האסטרטגית של הבנק הינה תוכנית תלת-שנתית - המאושרת על-ידי הנהלת הבנק והדירקטוריון - והנבחנת ומותאמת מדי שנה לשינויים בסביבה העסקית בישראל ובעולם, לשינויים בסביבה התחרותית בה פועל הבנק ולשינויים ביעדי הבנק.

במסגרת תהליך התוויית התוכנית האסטרטגית מתבצעת בחינה כללית של עסקי התאגיד והסיכונים האסטרטגיים הרלוונטיים ונערך תהליך תכנון מקיף. תחת תהליך התכנון השנתי, בוחנת הנהלת הבנק כיצד תיראה תמונת העתיד התחרותית ובהתאם לתמונה זו, נבנות תוכניות אסטרטגיות אשר נותנות מענה להיערכות הנדרשת לתמונת עתיד זו.

תהליך התכנון האסטרטגי השנתי מחולק לארבעה שלבים עיקריים; כל אחד מהשלבים מספק התמודדות עם היבט אחר של ניהול והערכת הסיכון האסטרטגי:

שלב א' - זיהוי הסיכונים האסטרטגיים של הבנק בסביבת התחרות - בחינת הגורמים המשפיעים על היכולת התחרותית של הבנק ועל פוטנציאל הצמיחה העתידית לרבות בחינת מגמות בעולם ובישראל ותמונת מצב הבנק. בשלב זה ובהתאם לממצאים, הנהלה והדירקטוריון מגדירים את היעדים האסטרטגיים המרכזיים ודגשים נוספים שיש להתייחס אליהם במהלך הכנת התוכניות האסטרטגיות.

שלב ב' - גיבוש ואישור התוכנית האסטרטגית - הבנק מגבש את כלל התוכניות האסטרטגיות בהתאם לדגשים האסטרטגיים שהוגדרו, בסנכרון עם היעדים הפיננסיים, תוך תשומת לב להיבטי הסיכון. הפעילות מבוצעת באתגור החטיבה לניהול סיכונים.

שלב ג' - יישום התכנון האסטרטגי - הטמעת אסטרטגית הבנק במפות אסטרטגיות על-פי מתודולוגית ה-BSC (Balance Score Card). הדגשים והתוכניות האסטרטגיות של הבנק באים לידי ביטוי במפות ה-BSC. מפות ה-BSC מורכבות ממטרות, מדדים ויעדים ברי-מדידה לכל מדד (הן ברמה התהליכית והן ברמת התוצאות העסקיות) הנגזרים מהאסטרטגיה, שמטרתם להניע התנהגות וביצועים של היחידות השונות, ובאמצעותן ניתן לעקוב אחר יישום התוכנית האסטרטגית וניטור הסיכון האסטרטגי. סטייה משמעותית מהיעדים שנקבעו במפות ה-BSC יכולה להוות אינדיקציה למימוש חלקי של התוכנית האסטרטגית ולפיכך חשש לעלייה בסיכון האסטרטגי.

שלב ד' - שרשור מדדי ה-BSC למדידה לצורך תגמול של נושאי משרה ומנהלים בכירים. להבטחת חשיבותו של היעדים האסטרטגיים, החלק הארי מתוך המדדים ב-BSC משורשים ליעדים האישיים של מנהלי החטיבות ושל מנהלים בכירים לרבות מדדי ניהול סיכונים.

3.12. סיכון סביבתי

סיכון סביבתי לבנק הוא הסיכון להפסד כתוצאה מהוראות הנוגעות לאיכות הסביבה ואכיפתן, היכול להתממש באם יישא הבנק באחריות ישירה למפגע סביבתי, לרבות האפשרות שהבנק ידרש להסיר מפגע סביבתי או שמא יהיה אחראי בגין מפגע סביבתי כלפי צד שלישי, או כתוצאה מירידת-ערך של ביטחונות שמומשו. הסיכון אף עשוי להתממש בעקיפין, כתוצאה מהרעה במצבו הפיננסי של אחר בשל עלויות סביבתיות שמקורן בהוראות הנוגעות לאיכות הסביבה. כמו-כן, ייתכן ויתממש סיכון מוניטין כתוצאה מייחוס לבנק, קשר לגורם למפגע סביבתי.

הסיכונים הסביבתיים בזיקה לתיקי אשראי גדולים מנוטרים בחטיבה העסקית, ניטור הסיכון הסביבתי בזיקה לפעילות הבנק עצמו הינו באחריות מנהלת אחריות חברתית תאגידית.

מתוך הכרה באחריותו החברתית של הבנק ומתוך הבנת החשיבות של ניהול מדיניות בת קיימא כלפי הסביבה, גיבש הבנק מדיניות סביבתית כוללת וסדורה. מדיניות זו מיושמת באמצעות מבנה ארגוני והגדרת תפקידים, נוהלים, תהליכים ומערכות בקרה. כחלק מתהליך ניהול והערכת התנהלותו הסביבתית קיבל הבנק הסמכה לתקן ISO 14001, אשר מתוקף מחדש כל שנה, בבדיקה מקיפה באמצעות חברה בינלאומית המוסמכת לנושא. תיאור נרחב של הפעילות בתחום הסביבה מוצג בדוח אחריות חברתית וקיימות של בנק הפועלים, המפורסם בכל שנה, על-פי התקן המתקדם ביותר של GRI. לצורך טיפול בהשפעת הסיכון הסביבתי על סיכון האשראי של הלווים הגדולים ושל השקעות גדולות קבע הבנק מדיניות, נוהלי עבודה ומתודולוגיה לזיהוי, אפיון וניהול סיכונים סביבה. בגיבוש תהליכי כתיבת המדיניות ונוהלי העבודה, נבחנו מתודולוגיות מקובלות בבנקים בחו"ל ונעשה שימוש ביועצים המתמחים בתחום. המתודולוגיה לזיהוי הסיכונים הסביבתיים, כוללת בין היתר התייחסות לפוטנציאל הסיכון הסביבתי של ענף המשק, וכן התייחסות פרטנית לסיכונים סביבתיים אשר עלולים להשפיע בצורה מהותית על התאגיד בהתאם לפעילותו העסקית. ניהול הסיכונים הסביבתיים כולל במכלול סיכונים האשראי המנוהלים על-ידי הבנק, והערכת הסיכון הסביבתי כלולה בהערכה של איכות האשראי שהועמד ללקוחות על-ידי הבנק. בדצמבר 2020 שלח המפקח על הבנקים מכתב לתאגידים הבנקאיים בנושא ניהול סיכונים סביבתיים, בדגש על סיכון אקלים. הבנק מתייחס לסיכונים סביבתיים כחלק מתהליכי ניהול הסיכונים שלו, כאמור לעיל, ונערך להרחבת התייחסות כמפורט במכתב. הבנק או נושא משרה בכירה בו לא היו בתקופת הדיווח צד להליך משפטי או מנהלי מהותי בקשר עם איכות הסביבה.

3.13. חומרת גורמי הסיכון

בהתאם להוראת בנק ישראל, ביצע הבנק מיפוי של גורמי הסיכון העיקריים אליהם חשופה הקבוצה. בטבלה להלן מפורטים גורמי הסיכון והערכות ההנהלה לגבי חומרת הסיכון של כל אחד מהם. סולם דרגות החומרה של גורמי הסיכון נקבע תוך התייחסות להגדרות תיאבון הסיכון של הבנק והוא כולל חמש דרגות חומרה לכל גורם סיכון. עבור שלוש דרגות (נמוכה, בינונית וגבוהה) נקבעו מדדים כמותיים:

- דרגת חומרה נמוכה** - הפגיעה ברווח הממוצע השנתי בשנות המשבר בגין אירוע קיצון קטנה יותר מהרווח השנתי הממוצע לפני מס במהלך עסקים רגיל, כלומר אין פגיעה ביחס ההון רובד 1 בהשוואה לנקודת המוצא, ושהפגיעה השנתית ברווח בלפחות אחת משנות המשבר בגין אירוע קיצון, לא תעלה על 150% מהרווח השנתי הממוצע לפני מס במהלך עסקים רגיל.
- דרגת חומרה בינונית** - הפגיעה ברווח הממוצע השנתי בשנות המשבר בגין אירוע קיצון עולה על הרווח השנתי הממוצע לפני מס במהלך עסקים רגיל ולכן גורמת לבנק לירידה ביחס הון עצמי רובד 1 בהשוואה לנקודת המוצא, אך יחס הון עצמי רובד 1 לא ירד אל מתחת לרמת קיבולת הסיכון שהוגדרה (6.5%), או שהפגיעה ברווח בלפחות אחת משנות המשבר בגין אירוע קיצון, עולה על 150% מהרווח השנתי הממוצע לפני מס במהלך עסקים רגיל אך נמוכה מ-250%.
- דרגת חומרה גבוהה** - הפגיעה ברווח הממוצע השנתי בשנות המשבר בגין אירוע קיצון תגרום לירידה ביחס ההון אל מתחת לרמת קיבולת הסיכון או שהפגיעה ברווח בלפחות אחת משנות המשבר בגין אירוע קיצון, עולה על 250% מהרווח השנתי הממוצע לפני מס במהלך עסקים רגיל.

כדי לכמת את השפעת גורמי הסיכון על הרווח ועל יחס ההון של הבנק, נבחנו, עבור מרבית הסיכונים, תרחישי קיצון מערכתיים ותרחישי גורם סיכון בודד וההשפעה החמורה ביותר מבין התרחישים משמשת לצורך טבלת גורמי הסיכון. יצוין כי כימות זה מתייחס להשפעה על הון הבנק ויתכנו תרחישים הכוללים ירידה ברווח או הפסדים שהשפעתם על רווחיות הבנק אינה זניחה אולם השפעתם על הלימות ההון הינה נמוכה ולפיכך יסווגו בדרגת חומרה נמוכה. בנוסף, כאשר להערכת צוות המומחים, המדדים הכמותיים אינם נותנים ביטוי מספיק לחומרת גורם הסיכון או כאשר אין אפשרות לקבוע בשיטות כמותיות מהימנות את רמת הסיכון של גורם סיכון מסוים, ניתן ביטוי לחוות הדעת של צוות מומחים.

כל גורם סיכון המופיע בטבלה שלהלן נבדק כאשר הוא עומד בפני עצמו, ומתוך הנחה של אי-תלות בין גורם סיכון אחד לגורמי סיכון נוספים המופיעים בטבלה. יחד עם זאת, בגורמי הסיכון "מצב המשק בעולם" ו"מצב המשק בישראל" המופיעים בטבלה, נבחנו תרחישים מערכתיים האומדים את ההשפעה על הרווח ויחס ההון כתוצאה משילוב של מספר גורמי הסיכון. נדגיש כי תרחישי הסיכון מדמים מצב של התממשות נזקים בלתי צפויים מעבר לרמה הצפויה של אירועי נזק במהלך העסקים הרגיל של הקבוצה.

הבנק מעריך את רמת הסיכונים גם בשיטה נוספת המבוססת על הערכות מומחה של רמת הסיכון המובנה, איכות ניהול הסיכונים ואפקטיביות הבקורות והסיכון השיורי. הסיכון המובנה הינו הסיכון המצרפי הקיים בפעילות בה עוסק הבנק ומוגדר כהפסד פוטנציאלי מפעילות זו. הערכת הסיכון המובנה מתבצעת בראיה צופה פני עתיד וגם בראיית העבר אך מבלי להתחשב בתהליכי הניהול והבקורות. כדי לאמוד את הסיכון השיורי המביא בחשבון את תהליכי הניהול והבקורה, נוספו למודל הערכות מומחי תוכן במעגל הבקורה השני בדבר איכות ניהול הסיכונים ואפקטיביות הבקורות. שילוב האמידה בשתי השיטות לכלל הערכת הסיכון השיורי הניתנת בטבלה להלן בסולם בן חמש דרגות חומרה, נעשה כהערכת מומחה המשקפת את הטיפול של מומחי התוכן בתחומים השונים והיא כפופה לכל ההסתייגויות האמורות לגבי מידע צופה פני עתיד. רמת הסיכון שתקבע לכל גורם סיכון הינה המחמירה ביותר מבין שיטות ההערכה שתוארו לעיל.

טבלה 31-3: חומרת גורמי הסיכון

השפעת הסיכון	גורם הסיכון
סיכונים פיננסיים	
1.	סיכון אשראי (לרבות סיכון צד נגדי)*
1.1	מזה: סיכון בגין איכות הלווים ו/או ביטחונות*
1.2	מזה: סיכון בגין ריכוזיות ענפית
1.3	מזה: סיכון בגין ריכוזיות לווים/קבוצת לווים
2.	סיכון שוק
2.1	מזה: סיכון ריבית
2.2	מזה: סיכון אינפלציה/סיכון שער חליפין
2.3	מזה: סיכון מחירי מניות ומרווחי אשראי
3.	סיכון נזילות
סיכונים תפעוליים ומשפטיים	
4.	סיכון תפעולי
4.1	מזה: סיכון סייבר
4.2	מזה: סיכון IT
5.	סיכון משפטי
סיכונים אחרים	
6.	סיכון מוניטין
7.	סיכון אסטרטגיה ותחרות
8.	סיכון רגולציה וחקיקה
9.	סיכון כלכלי - מצב המשק בישראל
10.	סיכון כלכלי - מצב המשק בעולם
11.	סיכון ציות**

* רמת סיכון האשראי הועלתה ברבעון הראשון 2020 לרמה בינונית-גבוהה על רקע משבר התפשטות נגיף הקורונה והשפעותיו הנוכחיות והאפשריות לעתיד על המצב הכלכלי.

** בעקבות אישור ההסדרים המוסכמים עם הרשויות בארצות-הברית בנוגע לחקירת המס ולחקירת FIFA (ראה [ביאור T25 ו-T25](#) בדוחות הכספיים, לרבות ביחס להתחייבויות הבנק לפי ההסדרים) הוחזרה ברבעון הראשון 2020 רמת הסיכון של סיכון הציות לבינונית (קודם לכן הוגדרה כבינונית-גבוהה). במסגרת זו נכלל גם הסיכון לו חשוף הבנק בעקבות ההסדרים האמורים.

3.14. השפעת הפסקת פרסום ריבית הליבור

החל מסוף שנת 2021, המערכת הפיננסית העולמית צפויה להפסיק לפרסם את ריביות הליבור ולחדול מהשימוש בהן. ריביות אלו מהוות בסיס לצורך חישוב שיעור הריבית החל על מוצרים פיננסיים במטבעות חוץ עיקריים או צמודים למטבעות אלו בריבית משתנה. במסגרת הכוונה לבסס עוגני ריבית חלופיים במטבעות הרלוונטיים, מתגבשות בעולם, על-ידי גופים כגון ISDA (International Swaps and Derivatives Association) וה-ARRC (Alternative Reference Rate Committee), חלופות לריביות אלו, שפה משפטית חדשה והצעות למנגנוני החלפה. השינוי הצפוי ישפיע בכל תעשיית הבנקאות בעולם ובארץ.

במסגרת זו הוקמה בבנק ועדת ייגוי אשר עוקבת אחר הפרסומים הבינלאומיים ובוחנת את השפעת ההחלפה על פעילות הבנק. הוועדה מעדכנת את ההנהלה והדירקטוריון מדי תקופה. במסגרת פעילות הוועדה נערך מיפוי של המוצרים השונים הקיימים בבנק ואשר מתבססים על הריביות שצפויות להעלם, בוצעו שינויים במסמכים משפטיים וכן נעשות הדרכות לעובדי הבנק. כמו-כן, הבנק החל בהערכות להתאמת המערכות הטכנולוגיות לריביות ולמנגנונים החדשים. בסוף חודש ינואר 2020 נשלחו ללקוחות הבנק מכתבים אשר מתארים את השינוי העתידי על-פי המידע שהיה מצוי בבנק באותה עת. לאור חוסר הוודאות לגבי המשך ביצוע התהליך שמושפע כאמור מהחלטות בינלאומיות, אין ביכולתו של הבנק לבצע הערכות כמותיות של השפעת החלפת הריביות. הבנק ימשיך לעקוב אחרי הפרסומים הבינלאומיים ויפעל בשאיפה להקטין את הסיכונים שנובעים מתהליך החלפת הריביות. ביום 22 במרץ 2020 פרסם ה-FASB הקלות יישום בטיפול החשבונאי בהחלפת חוזים מבוססי ליבור לעוגני ריביות חלופיות. הקלות אלו מתייחסות בעיקר לטיפול בשינוי תנאי חוב וחשבונאות גידור, אשר נועדו לאפשר רציפות בטיפול החשבונאי במצב של החלפת ריבית הליבור בעוגני ריביות חלופיות. הבנק בוחן את יישום הקלות אילו בחוזים הרלוונטיים. לפרטים נוספים ראה [ביאור 1](#) בדוחות הכספיים.

4. מדיניות ואומדנים חשובנאיים קריטיים, בקרות ונהלים

4.1. מדיניות ואומדנים חשובנאיים קריטיים

הדוחות הכספיים של הבנק ערוכים על-פי עקרונות וכללי חשובנאות שעיקרם מפורט בביאור 1 לדוחות הכספיים השנתיים ליום 31 בדצמבר 2020. ביישום כללי החשבונאות, משתמשת הנהלת הבנק בהנחות, בהערכות ובאומדנים שונים, המשפיעים על הסכומים המדווחים של נכסים והתחייבויות (לרבות התחייבויות תלויות) ועל התוצאות המדווחות של הבנק. יתכן, שאופן התממשותם בעתיד של ההערכות והאומדנים כאמור, יהיה שונה מכפי שהוערך בעת עריכת הדוחות הכספיים.

חלק מההערכות והאומדנים כאמור, כרוכים במידה רבה של אי ודאות, והם עלולים להיות מושפעים משינויים אפשריים בעתיד. אומדנים והערכות מסוג זה, שהשינויים בהם עשויים להשפיע באופן מהותי על התוצאות הכספיות המוצגות בדוחות הכספיים, נחשבים על-ידי הבנק, כאומדנים והערכות בנושאים "קריטיים". הנהלת הבנק בדעה, כי האומדנים וההערכות שיושמו בעת עריכת הדוחות הכספיים הינם נאותים, ונעשו על-פי מיטב ידיעתה ושיקול דעתה המקצועי.

הפרשה להפסדי אשראי

על פי הוראות המפקח על הבנקים בנושא מדידה וגילוי של חובות פגומים, סיכון אשראי והפרשה להפסדי אשראי מיישם הבנק, את תקני החשבונאות האמריקאים בנושא (ASC 310) ועמדות של רשויות הפיקוח על הבנקים בארצות-הברית ושל הרשות לניירות-ערך בארצות-הברית, כפי שאומצו בהוראות הדיווח לציבור של הפיקוח על הבנקים.

ההפרשה לכיסוי הפסדי האשראי הצפויים בהתייחס לתיק האשראי מוערכת באחד משני מסלולים: "הפרשה פרטנית" ו"הפרשה קבוצתית". כמו-כן, הבנק בוחן את הנאותות הכוללת של ההפרשה להפסדי אשראי. לפרטים נוספים בדבר הכללים לבחינת חובות במסגרת הפרשה פרטנית או קבוצתית וכן פרטים בדבר חישוב ההפרשה להפסדי אשראי בגין הלוואות לדיור ראה [ביאור 4.1](#) בדבר הפרשה להפסדי אשראי בדוחות הכספיים.

ההפרשה הפרטנית להפסדי אשראי נעשית בהתבסס על הערכת הנהלה לגבי ההפסדים הגלומים בתיק האשראי, לרבות חביות בסעיפים חוץ-מאזניים. בתהליך ההערכה נסמכת הנהלה על מספר רב של שיקולים ואומדנים.

מדי רבעון מבוצע תהליך איתור של לקוחות בעלי פוטנציאל לבעייתיות לפי קריטריונים מוגדרים וכן נבחנים פרטנית כל הלווים הכלולים ברשימת הפיקוח ו/או עם סיווג בעייתי. לגבי לקוחות אלו מבוצעת בחינה פרטנית המתייחסת למצבו העסקי של הלווה, לתזרימי המזומנים מפעילותו העסקית של הלווה, לערך ומועד המימוש הצפוי של הביטחונות הקיימים, לערך ומועד מימוש של ערבויות מצדדים שלישיים וכדומה. בהתאם לבחינה זו מבוצעת הערכה לגבי הסכום הניתן לגבייה ובהתאם נקבעים הסיווג המתאים של החוב וההפרשה הפרטנית להפסדי אשראי, אשר מהווה את ההפרש בין סכום האשראי שניתן ללווה לבין הסכום הניתן לגבייה ממנו, מהוון בריבית החוב המקורית, או השווי ההוגן נטו של הביטחונות העומדים כנגד החוב, בכל מועד דיווח. בנוסף, הבנק נדרש להעריך את היקף החוב אותו לא ניתן לגבות במאמצי גביה ארוכי טווח (המוגדרים ברוב המקרים כתקופה העולה על שנתיים) ולבצע מחיקה חשובנאית בגינו.

חלק מן הנתונים שבבסיס הבחינה הפרטנית, מבוססים על אומדנים ועל הערכות, ונסמכים על משתנים כלכליים אשר אינם בשליטת הבנק כגון, מצב כלכלי בשוק הישראלי ובשוקי העולם, שוקי פעילות של חברות ומוצריהן, שערי ריבית ומצב שוק ההון, מחירי נדל"ן ונכסים אחרים וביקושים בענף בארץ ובעולם ועוד.

בקביעת הסכום הניתן לגבייה נלקחים מרווחי ביטחון שתכליתם לתת מענה למצבי אי ודאות באשר ליכולת פירעון האשראי ושווי הביטחונות. עם זאת, מכיוון שמדובר במשתנים כלכליים ואחרים, אין ודאות כי הסכומים שיתקבלו בפועל יהיו זהים לאומדן שנקבע.

בהקשר זה נציין כי הבנק מיישם את הוראת מקור החזר ראשוני של בנק ישראל לפיה קביעת הסיווג המתאים לחוב, עד לקרות כשל או כשהסתברות לכשל נעשתה צפויה ברמה גבוהה, מתבססת על החוזק הצפוי של מקור החזר ראשוני לחוב (מקור החזר תזרימי שוטף, יציב, מופרד ובשליטת החייב), וזאת למרות התמיכה של מקורות החזר שניים ושלישוניים.

לצורך קביעת נאותות הסיווג וההפרשה קיימים בבנק תהליכי עבודה מוסדרים והחלטות מתקבלות בהתאם לסמכויות שאושרו.

ההפרשה הקבוצתית להפסדי אשראי מחושבת כדי לשקף הפרשות לירידת-ערך בגין הפסדי אשראי בלתי מזוהים פרטנית הגלומים בקבוצות גדולות של חובות קטנים בעלי מאפייני סיכון דומים, וכן בגין חובות שנבחנו פרטנית ונמצא שהם אינם פגומים. ההפרשה להפסדי אשראי בגין סיכון אשראי מאזני וחוץ-מאזני המוערך על בסיס קבוצתי, מחושבת בהתבסס על שיעורי מחיקות היסטוריים בחלוקה לענפי משק שונים ובחלוקה בין אשראי בעייתי לאשראי לא בעייתי, לאורך התקופה המתחילה ב-1 בינואר 2011 ומסתיימת ברבעון שקדם למועד הדיווח, תוך ביצוע התאמות לשינויים משמעותיים במהלך הרבעון השוטף. הבנק משתמש בשיעור מחיקות אשר מהווה ממוצע שיעורי מחיקות העבר בטווח השנים האמור. בנוסף לחישוב טווח שיעורי מחיקות היסטוריים בענפי משק שונים, לצורך קביעת שיעור ההפרשה הבנק מתחשב בגורמים סביבתיים רלוונטיים, לרבות מגמות בהיקפי האשראי ותנאים ענפיים, נתונים מקרו כלכליים, שינויים בנפח ובמגמה של יתרות בפיגור ויתרות פגומות והשפעות השינויים בריכוזיות האשראי.

לעניין זה, בהתאם להוראות המפקח הנוגעות להפרשה קבוצתית בגין אשראי לענף משק אנשים פרטיים, נדרש הבנק להביא בחשבון שיעור התאמה איכותי שלא יפחת מ-0.75% מיתרת האשראי הצרכני שאינו בעייתי. מהאמור הוחרג סיכון אשראי הנובע מחייבים בגין כרטיסי אשראי בנקאיים ללא חיוב ריבית.

הבנק פיתח מודל לחישוב ההפרשה הקבוצתית המביא בחשבון מקדמי התאמה איכותיים כנדרש בהוראות. המודל שאומץ כולל גם אומדנים רבים הקשורים לגורמים המשפיעים על קביעת מקדם ההתאמה בכל ענף משק מעל לממוצע מחיקות העבר ובהם, מגמות בהיקפי האשראי, תנאים ענפיים, נתונים מקרו כלכליים, שינויים בנפח ובמגמה של יתרות בפיגור ויתרות פגומות, השפעות השינויים בריכוזיות האשראי ועוד.

מכיוון שהיקף ושיעור ההפרשה הקבוצתית נסמכים, בין היתר, על עצם סיווג חוב כבעייתי ועיתוי הסיווג, הרי שגם בקביעת גובה ההפרשה הקבוצתית מסתמך הבנק על אותם אומדנים הקשורים ליציבותו הפיננסית של הלווה ולאומדן יכולת הפירעון שלו, שהם הבסיס לצורך סיווג חוב כחוב בעייתי ולעיתוי הסיווג.

בשנת 2020, בעקבות התפשטות נגיף הקורונה כמו גם צעדי הממשלות בישראל ובעולם להתמודדות עמו, נוצרה פגיעה משמעותית בפעילות העסקית בארץ ובעולם המקיפה את מרבית ענפי המשק. על רקע אי הוודאות הרבה, צופה הבנק כי הפסדי האשראי המזוהים, עשויים לגדול אך בשלב זה קשה לקבוע באיזו מידה ומתי, בין היתר כתוצאה מתהליכים וצעדים שנוקטים הממשלה ובנק ישראל ואשר עשויים לסייע למשק להחלף מהמשבר במהירות רבה יותר, אך במידה ולא יצלחו יביאו לדחיה בלבד בהתממשות סיכוני האשראי. הבנק בוחן את השלכות המשבר הפוטנציאליות על תיק האשראי וזאת גם ככלי תומך לבחינת נאותות הפסדי האשראי. כמו-כן, לאור התפרצות נגיף הקורונה ולאור חוסר ודאות רב שכרוך בביצוע אומדן הפסדי אשראי בכל אחד מענפי המשק אשר הושפעו לרעה מהמשבר, הבנק ביצע התאמה נוספת במקדם הפרשה במטרה לשקף את ההשפעה השלילית של המשבר על יכולת הפירעון של הלווים.

מתחילת שנת 2020 ועד ליום 31 בדצמבר 2020 רשם הבנק גידול משמעותי בהוצאות להפסדי אשראי שהסתכמו בכ-1,943 מיליון ש"ח. מרביתן עקב משבר התפשטות נגיף הקורונה, ועיקרן הגדלת היקף הפרשה הקבוצתית בסך של כ-1,600 מיליון ש"ח, לרבות בגין ההלוואות לדיוור. הבנק קבע נהלים לסיווג אשראי ולמידת הפרשה להפסדי אשראי כדי לקיים הפרשה ברמה מתאימה לכיסוי הפסדי אשראי צפויים בהתייחס לתיק האשראי שלו. בנוסף, הבנק קבע נהלים לקיום, הפרשה ברמה מתאימה כדי לכסות הפסדי אשראי צפויים הקשורים למכשירי אשראי חוץ-מאזניים (כגון: התקשרויות למתן אשראי, מסגרות אשראי שלא נוצלו וערבויות).

מדידות שווי הוגן

חלק מהמכשירים הפיננסיים בהם פועל הבנק, ובהם אגרות-חוב בתיק הזמין למכירה, ניירות הערך בתיק למסחר, מניות שאינן למסחר לגביהן קיים שווי הוגן זמין ומכשירים פיננסיים נגזרים, נמדדים בדוחות הכספיים על-פי שווי הוגן. שווי הוגן של מכשיר פיננסי מוגדר כמחיר שהיה מתקבל במכירת נכס או המחיר שהיה משולם בהעברת התחייבות בעסקה רגילה בין משתתפים בשוק במועד המדידה; כלומר, בעסקה שאינה מכירה כפויה או מכירה במהלך פירוק. לצורך הערכת השווי ההוגן נעשה שימוש מרבי בנתונים נצפים. נתונים נצפים מייצגים מידע הזמין בשוק ומתקבל ממקורות בלתי תלויים. במקרים בהם אין נתונים נצפים לצורך מדידת השווי ההוגן, נעשה שימוש בנתונים לא נצפים, נתונים אלה משקפים את ההנחות של הבנק והם כוללים מודלים אשר לוקחים בחשבון את הסיכונים הגלומים במכשיר הפיננסי (סיכון שוק, סיכון אשראי וכיוצא בזה).

סוגים אלו של נתונים יוצרים מדרג שווי הוגן כמפורט להלן:

- נתוני רמה 1: מחירים מצוטטים (לא מותאמים) בשווקים פעילים לנכסים או להתחייבויות זהים.
- נתוני רמה 2: נתונים נצפים עבור נכס או התחייבות, במישרין או בעקיפין, שאינם מחירים מצוטטים הנכללים ברמה 1.
- נתוני רמה 3: נתונים לא נצפים עבור נכס או התחייבות.

היררכיה זו דורשת שימוש בנתוני שוק נצפים, כאשר מידע זה קיים. כאשר הנתונים המשמשים למדידת שווי הוגן מסווגים לרמות שונות במדרג השווי ההוגן, הבנק מסווג את מדידת השווי ההוגן בכללותה לרמה הנמוכה ביותר של הנתון שהוא משמעותי למדידה בכללותה. בקביעת ערכי השווי ההוגן הבנק מפעיל שיקול דעת מקצועי נאות. לצורך כך, הבנק גיבש תוכנית לפיה יוגדר תהליך מובנה ומוסדר לקביעת שווי הוגן, במסגרתו פועלים ארבעה גורמים בלתי תלויים:

- הגורם העסקי - הגורם אשר אחראי לניהול המכשיר הפיננסי.
- הגורם המתקף - הגורם שאחראי על תיקוף המודלים לחישוב השווי ההוגן ועל תיקוף הנתונים וההנחות שמשמשות לצורך החישוב.
- הגורם המבקר - הגורם שאחראי על ביצוע בקורות שוטפות על תהליך קביעת השווי ההוגן.
- הגורם המפקח - הגורם שאחראי על פיקוח אחר יישום תהליך קביעת השווי ההוגן ברמה נאותה.

כמו-כן, הבנק הגדיר מגבלה על-פיה הוא לא יתקשר בסוג חדש של מכשיר פיננסי בסכום מהותי, וכן לא יגדיל סוג קיים, אם לא קיים לגביו הליך מובנה לקביעת השווי ההוגן ברמה סבירה של ביטחון (להלן: "המכשירים החורגים"). בנוסף, נקבע כי במקרים בהם היקף המכשירים החורגים הגיע ל-75% מהמגבלה שנקבעה, הדבר יובא לידיעת הדירקטוריון וצוות הנהלה לניהול סיכונים אשר יגבש תוכנית לצמצום היקף המכשירים החורגים. השווי ההוגן של אגרות-חוב הנסחרות בחו"ל, מבוסס על ציטוטי מחירים של ספקי מחירים בינלאומיים, אשר הינם בלתי תלויים בתאגידים ובממשלות המנפיקים. ספקים אלה הינם חברות בינלאומיות מובילות, אשר מספקות שירותי ציטוט ושיערוך למוסדות פיננסיים מובילים בעולם. עם יישום ASC 820-10 (FAS 157) בדבר מדידות שווי הוגן, נדרש הבנק לשקף את סיכון האשראי ואת הסיכון לאי ביצוע (Nonperformance risk) בהערכת השווי ההוגן של חוב, לרבות מכשירים נגזרים, אשר נמדדים בשווי הוגן. סיכון אי ביצוע כולל את סיכון האשראי של הבנק, ושל הצד הנגדי בעסקה. לפרטים נוספים ראה [ביאור 32](#) בדוחות הכספיים.

התחייבויות לזכויות עובדים

חלק מההפרשות בגין התחייבויות הבנק בקשר עם יחסי עובד-מעביד מבוססות, בין היתר, על חישוב אקטוארי. הפרשות אלו כוללות, התחייבות למענק יובל לזכאי כל עובד בתום 25 שנות עבודה בבנק, התחייבות לפיצוי בגין ימי מחלה שלא נוצלו, הטבות לעובדים לאחר פרישה, התחייבויות פנסיוניות לתשלומים לעובדים שפרשו לפני גיל הפרישה החוקי, וכן התחייבויות פנסיוניות לתשלומים לעובדים פעילים שצפוי שיפרשו בתנאי פרישה מועדפים לפני גיל הפרישה הקבוע בחוק והתחייבות בגין פיצויי פיטורין.

סכום ההתחייבויות, המחושבות על בסיס אומדנים אקטואריים בבנק, ליום 31 בדצמבר 2020 הגיע לסך של כ-4,918 מיליון ש"ח. ההתחייבויות מהוונות בשיעור היוון ריאלי של 0.37% לשנה, על בסיס תשואת אגרות-החוב הממשלתיות בישראל בתוספת מרווח השווה להפרש בין שיעורי התשואה לפדיון, לפי תקופות פירעון, על אגרות-חוב קונצרניות בדירוג AA ומעלה בארצות-הברית, לבין שיעורי התשואה לפדיון, לאותן תקופות פירעון, על אגרות-חוב של ממשלת ארצות-הברית למועד הדיווח, כפי שנקבע על-ידי הפיקוח על הבנקים.

חישובים אקטואריים מתבססים ברובם על הנחות ואומדנים, המתבססים על הערכות הנהלה והחלטותיה, ניסיון עבר וסטטיסטיקות שונות כגון לוחות תמותה, שיעורי עזיבת עובדים ושיעור שינוי ריאלי בשכר על פני זמן וכדומה. אומדנים והנחות אלו נסקרים באופן שוטף.

שינוי במאפיינים האקטואריים השונים יביא לתוצאות שונות מאלה שמתקבלות כיום. כך לדוגמה, גידול של 1% בשיעור ההיוון יגרום להקטנת ההתחייבויות בסך של כ-421 מיליון ש"ח וקטון של 1% בשיעור ההיוון יגרום להגדלת ההתחייבויות האמורות בסך של כ-502 מיליון ש"ח. כמו-כן, גידול של 1% באומדן לשיעור עליית השכר השנתי יגרום להגדלת ההתחייבויות האמורות בסך של כ-308 מיליון ש"ח. גידול של 1% באומדן השיעור העזיבה לפרישה מוקדמת יגרום להקטנת ההתחייבויות האמורות בסך של כ-247 מיליון ש"ח. הערכת האקטואר עבור התקופה המסתיימת ביום 31 בדצמבר 2020 בגין ההתחייבות לזכויות עובדים מצרפת לדוחות אלה.

התחייבויות תלויות

קבוצת הבנק הינה צד להליכים שיפוטיים שנקטו נגדה לקוחותיה, לקוחותיה בעבר וצדדים שלישיים שונים שראו את עצמם נפגעים או ניזוקים מפעילותה. הנהלת הבנק כללה בדוחות הכספיים הפרשות נאותות לכיסוי נזקים צפויים, וזאת בהתבסס על חוות דעת משפטיות. ברוב ההליכים השיפוטיים, מתקבלות חוות דעת מיועצים משפטיים חיצוניים לקבוצת הבנק, שנבדקות על-ידי היועצים המשפטיים המועסקים בבנק. הערכות אלה של יועצים משפטיים מתבססות על מיטב שיפוטם, בהתחשב בשלב שבו מצויים ההליכים, וכן על הניסיון המשפטי שנצבר בנושאים השונים בארץ ובעולם.

עריכת אומדנים לגבי הפרשות בהליכים שיפוטיים, כרוכה ברמה גבוהה מאוד של שיקול דעת וזאת בהשוואה לסוגי הפרשות אחרים. כאשר ההליכים הם בשלבים ראשוניים, הקביעה האם קיימת בכלל מחויבות לבנק, יצירת טווחי אומדנים וקביעת הסתברויות לכך שהבנק יאלץ לשאת בעלויות בגין אותה מחויבות, כרוכים באי ודאות משמעותית, וכאשר מדובר בעניין שבו לא מתנהל במועד הדיווח הליך שיפוט (לרבות טענות או אימונים בהגשת תביעה משפטית) אי הוודאות גדלה עוד יותר.

עם התקדמות ההליך, הנהלת הבנק ויועציה המשפטיים מעריכים מדי רבעון האם נדרש לכלול או לעדכן הפרשות בגין ההליך, תוך עדכון האומדן שבוצע בתקופת הדיווח הקודמת. ככל שמתקדם ההליך, דיוק האומדנים גדל, אולם סכום הפרשה עדיין רגיש לשינויים בהנחות. הפרשה בגין טענות או תביעות כאמור שטרם הוגשו מוכרת בהתאם לסיכוי הכולל של הצלחת התביעה, אם תוגש (המבוסס על הסתברות הגשת התביעה והסתברות הצלחת התביעה).

ברוב המקרים קיים טווח רחב של תוצאות לכל הליך משפטי. בנוסף יש להביא בחשבון, כי בתחום המשפטי אין אפשרות במרבית המקרים לקיים הערכה "ודאית" או "קרובה לוודאית", וזאת לא רק בשלבים הראשונים של חיי התובענה או ההליך האחר, אלא עד וסמוך לקבלת פסק-הדין, או סיומו של ההליך האחר. ולפיכך, תוצאות ההליך עלולות להיות שונות, לעיתים אף באופן מהותי, מההערכה שנקבעה לגביו.

הבנק ויועציו המשפטיים עומדים בפני קשיים גדולים עוד יותר מהרגיל, בהערכת תוצאות הדיון המשפטי בתובענות ייצוגיות, וביתר שאת בשלב שבו בית המשפט טרם החליט האם לקבל את הבקשה להכיר בתובענה כתובענה ייצוגית, או לדחותה.

בהתחשב באמור לעיל, ובהתחשב בסכומים המהותיים הנקובים בתובענות ייצוגיות, ובאי הוודאות המשמעותית הכרוכה ביכולת האמידה, התקדמות בדיון, בהליך כזה עלולה, מעת לעת, להשפיע באופן מהותי לרעה על תוצאות קבוצת הבנק בתקופת דיווח רבעונית או שנתיית כלשהי בה התברר ההליך.

מסים על הכנסה

ההכרה במסים נדחים הינה בהתייחס להפרשים זמניים בין הערך בספרים של נכסים והתחייבויות לצורך דיווח כספי לבין ערכם לצרכי מס. המסים הנדחים נמדדים לפי שיעורי המס הצפויים לחול על הפרשים הזמניים במועד בו ימומשו, בהתבסס על החוקים שנחקקו עד תאריך המאזן. החל מיום 1 בינואר 2017 מיישמת הקבוצה את כללי החשבונאות המקובלים בארצות-הברית בנושא מסים על הכנסה, וזאת בהתאם לחוזר שפורסם הפקוח על הבנקים ביום 22 באוקטובר 2015 בנושא "דיווח של תאגידים בנקאיים בישראל לפי כללי החשבונאות המקובלים בארצות-הברית בנושא מסים על הכנסה" והוראות המעבר שנקבעו בחוזר שפורסם ביום 13 באוקטובר 2016 בנושא "דיווח של תאגידים בנקאיים לפי כללי החשבונאות המקובלים בארצות-הברית".

עד ליום 31 בדצמבר 2016 הבנק לא רשם מסים נדחים בגין רווחים מהשקעות בחברות מוחזקות שבכוונת הבנק להחזיקן ולא לממשן, וכן בגין דיבידנדים שאינם צפויים לחלוקה על-ידי חברות מוחזקות.

החל מיום 1 בינואר 2017 הבנק רשם מסים נדחים בגין רווחים מהשקעות מוחזקות שנצברו, גם אם בכוונת הבנק להחזיקן ולא לממשן, וכן בגין דיבידנדים שאינם צפויים לחלוקה על-ידי חברות מוחזקות.

נכס מס נדחה בגין הפסדים מועברים, הטבות מס והפרשים זמניים הניתנים לניכוי מוכר בספרים כאשר יותר סביר מאשר לא (more likely than not) שבעתיד תהיה הכנסה חייבת, שכנגדה יהיה ניתן לנצל אותם. שינויים בהכרה או במדידה באים לידי ביטוי בתקופה בה חלו שינויים בנסיבות אשר הובילו לשינוי בשיקול הדעת.

הבנק מיישם את הטיפול החשבונאי שנקבע במסגרת FIN48 בדבר חוסר ודאות במסים על הכנסה. בהתאם להוראות אלה, הבנק מכיר בהשפעת פוזיציות מס רק אם צפוי (more likely than not) שהפוזיציות יתקבלו על-ידי רשויות המס או בית המשפט. פוזיציות מס שמוכרות נמדדות לפי הסכום המקסימלי שסבירות התממשותו עולה על 50%.

ירידת-ערך ניירות-ערך

ירידת-ערך אגרות-חוב זמניות למכירה ואגרות-חוב מוחזקות לפדיון

מדי תקופת דיווח הנהלת הבנק בוחנת האם ירידה בשוויים ההוגן של אגרות-חוב המסווגות לתיק הזמין למכירה ולתיק המוחזק לפדיון הינה בעלת אופי אחר מזמני (Other Than Temporary). הבחינה כאמור כוללת מספר שלבים ועקרונות, בהתאם למדיניות שנקבעה בבנק, והעיקריים שבהם הינם:

1. בחינה האם ירידת-ערך היא בעלת אופי אחר מזמני ומה סכומה:
 - אגרות-חוב אשר לתאריך המאזן אין בכוונת הבנק להחזיקן או שנמכרו לאחר תאריך המאזן בסכום נמוך מעלותן, מהוות אגרות-חוב שחלה בהן ירידת-ערך בעלת אופי אחר מזמני.
 - אגרות-חוב שחלה בהן ירידת-ערך של למעלה מ-15% ביחס לעלות המתואמת וירידת-ערך זו נמשכה למעלה מחצי שנה, מהוות אגרות-חוב שחלה בהן ירידת-ערך בעלת אופי אחר מזמני, אלא אם ניתן להוכיח כי נתקיימו נסיבות מיוחדות.
 - אגרות-חוב אשר חלה לגביהן ירידת-ערך בשיעור של למעלה מ-30% ביחס לעלות המתואמת לתאריך המאזן או לאחריו, מהוות אגרות-חוב שחלה בהן ירידת-ערך בעלת אופי אחר מזמני, אלא אם ניתן להוכיח כי נתקיימו נסיבות מיוחדות.
 - אגרות-חוב שחלה לגביהן ירידת דירוג אל מתחת לדירוג השקעה, מהוות אגרות-חוב שחלה בהן ירידת-ערך בעלת אופי אחר מזמני.
 - אגרות-חוב שסווגו כבעייתיות (פגום, נחות, השגחה מיוחדת) על-ידי הבנק.
2. הרכבת רשימת מעקב - מבוצעת בדיקה כמותית ואיכותית לצורך זיהוי והערכה של אגרות-חוב שחלה ירידה בערכם ואפשרי כי מדובר בירידת-ערך בעלת אופי אחר מזמני.
3. בחינה ספציפית - בגין כל אגרות-החוב ברשימת המעקב מבוצעת בחינה ספציפית הכוללת בין היתר את הפרמטרים הבאים:
 - הכוונה והיכולת של הבנק להחזיק באגרות-חוב לתקופה מספקת, אשר תאפשר את חזרת שווי אגרת החוב לעלותה.
 - היקף שווי הביטחונות המגבים וכריות הביטחון.
 - דירוג אגרות-החוב על-ידי סוכנויות דירוג בינלאומיות ומקומיות לרבות התפתחויות בדירוג לאחר תאריך המאזן.
 - שיעור ירידת הערך ביחס לעלות.
 - משך תקופה בה שווי הוגן נמוך מהעלות.
 - מצבו הפיננסי של המנפיק ושינויים בסביבתו העסקית, לרבות בחינה האם ירידת הערך משקפת נסיבות ייחודיות למנפיק או משקפת תנאי שוק כלליים.
 - אירועים לאחר תאריך המאזן.

4. תיעוד תוצאות הבחינה כנדרש בהתאם לכללים שנקבעו בבנק.

כאשר חלה ירידת-ערך בעלת אופי אחר מזמני באגרות-חוב, תופחת עלותן לשווי ההוגן ליום המאזן, ותשמש כבסיס עלות חדש. סכום ההפחתה ייקף לדוח רווח והפסד. עליות ערך בתקופות עוקבות, עבור אגרות-חוב בתיק הזמין למכירה, מוכרות בסעיף נפרד בהון במסגרת רווח כולל אחר מצטבר ואינן נזקפות לרווח והפסד.

החל מיום 1 בינואר 2022 יאמץ הבנק בהתאם להוראות הפיקוח על הבנקים תקינה חדשה בנושא הפסדי אשראי, אשר משנה את הטיפול החשבונאי בהפרשות להפסדי אשראי גם בתיק אגרות-חוב המוחזקות לפדיון וירידות ערך אגרות-חוב בתיק הזמין למכירה. לפרטים נוספים ראה [ביאור 1.1](#) בדוחות הכספיים.

ירידת-ערך מניות שלא מתקיים לגביהן שווי הוגן זמין

הבנק מבצע בכל תקופת דיווח הערכה איכותית המביאה בחשבון אינדיקטורים לירידת-ערך על מנת להעריך האם חלה ירידת-ערך של ההשקעה במניות שלא מתקיים לגביהן שווי הוגן זמין. אם לפי הערכה זו חלה ירידת-ערך של ההשקעה במניות, הבנק מעריך את השווי ההוגן של ההשקעה במניות לצורך קביעת סכום ההפסד מירידת-ערך.

החל מיום 1 בינואר 2019 יאמץ הבנק בהתאם להוראות הפיקוח על הבנקים תקינה חדשה בנושא הצגה ומדידה של מכשירים פיננסיים, אשר משנה את הטיפול החשבונאי במניות בתיק הזמין למכירה. כך שמניות שלא מתקיים לגביהן שווי הוגן זמין, נמדדות לפי עלות בניכוי ירידת-ערך, אם קיימת, בתוספת או בניכוי שינויים במחירים נצפים בעסקות רגילות בהשקעות דומות או זהות של אותו מנפיק. רווחים או הפסדים שטרם מומשו מהתאמות לשינויים במחירים נצפים כאמור, נזקפים לדוח רווח והפסד.

4.2. בקורות ונהלים

בהתאם להוראות הדיווח לציבור של המפקח על הבנקים, יחתמו מנכ"ל הבנק הממונה על החטיבה הפיננסית והחשבונאי הראשי, כל אחד בנפרד, על הצהרה על אחריותם לקביעתם ולקיומם של בקורות ונהלים לגבי הגילוי ולבקרה הפנימית של הבנק על הדיווח הכספי, לרבות הערכת האפקטיביות של בקורות אלו, בהתאם להוראות סעיפים 302 ו-404 לחוק הידוע בשם "חוק Sarbanes Oxley" שנחקק בארצות-הברית. ההוראות של שני הסעיפים בחוק הנ"ל שולבו בהוראות הדיווח לציבור.

הוראת סעיף 302 בדבר קיומם של בקורות ונהלים לגבי הגילוי מקוימת בבנק בתדירות רבעונית, והוראת סעיף 404 בדבר הבקרה הפנימית של הבנק על הדיווח הכספי מקוימת עבור סוף כל שנה, כנדרש בהוראות.

במסגרת היישום של הוראת סעיף 404, ביצע הבנק, בסיוע חברת ייעוץ ששכר, מיפוי ותיעוד של כל תהליכי הבקרה המהותיים בהתבסס על הוראות ה-SEC (רשות ניירות-ערך בארצות-הברית) ועל-פי המתודולוגיות המקובלות, תוך התבססות על קריטריונים שנקבעו במסגרת המשולבת והעדכנית של בקרה פנימית שפורסמה על-ידי ה-COSO Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission. כמו-כן, הבנק ביצע, על-פי הדרישות, בחינה של אפקטיביות נהלי הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי באמצעות בדיקה בפועל של אפקטיביות הבקורות העיקריות. הבנק ביצע עבור שנת 2020 כמדי שנה, על-פי המתודולוגיות המקובלות ובסיוע חברת ייעוץ, עדכון לתיעוד של תהליכי הבקרה המהותיים, וכן בחינת אפקטיביות של נהלי הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי. באמצעות בדיקה מחודשת של הבקורות העיקריות עבור השנה השוטפת. במהלך שנת 2020 הורחבה בדיקת אפקטיביות הבקורות המרכזיות שלמשבר הקורונה עשויה להיות השפעה פוטנציאלית עליהן.

הערכת בקורות ונהלים לגבי הגילוי

הנהלת הבנק, בשיתוף עם מנכ"ל הבנק הממונה על החטיבה הפיננסית והחשבונאי הראשי, העריכו ליום 31 בדצמבר 2020 את האפקטיביות של הבקורות והנהלים לגבי הגילוי של הבנק. על בסיס הערכה זו הסיקו, כי לתום תקופה זו הבקורות והנהלים לגבי הגילוי של הבנק הם אפקטיביים כדי לרשום, לעבד, לסכם ולדווח על המידע שהבנק נדרש לגלות בדוח הכספי בהתאם להוראות הדיווח לציבור של המפקח על הבנקים ובמועד שנקבע בהוראות אלו.

שינויים בבקרה הפנימית

במהלך הרבעון שהסתיים ביום 31 בדצמבר 2020 לא ארע שינוי מהותי בבקרה הפנימית על הדיווח הכספי אשר השפיע באופן מהותי, או סביר שצפוי להשפיע באופן מהותי, על הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי.

דב קוטלר
המנהל הכללי

ראובן קרופיק
יו"ר הדירקטוריון

תל-אביב, 10 במרץ 2021

5. דוח הדירקטוריון והנהלה בדבר בקרה פנימית על דיווח כספי

הדירקטוריון והנהלה של בנק הפועלים בע"מ ("להלן, "הבנק") אחראים להקמה ולקיום של בקרה פנימית נאותה על דיווח כספי (כהגדרתה בהוראות הדיווח לציבור בדבר "דוח הדירקטוריון"). מערכת הבקרה הפנימית של הבנק תוכננה כדי לספק מידה סבירה של ביטחון לדירקטוריון ולהנהלה של הבנק לגבי הכנה והצגה נאותה של דוחות כספיים המפורסמים בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים ולהוראות המפקח על הבנקים והנחיותיו. ללא תלות בטיב רמת התכנון שלהן, לכל מערכות הבקרה הפנימית יש מגבלות מובנות. לפיכך גם אם נקבע כי מערכות אלו הינן אפקטיביות הן יכולות לספק מידה סבירה של ביטחון בלבד בהתייחס לעריכה ולהצגה של דוח כספי.

הנהלה בפיקוח הדירקטוריון מקיימת מערכת בקורות מקיפה המיועדת להבטיח כי עסקות מבוצעות בהתאם להרשאות הנהלה, הנכסים מוגנים והרישומים החשבונאיים מהימנים. בנוסף, הנהלה בפיקוח הדירקטוריון נוקטת צעדים כדי להבטיח שערוצי המידע והתקשורת אפקטיביים ומנטרים ביצוע, לרבות ביצוע ניהול בקרה פנימית.

הנהלת הבנק בפיקוח הדירקטוריון העריכה את אפקטיביות הבקרה הפנימית של הבנק על דיווח כספי ליום 31 בדצמבר 2020, בהתבסס על קריטריונים שנקבעו במודל הבקרה הפנימית של (COSO) Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission. בהתבסס על הערכה זו, הנהלה מאמינה כי ליום 31 בדצמבר 2020, הבקרה הפנימית של הבנק על דיווח כספי הינה אפקטיבית.

האפקטיביות של הבקרה הפנימית של הבנק על דיווח כספי ליום 31 בדצמבר 2020 בוקרה על-ידי רואי החשבון המבקרים של הבנק, זיו האפט רואי חשבון וסומך חייקין רואי חשבון, כפי שצוין בדוח שלהם, [בעמוד מספר 100](#), אשר בו נכללה חוות דעת בלתי מסויגת בדבר האפקטיביות של הבקרה הפנימית של הבנק על דיווח כספי ליום 31 בדצמבר 2020.

גיא כליף

חבר הנהלה, חשבונאי ראשי

רם גב

משנה למנכ"ל,
ממונה על החטיבה הפיננסית

דב קוטלר

המנהל הכללי

ראובן קרופיק

יו"ר הדירקטוריון

תל-אביב, 10 במרץ 2021

אובליגו

חבות כוללת. סך ההתחייבויות של הלקוח לבנק.

אופציה

חוזר בין שני צדדים (כותב האופציה ורוכש האופציה). כותב האופציה מעניק לרוכש האופציה זכות לרכוש או למכור נכס כלשהו תמורת מחיר קבוע מראש, בדרך כלל במועד קבוע מראש.

איגוח

גיוס הון חוץ-בנקאי על-ידי גוף פיננסי באמצעות אגרות-חוב מיוחדות המשקפות את התזרימים הצפויים בגין הלוואות שקובצו יחדיו.

אגרת-חוב

נייר ערך המהווה תעודת התחייבות לתשלום חוב, ובו הבטחה של המנפיק לשלם למחזיק האגרת את הקרן שהונפקה בתוספת תשלומי ריבית/קופון, במועדים קבועים או בהתקיים תנאי מסוים. זהו מכשיר פיננסי שבאמצעותו הממשלה ופירמות יכולות ללוות כסף מהציבור.

אשראי חוץ-מאזני

התקשרויות למתן אשראי וערבויות (לא כולל מכשירים נגזרים).

באזל 2/באזל 3

תקנות לניהול הסיכונים של הבנקים שנקבעו על-ידי ועדת באזל, העוסקת בפיקוח ובקביעת סטנדרטים לפיקוח על בנקים בעולם.

הון פיקוחי

ההון הפיקוחי מורכב משני רבדים: הון רובד 1 והון רובד 2, כהגדרתם בהוראת ניהול בנקאי תקין 202.

הון רובד 1

הון רובד 1 - הון על בסיס מתמשך (going-concern capital) כולל הון עצמי רובד 1 והון רובד 1 נוסף. כהגדרתם בהוראת ניהול בנקאי תקין 202.

הון רובד 2

הון בחדלות פירעון כהגדרתו בהוראת ניהול בנקאי תקין 202.

הסכמי רכש/מכר חוזר

הסכמים לרכישה או מכירה של ניירות-ערך בתמורה למזומן או ניירות-ערך, כאשר בעת העסקה מסכימים המוכר והקונה לבצע עסקה חוזרת, הפוכה מזו שבוצעה לראשונה, במועד ובמחיר מוסכמים מראש.

חבות

כמשמעותה בהוראה 313 להוראות ניהול בנקאי תקין.

חוב

זכות חוזית לקבל כסף לפי דרישה או במועדים קבועים או הניתנים לקביעה, אשר מוכרת ככס במאזן של התאגיד הבנקאי (לדוגמה פיקדונות בבנקים, אגרות-חוב, ניירות-ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, אשראי לציבור, אשראי לממשלה, וכו'). חובות אינם כוללים פיקדונות בבנק ישראל ואינם כוללים נכסים בגין מכשירים נגזרים.

חוב מותנה בביטחון

חוב שפירעונו צפוי להתבצע באופן בלעדי מתוך הביטחון, ואין מקורות זמינים ומהימנים אחרים לפירעונו.

כתבי התחייבות נדחים

כתבי התחייבות שהזכויות לפיהם נדחות מפני תביעותיהם של כל הנושים האחרים של התאגיד הבנקאי, למעט כתבי התחייבות אחרים ומאותו סוג.

מדד המחירים לצרכן

מדד המתפרסם על-ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, ומודד את השינויים החודשיים במחירי מוצרים ושירותים, המהווים את "סל הצריכה" של משפחה ממוצעת.

מח"מ

משך חיים ממוצע

הממוצע המשוקלל של זמן פירעון הקרן ותשלומי הריבית של האגרת.

מכשיר נגזר

מכשיר פיננסי או חוזה עתידי שערכו נגזר מערכו של נכס בסיס כלשהו ושקיים שוק במסגרתו ניתן לקבוע את שווי.

מכשיר פיננסי

מכשיר פיננסי הוא כל חוזה היוצר נכס פיננסי בישות אחת והתחייבות פיננסית או מכשיר הוני בישות אחרת.

מניות פנטום

מכשיר התחייבותי המעניק תגמול במזומן המבוסס על שווי מניית החברה וזאת ללא הזכאות לקבל מניה בפועל.

מניות רדומות

מניות המוחזקות במישרין על-ידי החברה עצמה. ממניות אלה נשללו הזכויות בהון ובהצבעה בחברה.

מרווח Bid-Ask

המרווח בין מחיר הרכישה ומחיר המכירה המוצעים. זהו למעשה ההבדל בין המחיר הגבוה ביותר שקונה מוכן לשלם עבור נכס והמחיר הנמוך ביותר בו מוכר מוכן למכור אותו.

נגזר OTC

Over the counter

מכשיר נגזר מסוג שמוסדות פיננסיים מתקשרים לגביו במהלך העסקים הרגיל ושקיים שוק במסגרתו ניתן לקבוע את שווי.

סינדיקציה

עסקה שבה מספר מלווים חולקים מתן הלוואה ללווה יחיד, אך כל מלווה מעמיד הלוואה בסכום מסוים ללווה ויש לו את הזכות להיפרע ממנו. לעיתים קרובות, קבוצות של מלווים מממנות יחד אותן הלוואות כאשר הסכום שהועמד גדול יותר מהנכונות של מלווה יחיד כלשהו להלוות.

פיקדונות לזמן קצוב

פיקדונות בהם למפקיד אין זכות וגם הוא אינו מורשה למשוך מהם במשך 6 ימים, לכל הפחות מיום ההפקדה.

פיקדונות לפי דרישה

פיקדון שאינו פיקדון לזמן קצוב.

שוק פעיל

שוק בו עסקות בנכס או בהתחייבות מתקיימות בתדירות ובנפח מספיקים על מנת לספק מידע על התמחור על בסיס שוטף.

B2B

Business To Business

פעילות עסקית של מכירת מוצר או מתן שירותים של ארגון אחד לארגון שני.

CVA

Credit Valuation Adjustment

חישוב סיכון האשראי בנגזרים משקף את תוחלת ההפסד הצפוי לבנק במקרה בו הצד הנגדי לעסקה יגיע למצב של כשל אשראי.

FATCA

Foreign Accounts Tax Compliance Act

חוק אמריקאי הנועד לשיפור אכיפת המס, קובע כי גופים פיננסיים מחוץ לארצות-הברית חייבים בדיווח לרשות המס האמריקאית על חשבונות המנוהלים אצלם ושייכים למי שחייב בדיווח גם אם הוא לא תושב ארצות-הברית.

FDIC

Federal Deposit Insurance Corporation

התאגיד האמריקאי הפדרלי לביטוח פיקדונות.

FINMA

Swiss Financial Market Supervisory Authority

הרשות המפקחת על המוסדות הפיננסיים בשוויץ.

GRI

Global Reporting Initiative

תקן בינ"ל לדיווח בתחום הקיימות והאחריות התאגידית.

ICAAP

Internal Capital Adequacy Assessment Process

תהליך פנימי להערכת הלימות ההון ולקביעת האסטרטגיה להבטחת הלימות ההון של תאגידים בנקאיים. תהליך זה נועד להבטיח כי יוחזק על-ידי התאגידים הבנקאיים הון הולם שיתמוך בכל הסיכונים הגלומים בעסקיהם, וכן שיפותחו וינקטו על ידם תהליכים נאותים לניהול הסיכונים. התהליך משלב, בין היתר, קביעה של יעדי הון, תהליכי תכנון הון ובחינת מצב ההון במגוון תרחישי קיצון.

LDC

Less Developed Country

ארצות המסווגות על-ידי הבנק העולמי כבעלות הכנסה נמוכה או בינונית.

LTV

Loan To Value Ratio

היחס בין סכום הלוואה (לרבות מסגרת מאושרת שטרם נוצלה), לבין שווי הנכס המשועבד (לפי חלקו של התאגיד הבנקאי בשעבוד).

MTM

Mark to Market

שערוך של מכשיר נגזר בהתבסס על ציטוטים של מחירי שוק בשווקים רלוונטיים, ובהעדרם בהתבסס על שיטות הערכה חלופיות.

NPL

Non Performing Loan

אשראי פגום שאינו צובר ריבית.

VaR

Value at Risk

מודל סטטיסטי מקובל לכימות סיכוני שוק. המודל מעריך, על בסיס נתונים היסטוריים את ההפסד המירבי הצפוי בגין פוזיציה מסוימת או תיק מסוים, עבור אופק זמן ורמת מובהקות מוגדרים.

א

איגוח 380, 128

אנשים קשורים 288

אשראי לציבור 64, 61, 60, 59, 58, 57, 56, 46, 45, 44, 30, 26, 16, 10, 209, 206, 202, 201, 198, 148, 146, 145, 144, 119, 114, 108, 104, 99, 233, 232, 231, 230, 229, 228, 227, 225, 224, 223, 218, 216, 214, 210, 248, 246, 245, 244, 243, 242, 241, 240, 239, 238, 237, 236, 235, 234, 307, 305, 303, 301, 299, 269, 267, 262, 261, 260, 259, 252, 251, 250, 380, 331, 326, 323, 321, 320, 318, 312, 309

ג

גידור 138, 128, 127, 125, 118, 117, 112, 88, 75, 74, 53, 48, 43, 25, 24, 312, 192, 139

ד

דיבידנד 258, 257, 170, 148, 136, 128, 108, 106, 105, 71, 36, 35, 16, 10, 369, 340, 269

ה

הון אנושי 291, 277

הון והלימות הון 149, 47

הון מניות 350, 348, 137, 106, 105

היוון עלויות תוכנה 120

הלבנת הון 313, 308, 282, 272, 186, 84, 83, 82, 20

הלוואות לדיור 55, 54, 53, 46, 45, 42, 41, 40, 38, 36, 31, 30, 25, 10, 174, 171, 146, 145, 144, 131, 130, 125, 116, 114, 88, 67, 66, 65, 61, 60, 227, 225, 224, 223, 221, 216, 214, 209, 208, 206, 201, 200, 198, 182, 273, 272, 270, 243, 242, 239, 238, 234, 233, 232, 231, 230, 229, 228, 304, 303, 302, 292, 277

הליכים משפטיים 185, 184, 183, 182, 181, 180, 84, 20

הסכם שכר 305, 300, 294, 293, 292, 167, 158, 43, 42, 27

הפרשה לירידת-ערך 151, 128, 25

הפרשה פרטנית להפסדי אשראי 233, 232, 115

הפרשה קבוצתית להפסדי אשראי 323, 147, 140, 116, 26

ו

ועדת שטרומ 299, 271

ז

זכויות עובדים 164, 163, 162, 161, 160, 159, 158, 157, 122, 107, 99, 76, 268, 245, 167, 166, 165

ח

חובות פגומים 145, 144, 125, 114, 111, 88, 64, 57, 56, 55, 54, 16, 15, 234, 233, 232, 230, 229, 218, 216, 214, 210, 209, 206, 202, 201, 198, 326, 250, 237, 236, 235

י

יעד הון 303, 36

ירידת-ערך 121, 119, 117, 114, 92, 91, 27

מ

מגזרי פעילות לפי גישת ההנהלה 189, 124, 99, 53, 48, 46, 34, 10, 295, 289, 277, 226, 225, 224, 223, 222, 221

מגזרי פעילות פיקוחיים 198, 196, 195, 124, 99, 46, 45, 41, 40, 10, 9, 217, 216, 214, 212, 211, 210, 209, 208, 206, 204, 203, 202, 201, 200, 312, 225, 224, 223, 221, 220, 219, 218

מדינות זרות 32

מדיניות חשבונאית 119, 118, 117, 116, 115, 114, 113, 112, 111, 110, 99, 126, 125, 124, 123, 122, 121, 120

מדיניות ניהול סיכונים 49, 48

מוניטין ונכסים בלתי מוחשיים 173

מימון ממונף 72, 71, 10

מינוף 177, 176, 175, 174, 173, 172, 171, 170, 99, 39, 37, 21, 14, 10

מסגרות אשראי 299, 298, 271, 270, 242, 115, 89, 31

נ

נגזרים 10, 24, 31, 34, 35, 43, 51, 60, 61, 64, 65, 74, 76, 89, 99, 104,
105, 107, 114, 117, 118, 119, 126, 127, 128, 129, 179, 189, 191, 192,
193, 194, 203, 211, 219, 220, 239, 240, 241, 244, 245, 246, 248, 250,
251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 267, 268, 306, 310, 311, 312, 318,
320, 321, 322, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 380

נזילות

9, 14, 16, 21, 36, 48, 50, 51, 63, 77, 78, 79, 87, 177, 188, 194,
273
ניהול סיכונים 48, 49, 84, 85, 86, 305, 365
ניירות-ערך 10, 13, 16, 24, 26, 30, 32, 33, 39, 48, 53, 60, 62, 64,
78, 82, 83, 84, 85, 91, 92, 99, 103, 104, 107, 108, 110, 114, 117, 118,
120, 127, 138, 139, 141, 142, 143, 144, 145, 147, 148, 159, 178, 181,
182, 188, 192, 195, 203, 211, 219, 222, 227, 228, 229, 230, 232,
233, 234, 235, 236, 237, 238, 244, 245, 250, 251, 252, 253, 254, 256,
259, 261, 262, 265, 266, 267, 268, 269, 271, 272, 279, 280, 284, 287,
288, 298, 304, 311, 313, 318, 320, 321, 326, 328, 343, 347,
355, 370, 380

נכסים אחרים

60, 61, 99, 104, 107, 112, 116, 117, 122, 144, 145, 152,
154, 155, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169,
170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183,
184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197,
198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211,
212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225,
226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239,
240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253,
254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267,
268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280,
281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293,
294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307,
308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321,
322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334,
335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347,
348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360,
361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373,
374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386,
387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399,
400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412,
413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425,
426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438,
439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451,
452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464,
465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477,
478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490,
491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503,
504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516,
517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529,
530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542,
543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555,
556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568,
569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581,
582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594,
595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607,
608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620,
621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633,
634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646,
647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659,
660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672,
673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685,
686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698,
699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711,
712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724,
725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737,
738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750,
751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763,
764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776,
777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789,
790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802,
803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815,
816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828,
829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841,
842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852, 853, 854,
855, 856, 857, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867,
868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880,
881, 882, 883, 884, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893,
894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906,
907, 908, 909, 910, 911, 912, 913, 914, 915, 916, 917, 918, 919,
920, 921, 922, 923, 924, 925, 926, 927, 928, 929, 930, 931, 932,
933, 934, 935, 936, 937, 938, 939, 940, 941, 942, 943, 944, 945,
946, 947, 948, 949, 950, 951, 952, 953, 954, 955, 956, 957, 958,
959, 960, 961, 962, 963, 964, 965, 966, 967, 968, 969, 970, 971,
972, 973, 974, 975, 976, 977, 978, 979, 980, 981, 982, 983, 984,
985, 986, 987, 988, 989, 990, 991, 992, 993, 994, 995, 996, 997,
998, 999, 1000

נכסי סיכון

216, 218, 220

ס

סייבר 16, 21, 48, 81, 87, 273, 290
סיכון אשראי 9, 10, 16, 20, 26, 31, 32, 38, 44, 48, 51, 55, 58, 60, 61,
62, 63, 64, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 77, 87, 88, 89, 99, 114, 115, 116, 118,
145, 146, 148, 149, 157, 171, 193, 194, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233,
234, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 250, 251, 252, 259, 260,
261, 262, 270, 272, 294, 300, 306, 312, 323

סיכונים אחרים

9, 16, 48, 86, 87

סיכון מוניטין

77

סיכון נזילות

9, 14, 16, 48, 77, 87, 194

סיכון סביבתי

9, 85

סיכון רגולטורי

16, 48, 84

סיכון ריבית

16, 36, 48, 73, 74, 75, 87

סיכון שוק

9, 16, 48, 73, 87, 89, 118, 194

סיכון תפעולי

9, 16, 20, 38, 48, 79, 80, 87, 171, 194

ע

עמלות 10, 15, 16, 23, 26, 27, 40, 41, 45, 46, 47, 99, 102, 114, 126,
130, 131, 132, 134, 149, 182, 183, 186, 196, 200, 202, 203, 204, 208,
210, 211, 212, 216, 217, 219, 222, 223, 224, 225, 265, 266, 277, 299,
301, 303, 305, 307, 309, 312, 317, 319, 324, 326, 327, 301, 72, 64, 61,
60, 53, 52, 33, 31, 22, 19, 10 **ענפי משק**

פ

פחת והפחתות 29, 121, 132
פיקדונות הציבור 16, 30, 33, 34, 40, 41, 42, 43, 44, 46, 99, 104,
127, 154, 155, 156, 188, 198, 201, 202, 206, 209, 210, 214, 216, 218,
223, 224, 225, 244, 245, 246, 248, 251, 252, 259, 260, 261, 262, 265,
267, 288, 299, 300, 301, 302, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 312, 318,
328, 329, 331, 320, 321, 328, 329, 331

צ

צדדים קשורים 110, 260, 262, 263, 264

ר

רגולציה 9, 20, 21, 84, 85, 87, 294, 303
רווח למניה 99, 102, 124, 137, 141, 317, 319

ש

שווי הוגן 11, 24, 28, 34, 43, 51, 74, 75, 89, 91, 92, 99, 103, 110, 112,
117, 118, 119, 125, 128, 138, 139, 141, 142, 143, 148, 163, 188, 192, 191,
193, 194, 203, 211, 220, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258,
259, 312, 322

ת

תגמול 85, 105, 106, 157, 159, 160, 161, 167, 280, 281, 283, 284, 285,
286, 293, 354, 355, 356, 358, 370, 374, 378, 380
תיק בנקאי 74, 75
תיק למסחר 32
תשואה להון 160, 161, 284, 293
תשלום מבוסס מניות 99, 105, 106, 107, 123, 132, 150, 167, 168, 169,
263, 264, 268, 281, 283, 284